

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**VI Всеукраїнська науково-практична
конференція студентів, аспірантів і науковців**

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА: проблеми та перспективи

Тези доповідей

22 березня 2018 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

---

*VI Всеукраїнська науково-практична конференція
студентів, аспірантів і науковців*

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

22 березня 2018 р.

Дніпро
2018

Організаційний комітет:

Б.І. Холод, доктор економічних наук, професор, голова оргкомітету;
Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор, заступник голови;
О.Б. Тарнопольський, доктор педагогічних наук, професор, заступник голови;
С.В. Сапожников, доктор педагогічних наук, професор;
М.Р. Кабанова, кандидат філологічних наук, доцент;
І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук, відповідальний секретар.

С 89 Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи: VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і науковців: тези доповідей, Дніпро, 22 березня 2018 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 228 с.

ISBN 978-966-434-413-2

Збірник містить тези доповідей учасників VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і науковців «Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи». У матеріалах висвітлюються різні підходи до психологічних і педагогічних аспектів сучасної освітології.

УДК 378.1

Відповідальні за випуск:

Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології;
О.Б. Тарнопольський, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
прикладної лінгвістики та методики викладання іноземних мов.

ЗМІСТ

Авуліна О.С. Професійне самовизначення особистості студентів.....	8
Андрєєв В.О. Педагогічне спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування.....	9
Андрієнко Я.В. Критерії розвитку лідерського потенціалу студентського активу.....	12
Арцева Є.Є. Особливості суїцидальної поведінки підлітків	14
Балюк В.С. До питання формування творчих здібностей креативної особистості нової школи на уроках української мови та літератури.....	16
Бичко Г.Г. Деякі особливості соціалізації підлітків	18
Бобіна В.С. Профілактика синдрому «професійного вигорання» у соціальних працівників.....	20
Бобкова О.В. Творча компетентність викладача вищої школи	22
Vohomaz Y.D., Varavin V.S. Category of evaluation and peculiarities of teaching vocabulary	23
Бондаренко Д.С. Мотиваційно-ціннісні аспекти підготовки фахівців за спеціальністю «Соціальна робота»	25
Бродна Ю.В. Удосконалення кадрової політики в галузі освіти	26
Verbytska O.V., Kirpan D.A. Development of personal and professional qualities of future applied linguists and text analysis of "The thorn birds" by Colleen McCullough.....	29
Верченко Л.С. Погляди науковців на методи навчання, доцільні для розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури	30
Волкова Н.П. Гейміфікація як один із трендів сучасної вищої освіти... ..	33
Галицький В.Г. Професійна мобільність учителів інформатики як психолого-педагогічна проблема.....	35
Гамолін П.В. Роль образотворчого мистецтва в сучасній освіті	38
Гаркуша І.В. Готовність учасників педагогічної взаємодії до встановлення оптимальних взаємин між собою	39
Горобець А.О. Психолого-педагогічні аспекти селфізму як форми адиктивної поведінки.....	41
Gorchilina M.E., Ivanova A.A. On some issues concerning the formation of aesthetic values of future applied linguists (based on the analysis of texts by Pushkin "Eugene Onegin" and Arthur Conan Doyle "The hound of the Baskervilles")	42
Гришанкова О.В. Психологічна підготовка студентів до практичної діяльності після закінчення вишу.....	43
Гришина О.С. Проблеми розробки навчально-методичного контенту викладання української мови як іноземної у вищому медичному закладі освіти	45
Гура О.Є. Гейміфікація у вищому навчальному закладі.....	46

Гуртова К.М. Особливості підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з постраждалими від домашнього насильства.....	48
Данилейко Д.В. Проблема формування статеві ідентифікації у дітей... 50	
Демченко І.В. Кваліфікаційні вимоги ІСАО до професійної комунікації іноземних студентів авіаційної галузі.....	51
Дерстуганова Н.В. Педагогічні орієнтири наукового пошуку шляхів формування ключових компетентностей майбутніх теологів.....	53
Єгорова Н.А. Роль педагогічного колективу у вихованні дітей з неблагополучних сімей.....	54
Ermanova J.S. Interactive methods in teaching foreign languages.....	56
Zhyzhyna A.R. The problem of teacher burnout.....	57
Zautrennikova H.A., Shulga Yu.S. Pedagogical psychoogy.....	59
Згода Ю.В. Культура професійного діалогу майбутніх психологів та її формування у виші.....	60
Золотаренко В.О. Педагогічні аспекти волонтерської діяльності студентської молоді як фактор набуття професійного досвіду майбутніх працівників соціальної сфери.....	62
Зубковський Д.Г. Комунікативні бар'єри студента та викладача в навчальній комунікації у вищій школі.....	64
Іванова О.А. Компетентнісний підхід до формування професійної компетенції майбутніх фахівців сфери послуг.....	66
Кабак А.С. Проблеми, з якими стикаються підлітки з нетрадиційною орієнтацією.....	69
Калініна І.М. Адаптація молодих державних службовців до управлінської діяльності: реалії та перспективи.....	70
Карпова М.Є. Інтерактивні методи навчання на основі навчального діалогу у процесі професійної підготовки майбутніх педіатрів.....	73
Качковська А.Є. Причини адиктивної поведінки підлітків.....	75
Кильпа Л.М. Критерії розвитку лідерського потенціалу студентського активу.....	76
Коваленко Р.В. Особливості формування самооцінки у підлітків.....	78
Коваленко Ю.В., Романко Т.А. Благодійництво як невід'ємна частина культури.....	80
Ковальова М.В. До проблеми інтернет-залежності серед підлітків.....	82
Кожушкіна Т.Л. Міжособистісна взаємодія студентів педагогічного коледжу.....	83
Козін А.О. Психологічні особливості емоційного розвитку в молодшому шкільному віці.....	85
Колесник К.Д. Засоби залучення та утримання уваги під час навчальної комунікації у вищій школі.....	87

Кондратьєв О.Ю. Проблеми та перспективи професійного навчання дорослих	89
Korol V.P. Competency approach to professional education	91
Косюк В.Р. Діагностика творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки.....	93
Крамаренко Т.В. Щодо застосування активних методів навчання у підготовці фахівців з товарознавства та комерційної діяльності.....	95
Кріпак Т.В. Проблема адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ України	97
Kulyha A.V. Eating disorders as a type of psychological problem the effect on the study process	99
Kurteva K.D. Training of future specialist of applied linguistics through ways of teaching professional vocabulary	100
Лебідь О.В. Роль самостійної роботи в процесі формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури.....	101
Lysaya L.N. Role plays in learning foreign languages	104
Лондар Д.А. Волонтерська діяльність студентів ВНЗ.....	105
Малашкевич Т.Ю. Становлення інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами в Україні	107
Matvienko A.O., Pakhar E.A. The importance of teaching pronunciation... ..	108
Мацшина Н.В. До проблеми професійної адаптації вчителів	110
Melekhova I.O. Competency-based approach to professional education.....	112
Мирна В.М. Особливості реалізації державної молодіжної політики у сфері соціальної роботи з молоддю.....	114
Monastyrnaya A.V. What is peer teaching and why is it important?	115
Москаленко О.І. Людський чинник в авіації як фактор впливу на професійну англomовну комунікацію	118
Мурейко Т.В. Проблема адаптації студентів-першокурсників до навчально-виховного процесу у ВНЗ.....	121
Найда І.С. Перспектива та особливості розвитку арт-терапії в Україні... ..	123
Неопрятна А.В. Використання активних методів навчання для формування позитивної мотивації студентів ВНЗ.....	125
Ніколенко Л.М. Агресивність у дитячому середовищі як проблема педагогіки здоров'я.....	126
Олійник І.В. Дослідницькі уміння як необхідна складова дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури.. ..	129
Олійник М.М. Роль фізичної культури у процесі формування в учнів здорового способу життя.....	131
Onischenko M.Y. Enfoque por competencias en la formación de futuros traductores/intérpretes	132

Пазізей О.О. Історичні аспекти становлення соціальної роботи.....	134
Паніна К.М. Інтерактивні методики викладання англійської мови для студентів.....	136
Пенкіна Н.О. Соціально-психологічні аспекти управління загальноосвітнім навчальним закладом.....	138
Персань Ю.О. Соціально-психологічні особливості соціальних дітей-сиріт.....	140
Питомець К.А. Підлітковий булінг як соціально-педагогічна проблема...	141
Разу С.І. Вчитель ХХІ століття – креативна особистість.....	143
Репіна А.В. Соціальна адаптація дітей із синдромом Дауна.....	145
Ржевський Г.М. Актуальні проблеми психології особистості: формування основ безпечної роботи студентів в інтернет-середовищі	147
Розлуцька Г.М. Толерантність як основа відкритості освітнього простору.....	150
Романко Т.А. Особливості навчання та соціалізація дітей-сиріт	152
Роменська В.І., Войтанник О.О. Поширення наркоманії серед молоді в Україні та світі, методи боротьби.....	153
Ruban D.O. Formation of personality of the future factor in the transition sphere on interactive technology material.....	155
Рудевіч А.В., Тамаря К.І. Про деякі особливості розвитку емоційного інтелекту майбутніх прикладних лінгвістів.....	156
Сало А.С. Адаптація літніх людей у сучасному суспільстві за допомогою дозвіллевої активності	157
Саркісян А.Е., Броваренко А.І. Явище селфізму як соціальний феномен.....	159
Семенюк М.Ю. Електронний навчально-методичний комплекс як інноваційний засіб у сучасному навчальному процесі.....	161
Семенова А.В., Пилатова А.С. Самообразование как один из эффективных методов обучения иностранным языкам	162
Slobodian A.S. Dependence of studying on temperament.....	164
Созінова М.О. Проблема адаптації іноземних студентів у ВНЗ.....	165
Соловійова Ю.В. Феномен і мотивація до навчання особистості студентського віку	168
Спирідонова К.А. Підготовка соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями.....	169
Стасюк Д.В. До питання про патріотичне виховання у вищій школі	170
Стукало О.А. До питання формування професійного спілкування майбутніх ветеринарів.....	173
Таможська І.В. Трансформаційні процеси підготовки науково-педагогічних кадрів в університетах України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	176
Таран А.Є. Роль мотивації та її розвиток у процесі навчання.....	178

Таран О.Ю. Комунікативна компетентність майбутніх соціальних працівників як важлива складова фахової підготовки	180
Тимченко-Михайліді Н.С., Пугач В.Б. До проблеми мотивації студентів у процесі вивчення іноземної мови	181
Токарєва А.В. Серйозні відеоігри як частина процесу гейміфікації навчального простору	185
Trefilova S.V. Features of the competent approach in the innovative process of student's training.....	187
Феднова І.М. Дослідження психологічних особливостей спілкування студентів-іноземців як елемент адаптації.....	188
Khavkhun M.I., Verkhogliad A.A. The problem of the formation of value orientations of future applied linguists.....	190
Хмельова Н.Ю. Гра як іноваційний метод навчання у вищій школі ...	191
Чорнобай В.Г. Методична допомога студентам думати англійською ...	193
Шабанова К.І., Дешевих А.С. Роль інтернет-ресурсів у процесі навчання іноземних мов	195
Шаповал О.Д. Соціальна робота з дітьми – жертвами сімейного насильства.....	196
Шахрай В.В. Негативний вплив Інтернету на особистість підлітка....	198
Шевлякова В.М. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з підлітками девіантної поведінки	200
Шевченко А.Т. Соціально-педагогічна робота з дітьми, схильними до девіантної поведінки.....	201
Шепелєва О.О. Реформування соціального забезпечення на випадок безробіття в сучасній Україні	202
Шермет П.М. Педагогічна діагностика як передумова забезпечення якості освіти	204
Швець І.В. До питання формування професійної позиції майбутнього психолога з урахуванням особливостей студентського віку ...	205
Шишацька В.В. Формування професійної компетентності юриста у процесі навчання у виші	208
Шкинєва О.Н. Подготовка детей-сирот и детей, лишённых родительской опеки, к самостоятельной жизни.....	211
Шкурко Е.В., Горб О.В. Влияние синтаксической омонимии на качество автоматического анализа предложений	213
Шумський О.Л. Формування у майбутніх учителів іноземних мов умінь самоорганізації лінгвосамоосвітньої діяльності.....	215
Янченко О.С. Педагогічна фасилітація як ефективна технологія організації освітнього процесу у ВНЗ.....	218
Ярошинська В.В. Про деякі методи навчання аудіювання з англійської мови	222
Ясінська І.О. Проблема сексуального виховання дітей в сім'ї.....	224

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

У професійній сфері людина втілює свої здібності, прагнення, творчий потенціал. Від вірно зробленого вибору залежить психологічне здоров'я людини, задоволеність життям, самореалізація, соціальна значимість, місце в суспільстві, сенс життя.

По досягненні певного віку перед людиною постає необхідність вибору професії, кожна з яких висуває певні вимоги, вимагає наявності певних психічних і фізичних якостей.

В психології поняття самовизначення співвідноситься з такими поняттями, як самоактуалізація, самореалізація, самоздійснення, самотрансценденція, самосвідомість. Є.А. Клімов розуміє професійне самовизначення як процес становлення особистості як повноцінного учасника спільноти професіоналів та соціальної спільноти в цілому. Е.Ф. Зеєр розглядає питання самовизначення в контексті психології професій як утвердження власної позиції в проблемній ситуації, що супроводжується конфліктами міжособистісного характеру». В зарубіжній науковій літературі в якості орієнтирів самовизначення виступають життєві сценарії і життєві стратегії (Е. Берн), соціальна роль (Д. Мід), соціальний стереотип (У. Ліпман).

Всю сукупність структурних елементів можна звести до двох основних груп: особливості особистості, (вольові риси характеру, працьовитість, життєва зрілість); компоненти спрямованості особистості (потреба у професійному самовизначенні, навчальні та професійні інтереси, переконання і установки, цінності та ідеали).

Спрямованість – найважливіша властивість особистості, в якій втілюється динаміка розвитку людини, головні тенденції її поведінки, система її спонукань до життя і діяльності. Що проявляється у різних сферах життєдіяльності людини: професійній, сімейній, політичній, соціальній, міжособистісній. У спрямованість включаються кілька пов'язаних форм: потяг, бажання, прагнення, інтерес, схильність, ідеал, світогляд, переконання. Спрямованість сприяє розвитку здібностей; формує риси характеру, особистісні якості.

У різних концепціях ця характеристика розкрита по-різному: як динамічна тенденція (С.Л. Рубінштейн); смислоутворюючий мотив (А.Н. Леонтьєв); домінуюче ставлення (В.Н. Мясищев), основна життєва спрямованість (Б.Г. Ананьєв). Будучи сформованою властивістю особистості, професійна спрямованість впливає на рівень поточних мотивів і ефективність діяльності в цілому. Спрямованість на професійну діяль-

ність з'являється в юності і стає в цей період життя центральним особистісним новоутворенням. Розрізняють три види спрямованості: суспільну (соціальні, колективні мотиви); особисту (мотиви власного престижу, добробуту); ділову (орієнтація на справу).

Структура профспрямованості включає когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти, і характеризується параметрами: мотиви вибору професії і задоволеність цим вибором; наявність стійкого інтересу до професії; самооцінка своєї відповідності вимогам професії; реалістичність уявлень про професію; ставлення особистості до своєї професії.

Провівши якісний і кількісний аналіз ми дійшли висновків, що 57% учасників дослідження обрали напрям навчання усвідомлено, у відповідності до своїх інтересів, уподобань, здібностей. 22% студентів вибрали напрям навчання підсвідомо, їх вибір відповідає професійній спрямованості, але на даному етапі не до кінця усвідомлюються мета, функції, зміст і сенс майбутньої професії, не сформована система професійних мотивів (домінування зовнішніх, особистих мотивів). 21% опитувальних не задоволені своїм вибором через особистісну незрілість, неспроможність зробити власний вибір.

Це має практичну цінність для визначення завдань вищої школи при підготовці майбутніх фахівців. Розвитку напрямків і засобів формування спрямованості особистості спеціалістів в процесі професійної освіти.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

В.О. Андрєєв,
аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Інтерес до спілкування виявляють представники різних наук, бо воно є багатовимірним та багаторівневим феноменом. Спілкування є однією з головних проблем, через призму якої вивчаються питання сприймання й розуміння людьми одне одного.

Існування суспільства неможливо уявити поза спілкування та взаємодії людей, як його членів один з одним, тому спілкування завжди залишалося об'єктом не тільки повсякденної, але й наукової уваги. Спілкування допомагає глибше розглянути процес міжособистісної взаємодії та міжособистісних взаємин.

Феномен «спілкування» привертає увагу вчених та науковців у галузі: філософії, психології і педагогіки тощо.

Теоретичним проблемам філософії спілкування присвячено дослідження В. Вандишева, М. Кагана, О. Пономарьова, В. Соковніна; обґрун-

туванню спілкування та комунікації – В. Ільганаєвої, Г. Почепцова, Б. Родіонова, А. Соколова, О. Холода, Ф. Шаркова; взаємодії – М. Бахтіна, О. Генієвої, Т. Грушевицької, О. Радугіна.

В педагогіці та психології педагогічне спілкування досліджено в роботах Н. Волкової, О. Барабанщикова, Є. Бондаревської, Т. Вільчинської, С. Кульневич, Г. Локаревої, С. Міщенко, С. Муцинова, В. Семиченко, В. Серікова, А. Щербаківа, А. Коваленко.

Сьогодні, як ніколи, необхідне не тільки вдосконалення економічної, соціально-політичної та духовної сфер життя суспільства, але також міжособистісних контактів, виховання культури спілкування і поведінки, здатності до взаєморозуміння. В умовах інформаційного суспільства інтерес до дослідження проблеми спілкування все більше зростає. Це пояснюється тим, що спілкування виступає одним з фундаментальних ознак суспільного і індивідуального розвитку особистості, найважливішою умовою будь-якої людської діяльності.

У спілкуванні об'єктом діяльності для кожної людини є інша людина, воно проявляється не тільки в формуванні індивідуального, а й колективного суб'єкта діяльності. Потреба в спілкуванні є однією з основних (базових) потреб людини. Ця потреба впливає на поведінку людей в не меншій мірі, чим основні вітальні (життєво необхідні) потреби.

Спілкування – це необхідна умова для успішного розвитку людини як особистості і члена суспільства. Спілкування з людьми – це одночасно і наука, і мистецтво. Важливими компонентами грамотного спілкування є природні здатності, особистий досвід і освіта людини.

Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що викликається потребами спільної діяльності і містить в собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини. Наведене вище визначення підкреслює системність спілкування, його багатофункціональну природу.

Суспільна сутність педагогічного спілкування викладачів коледжу виявляється в його змісті, функціях, видах, формах, способах і мотивах. Найбільш просту модель спілкування можна представити як обмін повідомленнями між двома співрозмовниками. Головну роль у педагогічному спілкуванні викладачів коледжу відіграє механізм спілкування.

Під педагогічним спілкуванням розуміють професійне спілкування викладача, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на іншого роду психологічну оптимізацію навчальної діяльності і відносин між викладачами, що має певні педагогічні функції.

Педагогічне спілкування – це багатоплановий процес організації, встановлення і розвитку комунікації, взаєморозуміння і взаємодії між викладачами, породжуваний цілями і змістом їхньої спільної діяльності.

У педагогічному спілкуванні викладачів коледжу як єдиному процесі виділяють три етапи: комунікативний, інтерактивний і перцептивний. Розглянемо ці етапи більш детально.

Комунікативний етап педагогічного спілкування викладачів коледжу полягає в обміні інформацією між викладачами.

Комунікація є специфічною формою взаємодії людини з іншими людьми, у ході якої здійснюється взаємний обмін уявленнями, ідеями, установками, інтересами, почуттями, без чого неможлива професійна діяльність фахівця.

Інтерактивний етап педагогічного спілкування викладачів коледжу це термін для позначення характеристики тих компонентів спілкування, які пов'язані із взаємодією людей, з безпосередньою організацією спільних дій.

Перцептивний етап педагогічного спілкування викладачів коледжу означає сприймання один одного партнерами по комунікації і встановлення на цьому ґрунті взаєморозуміння.

Залежно від різних ознак педагогічне спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування може бути: 1) контактне – дистантне; 2) вербальне – невербальне; 3) інформативне – неінформативне; 4) діалогічне – монологічне; 5) публічне; 6) офіційне – неофіційне (приватне) спілкування.

Педагогічні стосунки викладачів коледжу здійснюються у формі взаємодії. Взаємодія – це систематичні, досить регулярні та стійкі взаємоспрямовані дії педагогічних працівників з метою викликати наперед визначену реакцію. Така зворотна реакція викликає нову реакцію того, хто діє першим. Тобто йдеться про обмін діями чи схемами дій обох викладачів коледжу.

У педагогічному спілкуванні викладачів коледжу виділяють стратегію і тактику взаємодії. Стратегія – це спосіб дії суб'єкта для досягнення головної мети впливу на партнера по спілкуванню.

Структура педагогічної взаємодії включає: суб'єкти взаємодії, взаємний зв'язок суб'єктів спілкування, взаємний вплив суб'єктів, взаємні зміни суб'єктів спілкування.

Оскільки будь-яке спілкування здійснюється з приводу того чи іншого предмета, то характер взаємодії визначається відкритістю або закритістю предметної позиції.

Відкритість спілкування – це відкритість предметної позиції в сенсі здатності висловити свою точку зору на предмет і готовність врахувати позиції інших, і навпаки, закритість спілкування означає нездатність або небажання розкривати свої позиції.

Крім відкритого і закритого спілкування можуть існувати і змішані типи: – одна зі сторін намагається з'ясувати позицію іншої, не розкриваючи своєї;

– спілкування, при якому один із співрозмовників відкриває партнеру всі свої «обставини», розраховуючи на допомогу, не цікавлячись намірами іншого.

Мета педагогічного спілкування досягається лише у випадку, коли викладачі коледжу прагнуть до взаємодії, зорієнтовані на отримання взаємної згоди, задоволення потреб кожного.

При виборі позиції в спілкуванні слід враховувати всі обставини: ступінь довіри до партнера, можливі наслідки відкритості педагогічного спілкування. Також при здійсненні педагогічного спілкування необхідно враховувати такі компоненти, як пізнавальний, емоційний та практичний.

А при обґрунтуванні доцільності реалізації процесу формування навичок педагогічного спілкування викладачів необхідно звернути увагу на забезпечення певних педагогічних умов, за яких буде можливим досягнення бажаних результатів.

Отже, виходячи з вищесказаного, ми можемо зазначити, що спілкування є однією з універсальних реальностей буття людини, специфічним видом і необхідною умовою її діяльності.

Правильно організоване педагогічне спілкування не тільки забезпечує ефективний обмін інформацією, а й дає змогу краще пізнати свого колегу, спрогнозувати особливості подальшої професійної взаємодії. Для успішного спілкування треба створювати умови, які сприяли б самоактуалізації співрозмовників та їхній продуктивній співпраці. Від педагогічного спілкування значною мірою залежить психологічний клімат в педагогічному колективі.

Науковий керівник: Г.В. Локарева, доктор педагогічних наук, професор.

Я.В. Андрієнко

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВУ

Молодість – важливий етап розвитку розумових здібностей. З особливостями мисленневих процесів, розвитком операцій мислення пов'язане і сприймання навчальної інформації.

Характерна для молодості умотивованість майбутнім, причому, чим більш зріла у соціальному плані молода людина, тим більше в неї устремління, спрямованих на майбутнє. Однією з домінуючих потреб є потреба в досягненнях. Вона переживається людиною як прагнення до успіху, змагання із самим собою за успіх, прагнення до покращення результатів у будь-якій справі, за яку береться людина.

Говорячи про розвиток, мається на увазі наявність спеціально створених умов, не заперечуючи при цьому впливу стихійного лідерства. Тобто, ми припускаємо, що перехід на вищий рівень розвитку лідерського потенціалу може відбуватись завдяки активності студентів під час навчальних занять, отриманню нових знань, участі у заходах різного рівня, саморозвитку тощо.

З метою сфокусованості критеріїв розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі нами було вивчено низку наукових підходів (Н. Бабкова-Пилипенко, І. Дригіна, А. Іванова, Ю. Кращенко, Ю. Кулінцева, Н. Мараховська, В. Мороз, О. Ступак, Н. Шафеева, Л. Шигапова) до визначення критеріїв сформованості, розвитку чи вихованості лідерських якостей студентів та студентського активу.

Відмінностями у критеріях обраних для студентського активу є: орієнтація на колектив, бажання допомагати іншим, інтерес до суспільного життя, вміння вирішувати конфлікти. Акцент робиться на організаторські та комунікативні уміння та якості.

На основі теоретичного дослідження проблеми лідерства, психолого-педагогічного аналізу студентського активу, компонентного аналізу проведеного нами та принципів базової для дослідження концепції лідерства-служіння ми визначили чотири критерії розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний та рефлексивний.

Когнітивний критерій передбачає оволодіння системою теоретичних загальнонаукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань, необхідних студенту-активісту для розвитку лідерського потенціалу. Оскільки без знань нелегко набути відповідних умінь, вони є основою теоретико-практичної підготовки студентського активу для здійснення ефективної лідерської діяльності.

Когнітивний критерій характеризується такими показниками як: обізнаність щодо лідерства, знання про лідерські якості, розуміння ролі студентського активу у лідерстві-служінні.

Мотиваційно-ціннісний критерій ми розглядаємо як сукупність ціннісних орієнтацій та моральних переконань, прагнень, намірів, інтересів, установок на лідерську та суспільно корисну діяльність.

Мотиваційно-ціннісний критерій складає сукупність показників: усвідомлення лідерства як цінності, мотивація до лідерства-служіння, налаштування на позитивний результат.

Діяльнісний критерій характеризує оволодіння сукупністю дій та операцій, що забезпечують розв'язання стандартних та нестандартних ситуацій в практичній діяльності студентського активу; вмінь та навичок, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для здійснення ефективної лідерської діяльності.

Рефлексивний критерій є певною ознакою розвитку свідомості, яка відображає не лише усвідомлення механізмів власної лідерської діяльності, а й здатність уявляти себе на місці іншої людини, побачити сприйняття та оцінку інших індивідів та спільнот. Його визначаємо одним з провідних критеріїв, адже для студента-активіста важлива оцінка власного лідерського потенціалу у контексті діяльності студентського активу та особистісного становлення.

Отже, обґрунтовані критерії потребують визначення рівнів розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі. Відсутність єдиної класифікації рівнів породжує вільність авторів у встановленні рівнів, основою для яких є різні критерії ознак та явищ з відповідним їм змістом.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

С.Є. Арцева
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ОСОБЛИВОСТІ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Самогубство (суїцид) – це крайній вид аутоагресії, навмисне самопозбавлення життя.

Щороку в світі близько мільйона людей покінчують життя самогубством (одна людина кожні 40 секунд). У 10-12 років смерть сприймається як тимчасове явище. З'являється розмежування понять життя і смерті, але емоційне відношення до смерті абстрагується від власної особистості. Уявлення про смерть у підлітка змінюється: від повної відсутності у свідомості підлітка уявлення про смерть до формального знання про неї та знайомства з атрибутами відходу з життя. Знання про смерть підліток не співвідносить ні зі своєю особистістю, ні з особистістю кого-небудь із близьких; у нього не сформоване уявлення про незворотність смерті. Вони визнають можливість двоїстого буття: для людей вважатися й бути мертвим і водночас самому спостерігати їхній розпач, бути свідком власного похорону й каяття своїх кривдників. Було б помилково вважати суїцидальні спроби дітей і підлітків лише демонстративними діями. Через брак життєвого досвіду й інформації вони не можуть зробити свідомий вибір. Відсутність знань про способи самогубства створюють підвищену загрозу смерті незалежно від форми аутоагресії.

Стабільної позитивної практики соціального реагування як на саме явище самогубства, так і на окремі його прояви в Україні дотепер не вироблено. На сьогодні наша країна увійшла до групи країн із досить високим рівнем суїцидальної активності.

До питання дослідження різних аспектів проблеми суїцидальної поведінки підлітків у свій час зверталися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: А. Амбрумова, В. Москалець, Е. Бархаленко, Н. Короленко, Ю. Калініна, Я. Гошовський. Проблема, до якої ми звертаємось, не втрачає своєї актуальності й у наш час.

Із безлічі різних причин та мотивів суїцидальних вчинків серед підлітків можна виділити наступні:

- психічне здоров'я (реальні конфлікти та відхилення у здорових осіб);
- конфлікти в навчальній або професійній сфері;
- матеріально-побутові труднощі;
- стан фізичного здоров'я (соматичні захворювання, фізичні вади) та ін.

У підлітка, який перебуває під впливом однієї з вищезазначених ситуацій або проблем, може не виявитися фізичних, емоційних або розумових сил протистояти всім незгодам. І тоді суїцид стає для людини єдиним прийнятним виходом із ситуації. Дослідження психологів показали, що накопичені негативні емоції та переживання у підлітків виникають у відповідь на часті покарання, родинні конфлікти, часте моралізаторство старших та дорослих. Головне джерело негативних емоцій та переживань – сімейні конфлікти.

У науковій літературі виділяють три форми суїциду:

- достеменний (людина дійсно хоче вбити себе);
- афективний (переважання емоційного моменту);
- демонстративний (спосіб привернути увагу до своєї особи).

Перша форма здебільшого характерна для хлопчиків, а друга та третя – для дівчаток. У підлітків привалює демонстративний вид суїцидальної поведінки (90%).

Отже, суїцидальна поведінка підлітка – це крик про допомогу. Підліток, який замислюється про суїцид, усе-таки сподівається на допомогу рідних та близьких. Тому він і поводить себе так, щоб привернути увагу. Та головним чином це стосується друзів та батьків підлітка, бо саме вони, в першу чергу, помічають зміни в поведінці та настрої.

До типових мотивів (маркерів) суїцидальної поведінки в підлітків фахівці відносять такі:

- переживання образи, самотності, відчуженості, відчуття, що тебе не розуміють;
- справжня або уявна втрата батьківської любові, ревності;
- переживання, пов'язані зі смертю, розлученням, тим, що один із батьків пішов із сім'ї;
- почуття провини, сорому, докорів совісті, ображене самолюбство, страх ганьби, глузувань, приниження;
- страх покарання, небажання попросити прощення;

- любовні невдачі, сексуальні ексцеси, вагітність у дівчаток;
- почуття помсти, злість, протест, погроза, попередження, шантаж;
- бажання привернути увагу до своєї долі, викликати співчуття до себе, уникнути неприємних наслідків, утекти від важкої ситуації;
- співчуття чи наслідування товаришам, героям книжок або фільмів.

Більшість підлітків-суїцидентів немов виставляють перед собою «знаки», що є криком про допомогу. Наукові дослідження свідчать про те, що в умовах швидкої інформатизації освітнього простору розвиток дітей та підлітків супроводжується наступними проявами – перевтома, підвищена тривожність, внутрішньоособистісні конфлікти тощо.

Повинні насторожити такі заяви, які являють собою ті самі «знаки» підлітка: «Ненавиджу життя»; «Усім буде краще без мене»; «Мені немає чого чекати від життя»; «Вони пошкоднують про те, що мені зробили»; «Не можу цього витерпіти»; «Я став тягарем для всіх»; «Я покінчу життя самогубством»; «Я нікому не потрібний»; «Це вище за мої сили».

Отже, здійснивши аналіз теоретичних основ, можна зазначити, що проблема суїцидальної поведінки не є суто психологічною і вивчається всіма суспільними науками. В основі будь-якої діяльності людини лежить, насамперед, мотив, що спонукає її до цієї діяльності. Безумовно, основною проблемою, через яку педагоги, психологи та інші фахівці по роботі з підлітками виявляються безсилими у боротьбі з суїцидальною поведінкою, є недостатня наукова дослідженість з цього питання. Тож ця тема є перспективним напрямом задля подальших наукових досліджень щодо розробки ефективних методів роботи, а також, профілактики суїциду серед дітей та підлітків.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

В.Є. Балюк,
вчитель української мови та літератури
загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів, м. Глухів

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ НОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Сутність освіти на сучасному етапі модернізації та інформатизації освітньо-виховного простору полягає в створенні та забезпеченні функціонування освітнього середовища творчого типу, яке ініціюватиме прояв креативних здібностей особистості.

У «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті» зазначено, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку, саморозвитку й самореалізації кожної особистості як

громадянина України, формування покоління, здатного вчитися впродовж життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства.

У зв'язку з цим формування творчих здібностей креативної особистості нової школи на уроках української мови та літератури є актуальною темою сьогодення. Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина активна, творча, креативна, здатна до використання нового. Розвиток творчої особистості потребує особливого підходу, який повинен відрізнятися новизною, неповторністю, оригінальністю.

Проблема творчості з давніх-давен цікавила таких філософів, як Платон, Аристотель, Августин, Гегель, Й. Песталоцці та ін.

До проблеми творчого розвитку учнів у науково-педагогічних розвідках зверталися такі науковці: І. Лернер, Г. Боровик, В. Клименко, О. Куцевол, І. Матіюк, С. Мартиненко, О. Павленко та ін.

Питання формування творчих здібностей були предметом дослідження В. Алфімова, І. Аверіної, Т. Галкіної, Ю. Гільбуха, О. Киричука, Н. Козленко, О. Кульчицької, А. Матюшкіна, Б. Нікітіна, Я. Пономарьова, С. Сисоевої, Н. Талізної та ін.

Стрімка динаміка суспільних змін на сучасному ступені розвитку соціальних і культурних трансформацій, високий рівень розвитку науки вимагає переносу уваги педагогів з процесу передачі готових знань на процес здобування цих знань, тобто на розвиток креативного мислення та творчих здібностей.

Дж. Гільфорд та С. де Боно центральною ланкою творчості вважають дивергентне – нестандартне, нешаблонне мислення, яке спрямоване на пошук нез'ясованого, такого, що виходить за межі стандарту, шукає невідомих шляхів, чутливе до схожості та різниці між об'єктами, знаходить декілька варіантів вирішення певної проблеми з нових позицій, відкидає відоме й застаріле.

Творчу діяльність учнів визначаємо як таку, що сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості: самостійність у виборі знань, працелюбність, уміння бачити головне, бачити спільне в різних і різне в подібних явищах, розумова активність, підбір матеріалу, який необхідний для виконання конкретного завдання тощо.

До умов розвитку творчості учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності на уроках української мови та літератури відносимо:

- використання системи вправ та завдань, репродуктивна частина яких є основою для творчої діяльності та передбачає абстрактне, наочно-дієве, креативне та інтуїтивне мислення (змістова сторона);

- відбір та впровадження в навчально-виховний процес методів, спрямованих на актуалізацію особистісного досвіду учнів, їх знайомство з творчою діяльністю, організація на уроках словесності різноманітних творчих видів завдань;

– включення учнів в оптимально можливі форми роботи креативного характеру (організаційна сторона); демократичний стиль викладання предмету, прояв вчителем та учнями яскравих, позитивних емоцій, спрямованість методів навчання на створення ситуації успіху для учнів (суб'єктна сторона).

Разом з тим не менш важливою умовою в рамках означеної проблеми є формування педагогом власної креативності, адже для того, щоб розвивати творчі здібності учнів, педагог сам повинен бути творчою особистістю, прагнути до подолання інертності, шаблонності та формальності у викладанні предметів.

Розвиток внутрішнього потенціалу – не лише соціальне замовлення суспільства, але і потреба самої особистості, що усвідомлює свою унікальність. Тож, чим активнішим буде процес включення вчителя в проблеми інтелектуальної обдарованості, тим швидше суспільство отримає креативних, творчих молодих людей, які спроможні до реалізації творчого потенціалу.

Г.Г. Бичко

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік – це період, коли формується особистість, починається підготовка до дорослого життя. Перед кожною дитиною постає ряд вікових завдань, які вона спроможна вирішувати більш чи менш вдало. Щоб ці завдання вирішувалися успішно, підлітку необхідна грамотна допомога, що полягає не лише у знанні особливостей цього віку, але і в умінні надавати підтримку, допомогу в цікавій та прийнятній для нього формі.

Підлітковий вік розпочинається приблизно в 10-11 років та триває до 14–15 років. У цей період змінюється вид діяльності – з навчальної на емоційно-особистісне спілкування з однолітками; з'являється потреба у визнанні, самоствердженні, посилюється абстрактне мислення, формується самооцінка; відбувається зміна в когнітивній сфері підлітка, може відбуватися прояв фантомного почуття дорослості, можливе виникнення шкільної дезадаптації.

Найчастіше підлітковий вік характеризують як вік статевого дозрівання, перехідний, критичний або переломний. Л. Виготський виділяв три особливості дозрівання – органічне, статеве і соціальне. У сучасному житті дитини представлені лінії розвитку мають деякі розбіжності. Тепер ми можемо спостерігати спочатку статеве дозрівання, потім органічне і через деякий час – соціальне. Ця розбіжність і зумовила виникнення

підліткового віку. Е. Штерн підлітковий вік розглядав як один із етапів формування особистості. Е. Еріксон вважав, що саме цей віковий період є найбільш важким і в той же час найважливішим періодом людського життя. Науковець наголошував, що психологічна напруженість, яка супроводжує формування цілісності особистості, залежить не тільки від фізіологічного дозрівання, особистої біографії, але і від духовної атмосфери суспільства, в якому людина живе, від внутрішньої суперечливості суспільної ідеології.

До основних психолого-педагогічних механізмів, які сприяють успішній соціалізації, належать: сепарація, усвідомлення себе і власної статі, відкриття для себе світу інших людей.

Сепарація (відділення від батьків) – дорослі повинні пам'ятати, що дорослішання можливе лише завдяки прояву власної автономії. Саме дорослі часто стають на заваді формування даної важливої риси. Автономність проявляється, перш за все, у вмінні приймати власні рішення і нести за них відповідальність. Дорослим варто бути готовими до того, що сепарація відбувається через відкидання усього того, що пропонують, пошук власних рішень та сенсів (навіть якщо пізніше виявиться, що вони дуже схожі з тими, які пропонували батьки чи інші значимі дорослі).

Усвідомлення себе і власної статі – підлітку необхідно зрозуміти, хто він, чого він може досягти в цьому житті, що у нього виходить краще за інших, у чому його унікальність і неповторність, який він як майбутній чоловік (жінка) тощо.

Відкриття для себе світу інших людей – підлітку варто зрозуміти, в чому полягають закони спілкування в дорослому світі, розкрити загадки спілкування з чоловічою та жіночою статтю, дізнатися про таке почуття, як кохання, зрозуміти, як вибудовувати майбутні стосунки.

Однією з найпомітніших особливостей для батьків може бути порушення поведінки, але мало хто замислюється, що це може бути пов'язано з проявами психологічного захисту підлітка. Розглянемо основні потреби підлітка:

- потреба в підтримці та увазі без осуду і оцінок дорослих;
- потреба в чітких (але не тісних) правилах і межах, яких повинні дотримуватися дорослі, без чітких меж підлітку важко самостійно утримуватися від деструктивних форм поведінки, важко вибудовувати внутрішні позиції і успішно соціалізуватися;
- потреба в повазі та визнанні, коли особистість відчуває повагу і визнання, у неї формується міцна впевненість в собі, що в подальшому складає основу успіху в усіх сферах життя;
- потреба в розвитку і навчанні через життєву практику – підліток повинен отримувати життєвий досвід, він не може і не хоче покладатися тільки на теоретичне сприйняття життя або на чужий досвід;
- потреба в спілкуванні та прийнятті однолітками - прагнення отримувати соціальний досвід й формувати найбільш успішні моделі поведін-

ки, що допомагають йому самостверджуватися, відчувати себе впевнено, отримувати любов, симпатію, визнання;

– потреба в умінні впевнено відстоювати свою думку (заснована на загальній впевненості в собі) – саме невміння це робити веде до багатьох проблем в житті підлітка, які обмежують його саморегуляцію і розвиток, призводять до появи почуття сором'язливості, переживання безпорадності й нікчемності, відмови від майбутніх професійних успіхів тощо.

Знаючи основні особливості цього віку, можна не тільки навчитися розуміти дитину, її поведінку, її думки, а ще й допомогти вдало соціалізуватися, сформувати адекватну самооцінку, допомогти відчути, яким є її призначення, чим дитина хоче займатися протягом свого життя.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

В.С. Бобіна

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОФІЛАКТИКА СИНДРОМУ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

На сьогодні синдром «професійного вигорання» стає актуальною проблемою. В наш час кількість соціальних професій збільшується. Це означає що збільшується і кількість людей яких може охопити цей синдром «професійного вигорання». Професія соціального працівника відома своєю насиченістю різними емоційними ситуаціями і когнітивною складністю міжособистісного спілкування, і це вимагає від фахівця значного внеску до встановлення довірливих відносин і уміння управляти емоційною напруженістю ділового спілкування. Вигорання є небезпечним на початку свого розвитку. Тому, що «вигоряючий» майже не помічає того, що з ним відбувається, найчастіше це можуть спостерігати колеги. Цей факт дуже погано відображається на роботі і на загальному стані працівника. Тому, щоб «професійного вигорання» не сталося потрібно проводити профілактику. Профілактика вигорання повинна охоплювати широкий спектр заходів, з одного боку тих, що пом'якшують дію організаційних стрес-факторів, а з іншого тих, що дозволяють активізувати особисті ресурси персоналу, щоб ефективно долати негативні наслідки професійних і організаційних стресів.

Синдром «професійного вигорання» досліджували багато авторів. Це такі автори як К.Маслач і С.Джексон, Г.Фрейденбергер, Авраменко, Лаврова, Котова, До. Маслач і багато інших.

Є також стадії «професійного вигорання». Синдром професійного вигорання розвивається поступово. Він проходить три стадії (К. Маслач,

1982): Перша стадія. Всі ознаки та симптоми проявляються в легкій формі через турботу про себе, наприклад, шляхом організації частіших перерв у роботі. Починається забування якихось робочих моментів (наприклад, невнесення потрібного запису в документацію). Друга стадія. Спостерігається зниження інтересу до роботи, потреби в спілкуванні (в тому числі, і з близькими): «не хочеться бачити» тих, з ким спеціаліст працює, «в четвер відчуття, що вже п'ятниця», «тиждень триває нескінченно», прогресування апатії до кінця тижня, поява стійких негативних симптомів (немає сил, енергії, особливо вкінці тижня, головні болі по вечорах, «мертвий сон, без сновидінь», збільшення кількості простудних захворювань, підвищена дратівливість, людина «заводиться», як кажуть, з півоберта, хоча раніше подібного вона за собою не помічала. Третя стадія. Ознаки та симптоми третьої стадії вигорання є хронічними. Можуть розвиватися фізичні і психологічні проблеми типу виразки шлунку і депресій. Людина може почати сумніватися в цінності своєї роботи, професії та самого життя. Характерна повна втрата інтересу до роботи і життя взагалі, емоційна байдужість, отупіння, відчуття постійної відсутності сил. Спостерігаються порушення пам'яті та уваги, порушення сну, особистісні зміни. Людина прагне до усамітнення.

Підводячи підсумки можна сказати, що синдром «професійного вигорання» потрібно лікувати відразу з першої стадії не зтягувати з цим. Так само потрібно займатися профілактикою «професійного вигорання». Дуже важливо для уникнення професійного вигорання фахівців та організацій правильно організувати робочий процес. Також є багато якостей які допоможуть соціальному працівнику уникнути вигорання. Найперше це добре здоров'я та свідомо, цілеспрямована турбота про свій фізичний стан (постійні заняття спортом, здоровий спосіб життя), досвід успішного подолання професійного стресу, товариськість, прагнення спиратися на власні сили, вміння не боятися ставити «дурні питання». Здатність формувати і підтримувати у собі позитивні, оптимістичні настанови і цінності – як відносно до самих себе, так і до інших людей і життя взагалі. Ефективним і найлегшим способом є вправи на глибоке дихання. Вправи, орієнтовані на глибоке дихання, – важлива складова всіх видів розслаблюючих процедур. Глибоке природне дихання здатне принести користь практично всім. Як це часто буває, ті, хто допомагає іншим людям, як правило, прагнуть заперечувати власні психологічні проблеми. Дуже важливо зізнатися самому собі в цьому. Виділяйте достатньо часу для сну, відпочинку, роздумів. Висловлюйте ваші бажання прямо, ясно і чесно, говорите про них сім'ї, друзям і на роботі. Намагайтесь зберегти нормальний розпорядок вашого життя, наскільки це можливо. Дотримуючись всіх порад і правил, прислухаючись в першу чергу до свого внутрішнього стану, цей синдром «професійного вигорання» буде вам не страшний і крок за кроком ви успішно досягнете своєї мети в житті.

Науковий керівник: Л.Г. Бойко, старший викладач.

ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У наш час, коли активно запроваджуються принципи та норми Болонського процесу, для української вищої освіти важливо взяти все найкраще з європейського досвіду. Сьогодні проблема творчої діяльності викладача вищої школи є вкрай важливою. Актуальність проблеми зумовлено потребою вищої школи у висококваліфікованих і творчих викладачах, професіоналах своєї справи, які могли б творчо здійснювати інноваційне навчання для студентів вищих навчальних закладів.

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців досліджували різноманітні проблеми, які пов'язані з професійною творчою діяльністю викладача вищого навчального закладу. Українські вчені С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуча досліджували феномен творчості у психології особистості в ракурсі прогнозування розвитку особистості та життєвого шляху людини, В.О. Моляко вивчав проблему творчого практичного мислення, П.А. М'ясоїд розглядав особливості творчої діяльності в контексті урахування аспектів його розвитку, М.В. Савчин досліджував творчу особистість з урахуванням індивідуально-психологічних властивостей особистості, Ф. Джексон, Е. Торренс, І. Фостер вивчали проблеми креативності як сукупності тих особливостей психіки, що забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості, але питання щодо творчої компетентності викладача сучасного вищого навчального закладу потребують подальшого дослідження.

Сучасний викладач має бути творчим у своїй діяльності, спілкуючись із навчальною групою в цілому, а також з кожним окремим її членом.

Творчість – це продуктивна діяльність за мірками свободи й оновлення, коли зовнішня детермінація людської активності змінюється **внутрішньою** самовизначеністю. Як окремий різновид діяльності, творчість характеризується продукуванням нових результатів. Щодо компетентності, то це означає «спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу». Поняття «компетентність» означає набір знань, навичок і ставлень, що надають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності.

Творча компетентність викладача у вищому навчальному закладі – це:

1) складна інтегративна якість особистості викладача, яка зумовлює готовність здійснювати педагогічну діяльність. Це не окремі знання і вміння та не їх сукупність. Це якість, що надає можливість здійснювати діяльність е цілому;

2) сукупність здібностей, якостей і властивостей викладача, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах вищої школи;

3) особистісні можливості викладача, його кваліфікація (знання та педагогічний досвід), що надає можливість брати участь в розробці певного кола рішень або вирішувати педагогічні завдання завдяки наявності певних знань і вмій.

Для викладачів із високим рівнем сформованості творчої компетентності характерним є :

1) специфічний характер пізнання, що ґрунтується на ускладненому наслідуванні, здатності кардинально змінювати настанову інтелекту (якщо вона неефективна) при вирішенні педагогічних проблем;

2) евристичні вміння, які є передумовою виникнення нових ідей;

3) стиль роботи (здатність концентрувати увагу, вибіркове ставлення до проблем, висока енергійність).

Шлях становлення та розвитку творчої компетентності викладача вищої школи є довготривалим. Творчість розвивається на основі системної цілісності самого педагогічного процесу, а також залежить від ефективності процесу формування та розвитку цього феномену. На рівні всього навчального закладу саме системний підхід надає можливість інтегрувати всю навчально-виховну діяльність у вищому навчальному закладі як цілісну, взаємопов'язану систему, що спрямована на гармонійне становлення і розвиток професійної компетентності кожного окремого викладача в цілому та творчої компетентності (яка є складовою професійної компетентності) зокрема. Творчий викладач здійснює педагогічне спілкування на науковій основі. Для нього це пов'язано з необхідністю опанування сукупності наукових знань про те, як навчати, саме так, щоб навчання було ефективним для кожного члена навчальної групи.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

Y.D. Bohomaz, V.S. Varavin
Alfred Nobel University, Dnipro

CATEGORY OF EVALUATION AND PECULIARIES OF TEACHING VOCABULARY

Evaluation is a component in the semantic structure of a language unit, information about a positive or negative characteristic of an object, an approving or disapproving attitude to an object. Estimation expressed by means of the language evaluation is almost always subjective, because it expresses the attitude of the subject to the object. It can be different only by the degree of subjectivity. In order to talk about the elements of the evaluation vocabulary, we need to understand what is the Lexis.

Lexis – is the vocabulary of the language, its style, social, and individual works.

Lexis is divided into the following types: high, reduced, emotional, literary, colloquial, vernacular.

Evaluation Category-a set of tiered language units, combined by an estimated value and expressing a positive or negative attitude of the author to the content of speech.

A characteristic feature of the evaluation expression is the possibility of strengthening or weakening of the «good» or «bad» sign.

By considering the assessment from a language perspective, all components of its structure can be divided into mandatory and optional. The main elements of the assessment are its subject (the one who evaluates), the object (what is evaluated), and the evaluation element itself.

Emotionally-expressive words are highlighted in the evaluation vocabulary. Expression means expressiveness (from lat. expression). Expressive vocabulary includes words that amplify the expressiveness of speech. The words that convey the relation of the speaker to their meaning belong to the emotional vocabulary. Emotional vocabulary expresses different feelings.

For example, you can say I do not like, but you can find stronger words: I hate, despise, disgusted by. In these cases, the lexical meaning of the word is complicated by special expression.

Evaluation vocabulary requires a careful attitude. Inappropriate use of emotionally and expressively colored words can give speech a comic sound. Which often happens in academic writings.

Combining similar words into lexical groups, you can select:

- 1) words expressing a positive assessment of the named concepts;
- 2) words expressing their negative evaluation.

The study of emotional-evaluation and expressive vocabulary draws us to the selection of different types of speech depending on the nature of the influence of the speakers, the situation of their communication, the relationship to each other and a number of other factors.

In the approach to the selection of language tools we can distinguish several types of speech: solemn (rhetorical), official (cold), intimate-affectionate (playful).

Neutral speech rejects the above mentioned types of speech, using language means, deprived of any stylistic coloring. Emotionally-expressive vocabulary is not so well studied, there are difficulties in its classification, in many respects the perception goes a subconscious level, at the level of emotion, so this vocabulary is more used in oral communication, which involves not only the speech apparatus, but also facial expressions, gestures.

Scientific supervision by Associate Professor M.R. Kabanova.

Language supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Професійне становлення фахівця із соціальної роботи – це цілісний процес розвитку практичної, освітньої і дослідницької діяльності особистості в галузі соціальної роботи, зорієнтований на формування у людини не тільки професійних знань, умінь, навичок, але й особистісних якостей, адекватних кваліфікаційним та етичним стандартам професії. Процес підготовки майбутніх фахівців має передбачати формування професійно важливих рис особистості фахівця. Соціальна робота передбачає постійний контакт із людьми, це висуває особливі вимоги до формування мотиваційної готовності (чи неготовності) до професійної діяльності.

Стан мотиваційної сфери особистості виражають ціннісні орієнтації, вони представлені сукупністю найважливіших для людини цінностей, які являються найважливішим складовим елементом внутрішньої структури особистості. Професійна діяльність, будучи невід’ємною частиною людської діяльності може бути представлена як діяльність, спрямована на реалізацію цінностей. Ціннісні орієнтації фахівців відіграють важливу роль не тільки в їх особистій професійній діяльності, але і в життєдіяльності та розвитку суспільства.

Професія соціального працівника передбачає дотримання етичного кодексу і принципів, що формують його специфічний підхід до оволодіння професією, і принципи, що стосуються його відносин із колегами, клієнтами, окремими людьми або групою.

Становлення майбутнього соціального працівника як висококваліфікованого фахівця можливе лише за умов формування позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до професії. Ставлення до професії, мотиви її вибору мають велике значення для підвищення якості професійного навчання. Розвиток професійної мотивації дозволяє не тільки підвищити ефективність навчальної діяльності студентів, але й має сприяти формуванню професійної компетентності.

Система мотивів, у тому числі і мотивів професійного самовизначення динамічна і змінюється протягом усього життя. Від дитячих слабких нерозвинутих мотивів, фантазій і мрій підліткового віку до мотивів стало-го вибору з точки зору здібностей, інтересів і цінностей.

Існує велика кількість різноманітних мотивів, які впливають на ефективність процесу професійного самовизначення. Поряд з економічними (гідна заробітна плата, наявність пільг) велике значення мають психологічні мотиви: самоповага, визнання оточуючими людьми, моральне задоволення роботою. Ці види мотивів базуються на вивченні потреб людини.

Мотиви вибору професії «Соціальна робота» складні і неоднозначні. У системі соціальних служб відбувається відхід від практики добровільних помічників, зростає обсяг і складність діяльності, розширюються функції і повноваження, що у свою чергу підвищує престиж цієї професії. У той же час заробітна плата і соціальний статус працівників соціальних служб залишаються невисокими, це відштовхує студентів працювати за спеціальністю.

Незважаючи на те що держава намагається надавати соціальним службам фінансову і освітню підтримку популярність професії соціального працівника бажає бути кращою. Чим розвиненіше суспільство, тим більше уваги приділяють у ньому соціальним проблемам. Отже, потреба в соціальних працівниках постійно зростатиме. Зважаючи на це, дуже важливо, щоб у процесі навчання студенти отримали реальні уявлення про професію та зрозуміли її значущість для суспільства, щоб у подальшому продовжувати свою професійну діяльність у соціальній сфері.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

Ю.В. Бродна
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

У сучасних умовах модернізації вітчизняної освіти особливе значення приділяється розвитку людського потенціалу як необхідної умови і фактору інноваційної кадрової політики.

Все більша кількість людей розділяють положення про те, що здатність організації ефективно управляти своїми співробітниками є головним джерелом її довготривалого процвітання в умовах прискореного технічного прогресу і зростаючої конкуренції. Ця здатність багато в чому залежить від компетентності керівників і фахівців з управління персоналом: розуміння важливості цієї галузі управління, знання загальних закономірностей поведінки людини в організації, володіння сучасними методами управління персоналом.

Актуальність даної теми визначається появою нових завдань у управлінні людськими ресурсами, що виникають перед освітніми установами в сучасних економічних умовах.

Однією з необхідних умов і гарантій того, що з людьми поведуться відповідно до декларованими організацією цінностями, є чітке формулювання кадрової політики організації.

Кадрова політика – це механізм вироблення цілей і завдань, спрямованих на збереження, зміцнення і розвиток кадрового потенціалу, формуван-

ня принципових установок в роботі з персоналом на тривалу перспективу та створення відповідального, високопродуктивного, згуртованого колективу, здатного адекватно реагувати на постійно мінливі вимоги ринку.

Метою кадрової політики є забезпечення оптимального балансу процесів оновлення і збереження чисельного і якісного складу кадрів відповідно до потреб самої організації, вимог чинного законодавства та станом ринку праці.

Кадрова політика залежить від сприйняття керівництвом організації персоналу. Характерні проблеми кадрових служб узагальнив А.Я. Кібанов. Серед них він назвав повільне оновлення і недостатній приплив молодих спеціалістів, низький рівень підвищення кваліфікації працівників кадрових служб, недостатність інформації про формування резерву кадрів, проведення атестації.

Кадровий потенціал педагогічних працівників перешкоджає успішному поширенню сучасних освітніх технологій, що несприятливо впливає на якість освіти. Зберігається стійка тенденція старіння педагогічних працівників освітніх установ, недостатньо молодих фахівців внаслідок низького рівня оплати праці та соціального престижу професії, слабкої соціальної захищеності. Яскраво виражений дисбаланс в віковому і гендерному аспектах: частка педагогів пенсійного віку складає 18%, а частка молодих фахівців (до 30 років) – тільки 13%; тільки 12% від загального числа педагогічних працівників є чоловіками.

Основним завданням освітнього закладу в сучасних умовах щодо подолання вищеназваних проблем є модернізація кадрового потенціалу, створення умов для професійного розвитку і саморозвитку педагогів.

Необхідними заходами щодо подолання негативних тенденцій в кадровому забезпеченні освіти є такі основні напрямки:

1. Підбір і розстановка кадрів – визначаються і регламентуються вимоги до кандидатів і принципів трудової дисципліни робітників. Визначаються умови, на яких приймається співробітник, обов'язковість проходження випробувального терміну. Вирішуються питання розстановки кадрів і розподілу навчального навантаження. Вивчаючи професійні можливості своїх співробітників, необхідно створити неформальну систему проблемних семінарів, творчих груп, підвищення кваліфікації. Навчати – повинен такий педагог, який володіє досконало новітніми методичними, інформаційними, комунікаційними технологіями.

2. Самоосвіта та саморозвиток педагогічних кадрів – підвищення професійного рівня педагогів і формування педагогічного корпусу, відповідного запитам сучасного життя. Підвищення професіоналізму педагогічних кадрів: розробка та експериментальна апробація моделей реформування системи підготовки педагогічних кадрів, реорганізація системи установ підвищення кваліфікації працівників освіти, організація і проведення всеобучу з інформаційних технологій, реорганізація методичної

служби органів управління, створення ефективної системи підготовки, підвищення кваліфікації та атестації керівників органів управління освіти і освітніх установ.

3. Інформаційна підтримка педагогів – надання інформації всім педагогам про діяльність установи та роботі їхніх колег шляхом загальних зборів, індивідуальних співбесід, роботи методичної служби, інформаційних матеріалів. При цьому необхідне створення системи зворотного зв'язку з робітниками, мотивованої визначеністю функціональних обов'язків, рівними можливостями, можливістю участі в управлінських процесах, підтримкою ініціатив, можливістю удосконалюватися.

4. Система стимулювання працівників освіти (основа для заохочення працівників поряд з результатами їх діяльності) є зворотнім зв'язком, що визначає ефективність діяльності конкретних педагогів. Необхідно підвищити матеріальне заохочення педагогічних кадрів, вирішити питання кар'єрного зросту, адже доведено, що кожні 3-4 роки робітнику потрібно переміщення, інакше настає застій, консервація особистості. Підвищення по службі дає людям моральне задоволення власного значення, що є оцінкою його набутків оточуючими, будучи головним мотиваційним чинником.

5. Залучення педагогів до процесу управління – здійснюється шляхом участі викладачів у розробці та реалізації корпоративної культури, делегування повноважень, роботи творчих груп, формування складу «резерву» на зайняття керівних посад. Надання підтримки молодим фахівцям більш досвідченими колегами протягом першого року роботи.

6. «Соціальний пакет» педагогів – надання педагогам державних соціальних пільг і гарантій та стимулювання праці педагогічних і управлінських працівників освіти.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що в сучасних умовах реалізуючи кадрову політику держави в галузі освіти, керівники повинні орієнтуватися на соціальні цінності, базуючись переважно на економічних стимулах і соціальних гарантіях, що призводять у відповідність інтереси окремих кадрів і організації в цілому. При цьому в ситуації зростання уваги до особистості підлеглого і загального дефіциту фінансових ресурсів, що надходять в сферу освіти, настає період пошуку нових стимулів, що сприяють досягненню високої продуктивності праці і підвищенню ефективності показників педагогічної діяльності.

Таким чином, робота з кадрами передбачає їх економічно обґрунтоване раціональне використання відповідно до рівня набутих знань, кваліфікації і професією, застосування кадрів на тих ділянках, де їх праця буде використаний з більшою віддачею, створення умов для підвищення продуктивності їхньої праці.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

**DEVELOPMENT OF PERSONAL AND PROFESSIONAL
QUALITIES OF FUTURE APPLIED LINGUISTS AND
TEXT ANALYSIS OF “THE THORN BIRDS” BY COLLEEN
MCCULLOUGH**

Despite the considerable interest of specialists in the issues of a personality's readiness for professional activity, the problem of the formation of personal and professional qualities, for example, of future applied linguists, remains poorly understood, in our opinion. We believe that this the desired qualities entail primarily a high level of intellectual and emotional performance.

It is necessary to take into account the formation of absolutely new conditions of the present period of higher education development – hence the need to shape the personality of the future applied linguists, who will actively and creatively work in his professional field. According, it is necessary to provide for the activation of optimal forms of preparation for the future applied linguist, for example, through a professional approach to the analysis of the text of a literary work. It seems to us that a thorough analysis of the text of a literary work is extremely important for the formation of professional skills. For example, the presence of artistic details in the text of a literary work is an important indicator of individual style and characterizes such authors as Colleen McCullough. We will consider such artistic details as: inventiveness, clarifying, characterological (landscape, portrait, etc.)

The novel of C. McCullough is filled with a detailed description of the landscape, so it's easy to imagine the big picture, even without knowing anything about Australia and New Zealand, where the events take place:

«The house lay on top of a small hill about one hundred feet higher than the barn and stables. Like all New Zealand houses, it was wooden, rambling over many squares and of one story only, on the theory that if an earthquake struck, some of it might be left standing. Around it gorse grew everywhere, at the moment smothered in rich yellow flowers; the grass was green and luxuriant, like all New Zealand grass.»

The description of the main characters is also accurately conveyed that they provide a holistic image of each person:

«He was very small, not above five feet three inches, and thin still as stripplings are, but the bare shoulders and arms had muscles already knotted from working with the hammer, and the pale, flawless skin gleamed with sweat. The darkness of his hair and eyes had a foreign tang, his full-lipped mouth and wide-bridged nose not the usual family shape ...»

In the novel, colorfully external details depict the objective being of people:

“It was too early for the shearing season, and he had work locally, plowing and planting. By profession he was a shearer of sheep, a seasonal occupation which lasted from the middle of summer to the end of winter, after which came lambing. Usually he managed to find plenty of work to tide him over spring and the first month of summer; helping with lambing, plowing, or spelling a local dairy farmer from his endless twice-a-day milking.»

The symbols in the work are related to the epilogue:

“We create our own thorns, and never stop to count the cost. All we can do is suffer the pain, and tell ourselves it was well worth it.”

The work is filled with metaphors:

“When he came in a little after sunset the lamps were lit, and shadows played flickering games around the high ceiling.”

Summing up, it should be noted by that readiness for future professional activities we understand not only the system of professional knowledge, skills and skills of a specialist, which is primarily a condition for successful professional activity, but also the presence of high aesthetic and moral qualities expressed in the ability to professionally understand texts artistic works.

Scientific supervision by Associate Professor M.R. Kabanova.

Language supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

Л.С. Верченко,

аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля,

м. Дніпро

ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ НА МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ДОЦІЛЬНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Сучасні вимоги, що висуває суспільство до викладачів вищів, визначають необхідність наявності у них здатності ефективно працювати в комунікативному просторі, сформованої соціально-комунікативної компетентності, яка передбачає розуміння фахівцем ціннісних аспектів соціальної взаємодії та професійного спілкування, здатність взаємодіяти в команді, бути толерантним по відношенню до партнерів комунікації; включатися до професійної діяльності з урахуванням актуальних соціальних цінностей, адаптуватися до мінливого соціально-економічного середовища тощо.

Акцентуємо увагу на підходах науковців до методів навчання, які є доцільними для розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів вишу в умовах магістратури.

Обираючи сукупність методів навчання (технологічну складову технології) перш за все ураховували ідеї андрагогів щодо організації навчан-

ня. Справа в тому, що до магістратури за спеціальністю 011 «Науки про освіту» відповідно до вимог стандарту вищої освіти вступають особи з повною вищою освітою, тобто дорослі люди. Існуюче на сьогодні розширення вікових меж магістрантів обумовлює при доборі форм і методів організації навчально-виховної діяльності студентів необхідність урахування особливостей навчання дорослих, а отже використання у професійній діяльності викладача як педагогічної (за твердженням американського теоретика М. Ноулза є обґрунтованою і виправданою для використання під час навчання осіб до 18 років [1]), так і андрагогічної моделі навчання.

Дослідники акцентують увагу на тому, що під час навчання дорослих варто урахувати такі особливості: наявність у магістрантів усвідомленого ставлення до процесу навчання; потреби в осмисленості, практичній спрямованості навчання, прагненні до застосування отриманих знань, умінь і навичок, що забезпечує високу мотивацію; потреби в самостійності; наявність життєвого досвіду як джерела навчання. Дійсно, дорослі люди прагнуть стати активними учасниками навчання, а іноді й його ініціаторами, співавторами; збагачують навчальні ситуації власним досвідом і життєвими цінностями; намагаються співвіднести навчальну ситуацію зі своїми цілями і завданнями.

Саме в рамках даної науки актуальності набула модель навчання, за якою той, хто навчається, сам несе відповідальність за вибір методів, планування термінів, оцінку результатів, виступаючи «рушійною силою» навчання. При цьому викладач виступає координатором процесу, «архітектором», що моделює нові форми, методи навчання, підходить до організації взаємодії з магістрантами, прогнозує можливості їх успішного професійного зростання.

У зв'язку із зазначеним, наш погляд було прикуто до теорії емпіричного навчання, яка презентує навчання як процес, за допомогою якого знання набуваються шляхом трансформації досвіду (знання є комбінацією розуміння і трансформації досвіду).

Прихильники даної теорії (Д. Бауд, П. Бернард, Г. Дін, Л. Джоплін, К. Ігін, Д. Колб та ін.), характеризуючи емпіричне навчання, виокремлюють кілька його основних атрибутів. Так, П. Бернард виокремив такі атрибути: студент – це активний учасник, залучений до фізичного руху (*дія*), навчання відбувається лише після реакції на дію (*рефлексія*), студент повинен сам визначити те, що відбувається, погляд викладача не нав'язується (*феноменологічний атрибут*), погляд на світ з точки зору студента (суб'єктивний досвід), емпіричне навчання – це спроба використати накопичений суб'єктивний досвід в рамках навчального процесу (досвід як джерело навчання) [3, с. 14].

Д. Колб запропонував цикл емпіричного навчання, зазначивши, що безпосередній або конкретний досвід є основою для спостережень і рефлексії, які асимілюються й перетворюються на абстрактні концепції, що

забезпечують новий зміст діям, які можна реалізувати й набути новий досвід. На його думку це ідеалізований цикл навчання (спіраль), де студент виконує практичне завдання, рефлексує, мислить й діє. Його модель презентує взаємопов'язані процеси розуміння досвіду (конкретний досвід і абстрактна концептуалізація) та режими трансформації досвіду (рефлексивне спостереження і активне експериментування) й інтеграцію таких елементів (знання, які містять поняття, факти й інформацію, отриману в рамках формального навчання і минулого досвіду; діяльність або застосування знань у реальній практиці; рефлексії знань і діяльності щодо створення нових знань) [2].

Д. Баудакцентує на тому, що процес навчання з досвіду має бути обов'язково активним, а отже залучати студентів до взаємодії, подій, учасниками яких вони є. При цьому взаємодію і залучення до подій Д. Бауд називає навчальним середовищем, в якому перебуває студент [3].

Цікавою для нас виявилася «діамантова модель» емпіричного навчання К. Ігіна, яка ілюструє співпрацю викладачів та студентів та цикли їх емпіричного навчання (викладач, як посередник, навчається разом зі студентом, вони впливають один на одного у процесі конструювання знань [5]). На думку науковця транзакцію між студентом й елементами моделі можна розглянути крізь призму відносин: студента до себе; студента до навчального середовища; студента до викладача. Важливим для нас виявилися думки Дж. Уілсона про те, що система цінностей студента, його попередні знання визначають спосіб його включення у навчання, інтерпретації досвіду і навчання через досвід [4, с. 17]. Отже, під час організації навчального процесу викладач має урахувувати, *4що отримання магістром справжнього знання з практичного досвіду можливе за умови наявності в нього готовності до активної участі у набутті практичного досвіду; здатності до рефлексії та осмислення цього досвіду; володіння навичками прийняття рішень, розв'язування проблем, використання нових ідей, набутого практичного досвіду.* А отже, навчання має бути орієнтоване на розв'язання актуальних практичних проблем, досягнення конкретних результатів «тут і зараз», освоєння нових методів, тобто орієнтоване в основному на майбутнє.

У зв'язку із вищезазначеним під час реалізації кожного з методів навчання, викладач має залучати магістрантів до інтенсивної інтерактивної діяльності; організації різновидівміжособистісного спілкування, яке передбачає діалог, довіру учасників діалогу, наявність різних позицій і ситуацій; співвіднесення навчальної ситуації з реальною професійною діяльністю майбутніх викладачів вишу та їх особистим досвідом; створення емоційно насиченого середовища співпраці, спільної творчої діяльності, що супроводжується відповідним розширенням сфери спілкування.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. / С.О. Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД „ЕКМО”, 2011. – 320 с.
2. Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning: Experience as a Source of Learning and Development*. UpperSaddleRiver, NJ: Prentice-Hall, Inc.
3. Burnard, P. (1989). *Teaching interpersonal skills: A handbook of experiential learning for health professionals*. London: Chapman&Hall.
4. Beard, Colin & John Wilson. (2006). *Experiential Learning: A Best Practices Handbook for Educators and Trainers*. Philadelphia: KoganPage.
5. Itin, Christian. (1999). Reasserting the Philosophy of Experiential Education as a Vehicle for Change in the 21st century. *JournalofExperientialLearning*, 22(2), P. 91–98.

Н.П. Волкова,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ТРЕНДІВ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глибинні й стрімкі соціально-економічні, політичні, інноваційно-освітні трансформації в житті України, інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір, висока конкуренція на ринку праці серед випускників ВНЗ зумовили необхідність модернізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, спрямувавши його на становлення конкурентоздатних фахівців – орієнтованих на успіх професіоналів з яскраво вираженою потребою в досягненні успіху, збагаченні знань і їх застосуванні у професійній діяльності, оновленні професійного досвіду, творчому самовираженні, які здатні до максимального розширення власних можливостей з метою реалізації себе особистісно, професійно, соціально, морально, до самостійного прийняття рішень, адаптації у професійному конкурентному середовищі, адекватної оцінки дійсності, рефлексії власної діяльності. Зазначені модернізаційні процеси мають здійснюватися на засадах компетентнісного підходу з використанням сучасних технологій навчання, зокрема гейміфікації.

Гейміфікація – застосування ігрових механік в неігрових ситуаціях для заохочення певної поведінки. Термін «гейміфікація» (від англ. gamification) стрімко увійшов до педагогічного наукового дискурсу з 2010 року.

Значна когорта зарубіжних (М. Барбер, К. Вербах, Г. Зікерманн, Д. Кларк, К. Капп, А. Ловінг, Дж. Макгонігел, С. Фрейтас, Лі Шелдон та інші) та вітчизняних науковців (В. Бугаєва, В. Бузько, Б. Качан, Л. Сер-

гесва, М. Стамблер, І. Яковчук та ін.) вважає, що гейміфікація доповнює та розширює можливості традиційного навчання завдяки переважанню інтерактивного навчання, зміні функцій викладача на модератора й консультанта.

Основним принципом гейміфікації є забезпечення отримання постійного, вимірного зворотного зв'язку від користувача, що забезпечує можливість динамічного коригування його поведінки. Основні аспекти гейміфікації: *динаміка* (використання сценаріїв, що вимагають уваги користувачів та реакції); *механіка* (використання сценарних елементів, таких як віртуальні нагороди, статуси, товари); *естетика* (створення загального ігрового враження, що сприяє емоційній залученості користувача); *соціальна взаємодія* (широкий спектр технік, що забезпечують взаємодію користувачів).

Науковці виокремлюють три сфери поведінки студентів, на які гейміфікація має вплив:

– *когнітивна* (гра містить систему правил для гравців; забезпечує вирішення конкретних проблем, адаптованих до рівня кваліфікації гравця; зростання труднощів сприяє набуттю гравцями відповідних умінь; зміст і організація гри надають можливість студентам йти різними маршрутами, які дозволяють гравцям обирати власні проміжні цілі в рамках загального завдання);

– *емоційна* (участь в грі дозволяє гравцям відчувати різні емоції - від радості, гордості за досягнуті успіхи до розчарування. Це пов'язано з тим, що для набуття нового знання гравцеві на якомусь етапі гри доводиться терпіти невдачу. Під час гри у студентів змінюється ставлення до помилок (студент має право на помилку), за неправильну відповідь він не отримує погану оцінку);

– *соціальна* (зміст гри та її організація дозволяють гравцям виконувати нові ролі і приймати рішення. Граючи наодинці або в команді і виконуючи різні ролі, гравці в безпечному просторі гри мають можливість формувати готовність до роботи в командні, діалогового мовлення).

Гейміфікація у вищій школі дозволяє створити таке інформаційно-навчальне середовище, яке сприяє самостійному, активному прагненню студентів до отримання знань, професійних навичок і вмінь, таких як критичне мислення, вміння приймати рішення, працювати в команді, бути готовим до співпраці; допомагає розкрити творчі здібності і мотивує до самоосвіти. Вона є ефективним інструментом удосконалення професійної освіти, оскільки дозволяє: поліпшувати засвоєння навчального матеріалу; залучати студентів до навчального процесу, роблячи його цікавим; забезпечувати системне, безперервне, глибоке вивчення навчальної дисципліни; формувати особистість через досвід поразок і помилок, коригуючи її поведінку, формуючи систему компетенцій, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Проте викладачі мають обережно ставитись до застосування гейміфікації. Так, активне використання бейджів і лідербордів на заняттях зі студентами доволі часто загострює конкуренцію. Зрозуміло, що дух боротьби спонукає студентів швидше і краще робити завдання, але якщо хтось із учасників отримує результат, який є набагато кращим, ніж у лідерів, то за певних установок ця людина може впасти духом і вирішити, що навчатися немає сенсу. Крім зазначеного гейміфікація не має відводити студента від запланованого результату, а навпаки – допомагати досягти його. Проте, інколи викладачі, використовуючи гейміфікацію, захоплюються самою механікою гри, забуваючи про поставлені навчальні цілі. Реалізуючи у навчальному процесі ігрові елементи викладачу доцільно відразу перевіряти, чи допомагають вони студентам поліпшити розуміння та подальше застосування отриманої інформації. Варто пам'ятати, що гейміфікація – це не розвага, головна її мета – зміна поведінки людини або аудиторії в цілому, підвищення ефективності навчального процесу.

Подальші дослідження науковців мають бути спрямовані на аналіз та перевірку дієвості механік гейміфікації для підвищення мотивації, лояльності, якості професійного навчання, залученості студентів до навчального процесу.

В.Г. Галицький,
*аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Модернізація у сфері освіти, яка пов'язана з формуванням особистості людини, постановляє особливі вимоги до вчителів. Адже вони стоять у витоків формування майбутньої нації. В умовах постійної кадрової недостачі та міждисциплінарної несинхронізованості навчальних програм професійна мобільність вчителя грає вкрай важливу роль у сприйнятті учнями навчального матеріалу, засвоєння його ними та подальше вміння застосовувати знання. Вчителі інформатики допомагають підвищити рівень знань не тільки учням, а й колегам, що вкрай важливо для розвитку навчальних закладів.

Значний внесок в розробку теоретичних основ формування професійної мобільності майбутніх фахівців внесли педагоги-науковці: Л. Амірова, В. Андрєєва, Н. Василенко, А. Ващенко, О. Горанська, Т. Гордєєва, Л. Горюнова, В. Дюніна, Є. Іванченко, Б. Ігошев, Ю. Калиновський, С. Капліна, Н. Кожемякіна, Л. Меркулова, Н. Ничкало, О. Неделько, О. Нікітіна, С. Савицький, Н. Хакімова, Г. Яворська та ін.

Різні аспекти дослідження проблеми професійної мобільності педагогічних кадрів знайшли своє відображення у працях Ю. Клименка,

Г. Меденкової, Є. Рапацевича, Р. Пріми та інших. Проте недостатньо повно досліджена проблема формування професійної мобільності учителів інформатики.

Терміна «мобільність» вперше зафіксовано у праці видатного філософа і соціолога минулого Георга Зіммеля «Соціологія простору», в якій, науковець визначив це поняття як «рух» [5, с. 10].

У науковій літературі мобільність (від лат. *mobilis* – рухливий) розглядається як рухливість, здатність до швидкого переміщення та дій, до мінливості та адаптації [2, с. 288].

Аналіз досліджень показав, що в структурі професійної мобільності найбільш часто виділяються такі складові:

- активність, яка розуміється як готовність до діяльності, освоєння нових форм і видів діяльності, як основа професійно-педагогічної діяльності (О. Ареф'єв, З. Багішаєв, Л. Горюнова, Л. Нічуговська);

- адаптивність, що розуміється як здатність пристосовуватися до мінливих умов діяльності, готовність змінити своє життя і діяльність, основа професійно-педагогічної гнучкості (Л. Амірова, , Л. Нічуговська);

- відкритість – схильність до нового, невідомого, відмова від стереотипів (А. Нагорняк, М. Пазюкова);

- комунікативність – здатність і готовність встановлювати нові зв'язки та контакти з суб'єктами освітньої діяльності (В. Ясенко);

- креативність – творче ставлення до середовища і власної діяльності, готовність до їх перетворення, фундамент професійно-педагогічного новаторства (Л. Амірова, З. Багішаєв, А. Нагорняк);

- компетентність – здатність гнучко орієнтуватися в професії, готовність до продовження навчання, самонавчання, саморозвитку, самоосвіти (Л. Амірова, З. Багішаєв, Л. Горюнова).

О.А. Лапіна вважає, що професійна мобільність являє собою комплекс таких особистісних якостей та здібностей особистості: соціальна активність, що виражається в готовності брати участь у різноманітних громадських заходах, проектах різної змістової спрямованості; діяльний інтерес до різних сфер соціальної і професійної активності; висока адаптивність до різних суспільних ситуацій, функціонально різних видів діяльності; креативність, інноваційність, налаштованість на творче ставлення до будь-якої справи, творче перетворення будь-якої ситуації [2, с. 44].

Професійна мобільність викладача ВНЗ, на думку Є. Рапацевича, може трактуватись як «здатність успішно проводити різні види занять (лекції, семінари, практичні заняття і т. ін.) чи здійснювати викладання суміжних дисциплін» [4, с. 32].

На важливості інтеграції вітчизняного освітнього простору у європейське співтовариство для забезпечення можливостей професійної мобільності вчителя зацентровано у дослідженні Ю. Клименко, у якому професійна мобільність обґрунтовується як «здатність педагога до змін,

прийняття нового, системного мислення, розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей у суспільному розвитку, що досягається за рахунок змін, пов'язаних зі здобуттям досвіду навчання або викладання в іншому європейському вищому навчальному закладі» [1, с. 12].

На нашу думку, професійна мобільність вчителя – це багатомірне явище, яке включає: якості особистості вчителя, що забезпечують його професійний розвиток; його професійну діяльність та заємовплив і взаємодосконалення вчителя та його колег у професійних відносинах та підвищення якості навчання для учнів.

Серед смислових концептів, за якими детермінується сутність професійної мобільності майбутнього учителя інформатики, найбільш частотними є: динамічна якість особистості, що забезпечує успішність її адаптації до змінних умов професійної діяльності, здатність освоювати інновації в освіті; готовність до неперервного самовдосконалення, сформованість системи ключових та професійних компетенцій, потреба у самореалізації; здатність оперативної і гнучко встановлювати доцільні особистісні, культурні і ділові контакти у професійному співтоваристві [5, с. 17].

Наявність професійної мобільності у вчителів інформатики дає їм можливість найбільш ефективно реалізовувати свій потенціал, та потенціал розвитку учнів та навчальних закладів. Професійна мобільність із знанням комп'ютерних технологій відзначає, що вчитель швидко і ефективно реагує на мінливі вимоги освітнього простору, а значить є мобільним в умовах постійної новизни.

У цілому, аналіз наукових джерел засвідчує, що дослідження професійної мобільності, як психолого-педагогічної проблеми тільки розпочинається, більшість виявлених характеристик цього феномену переважно теоретично констатуються, а окремі положення, запропоновані вченими, лишаються і сьогодні дискусійними і потребують більш глибокого і усестороннього вивчення.

Список використаних джерел

1. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Євросоюзу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Клименко Юлія Анатоліївна. – Умань, 2011. – 23 с.

2. Лапина О.А. Профессиональная мобильность как интегративное качество педагога: монография / О.А. Лапина, Е.А. Никитина; МОН РФ, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования «Иркутский гос. лингвистический ун-т». – Иркутск: ИГЛУ, 2012. – 324 с.

3. Проскура О.В. Понятие мобильности. Виды мобильности. Академическая мобильность / О.В. Проскура, И.Ю. Герасимчук // Вестник Челябинского государственного университета. – 2014. № 13 (342): Образование и здравоохранение. Вып. 4. – С. 94–98.

4. Рапцевич Е.С. Педагогика: большая современная энциклопедия / сост. Е.С. Рапцевич. – Мн.: Современное слово, 2005. – 720 с.

5. Сачук Ю.Є. Формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики у процесі магістерської підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Сачук Юлія Євгенівна. – Луцьк, 2017. – 22 с.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, кандидат педагогічних наук, доцент.

П.В. Гамолін,
*аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

РОЛЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У сучасних державотворчих процесах важливу роль в освіті ХХІ століття відведено мистецькій освіті, яка відіграє важливу роль у розвитку особистісних якостей людини, що створюють підґрунтя її внутрішнього світу, духовності, оскільки характеризується майже невлотним для формальної фіксації розвитком особистості («тим, що залишається після того, як забувається все вивчене»). Саме через неї реалізуються актуальні завдання збереження духовної спадщини народу, формується естетична культура особистості.

Як відомо, мистецтво є невід'ємною частиною духовної культури людства, одним з найвпливовіших засобів виховання духовних та інтелектуальних сфер особистості, збагачення естетичного досвіду, що й обумовлює її розвиток та саморозвиток. Мистецтво сприяє духовному вдосконаленню людей, самооновленню традицій і норм культури міжособистісного спілкування, формування понять про духовні та загальнолюдські цінності, як критеріїв оцінки окремих явищ життя, адже у процесі сприймання, усвідомлення та осмислення трагічного і комічного, прекрасного і потворного, піднесеного і низького, що закодовано у художніх образах – виховується й розвивається особистість.

Дослідження вчених (І. Волков, Л. Виготський, М. Лещенко, М. Кичук, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Рибалка, С. Рубінштейн, О. Рудницька, С. Сисоева) переконливо доводять, що завдяки творам мистецтва, відбувається активізація зорових, слухових та інших рецепторів з подальшою зміною фізіолого-біологічних ритмів організму, відбувається кореляція між інтелектуально-пізнавальною та емоційно-чуттєвою сферами особистості.

Образотворче мистецтво як мистецтво відображення суцього у вигляді різних образів, зокрема таких як художні образи на площині та в про-

сторі, вирізняється з-поміж інших видів мистецтва специфічними, властивими лише йому суттєвими ознаками та засобами художнього вираження.

Головна його сутнісна якість полягає у втіленні художнього образу у візуальних, зовнішньо нерухомих формах та в кольорах. Образотворче мистецтво апелює до духовного світу людини через зоровий орган. Єдино можливим засобом сприймання творів образотворчого мистецтва є такий особливий процес як споглядання. Він проходить стадії від первинного враження до все глибокого занурення людиною у власні переживання, які, залежно від глибини сприйняття, розвиваються у напрямі «стан → настрої → емоції → почуття».

У процесі сприймання творів образотворчого мистецтва активізуються емоційна та раціональна сфери людської психіки. При цьому емоційна має, безумовно, пріоритетне значення. Обов'язковою та необхідною умовою її прояву є здатність отримувати естетичну насолоду, що можливе лише за умови позитивного сприйняття специфічних художніх засобів: лінії, колориту, композиції тощо, – і вже на цій основі – ідеї твору.

Саме виховання здатності отримувати естетичну насолоду як під час власної художньої творчості, так і під час ознайомлення з творами мистецтва становить основу художньо-естетичного виховання. Розуміємо, що картину робить твором мистецтва не сюжет, не те, що на ній зображено, а те, як воно зображено, як і які зображальні прийоми використав художник, чи спромігся він досягти емоційної цілісності вираження. Тому в організації навчально-виховного процесу необхідно відмовитися від ставлення до твору образотворчого мистецтва як до засобу передачі певної інформації (сюжету, розповіді), від орієнтації на раціоналістичне сприйняття, яка досі переважає в наших освітніх закладах.

У сучасній системі освіти лише завдяки образотворчому мистецтву є можливість розвивати раціональне ірраціональне мислення, яке допоможе у майбутньому нестандартно вирішувати різноманітні життєві ситуації.

Науковий керівник: О.О. Резван, доктор педагогічних наук, професор.

І.В. Гаркуша,

*PhD, кандидат із соціальних комунікацій,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ГОТОВНІСТЬ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ВЗАЄМИН МІЖ СОБОЮ

Формування психологічної й педагогічної готовності майбутніх вчителів впливати на іншу людину, встановлювати міжособистісні взаємини на основі взаєморозуміння, взаємної відповідальності та взаємодопо-

моги є одним із найважливіших завдань педагогічної освіти. Водночас, самі викладачі педагогічних навчальних закладів повинні мати достатньо високий рівень психологічної культури, психологічної компетентності (психологічної обізнаності та наявності практичних умінь і навичок) для формування таких взаємин зі студентами, які були б найбільш оптимальними щодо особистісного розвитку й професійного становлення майбутніх фахівців.

У дослідженнях встановлені різновиди особистісної центрації викладача вузу: 1) центрація на власних особистісних і матеріальних інтересах; 2) центрація на інтересах адміністрації вузу; 3) центрація на інтересах власної наукової діяльності; 4) центрація на інтересі до процесу проведення лекційних та інших занять, що пов'язане з прагненням показати свої професійні та артистичні здібності, з самолюбіванням ними; 5) центрація на справжніх інтересах студентів – майбутніх професіоналів.

Виходячи з мети вищої освіти, найбільш прийнятною є 5-та центрація. Кожен викладач вузу повинен весь час аналізувати свою діяльність, поведінку, взаємини з колегами й студентами, свої настанови з точки зору того, наскільки вони відповідають головним цілям вузу, підготовці майбутніх спеціалістів вищої кваліфікації.

Дослідження суттєвих характеристик педагогічного спілкування, механізмів його функціонування дає змогу стверджувати, що ефективність його здійснення забезпечується певною системою спеціальних умінь педагога: уміння співвідносити структуру педагогічного спілкування, його початок, розгортання й завершення зі змістом навчального матеріалу та узгоджувати власну позицію з позицією вихованців як суб'єктів навчальної діяльності; вміння поміщати систему смислових запитань, які стимулюють роботу пам'яті, конвергентного, дивергентного й оцінного мислення, в зміст теми, що вивчається; вміння, які стимулюють комунікативну активність вихованців і власну комунікативну активність педагога.

Якості педагога, необхідні для успішної організації педагогічного спілкування: своєрідна психологічна «зверненість» до людей (О.О. Бодальов); висока комунікативна культура, яка спирається на комунікабельність особистості (В.А. Кан-Калик); уміння тонко відчувати емоційний стан партнера по спілкуванню (Л.А. Петровська); здатність «занурювати-ся» в іншу людину (А.С. Золотнякова).

Серед характеристик особистості, які позначаються на її взаєминах із колективом, його окремими членами й іншими людьми, В.М. М'ясищев називає такі: комунікабельність, дружелюбність (глибока чи поверхова), чуйність чи холодність; наявність мотивів симпатії чи антипатії; утилітарне чи принципове ставлення до людей; відвертість, упертість, замкнутість, потайливість, лицемірність. Важливе значення має те, до кого ставиться вибірково позитивно чи негативно й за якими мотивами (особистими чи принциповими); які якості людей більше всього приваблюють, а

які не приймаються; що більше за все цінується в людині; чи є образ-ідеал людини (свій, літературний, громадський, історичний); зовнішні форми громадської поведінки: ввічливий, дисциплінований, грубий, розгнущаний, нахабний.

Викладач може створити у взаємодії «допомагаючі стосунки» зі студентом, що теж виступає як гуманний механізм взаємодії.

А.О. Горобець

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕЛФІЗМУ ЯК ФОРМИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Сучасні засоби мобільного зв'язку та мережа Інтернет зробили спілкування доступним і простим, а світ оцифрованим, наочним та віртуалізованим. Усе частіше особи незалежно від віку та статусу сприймають його через призму екранів гаджетів. Кожен із нас без проблем може побачити чи продемонструвати будь-яке місце, подію та особу, яка є частиною цієї події. Фотозвіти та автопортрети стрімко переходять до категорії базових потреб особистості. Бажання закарбувати власну персону за допомогою самофотографування переростає у віртуальне божевілля. Більшість сторінок у соціальних мережах рясніють селфі. Таке захоплення автофотографуванням зараз окреслюють як серйозну психологічну проблему і називають «селфізмом» або «селфіманією».

Селфізалежність – це, так звана, психологічна залежність і постійне бажання фотографувати себе. Селфізм є формою соціомедійного нарцисизму і віртуального мережевого ексгібіціонізму особистості, що є свідченням вираженості в неї егоцентризму та потреби в самомилюванні.

Часто селфізм може призводити до неврозу нав'язливих станів. Такі особи роблять велику кількість фото і ретельно відбирають єдину для демонстрації в мережі.

Селфізм варто вчасно зупинити й надавати педагогічну підтримку та допомогу особам із вищезгаданою проблемою. Варто зазначити, що діяльність із селфізалежним клієнтом триває приблизно півроку. Вона може включати індивідуальну та групову форми роботи.

Спочатку з'ясовуються дійсні причини виникнення залежності, оскільки зазвичай вона є захисною реакцією на певні події або внутрішні стани. Коли причина знайдена, відбувається підбір адекватних способів її подолання. Клієнтів вчать відволікатися, активно проводити час, заводити нові знайомства в реальному, а не у віртуальному житті.

Варто зазначити, що будь-яка залежність «краде» особистий час, змінює вектор особистісного розвитку та руйнує комунікацію. Окрім цього,

у людей з селфізмом порушуються всі психічні процеси: відбуваються збої в роботі уваги та пам'яті, мислення перебудовується на наочно-дієве: («побачив – сфотографував»). Через зменшення кола реального спілкування спрощується мова, звужується словниковий запас. Зазвичай такі особи переходять до візуального сприйняття дійсності, менше уваги приділяють слуховим і тілесним відчуттям, що є значимими для перцептивного досвіду особистості.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

M.E. Gorchilina, A.A. Ivanova
Alfred Nobel University, Dnipro

ON SOME ISSUES CONCERNING THE FORMATION OF AESTHETIC VALUES OF FUTURE APPLIED LINGUISTS (BASED ON THE ANALYSIS OF TEXTS BY PUSHKIN “EUGENE ONEGIN” AND ARTHUR CONAN DOYLE “THE HOUND OF THE BASKERVILLES”)

The spiritual development of student youth is dependent on the educational process and is one of the most effective factors in the formation of student values.

The formation of the students of applied linguists in the scientific worldview is very important.

Understanding the features of an author's presentation can be seen on the example of some of the “strong points” of the text - the end of the work.

We will consider the end of Pushkin's works “Eugene Onegin” and Arthur Conan Doyle “The Hound of the Baskervilles” in the versions of “open” and “closed” endings.

The open end is the end of an artistic work which does not give an unambiguous answer to the fate of the heroes, leaving the reader able to draw his own conclusion. The open end may leave a hint to the reader indicating how events will develop after the ending or emphasize that in the future their story will evolve in any possible direction. Thus, the author makes it clear that the main events in the life of the heroes have already occurred, and they are described in the book, and the others are not important.

Also, the final finale in some situations requires the author to eventually return to his characters. An excellent example of such a solution is the novel by Alexander Pushkin “Eugene Onegin”. The writer allows the reader to imagine the further development of events and become the author of this work. How would the reader act, being in this situation, what's should Onegin do next? Seek the attention of Tatiana or vice versa to leave her alone? We will never find one correct answer, because the author leaves an open question to future generations.

Closed final, on the contrary, puts a point. Finishing is the final component of a literary work or any part of it. Infrequently, the author chooses an epilogue as the final part.

The epilogue absorbs the end of all the plot lines. This may be a simple summary of events that occurred after. Or a part, written in a style that contrasts sharply with the main style of the work.

Writing in the manuscript “End”, the author thus says: I have done everything for the reader, this is my vision of the problem and its solution, so it should be, I add nothing more. Let’s consider the ending of Arthur Conan Doyle’s “The Hound of the Baskervilles”. This is a detective story whose storyline is based on an investigation into death under mysterious circumstances. The protagonist, Sherlock Holmes, is set to find the cause of the death of Charles Baskerville, refusing to believe in the legend of a dog that allegedly harasses and kills all the Baskervilles. There is a riddle, so there must be an answer which, of course, Sherlock Holmes finds. The author completed the closed final because he could not have done otherwise. We cannot think of another solution, we cannot add it or change it. Decomposition of the puzzle - End.

Scientific supervision by Associate Professor M.R. Kabanova.

Language supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

О.В. Гришанкова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВИШУ

Психологічна підготовка студентів до практичної діяльності розглядається, як вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого професійного удосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста. За своєю суттю готовність – це єдність стійких і ситуативних установок на активні відповідні дії.

Говорячи про підготовку мається на увазі наявність спеціально створених умов, внутрішнє налаштування на відповідну поведінку при виконанні навчальних і виховних завдань.

Проблема підготовки студента пов’язана з якістю підготовки випускників педагогічних вузів все ще не відповідає сучасним вимогам.

На думку В.О. Моляко, поняття «психологічної готовності» до праці повинно бути спрямоване на професійний рівень діяльності як на певний орієнтир, еталон майбутньої роботи, тобто і сам процес допрофесійної підготовки, а також професійної, слід пов’язувати з виконанням не тільки навчальних завдань, а й обов’язково таких, що максимально наближені до реальних виробничих умов.

З метою підготовки студентів до практичної діяльності в університетському середовищі нами було вивчено низку наукових підходів (К. Гуревича, Є. Іванова, Л. Кандібовіча, А. Петровського) основи психологічного вивчення професійної діяльності.

В структурі психологічної готовності до практичної діяльності виділяють такі компоненти: *мотиваційний, орієнтаційний, пізнавально-опера- тивний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінюючий.*

Мотиваційний компонент включає в себе професійні установки, інтереси, прагнення займатися педагогічною роботою. Його основою є професійно-педагогічна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку.

Орієнтаційний компонент – це ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійно-педагогічні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. Ядро орієнтаційного компонента – ціннісні орієнтації особистості, глибина професійно-педагогічного світогляду.

До пізнавально-операційного аспекту психологічної готовності входять професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, педагогічне мислення, педагогічні здібності, знання, дії, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Особливістю уваги учителя є її можливість до переключення, розподільності, переміщення з одного об'єкта на інший.

Емоційно-вольовий компонент психологічної готовності – почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль.

Рефлексивний критерій є певною ознакою розвитку свідомості, яка відображує не лише усвідомлення механізмів власної лідерської діяльності, а й здатність уявляти себе на місці іншої людини, побачити сприйняття та оцінку інших індивідів та спільнот. Його визначаємо одним з провідних критеріїв, адже для студента-активіста важлива оцінка власного лідерського потенціалу у контексті діяльності.

Зміст психологічної готовності характеризується зв'язком інтелектуального й емоційного в сфері особистості.

Отже професійна адаптація безпосередньо залежить від якості і ефективності психологічної готовності. У зв'язку з цим особливу увагу викликають шляхи (методи, прийоми) формування готовності студентів і критерії її оцінювання.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОНТЕНТУ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ВИЩОМУ МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Пошук шляхів удосконалення методики викладання української мови як іноземної у вищому медичному закладі освіти й сьогодні залишається актуальним.

Примірна програма навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти кваліфікації освітньої «Магістр медицини» 2017 року передбачає формування в студентів-іншокомунікантів відповідних спеціальностей інтегральних, загальних (так званих універсальних), спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Матриця компетентностей майбутнього магістра медицини передбачає набуття іншокомунікантами власне мовної, мовленнєвої / прагматичної та комунікативної компетентностей.

Цілком зрозуміло, що професійні дії викладача спрямовані на досягнення цілей і задач навчальної дисципліни через застосування різноманітних традиційних та інноваційних методик викладання.

Підґрунтям ефективної методики викладання української мови як іноземної є застосування перекладних та безперекладних (прямих), інтенсивних, комбінованих методів-концепцій, переваги кожного з яких при доцільному використанні важко переоцінити.

У навчальному процесі вищої медичної школи базовим визнано прямий метод, який моделює умови нештучного способу опанування мовою в процесі спілкування з носіями мови через створення прямої відповідності між поняттями, лексичними одиницями та їхніми граматичними формами без рідної мови іншокомуніканта. Як модифікації прямого методу активної використовуваними є також аудіолінгвальний та аудіовізуальний.

Упровадження в практику будь-якої методики передбачає розробку відповідного навчально-методичного контенту, який має складатися з матеріалів щодо планування вивчення (програми, плани тощо) та матеріалів методичного забезпечення вивчення (підручники, посібники, інструктивно-методичні матеріали тощо) навчальної дисципліни.

У контенті викладання й навчання опорними, безперечно, є підручник та навчальний посібник, що виконують освітню, розвивальну, виховну й дослідницьку функції через емпіричний, теоретичний і практичний компоненти. Важливою складовою навчально-методичного контенту дисципліни є також посібники закритого типу для викладачів, призначені допомагати викладачам у використанні того чи іншого підручника.

Видані на сьогодні навчальні підручники та навчальні посібники з «Української мови як іноземної» (наприклад, таких авторів, як О. Палінська й О. Туркевич, Н.О. Лисенко, Х.Ш. Бахтіярова, М. Бурак та ін.) достатньою мірою задовольняють потреби в оволодінні українською мовою іншокомунікантами вищих навчальних закладів на рівнях А1 та А2. За затвердженням наказом МОН України Загальноосвітнім стандартом з української мови як іноземної – це початковий та базовий рівні, які співвідносяться із загальноєвропейськими компетенціями володіння іноземними мовами Common European Framework of Reference (CEFR) на критеріальному рівні елементарного користувача. Таким чином зазначені підручники й навчальні посібники можуть стати підґрунтям викладання й вивчення української мови як іноземної на підготовчих відділеннях (факультетах, курсах мовної підготовки тощо) та, почасти, на I курсі навчання у вищому навчальному закладі незалежно від напрямку підготовки.

Програми навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» на II, III та IV курсах навчання у вищих навчальних закладах різних напрямів підготовки мають різну професійну спрямованість і відрізняються за тематикою, а отже навчально-методичний контент зазначеної дисципліни не може бути універсальним. Рівні В1 та В2 (середні рівні за Загальноосвітнім стандартом з української мови як іноземної та рівень незалежного користувача за CEFR) практично не забезпечені підручниками й навчальними посібниками, які б задовольняли потреби у наповненні навчально-методичного контенту навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» у вищому навчальному закладі конкретного напрямку підготовки з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності. Відсутні такі підручники й для вищих медичних закладів освіти, в яких навчається чимала кількість іншомовних студентів.

Отже, на сьогодні наявна нагальна потреба в забезпеченні навчально-методичного контенту дисципліни «Українська мова як іноземна» опірними підручниками й навчальними посібниками (у тому числі закритого типу) із відповідним грифом МОН та МОЗ України, розробленими для студентів-іншокомунікантів вищих навчальних закладів окремо для кожного напрямку підготовки відповідно до професійної спрямованості.

О.Є. Гура

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Система сучасної вищої освіти ставить завдання перед професорсько-викладацьким складом, які включають не тільки передачу освітнього контенту, але і процес залучення, стимуляції інтересу до отримання нових знань в тій або іншій області; ставлять перед собою мету створити

гнучку модель зворотного зв'язку між викладачем і студентом, а також підвищити групову активність і взаємодію між самими студентами. Також вони ставлять перед собою мету створити гнучку модель зворотного зв'язку між викладачем і студентом, а також підвищити групову активність і взаємодію між самими студентами.

Процес залучення і мотивації дістав назву «Гейміфікації освіти». Під гейміфікацією розуміється застосування ігрової методики в неігрових ситуаціях. Досвід показав, що використання цього підходу дозволяє значно збільшити ефективність освітнього процесу.

Залучення гри в процес навчання не є інновацією. Ще К.Д. Ушинський рекомендував включати ігрові елементи в навчальну монотонну працю дітей, щоб зробити процес пізнання продуктивнішим. Він говорив, що для дитини гра замінює дійсність і робить її цікавішою і зрозумілішою тому, що вона сама її створює. У грі дитина створює свій світ і живе в ньому, і сліди цього життя глибше залишаються в ній, оскільки тут є присутньою емоційна складова і вона сама розпоряджається своїм творінням.

У педагогічній науковій літературі гра визначається як деякий процес, в якому беруть участь дві або декілька сторін, що конкурують між собою та переслідують певну мету. Використання сторонами тієї або іншої стратегії може привести до перемоги або поразки. Гра – це такий вид діяльності, в якому відтворюються соціальні стосунки між людьми. У грі виділяють наступні структурні елементи: сюжет, ролі, правила. Гравці розподіляють ролі і утілюють їх згідно з сюжетом, підкоряючись певним правилам. Багато дослідників гри відмічають мобілізацію і активізацію можливостей особи, реалізацію її творчого потенціалу, оскільки грі властиві такі характеристики, як імпровізація, дух суперництва, емоційна складова і задоволення.

Значення ігрової технології неможливо вичерпати і оцінити розв'язально-рекреативними можливостями. У тому і полягає її феномен, що, будучи розвагою, розрядкою, вона здатна перерости в навчання, в творчість, в моделювання людських відносин. У сучасній вищій школі, що робить ставку на активізацію і інтенсифікацію учбового процесу, настійно рекомендується використання ігрових технологій.

Поняття «Ігрові технології» включають досить велику групу прийомів організації процесу навчання. Повчальна гра має істотну ознаку – чітко поставленою метою і результатом, що відповідає їй, яка характеризується учбово-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма зайняття виступає як засіб спонування, стимулювання до учбової діяльності. Процес навчання проходить як діяльність студента, і, як відомо, «Practice makes perfect». Як свідчать психологічні дослідження, те, що ми чуємо, активно засвоюється на 40%, те, що бачимо, – на 50%, якщо ми бачимо і чуємо одночасно, то це запам'ятовується на 70-75%, а якщо ми це робимо самі, ми запам'ятовуємо на 92%. Ось чому ігрові методики такі важливі в процесі навчання на будь-якому рівні.

Рольові ігри завжди використовувалися на зайнятті іноземною мовою як закріплення матеріалу і своєрідна розрядка. Ігрова форма зайняття створюється за допомогою ігрової техніки, що служить засобом мотивації, стимулювання навчальної діяльності. У грі немає викладача і студента. Там є ролі і дії, і усі учасники навчають один одного і вчаться один у одного. Ігрове навчання ненав'язливе. Як правило, до гри усі відкриті.

Практично по будь-якій темі можна придумати цікаві ігри і ввести їх в учбовий процес. Які види ролевих ігор можливо реалізувати на уроці? Від телефонної розмови до ведення переговорів. Від купівлі товару в магазині до відвідування стоматолога, влаштування на роботу (співбесіда), відкриття рахунку у банку, отримання кредиту, проходження митниці і т.д.

Але, як би нам не хотілося грати, на зайнятті існують і інші види робіт, які мають бути виконані. Тому час на зайнятті відводиться, як правило, тільки на одну гру, і те не кожену пару. Тут нам на допомогу приходять цифрові технології. Сучасні студенти віртуозно володіють інформаційно-комунікативними технологіями і активно користуються електронними носіями. Це дозволяє винести частину навчання online, за рамки академічних годин, що дає можливість розширити аудиторне навантаження, при цьому використовуючи ті елементи освітнього процесу, які студентам цікаві і доступні.

Отже, впевнено маємо можливість стверджувати, що гейміфікація у вищій школі покликана створити таке інформаційно-навчальне середовище, яке б сприяло самостійному, активному прагненню студентів до отримання знань, професійних навичок і умінь, таких як критичне мислення, уміння приймати рішення, працювати в команді, бути готовим до співпраці. Вона допомагає розкрити творчі здібності і мотивує самоосвіту.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

К.М. Гуртова
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

У сучасному світі існує безліч соціальних проблем, без вирішення яких здоровий розвиток держави є неможливий. Однією з них є проблема домашнього насилля. Для того, щоб боротьба із цим соціальним явищем була ефективною важливо застосовувати не тільки якісний науковий підхід, але й залучати кваліфікованих спеціалістів. Ефективність вирішення

цієї глобальної проблеми залежить від компетентності соціальних працівників. Сьогодні соціальна робота набуває статусу професії, яка вимагає розширених знань у галузі психології, соціології, педагогіки, правознавства, економіки, медицини.

Метою соціальної роботи з випадками насильства в сім'ї є надання допомоги членам сім'ї, які зазнали насильства в сім'ї чи були свідками цих дій, у попередженні фактів насильства над ними та подоланні наслідків насильницької поведінки шляхом наснаження та підтримки, використання інтервенційних та консультативних стратегій, організацією безпечного середовища, формування ненасильницької культури взаємовідносин у сім'ї.

Компетентнісний підхід у навчанні соціальних працівників є важливим для підвищення рівня ефективності подальшої роботи спеціалістів. Він допоможе досягнути необхідні знання, навички та виховати високоморальні, гуманістичні якості, необхідні спеціалістам цього профілю.

Робота з постраждалими від домашнього насильства вимагає великої відповідальності та високого рівня знань та навичок. Ефективність та успішність роботи, в основному, залежить також від особистих якостей спеціаліста. Тому в ході навчання соціального працівника повинне відбуватись не лише пізнання основних дисциплін, а й виховання його як особистості, формування духовно-моральних якостей, які майбутній фахівець проявить у роботі. Вирішити це питання можна при використанні компетентнісного підходу, основні положення якого визначаються такою послідовністю: особистість – головна цінність для себе і для інших, головний результат освіти – не тільки знання, уміння і навички, але й здатність до особистісного зростання, емпатичної взаємодії та високої соціально адресованої особистісної продуктивності

У процесі роботи з постраждалими від домашнього насильства спеціаліст має застосовувати знання із психології, педагогіки, медицини. Структура змісту вмінь, освоюваних у ході освіти, детермінується структурою професійної діяльності соціальних працівників і включає: уміння аналізу, інтерпретації, постановки цілей, спілкування, застосування санкцій і використання законів, роботи в команді, прояви відповідальності, проведення самооцінки та рефлексії. Для ефективної практичної діяльності фахівців у цій сфері необхідне знання законів, процедур і національних стандартів соціального забезпечення, юридичної системи й системи покарань, принципів і методів індивідуальної, групової та громадської соціальної роботи, способів ефективного спілкування і багато іншого.

Для досягнення високих показників успішності роботи соціального робітника в сфері вирішення проблем домашнього насильства під час навчання він має сформував такі особисті компетенції як: активна життєва позиція, ініціативність, самостійність, уміння вирішувати професійні задачі в умовах невизначеності, адаптивність та здатність до колективної

діяльності. У підготовці соціальних працівників важливо надати як найбільше теоретичних, професійних знань, сформувати в студентів відповідні навички і особисті якості, а також навчити майбутніх спеціалістів застосовувати знання в практичній діяльності.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

Д.В. Данилейко

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТАТЕВОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У ДІТЕЙ

На жаль, Україна має дуже високий рівень підліткової вагітності й захворювань, що передаються статевим шляхом, який значно перевищує середній показник в Європі. Батьки уникають питань, пов'язаних з сексуальною сферою, статевим вихованням дітей найчастіше тому, що в їх власних сім'ях ця тема була категорично закритою або сором'язливо завуальованою. Якби діти мали більше інформації і підтримки з боку батьків, з'явилася б можливість зменшити ці показники.

Питаннями статевого виховання займалися такі науковці, як: А. Макаренко, К. Імелінській, К. Юнг, З. Фрейд, В. Каган та інші.

Статеве виховання – це система медико-педагогічних заходів, спрямованих на виховання у дітей, підлітків і молоді здорового ставлення до питань статі й статевого життя.

Видатний педагог-класик А. Макаренко вважав, що правильне статеве виховання дитини – це, передусім, «формування культури особистості, виховання її як майбутнього сім'янина, виховання поваги до жінки» [3]. Важливе завдання статевого виховання в сім'ї полягає в тому, щоб сформувати у дитини статеву ідентифікацію.

Статева ідентифікація – це здатність особистості ототожнювати власну поведінку з відповідними статевими ролями, що відповідають статевій, генетичній, фізіологічній та психологічній причетності особистості.

На думку вчених (В. Каган, Д. Колесов, І. Кон) формування статевої ідентифікації - тривалий біосоціальний процес вибору й оволодіння однією з двох (чоловічої або жіночої) моделей статевої поведінки, прийнятих в тому соціальному оточенні, де виховується дитина.

Польський сексолог К. Імелінській [2] виділяє декілька основних принципів роз'яснення дітям питань статі:

1) відповідність роз'яснень рівню фізичного і психічного розвитку дитини;

2) правдивість: брехливі відповіді можуть розпалити ще більший інтерес, а також викликати недовіру до іншої інформації, отриманої від дорослих;

3) тривалість: роз'яснення не повинні обмежуватися однією бесідою, вони мають починатися, коли дитина сама розпочне цікавитися та задавати питання щодо статевого життя;

4) індивідуальність роз'яснень: з дитиною треба розмовляти віч на віч.

Отже, статеве виховання не повинно бути обмежене лише сферою інтимних відносин, тому що воно нерозривно пов'язане з усіма іншими напрямками виховної роботи. Як писав видатний педагог та психолог П. Блонський «творча праця, юнацький ідеалізм та ділова повага до людини іншої статі – це кращі засоби статевого виховання» [1].

Список використаних джерел

1. Блонский П.П. Нариси дитячої сексуальності / Під ред. Ю. Шурпе, 1935 – С. 5–16.

2. Імелінській К. Психогігієна статевого життя: пер. з польск. – М., 1973. – С. 18–33.

3. Макаренко А.С. Твори в 7-ми т. – М., 1959-1960. – Т. 4. – 246 с.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

І.В. Демченко,

доктор педагогічних наук, доцент,

Кіровоградська льотна академія НАУ, м. Кропивницький

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ІСАО ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний рівень розвитку авіації висуває нові, усе більш високі вимоги до підготовки авіаційних фахівців. Радіообмін на міжнародних повітряних трасах ведеться англійською мовою, що є однією з офіційних мов ІСАО, до яких належать також французька, іспанська, російська, арабська, китайська. Незважаючи на впровадження нових технологій радіообміну, 33% авіаційних подій і катастроф трапляються через те, що авіафахівці мають недостатній рівень володіння англійською мовою.

Рівень професійної комунікації авіафахівців є одним із основних факторів професійної майстерності, що значно впливає на людський фактор в авіації. Професійна комунікація охоплює всю авіаційну галузь і в багатьох випадках впливає на професійність авіафахівців.

Підвищення рівня безпеки польотів, пов'язаного з професійною комунікацією авіафахівців та зацікавленістю до засвоєння професійно орієнтованої англійської мови, є однією з основних проблем навчального процесу в льотних навчальних закладах, а формування мотивації до про-

фесійної комунікації в майбутніх авіафахівців – предметом досліджень у психолого-педагогічній практиці вітчизняних та зарубіжних учених.

Визначальними рисами, що характеризують професійне спілкування пілотів, є такі:

1) нормативність (підпорядкованість документам ІСАО, що регулюють ведення радіообміну англійською мовою; використання англійської мови як однієї з офіційних мов ІСАО в процесі ведення переговорів на міжнародних авіалініях);

2) обов'язковість (обов'язковий прийом і передача повідомлень диспетчеру);

3) екстремальність і часові обмеження (уміння вести передачу інформації в екстремальних умовах та умовах дефіциту часу);

4) прийняття рішень в нестандартних ситуаціях (уміння швидко й правильно прийняти та реалізувати оптимальне рішення, передати про нього інформацію);

5) відповідальність (відповідальність за безпеку життя пасажирів та екіпажу);

6) наявність бар'єрів у спілкуванні під час передачі повідомлень (наявність фонових шумів на частоті);

7) використання технічних термінів та абревіатур (уміння правильно доповісти ситуацію диспетчеру про відмову систем літака).

Згідно з новими вимогами ІСАО, що вступили в дію 31 березня 2008 р. та вимагають перед пілотами й диспетчерами цивільної авіації рівня володіння англійською мовою. Комунікативні вміння пілотів та диспетчерів оцінюються за критеріями володіння англійською мовою, до яких належить: *вільність говоріння, взаємодія, словниковий запас, граматичні конструкції, вимова, розуміння*. Комунікативні вміння пілотів та диспетчерів оцінюються за шкалою ІСАО, яка передбачає шість рівнів засвоєння англійської мови: професійний (6 рівень); продвинутий (5 рівень); робочий (4 операційний рівень); рівень нижче середнього (3 рівень); початковий рівень (2 рівень) та рівень нижче початкового (1 рівень). Кожен рівень засвоєння англійської мови оцінюється за шістьма вищезгаданими критеріями.

Визначений шкалою ІСАО 4-й операційний рівень володіння англійською мовою стає мінімально допустимим для виконання й обслуговування міжнародних польотів. Проблема засвоєння на належному рівні «вільної авіаційної англійської мови» пілотами та диспетчерами неангломовних країн є досить гострою, причому це стосується не лише України. ІСАО посилює відповідальність експлуатантів повітряних суден за рівень знань і умінь персоналу. Серйозність таких змін потребує реформи системи професійної підготовки авіафахівців в аспекті вивчення загальної, а також професійно орієнтованої англійської мови та фразеології радіообміну.

Н.В. Дерстуганова,
*аспірант, Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя*

ПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ НАУКОВОГО ПОШУКУ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ТЕОЛОГІВ

Корінні зміни, що відбуваються в нашій країні за останні десятиріччя, надали можливість нашим співвітчизникам вільно та відкрито сповідувати релігію. Наше суспільство отримало можливість повернутися до православної віри, яку свято сповідували наші предки, дбайливо й ретельно передаючи її своїм нащадкам. Віками високоморальні духовні цінності православ'я були невід'ємною частиною життя нашого народу, визначали ціннісні орієнтири, спираючись на які, здійснювалося виховання і становлення підростаючого покоління, формували цілі життя й способи їх досягнення, духовно розвивалися та самоудосконалювалися.

Наша держава зацікавлена у формуванні високоморальних членів суспільства, тому поступово на усі рівні освіти повернена можливість виховання підростаючого покоління на основі багатовікової православної спадщини. Після тривалої перерви відновили свою роботу духовні семінарії і академія, у світських вищих учбових закладах відкриваються богословські факультети, на яких здійснюється підготовка православних теологів.

Перед професорсько-викладацьким складом ВНЗ стоїть непросте завдання підготовки висококваліфікованих теологів, оскільки більше сімдесяти років підготовка подібних спеціалістів не здійснювалася в учбових закладах нашої країни. За роки радянської влади була знищена богословська наука, закриті духовні семінарії та академія, ліквідовані богословські бібліотечні фонди, репресовані священнослужителі та віряни. Відбувся відрив української національної системи виховання від високоморальних принципів християнства, деформації піддалося викладання усіх предметів гуманітарного циклу.

На сьогодні в нашому суспільстві склалася досить непроста ситуація відносно рівня знань населення про православ'я тому, що більшість людей мають культуру, традиції, які своїми коренями виходять із православ'я, але знання про православну віру у цих людей украй малі і нерідко бувають навіть помилковими. Усвідомлюючи це, багато наших співгромадян прагнуть отримати знання про суть православного віровчення, богослужіння, традицій. Перед сучасними теологами стоїть завдання передачі точного православного віровчення великій кількості наших співгромадян у зрозумілій, доступній для них формі, враховуючи вік, освіту, рівень релігійної грамотності людей.

Перед професійною педагогікою поставлено питання підготовки майбутніх теологів високої компетентності, які б були готові для передачі незмінних догматичних істин православ'я, які ретельно зберігаються на протязом двох тисяч років, у доступній для сучасних людей формі.

Протязом усього часу існування християнства одним із актуальних теологічних завдань є збереження чистоти віросповідання від спотворень та ересі, що зберегло свою актуальність і в наш час.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що при формуванні професійної готовності студентів необхідно надати значну увагу питанням, пов'язаним з формуванням у майбутніх фахівців із православної теології компетенцій, необхідних для кваліфікованого професійного спілкування з представниками різних вікових, культурних, соціальних та релігійних поглядів.

Науковий керівник: Л.О. Суцєнко, доктор педагогічних наук, доцент.

Н.А. Єгорова
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ

Роль сім'ї в сучасному суспільстві та житті людини незрівнянна за своїм значенням. Сім'я займає одне з провідних місць серед загальнолюдських цінностей. Саме в родині формуються норми поведінки дитини, розкривається внутрішній світ та індивідуальні якості особистості. Ми звикли розглядати сім'ю як осередок миру і любові. Важливим фактором у вихованні дітей в сім'ї є те, що воно ґрунтується на почуттях встановлених між членами родини, вони відіграють важливу роль у становленні особистості дитини. Чуттєвий світ сім'ї для дитини служить захистом від зовнішніх проблем, та дає почуття впевненості у власній значущості, тому він повинен бути гармонійним. Однією з основних проблем виховання дітей є небажання батьків цікавитися життям дитини. В родині все частіше трапляються суперечки, взаємні звинувачення і погрози, нерідко справа доходить і до застосування фізичної сили.

Дослідженням проблем неблагополучних сімей займалися В.М. Целуйко, А.Я. Варга, М.І. Буянова, І.Ф. Дементьєва та інші. Дослідники вивчали взаємини між батьками та дітьми, вплив на їх розвиток; вивчали проблеми виховання дитини в неблагополучних сім'ях.

У даний час сім'ю поставлено в жорстокі умови виживання. Погіршення матеріального становища сім'ї, нестабільність економічної сфери є основною причиною зростання кількості неблагополучних родин.

Мета – довести, що взаємодія шкільних педагогів і батьків відіграє значну роль у вихованні дітей з неблагополучних сімей.

Школа – другий по важливості соціально значущий інститут після сім'ї. В останні роки роль школи у вихованні дитини тільки зростає: внаслідок розвитку нових технологій та науки зростає і необхідність в отриманні освіти. Дитина проводить у школі майже півдня, спілкуючись зі своїми однолітками та вчителями. Це, впливає на розвиток характеру дитини, причому як позитивно, так і негативно. Роль школи не обмежується тільки взаємодією з дитиною. Педагогічний колектив покликаний сприяти вихованню дитини в колі сім'ї: при необхідності проводити з батьками бесіди про виховний процес. Кваліфікований педагог зобов'язаний не тільки залучити дитину в навчальний процес, але і сприяти його гармонійному розвитку і формуванню особистості.

На прикладі, ми аналізували ситуацію виховання дітей в неблагополучних сім'ях Криничуватської загальноосвітньої школи I–III ступенів Нікопольської районної ради Дніпропетровської області. На 2017-18 навчальний рік у школі навчається 83 дитини. З яких, молодша та середня школа – 30 дітей, старша школа – 23 дитини. Серед них в школі навчається 3 дитини з неблагополучних (малозабезпечених) сімей, які навчаються в середній школі. Аналіз попередніх років показує, що кількість дітей з неблагополучних сімей зменшилась на 8 %. Зменшилась кількість дітей, тому що вони закінчили школу. Неблагополучні сім'ї в школі – це одна з основних проблема. Одразу не завжди можна зрозуміти, яка та чи інша родина. Дітки культурні, охайно одягнені, батьки теж на вигляд порядні люди. А ось що відчуває дитина, не кожен знає. Саме тому в кожному навчальному закладі повинен бути психолог чи соціальний педагог, який працює з дітьми. Як ми з'ясували, Криничуватська школа не має таких спеціалістів, тому ми вважаємо, що проблемних сімей набагато більше ніж записано у звітах, і ця проблема виховання дітей з неблагополучних сімей набагато більша.

Особливо важливо надавати рекомендації педагогам по роботі з неблагополучною сім'єю. Перша, нам здається найголовніша рекомендація є те, що повинне бути гуманне ставлення до дітей з неблагополучних сімей, воно повинне базуватися на такому педагогічному постулаті: ці діти «важкі», бо їм важко подолати ті чи інші соціальні труднощі, ставлення до таких дітей має бути адекватним. По-друге, повинна проводитися індивідуальна психолого – реабілітаційна робота (бесіди, психологічні ігри). Добре було б, залучати до колективних форм роботи з сім'єю в школі (батьківські конференції, сімейні вечори).

Проблеми в неблагополучних сім'ях бувають різними. Хтось страждає через часті конфлікти, інші відчувають матеріальні труднощі, а є також залежні від алкоголю і наркотиків. Всім цим сім'ям треба допомога соціальних працівників, служб опіки та піклування. Також треба пам'ятати, що легше досягти позитивного результату тоді, коли люди дійсно самі хочуть змінити своє життя на краще. Саме тому з ними повинен займатися кваліфікований фахівець, який зможе знайти спільну мову як з батьками, так і з дітьми.

Науковий керівник: В.О. Бикова, кандидат педагогічних наук, доцент.

INTERACTIVE METHODS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Despite the fact that teaching methods may differ from teacher to teacher, interactive teaching methods are some of the most effective ones used in teaching English. Firstly, they motivate students as they promote an atmosphere of attention and participation. Consequently, lessons become more interesting and bring about much better results than the use of traditional methods.

Below some types of interactive methods are given:

Brainstorming is a technique for generating new ideas on a topic. This method stimulates creative activity of the learners in solving problems. Different variants of solving the problem are usually given here. In brainstorming quantity of utterances is important but not the quality. The teacher should listen to all utterances and not criticize them. Instead of this he inspires the learners to give as many variants of solving the problem as he (or she) can. Lacks of criticism create favorable conditions for the learners to express the ideas freely and these of course motivate them. At the end of brainstorming activity all the expressed utterances are written and then analyzed.

Discussion is a type of interactive method that requires the study of teaching material on the theme before starting discussion. After having learnt the lexicogrammatical material on the theme the learners may start discussion. Here the learners work in small groups and this improves their activity because every member of the group may express his/her ideas and take part in the discussion.

Role playing is also one of the activities used as an interactive method. It is made to improve the efficiency of teaching. Role playing involves the learners into active work by positively influencing their activity. This creates favorable conditions for cooperative work. Such atmosphere creates their motivation, personal potentials and helps to form practical skills and habits. During the role playing such skills as creativity, getting out of the difficult situations, resourcefulness, self managing are formed and improved.

The case study method is an active learning method, which requires participation and involvement from students in the classroom. The method of case-study provides students with an excellent opportunity to apply creatively the language material on the basis of their professional knowledge and allow them to adapt themselves to the real-life situations.

Interactive teaching is aimed primarily at the development of interaction between students. Interaction helps students increase their vocabulary as well as use their knowledge in situations resembling real life. The teacher in this case acts mainly as a coordinator, guiding the communicative process. The teacher's main role is to provide students with proper conditions for comfortable

interaction in order to solve specific educational problems by engaging their own social experience

So, interactive methods of teaching foreign language give us a chance to solve some problems simultaneously. The main purpose is to develop communicative skills, to help establish emotional contact with the students, to train them to work in a team, to consider somebody's opinion. The use of the above mentioned methods helps to minimize nervous tension in students, to change the forms of activity, to draw attention to the main question of the lesson.

To summarize, the use of interactive teaching methods in the foreign language classroom can greatly improve the speaking skills of the students and their interest in the subject and demonstrate high efficiency. The interactive methods of teaching give the foreign language teachers the possibility to master some new communicative methods of foreign language teaching.

Scientific and language supervision by Senior Lecturer S.D. Storozhuk.

A.R. Zhyzhyna

Alfred Nobel University, Dnipro

THE PROBLEM OF TEACHER BURNOUT

A teacher is a profession that is most exposed to emotional stress. In modern conditions, the teacher's life is full of various stress factors: a high number of social contacts, responsibility, conflicts **in the team, a busy schedule**, a constant need to maintain the image of a resolute, independent and self-confident teacher. Also, **since the profession of a teacher has social importance**, the demands to the teacher also increase. Therefore, to overcome all these factors a person needs internal resources. Thus, teachers have such a syndrome as "burnout".

For the first time, **this concept of "burnout" was introduced into psychology** by the American psychiatrist Herbert Freidenberger in 1974. According to his observations, "burnout" was observed in persons engaged in various spheres of communicative activity. As a rule, such specialists unexpectedly began to lose interest in their work at a certain stage of their activity, formally treat their duties and have conflicts with colleagues. **Analyzing his observations**, we can conclude that the profession of the teacher is more susceptible to the influence of "burnout".

To solve the problem of "burnout", it is necessary to consider the stages of development and their appearance in the activity of the teacher. There are several stages in the development of "burnout".

The first stage involves an incorrect and not systematized implementation of the work. This manifests itself in the form of forgetting something, insecurity in oneself and in slight irritation.

At the second stage, the interest to work decreases. There is reluctance to conduct a lesson, to communicate with someone. Also, a slight apathy appears. The weeks last endlessly, and the person gradually loses strength and yearning for something. At work, the teacher feels very irritated.

At the third stage, the burnout itself begins. The teacher completely loses interest in the work, in his subject. Conducting classes takes the form of routine, and emotional stress goes beyond and manifests itself in the form of aggression towards students.

This condition as “burning out” was studied and diagnosed by American psychologists Christina Maslach and Susan Jackson. They diagnosed the syndrome according to the proposed Maslach method: Maslach Burnout Inventory (MBI). In addition to Maslach and Jackson, this problem is being studied by the Russian professor, and Doctor of Psychological Sciences V.V. Boyko using his questionnaire. Also for testing and self-testing of specialists of different professions, a questionnaire on professional burnout of EP Ilyin is used.

Analyzing the work of many psychologists, the following steps can be identified to prevent the syndrome of “burnout”.

The first step is correct and systematic organization. To prevent “burnout”, the administration needs to provide workers with the opportunity for professional growth, to find and eliminate conflict problems. It also would be a good idea to organize annual seminars on the enhancement and development of creativity and seminars that will help to resolve conflicts both in the team and among students.

The second step is the creation of psychological comfort in a professional group. In order not to store everything in oneself, it is necessary to maintain good relations with the team because only your team can understand and help you.

The last step is rest. It is necessary to create a border between work and rest. The best way to prevent “burnout” is a weekly psychological rest. This is a complete suspension from work and rapprochement with nature and with the family. Never bring the work home, otherwise you create a second psychological workplace at home.

Of course, the range of methods and ways for solving the problem of “burnout” is wide. Some superficially state the facts, while others deepen into the human psychology seeking answers to the questions there. However, the knowledge of stages and general preventive measures will help to prevent this problem among not only teachers, but also other specialists in the field of communication.

The importance of this problem is great and it is necessary to solve it. A teacher is the key to the bright future of every child, student and adult. It is the teachers who bear the great burden of knowledge, and without knowledge a person can not develop himself and work his way independently.

---

*Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy,
Full Professor.*

PEDAGOGICAL PSYCHOLOGY

Training is the activity that ensure the acquisition of knowledge and skills. It is always a process of active interaction between the teacher and the learner. Training has many sides. The psychological aspect of learning is expressed in mechanisms as a particular specific activity; in the psychological characteristics of personality of the student and teacher; in the psychological foundations of methods and forms of learning.

Training is a form of organizing the process of transfer of knowledge, a social system aimed at transferring the experience of previous generations to the new generation. The organization of training unfolds in space and time. In the training system, the learner and teacher actively interact. This interaction is carried out through communication, as a result of which educational activities are carried out.

The psychology of learning also explores the mechanisms and patterns of development of cognitive functions in the learning process. Both of scientific and practical interests are questions about how educational activity influences the intellect and creativity of the individual, how thinking, memory, attention and other cognitive functions develop in the educational activity. The development of cognitive functions is traditionally regarded as a guarantee of success in further education, so mastering the mechanisms and knowledge of the patterns of their formation in educational activity is an important problem of educational practice and the subject of close attention of pedagogical psychology.

Pedagogical psychology has discovered that each person has an individual set of characteristics, abilities and complex tasks, which is formed by predisposition, training and development. This set manifests itself in individual differences in intelligence, creativity, cognitive style, motivation, and the ability to process information, communicate and establish relationships with others.

There are several approaches in pedagogical psychology. For example, the behavioral approach. It is a set of techniques based on the behavioral principles of operant conditioning and it shows the effectiveness in a variety of educational environments. And also there is a cognitive approach. In the environment of modern specialists in educational psychology, the cognitive approach is more common than the behaviorist one, perhaps because it recognizes the causal relationship of such mental constructs as qualities, opinions, memories, motivations and emotions. Cognitive theories claim that memory structures determine how information is perceived, processed, stored, extracted and forgotten.

Pedagogical psychology is necessary and very useful nowadays. It helps to understand features of studying to make the process of learning easier and more interesting.

---

*Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy,
Full Professor.*

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ТА ЇЇ ФОРМУВАННЯ У ВИЩІ

Актуальність проблеми зумовлена розширенням міжнародних, культурних та економічних зв'язків України з іншими країнами, її входженням до світового співтовариства, потребами встановлення ділових відносин із зарубіжними партнерами, які спричиняють зміни в системі освіти. У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, зокрема психологів, які мають вільно організовувати професійний діалог з партнерами, клієнтами, глибоко усвідомлювати роль культури діалогу як засобу координації професійного діалогічного спілкування.

Діалог завжди залишався об'єктом вивчення філософів, мислителів. Так, перші спроби осмислення діалогу було зроблено в стародавній Індії, у працях філософів Античності (Арістотель, Платон), у період Середньовіччя (відбулася трансформація діалогу в диспут). Подальшого розвитку ця ідея набула у працях М. Бахтіна, М. Бубера, які презентували діалог як основу людського співбуття й самотуття людини.

Культуру діалогу розглядаємо як рівень оволодіння вміннями і навичками діалогічної взаємодії у мотиваційній, пізнавальній, почуттєвій, діяльнісній і комунікативній сферах. За твердженням Н. Ускової вона є органічним результатом, синтезом діалогічних знань (оволодіння теорією діалогу), уміння вести діалог (оволодіння значущими діалогічними способами дій) та цінностями діалогу (формування позитивної настанови на діалог) на підставі загально визнаних гуманістичних цінностей культури людського спілкування (добро, любов, краса, свобода, істина).

Спираючись на роботи Т. Крамаренко, культуру діалогу майбутніх психологів розглядаємо як складову загальної і професійної культури, що відображає ступінь оволодіння системою поглядів та дій, які базуються на знаннях сутності, норм, цінностей діалогу та прийнятих у суспільстві зразків безпосередньої та опосередкованої діалогічної взаємодії відповідно до власних ціннісних установок і орієнтацій особистості психолога. Формування її здійснюється у процесі навчання («культура створюється, але культурі й навчаються»).

Поділяючи думки С. Амеліної до складу культури діалогу майбутніх психологів відносимо:

– *інтелектуально-пізнавальний*, який характеризується такими критеріями, як знання про психологічні особливості людей, уміння обґрунтувати власні думки, уміння здійснювати аналіз діалогової ситуації, уміння приймати рішення;

– *мотиваційно-ціннісний*, визначається такими критеріями, як необхідність у діалогічному спілкуванні, наявність прагнення обмінюватися інформацією, осмислення цінності суб'єкт-суб'єктних відносин;

– *морально-духовний*, вміщує такі критерії: свідомий потяг до духовного взаємозбагачення, відкритість для морально-духовного спілкування, гуманізація ставлення до співрозмовника;

– *емоційно-вольовий* характеризується такими критеріями: здатність до емпатійної і толерантної поведінки, самоконтроль і відсутність агресії;

– *операційно-діяльнісний*, який визначається самореалізацією, ініціативною позицією у діалозі, співробітництвом у розвитку думки, доцільною поведінкою у різних ситуаціях спілкування;

– *мовно-мовленнєвий*, який складається з уміння безпомилково формулювати свою точку зору, володіння мовленнєвим етикетом, лексичного запасу, адекватності висловлювання.

Формування культури діалогу у майбутніх психологів має відбуватися під час навчання у виші і спрямовуватися на вирішення таких завдань: формування мотивації студентів до формування культури професійного діалогу; орієнтація процесу навчання на особистісну позицію студента як носія загальнолюдських та професійних цінностей; формування комунікативних умінь майбутніх психологів; розвиток прагнення до постійної самоосвіти й самовдосконалення; створення сприятливого емоційно-психологічного клімату, позитивної атмосфери на заняттях.

Вважаємо, що основними методами навчання студентів мають бути *інтерактивні* (метод кейсів, ситуаційні завдання, квести, ділові, рольові, ситуаційні й управлінські ігри, мозкова атака, діалог у вигляді круглого столу, ігри-вікторини, презентації власних компаній, написання й обговорення ділових електронних листів, діалог-прес-конференція, діалог-дискусії, діалоги-роздуми, діалоги-переконання, діалоги-обговорення на базі прочитаних текстів професійного спрямування, круглі столи, інтерактивні шоу, відео-презентації та ін.).

Зважаючи на те, що на сьогодні психолог може здійснювати діалог з клієнтами, партнерами послуговуючись мережею Інтернет, доцільним вбачаємо застосування у процесі професійної підготовки студентів *інформаційно-комунікаційних технологій* (текстовий редактор Word, Web-сайти мережі Інтернет, проектні роботи з використанням Інтернет, електронна пошта, відео та телеконференція, форум, чати, блоги, вікі (Інтернет-енциклопедії), скайп, соціальні мережі, підкасти, словники та довідники в режимі он-лайн, навчальні матеріали та електронні підручники на асинхронних носіях CD, DVD, інтерактивні дошки, проектори тощо). Ці технології розраховані не тільки на моно, діалогове, але й полілогове навчання. Зміст і призначення таких технологій полягає у тому, щоб сформувати свідоме ставлення студентів до засобів навчальної діяльності як до партнерського спілкування.

Використання зазначених технологій навчання забезпечує діалоговізацію навчального процесу, дає змогу студентам оволодіти досвідом професійної діалогічної комунікації, її етичними та деонтологічними нормами, усвідомити власне зростання і розвиток. Використання цих можливостей сприяє ефективній організації навчально-виховного процесу.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

В.О. Золотаренко
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ФАКТОР НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Сучасні суспільні зрушення, до яких привели події минулих років в Україні, призвели до активізації громадськості, вивели її на якісно вищий рівень. Поширення та активізація волонтерства, як одного з інструментів соціальної допомоги, є важливим чинником розбудови громадянського суспільства.

Розповсюдження волонтерства, у відповідь на виклики, є об'єктивною реакцією громадськості. За такого перебігу подій суспільство продемонструвало свою здатність до консолідації й мобілізації суспільних сил та ресурсів, створивши дієву мережу громадських ініціатив та об'єднань.

Важливість волонтерської діяльності визначено й законодавством України, потреба у стимулюванні такої діяльності вказана в «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки».

За даними загальнонаціонального дослідження «Волонтерство в Україні» проведеного у 2015 році, 23% українців коли-небудь у житті займалися волонтерством. Серед них велику кількість складає студентська молодь.

Виходячи з активізації волонтерського руху, метою статті є прагнення звернути увагу науковців на важливість волонтерської діяльності як фактору засвоєння та передачі професійного досвіду в підготовці майбутніх соціальних працівників.

Завданням є аналіз досвіду вітчизняного простору волонтерської діяльності та її впливу на засвоєння професійного досвіду, вивчення впливу такої діяльності на професійне становлення майбутніх працівників соціальної сфери.

Волонтерство це перш за все, свідомий та добровільний вибір, що показує особисті погляди та позиції, що виражається у соціально спрямованій діяльності. Активна участь молоді у волонтерстві надає їм змогу усвідомити спільний внесок у підтримку країни.

Вмотивованість сучасного студентства до волонтерської діяльності, органічно поєднує у собі як соціальні так і особистісні прагнення, серед яких соціальне схвалення, визнання та певна вигода. Все частіше волонтерська діяльність слугує рекомендацією при отриманні роботи, адже це можливість спробувати та проявити себе у різних видах діяльності.

Виходячи з того, що волонтерська діяльність, хоч і є добровільною, але вона вимагає певної підготовки. Тому, розкриття педагогічного аспекту є важливим для культивування цінностей і компетентностей, що піднімуть якість та свідомість такої діяльності.

Студентська молодь, окремо, або представлена студентським самоврядуванням, виступає частиною молодіжних, громадських, благодійних, волонтерських організацій. Приймаючи участь у волонтерській діяльності, підтримує суспільні цінності та розвивається. Інколи, таку діяльність називають корисним дозвіллям, як для волонтерів, так і для тих хто отримує допомогу. Волонтерство – це можливість отримати досвід, спеціальні навички роботи у різних ситуаціях, встановити професійні контакти, самореалізуватися та соціалізуватися.

Волонтерська діяльність є предметом наукового інтересу, дослідженням та розкриттям різних її аспектів, зокрема й педагогічного. Її особливості вивчали такі дослідники як Т. Лях, І. Зверева, Н. Заверико, В. Бочарова, Р. Вайнола, А. Капська, В. Петрович та інші.

Педагогічний аспект волонтерської діяльності має двосторонній характер. З одного боку – це засвоєння професійного досвіду, а з іншого – його передача, яка може приймати цілеспрямовану форму, у вигляді (наприклад) лекцій для людей будь-якої вікової групи.

Надалі пояснимо, як ми розуміємо зміст поняття «засвоєння досвіду». Волонтерська діяльність допомагає набувати студентам більш широке коло знань, збагачувати свій життєвий досвід, вчитись допомагати іншим. Будучи однією з форм соціальної активності, вона забезпечує задоволення молодіжних потреб через сприяння реалізації студентських інтересів та створення позитивного середовища спілкування і взаємодії.

У випадках з майбутніми фахівцями соціальної сфери волонтерство буде виступати важливим ресурсом для набуття професійного досвіду, що знадобиться у подальшій професійній діяльності, вироблені майбутніх професійних навичок.

Волонтерство у порівнянні зі звичайною навчально-професійною діяльністю, надає певні переваги у розширенні діапазону знань, адже вони стають більш практичними, самостійними та добровільними. Зазначене призводить до більш динамічного та якісного професійного зростання, а свобода вибору об'єктів є чинником вибудови індивідуальної траєкторії професійного становлення.

Займаючись волонтерською діяльністю студенти мають можливість набувати досвід взаємодії зі структурами, та різними групами населення. У процесі діяльності та спілкування з професіоналами, вони знайомляться

з цікавими методиками й технологіями роботи. Волонтерство поширює знання, вміння та навички. Дає можливість глибше зрозуміти соціальні проблеми. Формує адекватне уявлення про життя різних категорій населення, Волонтерська діяльність сприяє підвищенню рівня компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери, розвиває у нього комунікативні навички та стиль професійної діяльності. Допомогає у професійній адаптації та успішній соціалізації в умовах підприємства (служби).

Студентам, які займаються волонтерською діяльністю, легше оволодівати теоретичними знаннями. Адже, в їх випадку, теорія втілюється в практику, що призводить до формування необхідного досвіду. Який, у свою чергу, забезпечує кращу якість підготовки молодого людини як майбутнього фахівця соціальної сфери.

Волонтери зростають не лише професійно, а й особистісно. Проявляють ініціативність, творчість, активність та формують відповідні гуманістичні цінності, адже проактивне студентство не лише долучається, а й організовує різні акції.

Так волонтерська діяльність позитивно впливає на розвиток організаторських здібностей та формування комунікацій, що необхідні для успішної професійної кар'єри у майбутньому, а отримані фахові знання та навички знадобляться хлопцям та дівчатам як у навчанні, так і в майбутній професійній діяльності.

Підсумовуючи сказане вище зазначимо, що педагогічні аспекти волонтерської діяльності відіграють важливу роль у процесі підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. Можливість на практиці пізнати себе як особистість, розкрити власні індивідуальні особливості та якості, зрозуміти специфіку майбутньої роботи та її пріоритети, - усе це дозволяє студентам сформувати чітке уявлення щодо свого місця в обраній професійній сфері. Тому, активізація вищої освіти, у напрямку розбудови волонтерського руху серед студентської молоді, може виступати позитивним важелем для отримання молодими людьми досвіду та розбудови громадянського й свідомого суспільства.

Науковий керівник: Л.Ю. Кримчак, кандидат педагогічних наук, доцент.

Д.Г. Зубковський
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ СТУДЕНТА ТА ВИКЛАДАЧА В НАВЧАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Період навчання у вищій школі несе вагомий вплив на формування особистості та професійних якостей індивіду. Розвиток науки та технологій, зміни у законах та суспільстві – все це робить діяль-

ність викладача та студента швидкозмінною та досить непередбачуваною. Такі обставини вимагають від студента та викладача великої відповідальності, майстерності, досвідченості та відкритості до нового досвіду.

Комунікативні бар'єри студента та викладача в навчальній комунікації у вищій школі досліджували такі вчені як: Г.М. Андреева, Г.О. Балл, О.О. Бодалев, Е.А. Бреус, Н.Б. Голуб, Р.М. Грабовська, Т.А. ванДейк, Е.Л. Доценко, І.О. Зімня, А.Й. Капська, Ж. Курте, О.О. Леонтьєв, В.А. Лобунська, Б.Ф. Ломов, К.А. Менджерицька, А.Ю. Міхневич, Є.О. Ножин, Н.Н. Обозов, Л.А. Петровська, Б.Ф. Поршнев, Л.О. Радзіховський, Р.Х. Шакуров.

Одним з найважливіших елементів навчального процесу у вищій школі є комунікація та створення комфортних умов для її проведення.

Правильно сплановані, організовані та скоординовані дії викладачів та студентів дозволяють виховувати у вищій школі кращих професіоналів та гармонійно розвивати особистість студента.

Комунікація являє собою процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації.

Педагогічна комунікація являє собою організацію навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел.

Ефективність навчальної комунікації залежить від можливості вимірювання, дозування інформації. Оптимальним технологічним ланцюжком у педагогічній комунікації є вимірювання й оцінювання синтаксичної (знакової), семантичної (змістової) та прагматичної (ціннісної) інформації.

Комунікативні бар'єри можуть бути викликані різними причинами. Виокремлюють такі типи:

- 1) бар'єри розуміння;
- 2) бар'єри соціально-культурного розходження;
- 3) бар'єри відносини.

Також існують стратегії подолання комунікативних бар'єрів, а саме:

- 1) конструктивна;
- 2) деструктивна;
- 3) нейтральна.

Отже, найефективнішою прийнято вважати конструктивну комунікацію, так як вона дозволяє виходити учасникам навчальної комунікації на якісно новий рівень їх взаємодії.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Сучасні соціально-економічні завдання, динамічний розвиток сучасних технологій, гостра конкуренція на ринку праці, високий рівень вимог споживача щодо якості послуг вимагають від фахівця сфери послуг постійного професійного зростання, оволодіння додатковими знаннями і вміннями, гнучкої зміни професійного поля діяльності з метою забезпечення конкурентоспроможності продукту діяльності на ринку послуг. Розв'язання сучасних соціально-економічних завдань потребує формування відповідної компетентності фахівця, а саме, володіння фахівцем системою сучасних професійних цінностей щодо задоволення потреб та уподобань споживача послуг, забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Ми вважаємо, що проблема забезпечення потрібного рівня професійної компетентності майбутнього фахівця сфери послуг залишається однією з найважливіших у дослідженні чинників якості професійної готовності кадрового персоналу до діяльності в умовах ринкового середовища.

Слід зазначити, що головним чинником професійного успіху фахівця на ринку праці є здатність до самостійного прийняття професійних рішень, прогностичного бачення позитивних і негативних результатів професійної діяльності, розробки конкретних пропозицій, програм і проєктів. Все це зумовлює потребу формування відповідних умінь фахівця щодо аналізу соціально-економічних змін на ринку послуг, адекватного сприйняття вимог і потреб споживача послуг, необхідності набуття сучасних ринкових цінностей, усвідомленого сприйняття цілей та мотивів сучасної професійної діяльності.

Вчені розглядають конкурентоспроможність працівників, як показник якості професійної підготовки, можливості реалізації професійних і особистісних якостей працівника в реальних умовах праці. Конкурентоспроможність працівника – це відповідність рівня його професійної підготовки вимогам ринку праці щодо здійснення певного виду діяльності. Конкурентоспроможність працівників є визначальним чинником конкурентоспроможності продукції, її якісних і вартісних характеристик, що забезпечують максимальне задоволення конкретної потреби споживача.

Конкурентоспроможний працівник – це компетентний фахівець, здатний до самостійного прийняття професійних рішень, готовий до творчого розв'язання типових і нетипових професійних завдань, спрямованих

на задоволення потреб і уподобань споживачів послуг, ефективний розвиток фірми, підприємства.

Отже, формування професійної компетентності фахівця сфери послуг має передбачати формування відповідної цілісної системи професійних знань щодо забезпечення конкурентоспроможності тієї чи іншої послуги. Це передбачає застосування сучасних навчальних технологій на основі компетентнісного підходу в навчальному процесі.

Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг має передбачати застосування компетентнісного підходу в контексті: формування здатності до розпізнавання власних і чужих відчуттів і настроїв; забезпечення особистісної емоційної рівноваги; усвідомлене сприйняття проблем і потреб споживача послуг; уміння аналізувати і прогнозувати емоційні настрої споживача послуг за умови цілісного сприйняття його потреб та проблем; володіння комунікативними уміннями щодо ефективної співпраці з колегами, партнерами та споживачами послуг.

Застосування компетентнісного підходу на таких засадах у підготовці фахівця сфери послуг сприятиме: формуванню професійних знань і умінь щодо прогностичного бачення результатів праці у забезпеченні конкурентоспроможності послуги; розвитку основних психологічних характеристик емоційної інтелігентності фахівця; адекватному розумінню вимог та потреб сучасного споживача сфери послуг; формуванню умінь щодо розв'язання типових і нетипових професійних проблем пов'язаних з визначенням стратегії поведінки стосовно задоволення індивідуальних вимог та уподобань споживача; особистісному внеску у досягнення загальних цілей підприємства або фірми; мобільності в опануванні додатковими знаннями та уміннями щодо надання додаткових послуг; варіативності, гнучкості, готовності до постійного професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Компетентнісний підхід у підготовці фахівця сфери послуг має передбачати створення оптимальних психолого-педагогічних умов щодо формування професійної позиції, спрямованої на: адаптацію особистості до сучасних соціально-економічних умов праці; формування комунікативності особистості, її здатності до відкритого спілкування, налагодження міжособистісних стосунків; формування функціональних професійних знань і умінь; оволодіння у професійній діяльності сучасними технологіями особистісного впливу на якість послуг.

Таким чином, професійна підготовка фахівців сфери послуг в умовах ринкового середовища має здійснюватися на основі застосування компетентнісного підходу з обґрунтуванням відповідних освітніх цілей і мотивів, формуванням відповідних компетенцій.

Застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівця сфери послуг забезпечується: відображенням у змісті навчання професійно-спрямованої структурованої інформації проблемного харак-

теру; професійно-обґрунтованим вибором мотивів та цілей навчального процесу в контексті потрібної якості послуг і конкурентоспроможності продукту праці; виконанням реальних проектних завдань та програм, спрямованих на удосконалення якості послуг, забезпечення конкурентоспроможності продукту праці. Результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що найвищою формою моделювання професійної діяльності фахівця є метод проектів, що передбачає розв'язання комплексу проблемних ситуацій та завдань, розробку відповідних професійних рекомендацій і програм щодо майбутньої функціональної діяльності фахівця.

Зміна вимог до фахівця сфери послуг в умовах ринкового середовища формує нові цілі і мотиви, зумовлює перебудову структурних елементів підготовки із застосуванням компетентнісного підходу, необхідність формування відповідного рівня компетентності фахівця з дотриманням принципів системності і свідомості щодо формування професійної позиції фахівця. Причому професійна підготовка фахівця сфери послуг на таких засадах, має передбачати аналіз соціально-економічних потреб та вимог суспільства, урахування особливостей сучасної професійної праці, системну організацію професійно-зорієнтованої проектної діяльності майбутнього фахівця із розв'язанням реальних професійних завдань і проблем. Таким чином, застосування компетентнісного підходу у професійному навчанні фахівця сфери послуг на основі адекватного сприйняття вимог і потреб сучасного ринку, розвитку особистісних цінностей емоційної інтелігентності, системного моделювання функціональної професійної діяльності фахівця в умовах реального виробництва, забезпечує конкурентоспроможність фахівця на ринку праці, його готовність до розв'язання реальних професійних проблем і завдань.

Отже, формування професійної компетентності фахівця сфери послуг здійснюється більш ефективно якщо: формування професійної компетентності фахівця сфери послуг враховує сучасні соціально-економічні потреби та вимоги; в основу вибору форм та методів професійного навчання, спрямованого на компетентність, покладено аналіз моделей компетентності фахівця, вивчення особливостей сучасного споживача послуг; у навчальному процесі з формування професійної компетентності майбутніх фахівців сфери послуг відтворюються реальні умови праці, розв'язуються конкретні професійні завдання і проблеми; вибір форм і методів навчання, спрямованого на компетентність, здійснюється на основі компетентнісного підходу із застосуванням сучасних освітніх технологій та передбачає системне формування функціональних умінь майбутнього фахівця; основним видом навчально-пізнавальної діяльності є виконання професійних завдань дослідницького типу, що пов'язані з опануванням найбільш ефективних розв'язань типових і нетипових вимог та потреб споживача послуг.

Науковий керівник: О.О. Резван, доктор педагогічних наук, професор.

ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ ПІДЛІТКИ З НЕТРАДИЦІЙНОЮ ОРІЄНТАЦІЄЮ

Життя в гетеросексуальному суспільстві неминуче ставить проблеми людям з нетрадиційною орієнтацією. Багато лесбіянок, геїв та бісексуалів стикаються із соціальною стигмою, насильством і дискримінацією.

У той час, як звичайні підлітки працюють над розвитком сексуальної ідентичності, гомосексуальні підлітки відчувають моральний тиск, відторгнення і цькування іншими через їхню сексуальну орієнтацію.

Підлітки з нетрадиційною сексуальною орієнтацією переживають не тільки притаманні підлітковому віку фізичні та емоційні стреси, але й борються з розвитком своєї сексуальної ідентичності в потенційно ворожєе налаштованому до них середовищі.

У наш час суспільство стало більш толерантним, але гомосексуальні підлітки, як і раніше піддаються частій дискримінації, відторгненню або знущанням. До того ж в нашій країні більш толерантне відношення до дівчат лесбіянок та біосексуалок, в той час як до геїв і бісексуальних хлопців - агресивне.

З погляду на ці факти у них виникає ряд проблем:

- почуття відчуження від однолітків,
- почуття провини, що впливають з їх орієнтації,
- занепокоєння про те, як їх батьки будуть реагувати, чи приймуть вони їх;

Геїв-підлітки, які розуміють, що не можуть знайти підтримку, і стикаються з постійним знущанням, починають відчувати проблеми з психічним здоров'ям, що часто призводять до депресії – і в тяжких випадках – до самогубства. Вони також більш схильні до самоушкодження і або зловживання психоактивними речовинами.

Деякі статистичні дані: згідно Stonewall, 92% ЛГБТ-підлітків були ображені словесно через прояв їх сексуальності; 41% зазнали фізичного знущання; 17% – були погрози вбивства. Також в ході цього дослідження з'ясовано, що саме дорослі створюють найбільші перешкоди для підлітків, а не їх власні однолітки. Дослідження, опубліковане в *Pediatrics*, показало, що гомосексуальні підлітки, які відштовхуються їх сім'ями, майже в шість разів частіше повідомляють про високий рівень депресії й більше ніж у вісім разів частіше здійснюють самогубство. Ці діти також в три рази частіше використовують незаконні наркотики та заражаються ВІЛ-інфекцією. Згідно з дослідженням, в членів сімей, які намагаються «змінити» сексуальну орієнтацію підлітків, також з'являється ризик погіршення здоров'я, в тому числі і психічного.

Гей-підлітки потребують порад і турботи, допомоги в подоланні депресії. Тривога багатьох людей пов'язана з анти-гей-залякуванням і плутаниною щодо сексуальної ідентичності. На жаль, деякі підлітки відчувають себе нездатними звернутися до своїх батьків або друзів за цією підтримкою, побоюючись відмови та ізоляції.

Яка роль соціального працівника у роботі з клієнтом нетрадиційної орієнтації?

Результат взаємодії залежить від мети, яку ставлять клієнт і консультант. Звісно, пріоритетною метою є збереження цілісної особистості та надання допомоги підлітку в прийнятті себе. Показником успішності можна вважати «comingout», «вихід із підпілля», коли гомосексуаліст перестає приховувати або соромитись себе та свого вибору.

Для людей, які бажають змінити свою орієнтацію, існує афірмативна терапія. Вона включає: інформаційну терапію: роз'яснення «нормальності» обраної орієнтації, навчання рефлексивних технік, формування відповідних поведінкових стратегій, пояснення можливих заборон та значення почуттів, які виникають.

Вона спрямована на зміну сексуальної орієнтації з гомосексуальної на гетеросексуальну, подібна методика застосовується для зміни гендерної ідентичності. Але більшість спеціалістів попереджають, що спроби змінити сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність людини містять у собі потенційну небезпеку для психіки. Так й щодо етики такої терапії є багато суперечок.

Отже, наша роль – це допомогти, підтримати нашого клієнта без шкоди для нього як особистості.

Науковий керівник: Л.Г. Бойко, старший викладач.

І.М. Калініна,
*аспірант, ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ*

АДАПТАЦІЯ МОЛОДИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) – це процес активного пристосування людини до нового середовища, знайомство з діяльністю установи (у нашому випадку – органу державної влади), особливостями його організації, включення в комунікативні контакти, прийняття корпоративної культури, зміна власної поведінки згідно з вимогами нового середовища.

Іншими словами можна стверджувати, що на стадії адаптації у особи виникає протиріччя між новою для неї соціальною, професійною ситуацією та рівнем соціально-професійної кваліфікації та компе-

тенції. У нашому дослідженні ми робимо наголос само на особистісно-професійній адаптації.

Найчастіше в науковій літературі адаптацію розглядають із позицій соціології, психології та управління персоналом. Наприклад, у контексті останнього напрямку, Ю. Конотопцева зазначає, що адаптація передбачає активну позицію особистості, усвідомлення свого соціального статусу і пов'язаної з ним ролі поведінки як форми реалізації індивідуальних можливостей особистості в процесі вирішення загальних завдань.

Схожі ідеї знаходимо й у інших дослідників, так на думку К. Платонова, профадаптація до нових умов діяльності здійснюється шляхом систематичного виконання діяльності, що ускладнюється в нових умовах. З погляду О. Шиян, професійна адаптація – це процес інтеграції у професію, оволодіння майстерністю, застосування професійних знань, умінь і навичок до конкретних ситуацій.

Зрозуміло, що в педагогічній літературі найчастіше розглядається адаптація в контексті вивчення педагога. Так, О. Мороз у межах докторського дослідження «Професійна адаптація випускників педагогічних ВНЗ» проаналізував 8 видів адаптації молодого вчителя: професійну, соціально-психологічну, соціальну, правову, суспільно-політичну, психофізіологічну, побутову та кліматогеографічну. Схожі ідеї щодо виділення професійної, організаційної та психофізичної адаптації висвітлено в роботах О. Кобцевої, Т. Вернигорової, О. Пархоменко-Куцєвіл та С. Петрусенко.

У дослідженнях М. Климович і О. Овадюк робиться наголос на тому, що саме науково-методичне середовище покликане адаптувати педагогів до реальних умов науково-методичної творчості, створення методичних інновацій та самоосвіти, адже як зазначає Н. Санжарівська, самоосвіта виступає усвідомленою потребою освітян у постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності з акцентом на її соціалізацію.

На думку сучасних науковців, професійна адаптація державного службовця – це активне освоєння професії, її тонкощів та специфіки, необхідних знань, умінь та навичок, прийомів, способів прийняття рішень на конкретній посаді органу державної влади. Відтак, можна стверджувати, що адаптація включає в себе два аспекти: адаптацію до професії державного службовця (мається на увазі принципів роботи на державній службі, що повинна служити народу, специфіки функціонування органів державної служби) та адаптацію до наявних посадових обов'язків.

Варто зазначити, що відповідно до Закону України «Про державну службу», загальними принципами державної служби є: верховенство права; патріотизм та служіння українському народу; законність; рівний доступ до державної служби; професіоналізм; добросовісність; політична неупередженість; прозорість діяльності; персональна відповідальність державного службовця.

Зазначимо, що управління адаптацією та розвитком професійної компетентності молодого держслужбовця – це процес визначення стратегії й тактики досягнення певного кваліфікаційного рівня. З цього погляду перспективні завдання педагогічної підтримки діяльності молодих держслужбовців є стратегічними (вироблення узагальненого способу професійної діяльності на основі якого в майбутньому здійснюється професійне зростання), а поточні – тактичними, відповідно до їхньої адаптації та розвитку професійної компетентності.

Як слушно зазначає Ю. Конотопцева в роботі «Адаптація персоналу державної служби», адаптація до посади державної служби передбачає розуміння державними службовцями обсягу прав, обов'язків, повноважень та відповідальності під час обіймання певної посади в органі державної влади. Вона залежить від теоретичної та практичної підготовки державного службовця до обіймання конкретної посади. Успіх цієї адаптації залежить від ступеня відповідності професійної компетентності державного службовця вимогам посади, його здатності щодо реалізації наявних знань, умінь та навиків при виконанні посадових обов'язків.

У сучасній літературі зустрічається декілька підходів до класифікації видів адаптації: за суб'єктом адаптації (працівника, організації); за рівнем (первинна, вторинна); за суб'єктно-об'єктними відносинами (активна, пасивна); за сферою впливу (до нової посади, реадаптація); за ступенем завершеності (повна, часткова та дезадаптація); за видами діяльності (професійно-виробнича, суспільно-політична, між особова); за змістом (організаційна, психофізіологічна, соціально-психологічна, економічна та професійна адаптація).

У різних наукових джерелах зустрічаються неоднакові підходи щодо визначення періоду адаптації, але, найчастіше виділяють наступний – від 6 місяців до півтора роки. Зрозуміло, це термін залежить від фактичного розвитку професійних і особистісних якостей молодого держслужбовця, а також від того, наскільки своєчасно останньому надано педагогічну підтримку.

У низки досліджень доведено, що на практиці процес адаптації триває успішніше, якщо новий співробітник органу державної влади матиме наставника з числа провідних державних службовців. Зазвичай наставництво визначають як процес, що сприяє адаптації молодого фахівця до реальних умов держслужби, формуванню позитивного відношення до власної професії, виникненню з позиції психології комфорту в нових колективних умовах, встановленню довірливих взаємовідносин із усіма суб'єктами діяльності, спрямуванню на самовизначення й самореалізацію у професійній діяльності.

Дійсно, наставництво дає можливість скоротити термін адаптації, адже виконання функціональних обов'язків відбувається за підтримки досвідченого фахівця. Узагальнюючи ідеї К. Куцманд стосовно адаптації

молодого учителя, вважаємо що й в площині державної служби слухни-ми є наступне положення – процес адаптації відбувається на наступних етапах: навчально-підпорядкованому (досвідчений колега передає свої знання і репрезентує досвід роботи, сприяє формуванню вмінь і навичок); репродуктивно-співвиконавчому (наставник і молодий фахівець працюють у тісному контакті); творчо-лідерському (у молодого фахівця формується власний стиль професійної діяльності). Схожі думки знаходимо також в роботі О. Пархоменко-Куцевіл «Теоретико-концептуальні засади удосконалення механізму адаптації кадрів державної служби».

У зазначених вище джерелах представлено основні завданнями наставника: допомога в безпосередньому знайомстві з колегами; інформування про правила корпоративної культури; оцінка реального рівня наявності професійних компетентностей та їх відповідність вимогам займаної посади; допомога в прийнятті рішень у стандартних і конфліктних ситуаціях; оцінка проходження та результатів адаптації.

Як слушно зазначає С. Петрусенко, у сучасних умовах відсутність відповідних документів, що регламентують діяльність наставників, призводять до хаосу і формального виконання функцій наставника. Відтак, не зовсім зрозумілими є обов'язки та ступінь відповідальності наставника, а також керівництва органа державної служби.

У нашій роботі ми говоримо про педагогічний супровід до адаптації. Особливість педагогічної підтримки в структурах держслужби складається з того, що вона спрямована на формування в молодих співробітників бажання отримати допомогу від більш освіченого колеги або керівника. Така підтримка формує позитивне ставлення до служби, прагнення зробити кар'єру, підвищити свій професійний рівень, позбутися помилок і комплексів.

Виявлення сутнісної характеристики педагогічної підтримки в процесі адаптації держслужбовців стане наступним етапом нашого дослідження.

Науковий керівник: С.Я. Харченко, доктор педагогічних наук, професор.

М.С. Карпова,
*аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ НАВЧАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДІАТРІВ

Інтенсивний розвиток вищої освіти та медицини актуалізує проблему всебічної підготовки висококваліфікованих лікарів. Питання поліпшення якості підготовки лікарів системно обговорювалося учасниками парла-

ментських слухань на тему “Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє”, що відбулися у Верховній Раді України 22 березня 2017 року відповідно до Постанови Верховної Ради України від 08 лютого 2017 року № 1842-VIII, адже ряд завдань, які визначає МОЗ України у своїй роботі щодо приведення якості національної вищої медичної освіти до кращих міжнародних стандартів.

У зв’язку з вищезазначеним виникає необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю шляхом впровадження інтерактивних методів навчання на основі навчального діалогу. Найбільш відомими є диспути (від лат. *disputare* – міркую, сперечаюсь) – це публічний спір на наукову або суспільну тему, розмірковування навколо однієї ідеї, обговорення її, та дискусії (від лат. *discussion* – розгляд) – широкі публічні обговорення якогось спірного питання.

Підготовка майбутніх педіатрів потребує професійного діалогічного спілкування з хворими, колегами, керівниками, лікарями різних спеціальностей, медсестрами, а також людьми, що не мають відношення до медицини; аргументування правильності власних висловлювань; вміння відстоювати власні погляди з приводу вирішення питань та толерантного ставлення до протилежних точок зору. На наш погляд, найбільш доцільними для застосування у навчанні майбутніх педіатрів є такі форми дискусій:

1. *Круглий стіл*, характерною рисою якого є поєднання тематичної дискусії з груповою консультацією. Поряд з активним обміном знаннями, у студентів виробляються професійні вміння викладати думки, аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення і відстоювати свої переконання. При цьому відбувається закріплення інформації, а також виявлення проблем та питань для обговорення.

2. *Засідання експертної групи* (дискусія в малій групі з призначеним головою, коли обговорення певної проблеми йде спочатку в групі, а потім у формі доповіді позиція пропонується аудиторії).

3. *Форум* (обговорення, в якому “експертна група” обмінюється думками з “аудиторією”).

4. *Дебати* (участь в обговоренні беруть дві команди-суперниці з подальшими відповідями на запитання).

5. *Судове засідання* (обговорення, що імітує судовий розгляд справи).

Подальша професійна діяльність педіатра пов’язана з вирішенням складних клініко-діагностичних випадків, які потребують участь медичного консилиуму у прийнятті рішення. У даному випадку доцільним буде застосування методу “дискусія з відкритим кінцем”, що передбачає виявлення протилежних поглядів, позицій стосовно однієї і тієї ж проблеми та формування толерантного ставлення до іншої позиції.

Ще одним методом інтерактивного навчання на основі навчального діалогу є диспут. На відміну від дискусії, диспут потребує підготовки учасників, яка полягає у збиранні необхідної інформації щодо обговорю-

ваної проблеми. Структура диспуту: визначення ідеї, думки, предмета обговорення; оголошення правил диспуту; обговорення; систематизація та узагальнення висловленого; підсумок, рефлексія. Учасники диспуту поділені на підгрупи та готують повідомлення і аргументи стосовно задалегідь розроблених питань. Кожен учасник діалогу висловлює власне розуміння предмета обговорення, виражає своє ставлення до нього, мотивує його, аргументує свою точку зору, ілюструє теоретичні положення прикладами, фактами. Мова учасників диспуту не тільки логічна, а й емоційна. Як правило, для виступів не встановлюють жорсткого регламенту. Сприятлива психологічна атмосфера такого заходу дозволяє обмінюватися думками на основі взаємної поваги і зацікавленості.

Впровадження форм інтерактивного навчання на основі навчального діалогу в підготовку майбутніх педіатрів слід вважати ефективним засобом формування професійного вміння викладати думки, аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення і відстоювати свої переконання, а також толерантно ставитися до протилежної позиції стосовно однієї і тієї ж проблеми.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

А.Є. Качковська

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРИЧИНИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

На даний час проблема адиктивної поведінки є дуже актуальною, адже відсоток дітей та підлітків із залежною поведінкою за даними офіційної статистики дуже високий. Підлітки з властивою цьому віку емоційністю є найбільш незахищеними й психологічно безпорадними у життєвих труднощах. Не маючи належних умінь для їх вирішення, не вміючи чи небажаючи обирати адаптивні способи зняття напруження, вони можуть долучатися до адиктивних засобів.

Увагу проблемі адиктивної поведінки підлітків приділяли такі науковці, як: Ц. Короленко, А. Тимофєєва, А. Акопов, С. Смагін.

Видатний психолог Є. Льїн адиктивною визначає поведінку, яка обумовлена «шкідливими звичками підлітків та юнацтва». На нашу думку, твердження стосовно адиктивної поведінки є більш широким поняттям, тому не слід його розглядати лише у прояві девіантних форм поведінки [1, с. 289].

Багато авторів, які досліджують проблеми адиктивної поведінки схиляються до того, що це одна з форм деструктивної (руйнуючої) поведінки, яка виражається у прагненні до відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану через вживання деяких речовин чи постійній фіксації уваги на окремих предметах чи видах діяльності, що супроводжується розвитком інтенсивних позитивних емоцій [2].

Певні автори виокремлюють деякі фактори ризику, які підвищують ймовірність виникнення адиктивної поведінки, проте самостійно не можуть його викликати:

- бажання бути особливим, виділитися з «сірої» маси;
- підвищене почуття азарту, прагнення до гострих відчуттів;
- незрілість особистості;
- низька психологічна стійкість або духовна незрілість;
- труднощі з самоідентифікацією і самовираженням;
- відчуття самотності, беззахисності;
- сприйняття своїх життєвих обставин як важких;
- емоційна збідненість.

Отже, з проявами адиктивної поведінки в наш час зустрічається переважна більшість населення, адже кризи та зміни у всіх сферах життя суспільства є стресогенними факторами, особливо для підлітків. На кожному етапі дорослішання перед людиною виникають нові, специфічні завдання, невирішення яких призводить до внутрішньої напруги. Особистість, яка не може справлятися з генералізованою незадоволеністю, використовуючи внутрішні ресурси, знімає її за допомогою зовнішніх засобів. Таким чином невирішені завдання призводять до розвитку психологічної залежності особистості, а спосіб адиктивної реалізації з засобу поступово перетворюється на мету і стає стилем життя.

Список використаних джерел

1. Крутецкий В.А. Психология подростка / В.А. Крутецкий, Н.С. Лукин . – 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Просвещение, 1965 . – 316 с.
2. Адиктивна поведінка [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адиктивна_поведінка.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

Л.М. Кильпа
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВУ

Розвиток лідерського потенціалу студентського активу розглядається як цілеспрямована, системно організована діяльність, що синтезує компоненти, необхідні для лідерства у студентському активі та сприяє якісним та кількісним змінам у становленні його членів як лідерів.

Говорячи про розвиток, мається на увазі наявність спеціально створених умов, не заперечуючи при цьому впливу стихійного лідерства. Тобто, ми припускаємо, що перехід на вищий рівень розвитку лідерського потенціалу може відбуватись завдяки активності студентів під час навчальних занять, отриманню нових знань, участі у заходах різного рівня, саморозвитку тощо.

Проблема виміру лідерського потенціалу студентського активу пов'язана з проблемою критеріїв.

На думку Р. Чубук, поняття «критерій» за сутністю ширше, ніж показник, тому можлива ситуація, коли за одним критерієм існує ціла система показників. Водночас, критерій і показник тісно взаємопов'язані: науково-обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників, а якість показника залежить від того, наскільки він повно і об'єктивно характеризує прийнятий критерій.

З метою сфокусованості критеріїв розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі нами було вивчено низку наукових підходів (Н. Бабкова-Пилипенко, І. Дригіна, А. Іванова, Ю. Краценко, Ю. Кулінцева, Н. Мараховська, В. Мороз, О. Ступак, Н. Шафеева, Л. Шигапова) до визначення критеріїв сформованості, розвитку чи вихованості лідерських якостей студентів та студентського активу.

Відмінностями у критеріях обраних для студентського активу є: орієнтація на колектив, бажання допомагати іншим, інтерес до суспільного життя, вміння вирішувати конфлікти. Акцент робиться на організаторські та комунікативні уміння та якості.

На основі теоретичного дослідження проблеми лідерства, психолого-педагогічного аналізу студентського активу, компонентного аналізу проведеного нами та принципів базової для дослідження концепції лідерства-служіння ми визначили чотири критерії розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі: *когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний та рефлексивний*.

Когнітивний критерій передбачає оволодіння системою теоретичних загальнонаукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань, необхідних студенту-активісту для розвитку лідерського потенціалу. Оскільки без знань нелегко набути відповідних умінь, вони є основою теоретико-практичної підготовки студентського активу для здійснення ефектної лідерської діяльності.

Когнітивний критерій характеризується такими показниками як: обізнаність щодо лідерства, знання про лідерські якості, розуміння ролі студентського активу у лідерстві-служінні.

Мотиваційно-ціннісний критерій ми розглядаємо як сукупність ціннісних орієнтацій та моральних переконань, прагнень, намірів, інтересів, установок на лідерську та суспільно корисну діяльність.

Мотиваційно-ціннісний критерій складає сукупність показників: усвідомлення лідерства як цінності, мотивація до лідерства-служіння, налаштування на позитивний результат.

Діяльнісний критерій характеризує оволодіння сукупністю дій та операцій, що забезпечують розв'язання стандартних та нестандартних ситуацій в практичній діяльності студентського активу; вмінь та навичок, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для здійснення ефективної лідерської діяльності.

Рефлексивний критерій є певною ознакою розвитку свідомості, яка відображує не лише усвідомлення механізмів власної лідерської діяльності, а й здатність уявляти себе на місці іншої людини, побачити сприйняття та оцінку інших індивідів та спільнот. Його визначаємо одним з провідних критеріїв, адже для студента-активіста важлива оцінка власного лідерського потенціалу у контексті діяльності студентського активу та особистісного становлення.

Отже, обґрунтовані критерії потребують визначення рівнів розвитку лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі. Відсутність єдиної класифікації рівнів породжує вільність авторів у встановленні рівнів, основою для яких є різні критерії ознак та явищ з відповідним їм змістом.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

Р.В. Коваленко
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Однією з найважливіших проблем кожної особистості є питання вибору ціннісних орієнтирів, пошуку власного шляху розвитку, самореалізації. Важко переоцінити значущість формування моральних цінностей та еталонів оцінювання себе й оточуючих для молодого покоління. Сучасний підліток живе в складних умовах соціально-політичних змін та економічної кризи, які у сукупності з внутрішніми протиріччями підліткового віку сприяють виникненню порушень у становленні особистості, ведуть до зниження рівня соціальної адаптації підлітка.

Підлітковий вік – це особливий, суперечливий період переходу від дитинства до дорослості. У цей період у дитини на тлі вагомих анатомо-фізіологічних змін активно формується самопізнання, розширюються ціннісні уявлення про світ та своє місце в ньому, створюється власна система координат самооцінювання та будується лінія поведінки. Це час пошуку себе в різних рольових випробуваннях, чіткої статевої поляризації,

визначення свого статусу в групі. У цьому віці дитина не завжди здатна контролювати власну поведінку й передбачати її наслідки. Значна частина підлітків виявляє себе у важковиховуваності, негативізмі, дезактивних вчинках. Однією з рушійних сил десоціалізації особистості, разом з негативними психобіологічними й соціальними чинниками, є неадекватна самооцінка дитини підліткового віку.

Питанням особистісного становлення підлітка присвятили свої праці Л.С. Виготський, І.Д. Бех, Л.І. Божович, С.Л. Рубінштейн, Д.І. Фельдштейн. Проблему перетворюючої ролі самопізнання стосовно зовнішнього й внутрішнього світу особистості висвітлюють роботи Б.Г. Ананьєва, В.С. Мухіної. Тема самопізнання й самооцінки як складових Я-концепції підлітка розкривається в дослідженнях А. Реана, І.С. Кона, К. Роджерса та ін. Загальнотеоретичні основи співвідношення самооцінки й особливостей соціально значущої поведінки розглядаються в роботах А. Маслоу, А.Н. Леонтьєва.

Одним із найважливіших моментів у розвитку особистості підлітка є розвиток самооцінки; у підлітків виникає інтерес до себе, до якостей своєї особистості, потреба порівнювати себе з іншими, оцінювати себе, розібратися у своїх почуттях і переживаннях. Специфіку ситуації її становлення характеризує прагнення до дорослості, зростання самосвідомості, зміна ціннісного ставлення до себе й оточуючих. На цій основі часом виникають конфлікти, породжувані протиріччями між рівнем домагань підлітка і його об'єктивним становищем у колективі. За допомогою самооцінки відбувається регулювання поведінки особистості. Завищена самооцінка, схильність переоцінювати себе може призвести до конфліктів з оточуючими. Вона породжує такі якості, як почуття образи, підозрілість і навіть агресивність. Занижена самооцінка особистості, навпаки, може сформувати почуття невпевненості, тривожності, призвести до безініціативності. Для розвитку підлітка недостатньо власної оцінки себе та своїх вчинків. Йому необхідно її співвідносити з оцінкою, яку він заслужив серед друзів, вчителів, батьків та ін. Таким чином, самооцінка – це уявлення людини про свою цінність, оцінка власних якостей, переваг і недоліків.

Одним із ефективних шляхів корекції неадекватної самооцінки підлітка є груповий тренінг, котрий являє збірку інтерактивних методів, це і активна праця, і гра, що допомагають людині, яка формується, позбутися особистісних та емоційних бар'єрів, засвоїти правила спілкування, набути безпечного досвіду розв'язування проблем, навчитися виявляти свої кращі моральні якості.

Таким чином, характер самооцінки підлітка визначає формування якостей особистості й напрямок лінії поведінки. Тільки адекватний рівень самооцінки дозволяє вихованцю реально ставитися до своїх здібностей і моральних якостей, сприяє формуванню впевненості, самокритичності, наполегливості, дозволяє спрямувати власну активність на різні види ді-

яльності й пізнання себе та інших. Дуже важливо вчасно надати підростаючій особистості підтримку й допомогу, навчити об'єктивному ставленню до себе та оточуючих. Можливість вирішення цієї проблеми ми вбачаємо в організації індивідуальної роботи та участі підлітків в тренінгах, які сприяють оволодінню соціально-психологічними знаннями, розвитку самопізнання, формуванню адекватної самооцінки і, як наслідок, самовдосконаленню особистості.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

Ю.В. Коваленко, Т.А. Романко
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

БЛАГОДІЙНИЦТВО ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА КУЛЬТУРИ

Благодійність – це феномен, якій здавна характеризує українську культуру та вкорінений у суспільні відносини. Ще наші предки намагалися усіляко допомагати один одному, а провідні діячі різного часу активно підтримували нужденних. За часів Радянського Союзу благодійність зазнала занепаду, адже про всіх турбувалася радянське керівництво.

У сучасній Україні благодійність перебуває в стані розвитку. Громадяни нашої держави намагаються допомагати тим, хто цього потребує. Та й військовий конфлікт на Сході спонукає робити добро та проявляти гуманність. Саме тому це питання є актуальним на сьогодні, адже розвиток благодійності – це розвиток нашої культури.

Багато науковців вивчали це питання, зокрема Дж. Сорос писав: «Велика користь благодійного фонду для мене особисто полягала в тому, що він дозволив мені підтримувати зв'язок з людством. Я приймаю все, що роблю, як інвестор та як філантроп. Все це – невід'ємна частина мого існування. Тому я щасливий».

Згідно з чинним законодавством України, під поняттям благодійність розуміється добродійна діяльність громадян та юридичних осіб за безкорисливої передачі громадянам або юридичним особам майна, у тому числі грошових коштів, надання послуг та іншої підтримки.

Благодійність в Україні – феномен достатньо суперечливий. З одного боку українці прагнуть надавати допомогу тим, хто цього потребує. З іншого боку чинне законодавство не стимулює достатнім чином благодійність приватних і юридичних осіб. Крім того, у мас-медіа наводиться багато інформації про використання благодійних фондів для відмивання грошей або інші шляхи їх використання не за призначенням. Тому багато людей, які, можливо, і хотіли б допомагати, не наважуються, оскільки не вірять, що їхні кошти отримують ті, кому вони так необхідні. Можливе

саме тому, згідно статистики, Україна у Світовому рейтингу благодійності у 2016 році посіла лише 106 місце.

Про благодійну діяльність в Україні майже не говорять, мало аналізують, та ще менше пропагують. Тому найважливішим завданням влади, громадськості й науковців є привернення уваги до діяльності благодійників та проблем, з якими їм доводиться стикатися. Щоб їх уникнути, необхідне, на наш погляд, об'єднання зусиль суб'єктів благодійництва, координація їх дій, ефективний менеджмент і, безумовно, належний контроль діяльності.

Але не дивлячись на всі труднощі та перешкоди, деякі громадяни нашої країни намагаються розвивати та популяризувати благодійництво. Наприклад, вже почали об'єднувати зусилля у напрямку благодійництва такі організації, як Форум донорів, Спілка благодійних організацій України, Асоціація менеджерів та волонтерів. Є окремі фірми, які створюють свої персональні фонди для надання благодійної допомоги.

Останнім часом в українському бізнесі пробуджується жвавий інтерес до корпоративної благодійності. Першопрохідцями благодійності стали західні компанії, для яких така діяльність – частина глобальних стратегій. Найвідомішим прикладом у цьому плані є мережа швидкого харчування McDonalds, яка підтримує в Україні діяльність реабілітаційних центрів для хворих дітей та залучаючи до цього своїх відвідувачів, розміщуючи спеціальні скарбнички на касах, інформаційні буклети на кожній таці. Також це компанія Diageo – один з найбільших виробників продуктів харчування, яка підтримує розвиток студентського самоврядування та наукової творчості в містах Києві та Харкові.

Але й серед українських підприємців зустрічаються люди, готові допомогти; маючи таку можливість вони організовують благодійні заходи різного характеру й масштабу – від грандіозних телевізійних марафонів, вистав, концертів та наукових конференцій, до допомоги дитячим колективам чи інтернатам. Власні спеціальні програми реалізують практично всі відомі українські корпорації. Пересічні українці також все більше усвідомлюють себе соціально відповідальними членами суспільства. Багато хто намагається допомагати тим, хто цього потребує, організовуючи благодійні заходи – аукціони, ярмарки, концерти, або беручи в них активну участь. Поступово приходить розуміння того, що благодійність – це не тільки поклик душі, але й важливий індикатор моральності суспільства, рівня його загальної культури.

Отже, з вище наведеного можна зробити висновок, що в умовах сучасного українського суспільства благодійність перебуває у стані активного розвитку. Не дивлячись на низку несприятливих умов, громадяни та їх об'єднання докладають вагомих зусиль у спробах надавати підтримку нужденним, – як моральну, так й матеріальну, а також інформаційну, технічну, організаційну, кадрову. Роблячи цю справу, активісти демон-

струють позитивний приклад тим, хто поки не долучився до суспільно корисної і гідної справи; тим самим вони сприяють змінам у суспільному світогляді та формуванню гуманного та свідомого суспільства.

Науковий керівник: Ю.В. Борисова, кандидат соціологічних наук, доцент.

М.В. Ковальова

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Однією з найбільш важливих на сьогодні є проблема Інтернет-залежності серед підлітків. З жахом доводиться констатувати той факт, що така залежність не являється новим явищем. Як відомо, Інтернет-залежність почала розповсюджуватися ще в 2008 році. Саме тоді зазначений вид адикції було визнано як хворобу, від якої треба негайно лікуватися.

Явище Інтернет-залежності та її вплив на підлітковий вік у своїх дослідженнях розглядали такі науковці, як К. Young, I. Goldberg, L. Kennedy-Souza, О. Асмолов, Ю. Бабаєва, В. Бурова (Лоскутова), О. Войскунский, А. Жічкіна, К. Мюррей, О. Смылова, Г. Сугутская та ін.

Не зважаючи на велике бажання батьків, щоб їхні діти добре навчались у школі, дуже багато з них купують їм різноманітні комп'ютерні пристрої та смартфони. Проходить невеликий проміжок часу і батьки починають дивуватися тому, що їхня донька чи син використовують комп'ютер не для навчання та пізнання нової інформації, а навпаки, підліток з головою поринає у віртуальне життя, перестає спілкуватися з друзями, однокласниками, починає проявляти агресію. Ці жахливі фактори можуть стати причинами негативних порушень у психоемоційній сфері дитини, оскільки підліток повинен адаптуватися до всього того, що його оточує.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що нині Інтернет-залежність серед школярів спостерігається у досить великій кількості. Саме підлітковий вік відомий всім як кризовий, а отже, він являється найбільш уразливим, адже в цей період відбувається найпотужніша перебудова всіх систем підліткового організму, з боку соціальних факторів, з боку власної особистості. Отже, можна сказати, що в цей період відбувається не тільки фізіологічна перебудова організму, а й змінюється сама особистість у цілому. У цьому віці може виникнути проблема в спілкуванні, нестабільної самооцінки, психологічної та соціальної несформованості, високої ймовірності стресів, схильності до різноманітних експериментів, прагнення знайти себе в чомусь особливому, в такому що допоможе привернути увагу. Якщо підліток не знаходить розради у спілкуванні з оточуючими, він починає занурюватись в Інтернет-мережу, адже там він

почуває себе зовсім по-іншому, він – інша особистість «у масці», якій гарантується стовідсоткова анонімність.

Вважаємо, що профілактика Інтернет-залежності у дітей підліткового віку відноситься до числа найважливіших завдань. Особливої актуальності ця проблема набула на сучасному етапі життя. Необхідним завданням щодо превенції даного явища виступає подолання внутрішніх потреб особистості дитини в Інтернеті. На нашу думку, основне завдання батьків полягає в тому, що вони повинні сформувати у дитини розуміння, що живе спілкування є набагато привабливішим за віртуальне, намагатися зменшити час перебування дитини у Мережі, долучаючи її до інших видів діяльності та інтересів. Сім'я як перший і найбільш важливий соціальний інститут повинна докласти всіх зусиль, аби попередити явище Інтернет-залежності. Саме батьки мають формувати в дитині потенціал всесторонньо розвинутої особистості, а не підлітка, який занурений у світ Інтернету. Використовуючи метод „переключення” або „заміщення” необхідно створити оптимальні умови для розвитку повноцінної особистості дитини. Це можливо, якщо дорослі добре знають інтереси та уподобання дитини і спрямують її дозвіллену діяльність у правильне русло. Можна, наприклад, віддати дитину на різноманітні секції чи гуртки, грати разом з нею в настільні ігри, відвідувати культурні заходи, зайнятися літературною творчістю, створювати яскраві та фантастичні колажі з вирізок із журналу тощо. Тобто необхідно обрати діяльність, яка дійсно зацікавила б дитину, допомогла самореалізуватися, отримати задоволення від досягнення результатів і сприяла б її становленню як повноцінної особистості.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

Т.Л. Кожушкіна,

аспірант,

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІЖОСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Процес особистісного та професійного становлення майбутнього вчителя початкової школи, вихователя дошкільного закладу відбувається шляхом формування високого рівня його культури міжособистісної взаємодії.

У науковій літературі презентується сутність, структура, зміст міжособистісних взаємин (А. Ананьєв, О. Бодальов, Л. Виготський, М. Каган, Я. Коломінський, В. М'ясищев, А. Петровський, А. Реан, К. Роджерс, І. Сайтарлі та ін.); стилі міжособистісних взаємин (Є. Потапчук, О. Сафін, В. Ягупов та інші); розкриваються питання щодо впливу міжособистісних взаємин на процес спілкування (Є. Кондратьєва, Є. Цуканова), формуван-

ня міжособистісних взаємин у малих групах (А. Лутошкін, Л. Уманський), виявлення ролі лідера в системі міжособистісних взаємин (А. Видай, Р. Кричевський), формування культури взаємин між викладачами і студентами (Ю. Астраханцева, Н. Волкова, С. Кожушко).

Взаємодію між людьми визначають як міжособистісну за умови її відповідності таким критеріям: у взаємодії бере участь незначна кількість осіб (у нашому випадку – група студентів педагогічного коледжу); дана взаємодія є безпосередньою, тобто її учасники знаходяться в просторовій близькості, мають можливість бачити, чути, торкатись один одного, легко здійснюють зворотний зв'язок; взаємодія є особистісним спілкуванням, учасники якого визнають унікальність партнера, зважають на особливості його емоційного стану, самооцінки, особистісних характеристик.

Міжособистісна взаємодія на думку В. Крисько, є випадковими або спеціальними, приватними або публічними, довгостроковими або короткочасними, вербальними або невербальними контактами двох і більше осіб, які викликають взаємні зміни їхньої поведінки, діяльності, відносин і установок. На думку науковців міжособистісна взаємодія виявляється у двох аспектах: у широкому розумінні – випадковий або передбачуваний, приватний або публічний, тривалий або короткочасний, вербальний або невербальний особистий контакт двох і більше людей, який має наслідком взаємні зміни поведінки, діяльності ставлень, установок; у вузькому розумінні – система взаємно обумовлених індивідуальних дій, пов'язаних циклічною причинною залежністю, за якої поведінка кожного з учасників виступає одночасно і стимулом, і реакцією на поведінку решти.

Міжособистісна взаємодія відзначається тим, що кожна людина демонструє справжню зацікавленість у іншому. За відсутності зацікавленості відносини носять характер функціональних, в яких викладач є зорієнтованим не на студента, а на те, як змусити його відповідати зовнішній меті та вимогам, які він вважає важливішими від бажань студента.

Міжособистісну взаємодію студентів педагогічного коледжу визначаємо як особистісно-професійні зв'язки між майбутніми вчителями початкової школи, вихователями дошкільного закладу, які супроводжуються гуманним ставленням до іншої людини у навчально-виховному процесі, в умовах здійснення професійної діяльності та у побутово-соціальних відносинах на основі взаємоповаги, емпатії, тактовності, толерантності в процесі спілкування, що дозволить уникати конфліктних ситуацій.

Міжособистісна взаємодія між студентами коледжу формується на підставі виникнення різних особистісних інтересів, уподобань, смаків і переконань, потреби у професійному спілкуванні, виявлення вміння товаришувати, бути доброзичливим, привітними у спілкуванні, зацікавленості результатами спільної праці.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Одним із найважливіших компонентів у розвитку структури особистості дитини є емоційність.

У психолого-педагогічних дослідженнях узагальнено наукові дані вивчення емоційної сфери молодших школярів (Г. Мюнстерберг, С.Л. Рубінштейн, Л.С. Виготський та ін.). Вивченням особливостей емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку займалися такі вчені, як К. Бюлер, Ф. Гудінаф, А.М. Прихожан, А.В. Запорожець.

Молодший шкільний вік є початком шкільного життя. У віковій та педагогічній психології даний вік займає особливе місце: у цьому віці дитиною набувається перший досвід навчальної діяльності (від її характеру і результативності безпосередньо залежить розвиток особистості молодшого школяра), формується навчальна мотивація. У процесі навчання змінюється зміст почуттів молодшого школяра і відбувається їхній подальший розвиток у плані усе більшої усвідомленості, стриманості, стійкості.

Зазначимо, що у молодших школярів спостерігається довільність психічних функцій, виникають рефлексія, самоконтроль, а дії починають співвідноситися з внутрішнім планом. Такі досягнення пов'язані зі змінами в потребнісно-мотиваційній сфері, розвитком психічних процесів (особливо в інтелектуально-пізнавальній сфері), що призводить і до змін в емоційній сфері.

У цьому віці з'являються певні риси та властивості: народження "соціального Я" дитини: вона відкриває для себе нові соціальні позиції (зокрема, позиція учня), пов'язані з виконанням навчальної діяльності, що високо цінується дорослими; відбувається переоцінка цінностей: поява нових мотивів, гра перестає бути основним змістом життя; узагальнення переживань і виникнення внутрішнього життя дитини: емоції перестають бути мимовільними, ситуативними; виникають усвідомлені переживання, з'являється логіка почуттів; зміна структури поведінки: набуває значення орієнтовна основа вчинку, який опосередковує зв'язок між бажаннями й дією; втрачається дитяча безпосередність поведінки: дитина зовні вже не така, як внутрішньо.

За твердженням науковців наявне в дитини переживання сорому вона виявляє у більш прихованій формі. У цей період розвивається здатність співпереживати одноліткам і дорослим, виникає розуміння переживань інших людей; індивідуальна емоційна виразність, яка виявляється у різноманітній гамі інтонацій, міміці. Характерною особливістю молодших школярів стає емоційна вразливість, відгук на все яскраве, незвичайне, мальовниче.

Молодший шкільний вік – це період позитивних змін та перетворень, що відбуваються з особистістю. Якщо в цей період молодший школяр не відчуває почуття радості від пізнання, у нього не виникає впевненості у своїх здібностях і можливостях, то зробити це в подальшому розвитку буде дуже важко. Психологи зазначають, що чим більше дитина отримає позитивних емоцій та досвіду, тим легше буде їй впоратися з проблемами, які виникатимуть у підлітковому віці.

Переконані, що позитивна емоційність дитини є першоосновою для нормального розвитку психіки. Адже переживання позитивних емоцій сприяє толерантному ставленню дитини до оточуючого світу, його прийняття, що виявляється у доброзичливому стилі спілкування, загальної активності дитини у різних видах діяльності, довірі до оточуючих дорослих та дітей, позитивному сприйнятті самого себе.

Основними чинниками, що впливають на розвиток емоційності молодшого школяра є сім'я, школа, телебачення, інформаційні технології. Відомо, що основним середовищем, яке оточує дитину від народження, є сім'я. Емоційний розвиток дитини залежить від досвіду, який вона набуває вдома, в школі та під час взаємодії з оточенням. У дошкільному та частково молодшому шкільному віці дитина має тісний емоційний зв'язок з батьками, поступово навчається аналізувати емоції та почуття, пов'язані із сім'єю. Отже, батьківське ставлення (цілісна система різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються під час взаємодії з нею, особливостей сприйняття та розуміння характеру дитини, її вчинків) є визначальним у емоційному розвитку молодшого школяра.

Вважаємо, що однією із важливих соціальних систем життя дитини є школа. А отже її розвиток залежить від того, наскільки успішно поставилися батьки та вчителі до емоційного шкільного життя учня. У цей період у молодшого школяра розвиваються потенційні можливості та формується вміння контролювати емоційні прояви. У процесі навчання школяр завоює не лише інформацію, а й емоційно-оцінне ставлення вчителя до нього. Реакція дорослого є важливим стимулом для подальшого навчання та формування емоційності дитини. Позитивні взаємостосунки школяра-початківця з першим учителем розвивають у ньому довіру, успішну мотивацію до навчання та дружні стосунки з однолітками.

Зацікавленість, захопленість, впевненість у своїх силах, задоволення – усе це стає стимулом до навчання. Підтримка позитивної емоційності стає одним із найважливіших завдань для вчителя початкової школи, адже саме навчальна діяльність має давати дитині насолоду.

Почуття та емоції відіграють значну роль у навчальній роботі. Від того, які емоції вона викликає, багато в чому залежить якість навчання. Зацікавленість, захопленість, впевненість у своїх силах, задоволення – усе це стає стимулом до навчання. Для забезпечення адекватної емо-

ційності дітей молодшого шкільного віку батькам і вчителям потрібно цікавитися та контролювати їх дозвілля.

Крім зазначеного, дорослі мають дотримуватися адекватних типів спілкування, що сприятиме проявам негативних і позитивних емоцій у дітей та пам'ятати, що надмірність позитивних проявів емоційності може викликати нудьгу, а негативна емоційність сприяє розвитку тривожності, агресивності, невпевненості, низької самооцінки та страху. Такі наслідки можуть викликати і надмірний перегляд телебачення та комп'ютерні ігри.

Розвиток емоційності молодшого школяра залежить від взаємодії з навколишнім світом.

Спираючись на вищезазначене, вважаємо, що інтенсифікація емоційної сфери особистості і є найважливішим завданням психологів, які прагнуть гармонійного виховання й комплексної реабілітації дитини, котра потребує кваліфікованої допомоги.

Недарма значна увага в різноманітних психотерапевтичних техніках приділяється саме емоційній сфері та почуттям. Адже усвідомлення особистісної індивідуальності є, насамперед, усвідомленням особистих емоційних реакцій і станів. Останнє не приходить до дитини автоматично - як і всі інші аспекти людського розвитку, а розвивається у тісній взаємодії з дорослим, який має активно і творчо сприяти цьому розвитку.

Отже, виховання емоційно розвиненої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим завданням для батьків, психологів, педагогів.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

К.Д. Колесник

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ЗАСОБИ ЗАЛУЧЕННЯ ТА УТРИМАННЯ УВАГИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Досить актуальною є проблема підвищення ефективності та результативності навчання, що залежить від багатьох факторів, зокрема: мотивації учнів; уміння студентів організувати і контролювати власну діяльність; підвищення рівня сформованості психічних процесів. Увага характеризує динамічні особливості психічних процесів та забезпечує їх організацію шляхом цілеспрямованого підбору необхідної інформації, вибіркового і тривалого зосередження психічної активності, спрямованості та вибіркості пізнавальних процесів. У працях науковців відмічається взаємозалежність процесу навчання від рівня розвитку властивостей ува-

ги. Однак, питання дослідження властивостей уваги та їх взаємозалежності з навчальною комунікацією є недостатньо вивченими.

Правильна побудова навчальної комунікації є дуже важливою для ефективної соціальної взаємодії, тому оволодіння високим рівнем соціально комунікативної культури є актуальним завданням для суспільства. В цілому, розвиток комунікативної культури стає суттєвим критерієм успішної соціалізації людини, про що свідчить наявність багатьох вітчизняних та зарубіжних досліджень.

Проаналізувавши наукову літературу, ми зробили висновок, що увага – це спрямованість і зосередження свідомості на певному реальному чи ідеальному об'єкті, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної або рухової активності індивіда.

Головними властивостями уваги визначають:

- Концентрація уваги – означає наявність зв'язку з певним об'єктом і виражає міру або інтенсивність цього зв'язку.

- Стійкість уваги – це тривалість зосередження уваги на одному й тому самому об'єкті чи предметі.

- Обсяг – вимірюється тією кількістю об'єктів, який може бути охоплений увагою за обмежений проміжок часу.

- Розподіл уваги виявляється в здатності людини утримувати в центрі уваги одночасно певну кількість різнорідних об'єктів.

- Переключення уваги – це осмислене перенесення уваги з одного об'єкта на інший.

Метою навчальної комунікації вважають обмін емоціями та інформацією професійного спрямування між студентом та викладачем. Мовна діяльність характеризується певним мотивом та певною метою, в даному випадку, отримати професійну інформацію.

На сьогоднішній день, у викладачів вузів стоїть достатньо нелегке завдання: створити умови, щоб студенти не відволікалися від тієї інформації, яку їм надають. Адже, при монотонній лекції студент просто не здатен зосередитися на навчальному процесі. Він починає малювати у конспекті, перевіряти новини у соціальних мережах, обговорювати плани на день тощо.

Отже, для залучення та утримання уваги студентів необхідно:

1. На короткий час викликати у слухачів реакцію незгоди з інформацією, яку вони чують. Використовуйте цей період для підготовки слухачів до конструктивних висновків, для уточнення думки і більш чіткого визначення власної позиції.

2. Не боятися вдаватися до перебільшення, щоб загострити увагу аудиторії до предмету – це допоможе виявити причинно-наслідкові та умовно-наслідкові взаємозв'язки між подіями, процесами і поведінкою людей.

3. Використовуйте здібності студентів приймати рішення і поважайте їх думку щодо теми обговорення; за рахунок постановки відповід-

них питань залучайте студентів до процесу мислення; утримайтеся, на час, від приведення власних аргументів.

4. Пospеричайтеся з ними. Наприклад, оголосіть, що маєте намір робити навмисні помилки.

5. Потрібно звертатися до авторитетів. Для підтвердження правильності власних думок посилайтеся на авторитет «досвіду» (роботи, життєвий, політичний та історичний).

6. Не бійтеся говорити аудиторії про свої помилки і їх наслідки, а також покажіть, яким чином вам вдалося уникнути одностороннього підходу до тієї чи іншої проблеми та знайти її нове рішення. Це дозволить подолати стриманість і упередженість студентів і змінити їх думку на вашу користь. До того ж ви можете залучити їх мислити задавши їм питання як би вони поступили в тій чи іншій ситуації.

7. Не робіть свою промову «сухою». Приводьте смішні, парадоксальні приклади, розбавляйте доповідь, або лекцію веселими жартами, кумедними історіями з життя оточуючих вас людей. Дайте слухачам можливість подумати і відпочити.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

О.Ю. Кондратьєв

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

Актуальність безперервного навчання дорослих в сучасному світі обумовлена тим, що знання, а також мотивація до їх постійного оновлення, стають загальнолюдською цінністю, важливим фактором соціального розвитку, засобом підвищення конкурентоспроможності та ефективного ринку праці. Разом з тим у даний час освіта дорослих в Україні стикається з низкою проблем, які сповільнюють процес її розвитку, що істотно впливає на рівень освіченості та кваліфікованості кадрів.

Сьогодні для багатьох викладачів, які навчають дорослих, не секрет, що не всі методи й форми навчання є ефективними. Значна кількість як викладачів, так і студентів вважають, що з віком здатність до навчання знижується. Однак результати наукових досліджень свідчать про те, що рівень функціонального розвитку інтелекту залишається досить високим на всіх етапах вікової еволюції дорослої людини, що дозволяє говорити про високий потенціал навчання дорослого. Психофізіологічні та інтелектуальні можливості людини досягають піку до періоду його зрілості, а рівень розвитку не знижується у наступні періоди життя. З цього випливає

висновок, що психологічні особливості дорослих вимагають специфічних форм та методів, нетрадиційних підходів до професійного навчання.

Вирішення цих проблем можна знайти в рамках науки андрагогіки, яка є самостійною наукою та займається вивченням специфічних закономірностей освоєння знань і умінь дорослим суб'єктом навчальної діяльності, а також особливостей керівництва цією діяльністю з боку професійного педагога. Проблеми освіти дорослих, діяльності та підготовки фахівців-андрагогії стали предметом глибокого аналізу убагатьох монографіях та наукових збірниках, опублікованих в останні роки. У вітчизняній методиці викладання розглядаються і аналізуються різні аспекти проблеми, серед яких цінність освіти дорослих (І. Алексашина, Ш. Бюхлер, С. Вершловський, В. Горшкова, М. Громкова); мета й місія освіти дорослих (А. Новікова, В. Симонова, М. Скаткіна, М. Тихонова та ін.); зміст освіти дорослих (В. Беспалько, А. Кузнецова, Т. Назарова та ін.); оцінка якості освіти дорослих (О. Гранічіна, М. Корольов, Є. Бризгаліна та ін.).

Під професійним навчанням розуміють систематичні дії людей, які закінчили початковий цикл безперервної освіти, з метою зміни своїх знань, навичок, оцінок та розвитку відносин з оточуючими, для того, щоб адекватно виконувати професійні завдання.

При організації професійного навчання викладачі мають урахувати такі особливості дорослих людей: усвідомлене ставлення до процесу власного навчання; потреба в самостійності; практична спрямованість навчання, прагнення до застосування отриманих знань, умінь та навичок; наявність життєвого досвіду; вплив на процес навчання професійних, соціальних, побутових та тимчасових факторів.

Останнім часом все більшою популярністю набули активні методи навчання дорослих, які довели свою ефективність: презентації, семінари, ділові та рольові ігри, бізнес-тренінги, дискусії у малих групах, моделювання та виконання проєктів, навчання дією та ін. Зазначені методи відрізняються від традиційного навчання за такими критеріями:

1) *Навчання на відміну від вивчення.* Традиційна система навчання зосереджена на передачі студенту знань, тоді як активні методи навчання спрямовані на розкриття перед слухачем додаткових практичних можливостей завдяки оволодінню новими вміннями та навичками.

2) *Аналіз загальних знань на відміну від вивчення особливостей конкретних ситуацій та завдань.* Нетрадиційні методи орієнтовані на вирішення актуальних практичних проблем, досягнення конкретних результатів «тут і зараз», освоєння нових методів, тобто орієнтовані переважно на майбутнє.

3) *Пошук правильної відповіді на відміну від пошуку прийнятного результату.*

4) *Контроль на відміну від самоконтролю.* У традиційному навчанні функції «контролера» виконує викладач, в той час як у нетрадиційному

саме той хто навчається є тим суб'єктом, що здійснює контроль своєї діяльності.

5) *Різниця в постановці цілей навчання: загальні на відміну від конкретних.* Для традиційної системи навчання характерні «розмиті», віддалені цілі – освоєння, формування, вивчення, навчання «про запас». А для активного навчання характерна попередня оцінка потреб у навчанні, орієнтація на формування конкретних умінь та навичок, необхідних для виконання чітко поставлених завдань. Важливим моментом навчання дорослих є негайне застосування вивченого. Під час проведення лекційних та практичних занять викладач має постійно пам'ятати про те, що дорослі студенти і слухачі очікують від викладача особистої думки щодо тих чи інших проблемних питань. Отже, викладач набуває нових ролей: наставника, колеги, консультанта.

Під час навчання дорослих доцільно дотримуватися таких принципів:

- проблемності. Передбачає подання навчального матеріалу у вигляді проблемних ситуацій та залучення слухачів до спільного аналізу та пошуку рішень. Проблемний зміст заняття має передаватися у проблемній формі;

- ігрової діяльності. Для активізації слухачів доцільно використовувати ігрову діяльність за допомогою ігрових процедур: розігрування ролей, мозкової атаки, бліц-гри та ін. Застосування їх на початку лекції сприяє зняттю емоційної напруги, створення творчої атмосфери та формування пізнавальної мотивації;

- діалогічного спілкування. Активізація лекції передбачає використання певних методичних прийомів включення слухачів у діалогічне спілкування, що протікає у вигляді зовнішнього й внутрішнього діалогу;

- двоплановості. Виявляється під час впровадження лекції або практичного заняття ігрових елементів.

Узагальнюючи вищевикладене, необхідно підкреслити, що безперервна освіта дорослих є процесом постійного співвідношення індивідуального досвіду особистості з досвідом соціальним, відбитим у науці, культурі, досвіді інших людей. Цей процес передбачає відтворення у навчанні проблем, що виникають у практичній діяльності дорослих, активну участь дорослих у спільному вирішенні цих проблем.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

V.P. Korol

Alfred Nobel University, Dnipro

COMPETENCY APPROACH TO PROFESSIONAL EDUCATION

The traditional task of professional education is giving the set of knowledge and skills that each graduate should possess. Unfortunately, today such an approach is insufficient, the society does not need only knowledge

but graduates who are ready to join in further activities, capable of practically solving life and professional problems that arise in front of them.

Of course, in many respects, everything depends not on the knowledge and skills acquired, but on the additional features for the designation of which we use the concept of “competency”, corresponding to the understanding of modern educational problems. But first, we need to find out what is “competency”.

Competency is the possession of a certain competence, i.e., the knowledge and experience of one’s own activities, which allow people to make objective judgments and exact decisions. It turns out that a competent person is someone who knows, is knowledgeable and authoritative in a particular area.

The main competencies are:

- Knowledge, not just information, changes rapidly. There should be varieties of knowledge that you need to be able to and direct your activity.
- Ability to use this knowledge in a particular situation; understanding how this knowledge can be obtained.
- Adequate assessment of oneself, the world, your place in the world, specific knowledge, the need for your activities, as well as the method for their use.

The level of education, especially in modern conditions, is not determined by the volume of knowledge, their encyclopedicity. From the point of view of competency approach, the level of education is determined by the ability to solve problems of any complexity on the basis of available knowledge. The competency approach does not deny the value of knowledge, but it focuses on the ability to use the knowledge gained.

The principles of competency approach in professional education are:

- Principle of value, personality-meaning inclusion of trainees in educational activities. In the education system, it is necessary to create conditions for the development of the personality of a learner, his or her creative abilities, for self-determination and self-realization both in the profession and in life outside the workplace.

- Principle of modeling in the educational process the content, methods and forms, conditions and situations specific for professional activities. It means reproduction not only of objective and substantive content, but also of social conditions of professional activity. At the same time, the systematic content of the educational process is ensured, as well as its inclusion in the interdisciplinary interaction.

- Principle of problem in training. The modern way of life is characterized by the multiplicity of aspects and rapid changes, therefore, the specialist requires research competencies. In the educational process, the inclusion of research methods in educational practice is not sufficient. It is necessary for students to form and develop a culture of research activity, the ability to implement it throughout their lives. The development of the ability to study independently lies at the basis of professional qualities, aims at continuous self-education, which provides an increase in professional level and adaptation to change.

- Principle of conformity of forms of organization of educational activities to the aims and content of education.
- Principle of the leading role of dialogue in the educational process.

The professional competency of a specialist is a complex integrated intellectual, professional and personal education that is formed during the process of his or her professional training at university and manifests itself, develops and improves in professional activity. The effectiveness of its implementation essentially depends on the types of its theoretical, practical and psychological preparedness for it, personal, professional and individual psychic qualities, perceptions of goals, values, content and personality of this activity.

In connection with the above, one can make the conclusion, that to be a competent specialist, it is not enough to have fundamental theoretical and practical training, but it is necessary to be a creative personally, professionally and psychologically ready and able to effectively use the acquired professional knowledge in professional activities.

Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy, Full Professor.

В.Р. Косюк,
старший викладач,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ДІАГНОСТИКА ТВОРЧИХ ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Для отримання належного результату розвитку творчиххудожніх здібностей майбутніх дизайнерів в процесі професійноїпідготовки в руслі компетентнісно-орієнтованого навчання необхідні наступні передумови:

- здатність до творчої діяльності (креативність);
- образне мислення (візуально-просторовий інтелект);
- схильність до обраної професії;
- природні задатки здібностей (сенсомоторні якості, природна чутливість зорового аналізатора тощо).

На початку навчання проводиться початкова діагностика. Кожна з означених передумов визначається за допомогою тестів та опитувальників. Ступінь вираженості, а також відповідність вимогам відображається за допомогою коефіцієнтів, які є варіативними для різних якостей, що дозволяє збільшити питому вагу для більш значущих.

У процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів належний розвиток творчих художніх здібностей має проявитися у наступних результатах:

- сформоване дизайнерське художньо-образне мислення;
- здатність до дизайнерського проектування та художнього конструювання;
- сформовані технічні навички та прийоми.

У формуванні компетентностей важливу роль відіграють як зміст навчання, так і освітнє середовище, організація навчального процесу, освітні технології тощо. Для організації навчального процесу належним чином потрібно на кожному етапі навчання мати уявлення про рівень сформованості творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів. За допомогою психолого-педагогічних спостережень в процесі професійної підготовки неухильно накопичується новий фактичний матеріал (в порівнянні з матеріалами початкової діагностики), що дозволяє більш об'єктивно оцінити рівень сформованості творчих художніх здібностей, ступінь активності та самостійності, успішності тощо.

Таким чином, сформована система діагностики повинна не тільки оцінювати компетенції та визначати рівень компетентності, але й діагностувати рівень розвитку творчих художніх здібностей на кожному етапі навчання.

З метою перевірки рівня сформованості творчих художніх здібностей доцільно використовувати такі методи діагностики як спостереження, опитування, тестування тощо.

Вважаємо за доцільне для діагностики творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів використовувати розробки таких вчених як О.В. Губенко, Є.Є. Тунік, О. Ткачук. Які в свою чергу крім власних розробок адаптували відомі тести та опитувальники Р. Амхауера, Ф. Вільямса, Дж. Гілфорда, Д. Джонсона, М. Люшера, Дж. Рензулі, П. Торренса. Наприклад в методиці О.В. Губенка субтест на перевірку комплексної креативності включає в себе перевірку вербальної креативності за Гілфордом, невербальної за Торренсом, субтест на просторове уявлення за Р. Амхауером тощо.

Погоджуючись з висновками О.В. Губенка констатуємо, що такі методи діагностики повинні забезпечити вирішення наступних завдань:

- багатобічне психодіагностичне вивчення особистості;
- зіставлення психологічних структур особистості і психофізіологічних вимог, що пред'являються науково-технічними професіями;
- розвиток (поряд з діагностикою) професійно значущих психологічних структур.

Також важливим показником сформованості творчих художніх здібностей є бажання участі та сама участь студентів у різноманітних творчих конкурсах, виставках, презентаціях тощо.

Т.В. Крамаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ТОВАРОЗНАВСТВА ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день оволодіння культурою іншомовного діалогу професійного спрямування відіграє величезну роль у становленні фахівців економічного профілю, зокрема, у галузі товарознавства та комерційної діяльності.

Як відомо, діяльність товарознавців та комерсантів, що спрямована на постійну взаємодію та спілкування, особистісний розвиток, може принести бажаний результат лише за умови, якщо суб'єкти цієї діяльності будуть мати навички здійснення іншомовного діалогу у межах навчальної дисципліни. Зважаючи на вищезазначене, використання активних методів навчання при викладанні іноземної мови до вивчення дисциплін за спеціальністю «Товарознавство та комерційна діяльність» для студентів вищих навчальних закладів – майбутніх працівників торгівельної сфери набуває своєї актуальності. Застосування активних методів навчання, а саме ситуаційних завдань, дозволяє істотно скоротити час набуття професійного досвіду здійснення діалогу іноземною мовою. Цей вид діяльності потребує не лише інтелектуальної активності, а й емоційної включеності кожного суб'єкта взаємодії в системах «студент-студент», «студент-викладач». Перевагами такого виду діяльності є розмаїття практичних ситуацій професійного характеру іноземною мовою, що дозволяє студентам відчувати себе безпосередніми учасниками змодельованої майбутньої професійної діяльності.

У сучасній дидактиці відома велика когорта науковців, які класифікували методи навчання: М. Скаткін, М. Данилов, Б. Єсіпов, В. Паламарчук, М. Махмутов, Г. Ващенко, Ю. Бабанський, І. Харламов та ін.

Аналіз педагогічної літератури показав, що існує декілька класифікацій *активних методів навчання*:

1. неімітаційні – (проблемна лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія, пошукова лабораторна робота, дослідницький метод, самостійна робота з літературою.

2. імітаційні: неігрові – аналіз конкретних виробничих ситуацій, вирішення ситуаційних виробничих задач, вправи-дії за інструкцією, виконання індивідуальних завдань у процесі виробничої практики; ігрові: імітація діяльності, розігрування ролей, ділова гра.

Зауважимо, що вирішення *ситуаційних завдань* – являє собою активний та результативний метод навчання, який є доцільним не лише для

формування професійних умінь студентів-товарознавців, а й для формування культури іншомовного діалогу майбутніх фахівців даної галузі. Цей метод є дидактично цінним тому, що забезпечує не лише правильне та послідовне мислення, а й розвиває вміння спостерігати й аналізувати проблеми, які випливають із певної професійної діяльності іноземною мовою. Вбачаємо за доцільне застосовувати такі завдання у разі необхідності розвитку самостійного і творчого мислення та формування культури іншомовного діалогу.

Під час проведення практичних занять широко застосовуємо дидактичні матеріали у формі ситуаційних завдань, які мають таку структуру: опис ситуації, вихідні кількісні дані та проблемне завдання. Ураховуємо, що ситуація має бути подана таким чином, щоб у студентів створювалося враження, що вони приймають участь у практичній діяльності конкретної організації.

Ми намагалися використовувати ті проблемні завдання, які б орієнтували студентів на його майбутню професійну діяльність. Крім того, постановка завдань була чіткою та зрозумілою студентам. Якщо для виконання завдання необхідно було вирішення певних конкретних завдань, то ми вважали за доцільне спочатку навчити студентів їх вирішувати або привести алгоритм їх рішення за участю викладачів кафедри товарознавства.

Заключний етап при вирішенні ситуаційних задач полягав у тому, що викладач має підвести підсумки шляхом аналізу результативності дій студентів, виконання та розбору типових та випадкових помилок, які допустили учасники, оцінки ефективності вирішення проблемних завдань.

З метою формування культури *усного іншомовного діалогу* у майбутніх фахівців товарознавства та комерційної діяльності вважаємо за потрібне використовувати ситуаційні завдання, які відображають не тільки рівень підготовки студентів з іноземної мови, але й безпосередньо пов'язані з фаховою підготовкою студентів на кафедрі товарознавства. Це означає, що інформація та завдання, які використовуються на заняттях з іноземної мови мають бути відомі студентам за матеріалами та практичними професійно спрямованими завданнями, що передбачає спрощення вирішення складних питань за фахом іноземною мовою, за умови високого рівня володіння матеріалом професійного спрямування напрямку товарознавства. Для того, щоб заняття з іноземної мови відповідало вимогам програми кафедри товарознавства та комерційної діяльності вважаємо за потрібне організувати гармонійну співпрацю з викладачами даної кафедри.

Основною вимогою під час проведення ситуаційних занять є попереднє вивчення даної теми студентами на заняттях із спеціальності та формування практичних навичок рідною мовою.

Практика свідчить, що послугування у процесі навчання ситуаційними завданнями підвищує навчальну мотивацію студентів, сприяє ефективному засвоєнню ними начального матеріалу не лише рідною, а й іноземною мо-

вою. Розв'язування ситуаційних завдань передбачає обов'язкове використання інформаційно-комунікаційних технологій, що не лише спрощує їх виконання та проведення, але й формує у студентів позитивне ставлення до навчальної дисципліни, дозволяє збагатити особистісний досвід здійснення Інтернет-комунікації, роботи в Інтернеті та з мультимедійним обладнанням.

У ході вирішення ситуаційних завдань студенти продемонстрували свою майстерність вирішувати непрості завдання у групі та уміння підтримувати один одного у ситуації професійного характеру, аргументувати свої думки. Майбутні фахівці реалізували свої навички вступати у діалог іноземною мовою, дотримувалися етичних норм спілкування з партнерами, ефективно взаємодіяли як один з одним так і з викладачами кафедри. Зазначимо, що завдяки застосуванню ситуаційних завдань значно підвищилася навчальна мотивація студентів до вивчення професійних дисциплін іноземною мовою, що сприяло ефективному засвоєнню ними начального матеріалу.

Зазначимо, що іншомовний діалог між студентами під час вирішення ситуаційних завдань передбачає не лише процес повідомлення інформації іноземною мовою, іншомовне спілкування з урахуванням питань та відповідей, чи обмін репліками, а й спонукає майбутніх фахівців до професійного зростання, формування в них позитивного сприйняття партнера з комунікації, доброзичливого ставлення до співрозмовника, вміння обґрунтувати свою думку та найголовніше формувати культуру іншомовного діалогу в рамках спеціальності «Товарознавство».

Т.В. Кріпак

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку суспільства Україна стає однією з провідних країн, яку обирають іноземні студенти для навчання. Це зовсім небезпідставно, і обумовлено не лише всебічною глобалізацією та інтернаціоналізацією сучасної вищої освіти, але і досить оптимальним співвідношенням вартості та якості освіти в нашій країні. Отже, проблема адаптації іноземних студентів до абсолютно нового кліматичного, мовного, соціального, культурного, навчального середовища України є досить актуальною. Так як, кожний іноземний студент є представником певної країни з особливою ментальністю, інакшим світосприйняттям та своїм психологічним станом, то все це має бути враховано для забезпечення успішного процесу адаптації та навчання студентів-іноземців в нашій країні.

Питання адаптації студентів до умов навчання у вищих навчальних закладах України досить широко розглянуто в психологічній літературі. Зокрема, вивченням особливостей інтеграції іноземних студентів займалися М. Березовін, К. Буракова, М. Вітківська, Т. Довгодько, О. Зиньковський, І. Троцук, І. Ширяєва та ін.

Підготовку іноземних студентів здійснюють як державні, так і приватні вищі навчальні заклади за різними програмами обміну і співпраці. На жаль, всі ці вищі навчальні заклади дуже різняться підходом до адаптації студентів-іноземців, тому деякі ВНЗ своїми правилами навіть погіршують та затримують цей процес у студентів. Варто зауважити, що більшість іноземних студентів є представниками країн СНД (Туркменістан, Азербайджан, Грузія), Африки (Нігерія, Марокко, Гана), Близького Сходу (Ірак, Йорданія, Туреччина), Азії (Індія, Китай, В'єтнам). Зважаючи на це, іноземні студенти, навчаючись в Україні перший рік, досить суттєво відчувають вплив зовсім іншої кліматичної зони, вони страждають через порушення біоритмів та зміну часових поясів. Очевидно, що у осінньо-зимовий період надзвичайно важко призвичаюються до української типу холодної зими й нестачі сонячних днів студенти з Африки та Азії.

Необхідно враховувати також те, що для деяких студентів-іноземців перебування у великому місті це дуже складно, особливо у перший рік навчання і для студентів-іноземців, що народилися і проживали у маленьких селищах на своїй батьківщині. Зміни у харчуванні, інші смакові якості продуктів харчування, незвичний асортимент – все це також дається взнаки. Треба взяти до уваги соціальні фактори, що впливають на адаптацію, які включають в себе нерідне соціальне середовище, “мовний бар’єр”, поведінку оточуючих людей.

Безсумнівно, адаптація іноземних студентів до українських реалій життя та навчання є досить складним процесом, проте ним можливо успішно керувати. Найскладнішими з аспектів адаптації, є пристосування до: нових кліматичних умов і часу; нового соціокультурного середовища; нової освітньої системи; мови спілкування; інтернаціонального складу груп. На нашу думку, найбільшою проблемою пристосування іноземних студентів до процесу навчання, є їх недостатній рівень володіння мовою, що гальмує сприйняття, осмислення і відтворення інформації, формуючи неспроможність до подальшого навчання у вищому навчальному закладі.

Отже, для успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища необхідна не тільки допомога агентів адаптації (деканату із роботи з іноземними студентами, викладачів), співвітчизників, що вже навчаються в Україні не перший рік, а також важливою є саме організація міжособистісної взаємодії та взаєморозуміння зі студентами у групі, і на факультеті, що є представниками як України так і інших країн і культур.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

EATING DISORDERS AS A TYPE OF PSYCHOLOGICAL PROBLEM. THE EFFECT ON THE STUDY PROCESS

Eating disorders include Anorexia Nervosa, Bulimia Nervosa, Orthorexia, Rumination and Binge Eating. Those develop when the need to feel control over a stressful environment is channeled through food restriction, over-exercise, and an unhealthy focus on body weight. Their symptoms range from life-threatening weight loss to obesity related to compulsive eating. Eating disorders can cause severe harm and may be fatal – anorexia has the highest mortality rate of all mental illnesses.

Although not all people are aware of this issue, it is becoming increasingly frequent nowadays. While eating disorders can certainly affect males and females of all ages and backgrounds, nevertheless the first onset of Anorexia Nervosa, Bulimia Nervosa, and other eating disorders usually occurs during adolescence. Consequently, it is vital to increase awareness in this area and hence adopt efficient approaches towards preventing, or, at least, deter this self-destructive behavior among our peers.

Eating disorders can be severely exacerbated during periods of studying. The stress of a university schedule, managing a new social context, and dealing with independent living can trigger re-emergent anxiety or, even a new mental illness. Teenagers at risk of anorexia or bulimia might have struggled with a need for control or perfectionism in everyday life before university, breaking down when homework wasn't perfect, or other valued activities didn't go as planned. But university life is substantially harder to manage. Unscheduled, unhealthy eating can cause problems for anyone, but for students struggling with eating issues it can wreak havoc on self-control and self-esteem. The freedom to eat at different times, the range of eating options available is an unhealthy environment for people at risk from ED.

With this in mind, as teachers and students alike we ought to be vigilant and keep our minds open if we are eager to save not only a person's knowledge, but his/her life as a whole, as ED sufferers are significantly more likely to attempt or commit suicide. Many sufferers also engage in other self-harming behaviors such as cutting and struggle with isolation, depression, and anxiety. We have to distinguish the mere desire to look better from the sickness one is immersed in.

Below some solutions are stated.

Engaging in talk. People with eating disorders often deny that they have a problem, or have complicated feelings about getting better. It is important to take their feelings into account and make them feel heard. If needed, revisit the conversation later. In order to be helpful we will need to be supportive and persistent. These talks can be intense and emotional, and are best done face to face.

No waiting needed. Seeking eating disorder treatment is the first step to recovery and the sooner someone gets into treatment, the better. The longer one lives with an eating disorder, the tougher it is to shake it off, and the more likely one is to relapse later. It is not difficult to invade the work of organism and it takes far more efforts and time to return it back to normal.

Online assistance. Communities for people with eating disorders online have to be created for Ukrainians. Finding a place to get support or participating in real world meet-ups can be a good way to bolster recovery. Instead of suffering from the VK-groups such as “Get 40 kg”, young girls deserve to have access to reasonable sources of information.

University help. From my perspective, universities must be required by law to provide basic mental health services. University counseling services should be included in tuition and can be very helpful. Some schools may also have active, student-run ED support groups or other helpful programs.

To give a brief summary, it is essential that we all strive to bring the issue to people’s notice, since the enigmas of ED are still not fully understood. One must always bear in mind that these types of mental disorder tightly interact with stages of motivation, coping, well-being, resilience, and personality. While it is common to treat problems within the study process in terms of idleness and irresponsibility, it is crucial to break these stereotypes and shift the focus to the individual’s fears and insecurities.

Scientific supervision by Senior Lecturer S.D.Storozhuk.

Language supervision by Lecturer Paul Bradbeer.

K.D. Kurteva

Alfred Nobel University, Dnipro

TRAINING OF FUTURE SPECIALIST OF APPLIED LINGUISTICS THROUGH WAYS OF TEACHING PROFESSIONAL VOCABULARY

The terms used in applied linguistics have a number of characteristic features, including linguistic ones. First of all, we must remember that English refers to the analytical type of languages. Many terms in applied linguistic are represented by word combinations. The order of words in English is very important, because it determines which word is the main and which word is dependent. In English, the main word in a phrase is the final word, however, when translating into Ukrainian this precise word order often changes because the syntactic norms of these two languages are different, and the main word in Ukrainian is in the first place.

For example:

«Knowledge base» – база знань, «expression plan» – план вираження, «communication modeling» – моделювання спілкування, «control system» - система управління.

There is one more feature that must be considered when translating the terms of applied linguistics. The scientific style of the Ukrainian language is characterized by a wide use of terms and impersonal constructions, and in English, the personal pronouns **we** and **you** are often used.

For example:

«Dictionary entry» – lexicographic environment in a dictionary, with the help of which we learn about the properties of a word.

«Словникова позначка» – лексикографічна вказівка шляхом прийнятих скорочених позначень, яке дається в словниковій статті і містить лексичну, граматичну, стилістичну характеристику словникової одиниці.

In translation, the terms of applied linguistics can be transliterated without explanation due to the fact that specialists of a certain field of knowledge understand its meaning well without any explanation.

For example:

Домен/domain, тезаурус/thesaurus, фрейм/frame, слот/slot, модель/model, etc.

All these disagreements and features are integral components of adequate and equivalent translation, so they must be taken into account in the translation.

Scientific supervision by Associate Professor M.R. Kabanova.

Language supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

О.В. Лебідь,

*кандидат педагогічних наук, доцент, докторант,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Успіх процесу формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури залежить від багатьох факторів, одним із яких є самостійна робота магістрантів. Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних і позааудиторних занять без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. Розширення функцій та зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну взаємовідносин між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, привчає самостійно вирішувати питання організації, плануван-

ня, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи у студента самостійність, як особисту рису характеру.

Проблеми організації самостійної роботи студентів різнобічно висвітлюються в працях С. Вітвицької, Н. Волкової, Н. Головки, О. Гурської, В. Даниленко, І. Драча, С. Коберніка, О. Коновала, З. Кучер, І. Моза І. Осадчук, В. Сергєєнкової, Т. Туркот, О. Цуруль та інших.

Поняття «самостійна робота» є досить широким і тому не має однозначного визначення. Під самостійною роботою тих, хто навчається, науковці розуміють: планова індивідуальна або колективна робота студентів, що виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі [2, с. 804]; форма організації навчання, що включає різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, які здійснюються на аудиторних заняттях та у позааудиторний час, з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів, під керівництвом науково-педагогічного працівника, або без нього [4]; організована викладачем активна діяльність студентів, спрямована на виконання поставленої мети, яка здійснюється без безпосереднього керівництва викладача [3, с. 81].

Ураховуючи визначення поняття «самостійна робота», нами виділено необхідну умову організації самостійної роботи студентів – це формування умінь самостійно здобувати знання, навички і можливість організації навчальної та наукової діяльності.

На думку Н. Волкової, самостійна робота передбачає: володіння студентами певним обсягом знань і умінь самостійно здобувати їх; усвідомлення значення здобутих знань, норм і цінностей майбутньої професійної діяльності; стимулювання прагнення до виконання ускладнених завдань; вільний вибір рівня завдань; вільний вибір темпу і кількості спроб при виконанні завдань та можливість використання комп'ютера як засобу навчання; поступове залучення студентів до визначеного кола професійних інтересів [1, с. 198].

Головна роль в організації самостійної роботи належить викладачу, який є основним чинником навчально-розвивального впливу на студента, активізації самостійної діяльності. Від здатності викладача правильно організувати самостійну роботу студентів, що передбачає розробку комплексу логічно побудованих дидактично-пізнавальних завдань на кожному етапі навчання, залежить пізнавально-активна діяльність студента, його мотивація до управлінської діяльності, самодисципліна та самоорганізація. Також суттєву роль в активізації самостійної роботи студентів відіграє раціонально організована співпраця викладача і студентів, створення позитивного фону в їхніх взаєминах, використання активних технологій навчання.

Ми переконані, що самостійна робота студентів очного відділення відрізняється за змістом від самостійної роботи магістрантів, тому що на-

вчання в умовах магістратури побудовано на принципах андрагогічного підходу. Так, в магістратурі, зазвичай, навчаються дорослі люди, які відчують потребу в самостійності, викликану об'єктивними обставинами їх життєдіяльності, вони хочуть і прагнуть керувати собою, самостійно приймати рішення. При цьому провідну роль в процесі навчання відіграє сам магістрант, як самостійна особистість. У цих умовах завдання викладача зводиться до того, щоб підтримувати і заохочувати вчення і розвиток дорослого учня, його прагнення до вищого самоврядуванню. Отже, це положення має особливе значення для навчання магістрантів, у яких основним видом навчальної діяльності є самостійна робота, оскільки вона розуміється ними не стільки як вид навчальної діяльності, скільки як самостійне здійснення організації власного навчання.

При організації самостійної роботи у магістрантів необхідно спиратися на такі положення андрагогіки: спиратися на життєвий і професійний досвід магістранта; планувати самостійну роботу спільно з магістрантами; види самостійної роботи орієнтувати на вирішення проблеми (проблемне навчання); самостійна робота магістранта під керівництвом викладача повинна протікати в формі ділової взаємодії: студент отримує безпосередні вказівки, рекомендації викладача про організацію самостійної діяльності, викладач виконує функцію управління через облік, контроль і корекцію.

На нашу думку, забезпечити високий рівень сформованості готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури можна за умови вирішення ряду завдань: визначити місце самостійної роботи в навчальній діяльності магістрантів; означити необхідний комплекс навчальних дій для реалізації ефективної самостійної роботи; вказати роль викладача в її організації і управлінні; намітити шляхи спільної діяльності викладача і магістрантів в процесі самостійної роботи; організувати систему навчальних завдань і контролю, що формує навчальні дії магістрантів для реалізації самостійної навчальної діяльності.

Самостійній роботі магістрантів відводиться суттєва роль в існуючих навчальних планах. Досвід роботи показує, що її дуже складно організувати та контролювати традиційними засобами. Використання інформаційно-дистанційних технологій в організації самостійної роботи дозволяє інтенсифікувати цей процес.

Отже, оптимізувати та підвищити ефективність самостійної роботи майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів в умовах магістратури покликані інформаційно-дистанційні технології. Особливо актуальними вони є в процесі організації самостійної роботи в умовах магістратури, тому що навчання в магістратурі засновано на засадах андрагогічного підходу.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія / Наталія Павлівна Волкова. – Д.: Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Манафова М.К. Самостоятельная работа студентов магистратуры при создании и использовании веб-портфолио в учебном процессе / М.К. Манафова // Известия ДГПУ. – 2016. – Т. 10. – № 3. – С. 80–84.
4. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін: теорія та практика: монографія / С.Г. Кобернік, І.В. Мороз, О.А. Цуруль та ін. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 315 с.

L.N. Lysaya

Alfred Nobel University, Dnipro

ROLE PLAYS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Role plays are verbal, playful and educational activities at the same time. Role plays make the process of learning foreign languages interesting and creative. They have great opportunities in practical and educational fields helping to expand the area of communication. The game situations are valuable because they motivate the practical use of the studied material, support the high motivation of learning foreign languages.

There are some types of role plays:

1. Controlled. They can be built on the basis of a dialogue or a text. In the first case, students get acquainted with the basic dialogue. Then, together with the teacher, they discuss the content of that dialogue. After that, students are suggested making their own version of the dialogue. The second type of a controlled play is a role play based on the text. In this case, after getting acquainted with the text, the teacher can invite one of the students to play the role of a character from the text, and the other students can interview him or her.

2. Moderately controlled. Participants receive a general description of the story and a description of their roles. It is important for participants to guess which line of behavior their partner follows, and make an appropriate decision about their own reactions.

3. Free. Students must decide what vocabulary to use, how the action will be developed. The teacher only names the topic of the role play and then asks the students to develop different situations according to this topic. The examples of this type of role game can be a line-up (students try to line up as quickly as possible in accordance with the proposed features); rounds (each member of the “circle” pronounces words in such a way that the resulting sentence sounds

as smoothly as if it was spoken by only one student); strip-story (each student gets his / her own phrase and tries to take a faster place in the “story”); smile (students exchange thoughts with a smile); politeness (students address each other with polite requests); conflict (students learn to respond correctly to the “emotional phrase” of the partner).

4. Episodic. A separate episode is played.

5. Long. For a long period, series of episodes are played out (for example, from the life of the class).

Each role play is preceded long preparatory work. For example, it is necessary to prepare training material, to explain in detail the rules of the game, to determine its purposes, etc.

Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy, Full Professor.

Д.А. Лондар

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Волонтерська діяльність тільки набуває поширення в Україні. Зараз волонтерство є сферою діяльності недержавних соціальних служб, до яких долучаються люди з метою допомоги тим, хто цього потребує. Волонтери є осередком людських чеснот. Вони проявляють любов, доброту, співчуття та ще раз доводять, що не все в світі вимірюється грошима.

Складне соціально-політичне, нестабільне економічне становище призводить до погіршення умов життя населення. Зростає кількість безробітних людей, малозабезпечених сімей, ростуть показники сирітства. На жаль, система соціального захисту не є достатньо розвинутою як в провідних країнах: США, Японія, Швеція та інші, тому постає актуальною тема волонтерства. Завдяки роботі волонтерів зростає рівень стабільності населення, розвивається культура людей, охороняється навколишнє середовище. Таким чином, волонтерство є гарантом покращення життя людей, а отже і процвітання нашої країни.

Студенти ВНЗ також стають учасниками волонтерського руху. Саме їхня завзятість, активність, цілеспрямованість, прагнення до змін впливають на всі соціальні сфери і процеси у суспільстві. Молодь стає волонтерами задля розвитку своїх комунікативних умінь, організаційних навичок, лідерських якостей, що є основою успішної майбутньої професійної діяльності.

Метою статті є акцентуація уваги на створенні умов для волонтерської діяльності у ВНЗ як напряму практичної підготовки майбутніх соціальних працівників. Важливим є залучення студентів не тільки соціальної сфери, а

й інших професійних напрямів. Саме шляхом заохочення, підтримки, проведення тренінгів поступово зростає кількість бажаючих студентів приєднатися до волонтерського руху. Необхідно надати інформаційні ресурси та допомогти в організації роботи, адже волонтерство є складною і відповідальною діяльністю. З цих позицій важливим є завдання навчити студентів самостійно планувати роботу, долати труднощі та досягати бажаної мети. Для молоді участь у волонтерській діяльності - це не лише практичний досвід але й можливість розкрити свій потенціал, позбавитися комплексів і страхів, цікаво провести дозвілля та оволодіти новими знаннями.

Розробка теорії та практики основ волонтерського руху в Україні належить вітчизняним науковцям. У працях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заварико, А. Капської, розроблена методологія залучення та підготовки молодих людей до волонтерства. У дослідженнях Ю. Поліщука волонтерство розкрито як складова соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій. З. Бондаренко досліджувала технологію організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу.

Студентська волонтерська діяльність може здійснюватися за такими напрямками: допомога в соціалізації дітей-сиріт; поширення культурно-просвітницької програми серед населення для підняття духу патріотизму, рівня освіченості; проведення марафонів для поширення здорового способу життя; проведення екологічних заходів з метою охорони навколишнього природного середовища; підтримка малозабезпечених, багатодітних родин; робота з безпритульними, а саме надання речей першої необхідності, соціальна реабілітація, повернення до суспільного, громадського життя; здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми людьми.

Підготовка до волонтерської діяльності - відповідальний крок. Адже доведеться працювати з людьми, які знаходяться в різних складних ситуаціях але всі мають сумний досвід життя, незважаючи на свій вік. Волонтер має бути наділений як професійними навичками, знаннями так й певними якостями, які дають змогу вирішувати складні питання, виходити зі скрутного становища, вміти етично ставитись до нужденних.

При відборі волонтерів потрібно звертати увагу на такі риси: самодисципліна, альтруїзм, милосердя, безкорисливість, чесність, гуманність, бажання співпрацювати та допомагати іншим. Ці риси є запорукою успішності волонтера.

Навчання в ВНЗ – це період молодості, сил та енергії, творчості, ініціативності, саморозвитку, період свободи від повсякденної домашньої рутини, необтяженості сімейними клопотами, тому необхідно наповнити ці роки цікавими зустрічами, знайомству з новими людьми, спілкуванню, пізнання нового та справами, які принесуть користь іншим.

Було проведено анкетування студентів різних ВНЗ щодо розуміння ними поняття «волонтерської діяльності», знання про волонтерські заходи, участь у різноманітних волонтерських акціях, наявність мотивації до волонтерства. Отриманні результати показали, що тільки невелика кіль-

кість студентів працюють волонтерами, ще кілька відсотків здатні до волонтерської діяльності, а саме мають певний набір особистісних якостей, які необхідні в спілкуванні, допомозі людям, що опинились в складних життєвих обставинах. За результатами дослідження 34% студентів не були проінформовані щодо волонтерського руху, 46% не мали певної мотивації, бажання бути задіяним у цій діяльності, 38% опитаних студентів були переконанні, що для роботи волонтером не потрібна спеціальна підготовка.

Таким чином, я дізналася про рівень теоретичної та практичної підготовки студентів до волонтерської діяльності, зрозуміла про необхідність популяризації волонтерства, пошуку мотивуючих факторів.

Отже, волонтерська діяльність хоча ще не набула широкого масштабу але має велике майбутнє. Саме воно в руках молоді, тієї прошарки населення, що може і прагне змінити світ на краще. Волонтерство є одним із важливих чинників розбудови процвітаючої країни, тому потрібно долучати студентів ВНЗ до цієї справи.

Науковий керівник: Л.Ю. Кримчак, кандидат педагогічних наук, доцент.

Т.Ю. Малашкевич

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ

На сьогодні термін «інклюзивна освіта» є достатньо новим для нашої суспільства через те, що протягом тривалого періоду існував принцип, за яким вважалось, що дітям з обмеженими можливостями слід навчатися в спеціалізованих закладах освіти. Однак, діти, які закінчували інтернати або навчались вдома, у реальності мали серйозні проблеми із соціалізацією. Тому досвід розвинених країн указує на необхідність впровадження інклюзії в навчання для отримання вагомих результатів у подоланні цієї проблеми.

Система освітніх закладів є одним із провідних факторів для соціалізації молоді особистості. Головною метою діяльності навчально-виховних закладів є адаптація дітей до існуючих потреб та цінностей у суспільстві. Необхідність упровадження нової форми навчання дітей з особливими потребами пов'язана, зокрема, по-перше, із збільшенням кількості народжуваності дітей з інвалідністю. По-друге, з їх становищем у суспільстві, а саме ізольованістю та обмеженням спілкування з однолітками, замкнутістю в собі та появою комплексів.

У 2010 році до Закону України «Про загальну середню освіту» були внесені зміни, згідно до яких загальноосвітні навчальні заклади могли починати створювати спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими потребами.

Інклюзивна освіта – це не просто навчання дитини з особливими потребами в звичайній школі серед однолітків, а створення індивідуального навчального плану, забезпечення психолого-педагогічним та медико-соціальним супроводом. Успішність такого виду навчання залежить від комунікабельності, активності та бажання розвиватися в дитини. Перевагою інклюзивного навчання також є те, що діти привчаються природно сприймати і з розумінням ставитись до людських відмінностей, співпрацювати з дітьми з певними обмеженнями, підтримувати дружні стосунки з ними.

У липні 2017 року були прийняті законодавчі норми, які визначили особливості доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг. Із цього часу діти з особливими освітніми потребами стали мати повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах. Завдяки створеним умовам, на 53,6 відсотка збільшилась кількість учнів, які до цього не мали змогу навчатися зі всіма в освітніх закладах.

Разом із тим, залишаються суттєві перешкоди до досягнення кінцевого результату. Надзвичайно проблемним є питання непристосованості освітніх закладів до дітей з інвалідністю, лише 72,2 відсотка шкіл доступні для них до першого поверху. Традиційний брак технічного обладнання, навчальних матеріалів, переповненість класів унеможливує якісне навчання. Відсутність належного фінансування освіти в цілому є вагомою перешкодою на шляху її розвитку.

Важливу роль відіграє ставлення громадськості до розвитку інклюзивного навчання в нашій країні. Нажаль, існують ті, хто через необізнаність мають хибну думку стосовно запровадження змін у освіті. Тому за допомогою засобів масової інформації треба розповсюджувати ідею інклюзії, розкриваючи її зміст, щоб сформувати позитивну громадянську думку в суспільстві.

Підводячи підсумок, треба зазначити, що становлення інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами в Україні зробило потужний крок уперед. Тепер необхідно докласти багато зусиль щодо забезпечення освітнього процесу інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами підготовленими фахівцями, наповнення його відповідним навчальним, методичним, виховним змістом.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

A.O. Matvienko, E.A. Pakhar
Alfred Nobel University, Dnipro

THE IMPORTANCE OF TEACHING PRONUNCIATION

Pronunciation is one of the most important things that students have to master in order to communicate appropriately and fluently. However, almost all English teachers make little attempt to teach pronunciation in any overt way

and only give attention to it in passing. Firstly, the majority of English language teachers emphasize the important role of grammar and vocabulary learning in the acquisition of a foreign language. Secondly, many of them think that pronunciation study is too difficult and boring for learners. Besides, teachers complain about the lack of time to practise pronunciation. Moreover, there are teachers who claim that students acquire quite good pronunciation in the course of their studies without specific pronunciation teaching. As a result, students still have bad pronunciation.

Considering this situation, the research deals with the basic mechanisms of forming correct pronunciation at the initial stage of learning a foreign language and suggesting groups of exercises to learn pronunciation of sounds.

It is easier to instill in students the correct pronunciation now than to correct phonetic mistakes in the future. In addition, well-formed pronunciation skills are significant not only in terms of speaking, but also in speech understanding. Improper pronunciation can lead to negative impression, misunderstanding and ineffective communication. It is very important for teachers to take into account the peculiarities of phonemes.

I.A. Luknitsky in his works divides the English phonemes into three groups, depending on their proximity to the native language of the students (Russian or Ukrainian):

- phonemes of a similar kind (for example, [m], [v], [g], [ei], [f], [z], etc.);
- phonemes of a close kind (for example, [p], [k], [n], [d], [i:], [ai], [u:], etc.);
- phonemes of a distant kind (for example, [w], [r], [h], [ð], [θ], [ŋ]);

The phonemes of a similar kind are not identical to the native language, but in the elements of articulation they are similar. The phonemes of a close kind are more different from the native language. And the phonemes of a distant kind are quite distinct from the native ones and have no analogue in the native speech.

The phonemes of the first group can be included in the speech of students without special work with them. Introducing other phonemes, it is necessary to rely on similar elements, emphasizing the difference between the phonemes of the students' native and English languages. These phonemes should be paid special attention, because pupils often change their phonemes under the influence of their native language. Some phonemes are easily differentiated from the sounds of the native language when they are heard, but to make pronunciation perfect, you need to explain the articulation system clearly.

There are two groups of exercises to learn pronunciation of sounds which can be used by a teacher: receptive and reproductive. Performing the first, pupils learn how to distinguish the sounds of their native and foreign language sounds. Performing reproductive exercises, children learn to pronounce the English sounds as part of the word, and isolated from the word. As for the intonation of the statement, in the 1-st grade imitation and the image of tones with the movement of the hand is important.

Quite clearly, pronunciation is both incredibly complex and an important area for teaching and learning. Language learning needs a lot of practice and both mechanical and meaningful practice lead to improved pronunciation. Only through practice will a skill become automatic. The language material can be compared with building material: it is impossible to train speech activity without it. Therefore, one of the necessary conditions for teaching a foreign language is a solid assimilation of phonetics.

Scientific and language supervision by Senior Lecturer S.D. Storozhuk.

Н.В. Мацшина

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

В умовах значних соціально-економічних та інформаційно-технологічних змін, що відбуваються у нашій країні сьогодні, проблема адаптації особистості виступає на перший план. Це є суттєвим і для діяльності освітніх організацій, які теж повинні швидко реагувати на соціальні зміни, що відбуваються у суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії, оскільки працюють з молодим поколінням, яке є більш відкритим до всього нового та швидше адаптується до соціальних змін, порівняно з дорослими.

Психологічні проблеми адаптації вчителів до роботи у школі в різних її аспектах вивчали В.Г. Зубченко, С.Д. Максименко, О.Г. Мороз, С.В. Овдей, М.І. Педаяс, В.А. Семиченко, В.О. Сластьонін, О.Г. Солодухова, А.П. Супрун, Н.О. Чайкіна, Л.С. Шубіна, Т.С. Яценко та ін.

Управління професійною адаптацією вчителів слід розглядати як актуальний напрямок психологічного дослідження. Окрім того, нові суспільні умови вимагають розробки нових підходів до психологічної підготовки керівників освітніх організацій, зумовлюють необхідність підвищення їх психологічної компетентності, зокрема, в області психологічних основ управління професійною адаптацією вчителів, врахування зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на цей процес.

В адаптації людини провідною стороною виступає її активність, що має не пристосовницький (адаптивний), а перетворюючий, діяльний характер. Беручи до уваги закономірності виробничої адаптації й розглядаючи її у широкому розумінні не тільки, як виробництво матеріальних благ, але і як виробництво людини – суспільної особистості, адаптацію можна охарактеризувати як активне освоєння природного, а також соціального середовища у всій різноманітності її сфер – економічної, політичної, соціальної і духовної. У процесі саме такої взаємодії людини із середовищем відбувається як цілеспрямоване її перетворення, так і відповідні зміни у

самій людині, в її психіці. У результаті цих взаємних змін і відбувається зниження ступеня неузгодженості між особистістю і середовищем.

Соціальна адаптація передбачає засвоєння індивідом стандартів, норм, цінностей, санкцій, стереотипів, установок тієї групи, з якою він себе ідентифікує, на правила якої орієнтується для ефективної взаємодії даного індивіда з даною групою.

Первинна адаптація вчителя – це складний динамічний процес початкового включення особистості у довготривалу педагогічну діяльність, формування певного мінімуму професійних умінь та професійно-значущих якостей особистості відповідно до вимог професії, включення до системи міжособистісних відносин колективу, пристосування до умов праці в освітній організації, повне прийняття соціальної ролі вчителя, подолання внутрішніх неузгодженостей, що заважають успішному здійсненню педагогічної діяльності, протиріч в особистій системі цінностей, очікувань і установок, досягнення стану оптимального функціонування особистості та мінімального необхідного його рівня для успішного протікання педагогічної діяльності. Професійна адаптація – безперервний процес, у ході якого первинна адаптація поступово переходить у вторинну адаптацію.

Вторинна адаптація – складний процес всіх наступних, після періоду первинної адаптації, внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (поведінкових) змін професійної діяльності вчителя, пов'язаних з переходом від мінімально необхідного рівня педагогічної ефективності до стану професійної майстерності. Вторинна адаптація викликається, насамперед, наступними факторами: організаційними і професійними нововведеннями, змінами змісту і завдань діяльності, необхідністю пристосування до змін в офіційній і неофіційній системах відносин, зміною місця роботи та ін.

Кінцева мета тривалого процесу професійної адаптації може бути окреслена такими характеристиками:

- включення в організацію;
- освоєння нових видів соціальної та професійної діяльності;
- досягнення професійної соціальної компетентності;
- активне пристосування до соціальних і професійних характеристик організації, включення у систему організаційних відносин;
- досягнення внутрішньої рівноваги, емоційної стійкості, розвитку кар'єри, адекватного реагування;
- вироблення системи ставлень, форм спілкування з оточуючими;
- задоволеність працею та діяльністю;
- розвиток стійкого позитивного ставлення до професії та ін.

Значущість адаптації для професії вчителя впливає і специфіка праці, яка полягає у тому, що результат праці вчителя не можна виміряти, його не можна виразити у відсотках, встановити норму виробітку. З іншого боку, освітні організації мають швидко реагувати на ті соціальні зміни, що відбуваються у суспільстві, вносити необхідні зміни у зміст навчання, зна-

ходитиновіформивзаємодії з учнями, які значно швидше адаптуються до соціальних змін, ніж дорослі. А.В. Філіпов відмічає, що у цілому на процес професійної адаптації впливають такі фактори: фактори середовища (робоче місце, технологічний процес, зміст виробничих завдань, можливість просування по службовим сходам та підвищення кваліфікації); індивідуально-особистісні фактори, безпосередньо пов'язані з особливостями самого адаптанта (переадаптаційний рівень знань, умінь та навичок, характер мотивації, яка визначає ставлення до діяльності, індивідуально-психологічні властивості особистості); фактори управління процесом адаптації (контроль виробничого процесу з боку керівництва, заохочення і стимулювання успішного виконання завдань, навчання посередництвом прикладу); соціально-психологічні фактори (соціально-психологічний клімат колективу, наявність групових норм та санкцій, стиль міжособистісної взаємодії у групі).

Підвищення ефективності управління професійною адаптацією вчителів можна на основі поєднання загально-теоретичного управлінського підходу (з позиції теорії управління та освітнього менеджменту) і практично-орієнтованого розвивального підходу (з позиції психології та педагогіки). За своєю сутністю управління професійною адаптацією вчителів – це цілеспрямоване створення керівником психолого-управлінських умов в освітній організації для покрокового “просування” вчителя у просторі професійно-значущих вимог. При цьому кожний крок здійснюється шляхом ситуативного аналізу керівником конфігурації факторів (соціально-психологічних та індивідуально-психологічних) у відповідності із загальною структурою управлінського процесу – постановка цілі (адаптації), планування, прийняття рішень, організація і реалізація, контроль.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

I.O. Melehova

Alfred Nobel University, Dnipro

COMPETENCY-BASED APPROACH TO PROFESSIONAL EDUCATION

Education is the sphere of life which should be the basis of mankind's evolution and prosperity. Realizing that education has to keep up with the times and that learning is not something to be ashamed of, but rather something people should constantly strive for is the key to success. The modern educational system faces a number of problems, and one of the most important is the inadequacy of this system to meet the needs of the present-day world, i.e. having a university degree doesn't always mean you are a real professional. Competency-based education sees this as one of the main things to be changed for the better, for

the benefit of society as a whole with its growing needs and demands. CBE is a totally new system which represents the philosophy of the most advanced pedagogics of our time, aiming to make education affordable and effective at the same time. Obviously, it requires a lot of resources to make things work out well. The main principles of this approach are 'learning by doing' and the self-improvement principle. Here are some basic conceptions to be considered by our educational specialists.

Firstly, creativity is one of the main personality traits which should be nurtured in a future professional. Creativity can be fostered by using different methods such as applying research work, creating different projects, involving students in discussions, etc. But the main purpose of this kind of work is to teach students to think in an unusual way, how to find solutions to problems in stressful situations and in a short span of time, in order to put them in conditions close to their professional environment. What is also really good about such method is that a student is gaining experience in analyzing the results and the process of his/her work, it stimulates a student's logical, abstract and critical thinking. The meaning of competency itself refers to these professional skills and qualifications that a student is likely to develop personally during the study process. This approach is also used in the Ukrainian educational system, but still not sufficiently.

Secondly, CBE takes self-education and self-improvement as its basic principles. It doesn't deny the importance of traditional institutions, but in most cases being limited by a strict curriculum and requirements with no opportunity for self-growth is most disappointing. So, in my opinion, we can take up the lead of Western Governors University (USA), one of the pioneers of CBE which has achieved great results since 1990. They consider that a CBE programme should allow each student to progress through his/her studies at an individualized pace, which means that just-in-time academic assistance and other support must be provided, as well as availability of effective learning resources, to keep students motivated. So if a student is eager to acquire as much knowledge as possible on the terms he/she has chosen and if he/she is able to do so, no one shall restrain the student but rather help him/her realise this desire. A future professional has to continually strive for perfection and learn how to boost this process of self-educating and gaining experience, this role model is also taken up by competency-based education specialists.

Thirdly, education has to become closer to life and more practical. Though it takes more time and administrative power to bring this idea to life, nevertheless if companies, employees and the government are interested in the generation of highly-trained competent workers, this will be much easier. For instance, a programme must be created by councils that meet regularly to review the efficacy of their advice and continually update information on the field of practice for the academic staff. After that, academic staff should work out a curriculum to fit those contemporary demands. Meetings and discussions

with specialists of any chosen sphere may be also conducted as well as using excursions and probation as new educational tools, turning that ‘learning by doing’ principle into a dream come true for ambitious students.

To sum up, the competency-based approach can be refreshing for the Ukrainian educational system, especially in the conditions of the Bologna process. Giving creative freedom to the students combined with the acceptance of new methods by traditional institutions can result in significant improvements.

Scientific supervision by Senior Lecturer S.D.Storozhuk.

Language supervision by Lecturer P. Bredbier.

В.М. Мирна

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ

Роль та місце молодіжної політики в системі пріоритетів суспільного розвитку та стану, у якому перебуває молодь України – один з основних показників рівня розвитку держави і суспільства. Молодіжна політика на сучасному етапі – це той поріг, від якого починається відлік політичного майбутнього держави. Вона виросла з міжнародного досвіду, реального життя молоді, дискусій навколо наболілих молодіжних проблем, обов’язку держави дбати про своє майбутнє.

Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Українська держава поставила собі за мету створити такі системні умови, які всебічно й широко сприяли б розв’язанню всіх проблем молодого покоління .

Вирішення соціально-економічних проблем молоді та реалізація їх соціальних потреб у скрутних економічних умовах нашої держави є першочерговим завданням молодіжної політики на державному рівні.

Головними завданнями державної молодіжної політики є:

1) вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян;

2) допомога молоді в реалізації та самореалізації її творчих можливостей та ініціативи;

3) надання державою кожній молодій людині соціальних послуг із навчання, виховання, духовного та фізичного розвитку, професійної підготовки та координація зусиль усіх організацій та соціальних інституцій, що працюють із молоддю.

При визначенні загальнонаціональних пріоритетів мають бути враховані обов'язково інтереси молоді. Адже, підтримка молоді ґрунтується не на вирішенні проблем, а на наданні їй можливості долати їх власними силами. У молодіжному середовищі відбуваються процеси, які є болючою, неоднозначною реакцією на загальний стан справ у суспільстві – необхідність, з одного боку, будувати державу, а із другого – можливість вільно творити своє життя. Усе це об'єктивно ускладнює формування державної молодіжної політики.

З огляду на це, необхідно на державному рівні створювати умови для самореалізації молоді і включення молоді в процеси розвитку України. Це розширить соціальну базу перетворень, забезпечить соціальне, культурне і економічне відтворення і розвиток країни.

Особливого значення набуває забезпечення нових стимулів для роботи і здійснення молодіжної політики та її програм на всіх рівнях. Адже від того, яким чином у межах політики будуть вирішуватися проблеми і реалізуватися потенційні можливості молоді, будуть залежати соціальні та економічні умови життя майбутніх поколінь.

Отже, молодіжна політика, є саме тим своєрідним механізмом, завдяки якому держава, а також і громадські об'єднання, організації, рухи, соціальні інститути вступають у взаємостосунки з молоддю, сприяють реалізації інтересів, запитів і потреб молодих людей. Те, якою в майбутньому буде наша держава, як житиме її народ, багато в чому визначається тим, якою є, а особливо стане наша молодь. У свою чергу на розвиток молоді напряму залежить, яку підтримку та гарантії зможе надавати держава, зокрема, та соціальні служби в цілому. Постійне вдосконалення молодіжної державної політики, є потужним поштовхом для підняття нашого суспільства на гідний рівень розвитку, який відповідає європейському життю.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

A.V. Monastyrnaya

Alfred Nobel University, Dnipro

WHAT IS PEER TEACHING AND WHY IS IT IMPORTANT?

It is hard to deny the fact that multilingualism has become an integral part of the European community, and hence it has led to the increasing need for learning more than one foreign language. However, this necessity is based not only on economic factors, but also on the growing role of cross cultural

communication in both cultural and political aspects. In this regard, it is quite clear that teaching English as a foreign language in higher education institutions is becoming increasingly important. The integration of Ukraine into the international community and the establishment of closer economic, political and cultural partnership has led to a significant increase of the need to have a good command of at least one foreign language. Higher educational institutions throughout Ukraine are actively involved in the process of European integration of higher education, shifting priority directions to the inclusion of English in the curriculum at all stages of specialist education. Hence, lecturers face the necessity of applying the latest and most effective methods of teaching English in their work in order to produce the best results.

Peer teaching is one of the possible solutions to the problem. This method is certainly not a new idea. For example, at the end of the eighteenth century, Joseph Lancaster used it at his school in Southwark, England, when he alone had to teach about 350 children. Most of the children were from poor families who could not pay for their education, so Lancaster introduced the system of «elders». He trained a group of older students, «elders», who, in their turn, taught the rest. At the end of the eighteenth century, Andrew Bell developed this system. His idea was that one half of the students in the class teaches the other half, and teachers and assistants ensure that the system really works.

It would be appropriate to quote the French essayist Joseph Joubert, who wrote: «To teach is to study twice». This quotation fully reflects the essence of the method: one student (the tutor) teaches another (the tutee) under the guidance of the teacher and at the same time both tutor and tutee benefit from it. Sometimes this technique is also called: peer mediated instruction, peer-assisted learning strategies (PEALS), class-wide peer tutoring, buddying programs, paired reading and peer support.

Peer teaching is realized in various forms, depending on the age and level of abilities of students. Usually a more capable student teaches a less capable one of about the same age as he/she. A variation of this form is cross-age peer teaching, when the tutor is older than the tutee. Another option is class-wide peer teaching (CWPT), when all students in a class are divided into pairs and act as tutors and tutees. There are also some differences in the use of the method, which are determined by the degree of structuring of peer teaching. The fundamental idea of peer teaching – students can learn a lot from each other. Most of human activity is built on the relationships in which we give and receive.

It is a known fact that a person remembers and understands more when he or she explains the information to another person. This is a strong argument in favor of using the peer teaching model. This method can be used in both large and small groups. The task of preparing an academic moment can be individual or intended for the small group. Peer teaching can take a whole class in the course of which students are given the opportunity to act as teachers. It is also

possible to include short presentations by students during regular classes. There are some basic rules for implementation of the peer teaching model:

- the teacher must provide information or indicate sources, as he or she is responsible for the quality and reliability of the educational material;
- the teacher should check on the results of the task prepared by the students, but at the same time give students the opportunity to present the topic from their point of view;
- after the tutor has completed the task, the teacher should give his feedback, as well as ask other students to comment on the lesson.

Peer teaching can be the best solution to the problem of teaching in English classes of mixed ability. Extensive research on effectiveness of peer teaching, published in the last two decades, has provided conclusive evidence that the use of pair or group work based on peer-to-peer learning has helped to improve the skills of average students while enhancing the skills of advanced students who proudly played the role of a «mentor». Implementing this kind of teaching strategy which implies involving peers in English classes of mixed-ability, the teacher takes responsibility for dividing students into pairs or small groups, ensuring that advanced students are combined with «underachievers». The right choice of pairs for realization of peer-teaching strategy leads to a major increase in the motivation and achievements of all students.

With proper application, peer teaching is useful for:

- tutees who are given more individual attention; all tasks correspond to their abilities, and additional time is allocated for tasks performance; educational material is repeated, immediate feedback and support from peers are provided;
- tutors who expand and develop their own knowledge and skills; their self-confidence grows and sensitivity to others is formed.

Therefore, we come to the conclusion that peer teaching can help not only in improving the educational process, but also to promote supportive and friendly atmosphere in the classroom. The scientific literature on the issues of tutoring is full of examples of successful peer teaching application in higher education. Studies and reviews of achievements and progress in the development of all types of language skills indicate that average students tend to give a positive evaluation of the learning experience with peers. Nevertheless, teacher must constantly monitor the psychological atmosphere prevalent among students in the classes of mixed ability, since the chances of developing superiority complexes (advanced students may be prone to this), and the feeling of incompetence (that can be peculiar to weak students) is quite high in such groups.

Peer teaching has a number of benefits, both for the tutor and the tutee:

- students receive more time for individualized learning;
- direct interaction between students promotes active learning;
- peer teachers reinforce their own learning by instructing others;

- students feel more comfortable and open when interacting with a peer;
- peers and students share a similar discourse, allowing for greater understanding.

Research also indicates that peer teaching activities typically yield the following results for both tutor and tutee:

- team-building spirit and more supportive relationships;
- greater psychological well-being, social competence, communication skills and self-esteem;
- higher achievement and greater productivity in terms of enhanced learning outcomes.

Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy, Full Professor.

О.І. Москаленко,
*доктор педагогічних наук, доцент,
Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного
університету, м. Кропивницький*

ЛЮДСЬКИЙ ЧИННИК В АВІАЦІЇ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПРОФЕСІЙНУ АНГЛОМОВНУ КОМУНІКАЦІЮ

Сценарій розвитку подій у повітрі неможливо передбачити, що може призвести до авіаційної пригоди – події, пов’язаної з використанням ПС в умовах пілотування, починаючи з моменту, коли особа піднімається на борт ПС із наміром виконати політ, до моменту, у який усі люди, що перебували на борту, покинули ПС. Психічний і фізичний стан пілота й диспетчера може змінюватися в залежності від повітряної обстановки. Це може призвести до особливої ситуації, яка називається «Недїєздатність пілота / диспетчера». Тому важливим є відпрацювання сценаріїв стосовно психологічного стану пілотів і диспетчерів, зокрема при веденні професійної комунікації англійською мовою в особливих умовах.

Так, були розширені межі навчального процесу професійної англійської комунікації шляхом акцентування уваги на двох моментах: на відмові техніки й виявленні неправильних дій із боку експлуатаційного персоналу. Стало очевидним, що дії людини призвели до багатьох авіаційних подій. Тому для зменшення кількості авіаційних подій уведено поняття «людський чинник», що пізніше стали вживати більш професійно, а накопичені знання почали використовувати в навчальних цілях.

У контексті дослідження професійної комунікації англійською мовою актуальності набуває людський чинник в авіації – це наука про людей у тому оточенні, у якому вони живуть, працюють і взаємодіють із машинами, процедурами, довір’ям та між собою. В авіації поняття «людський

чинник» об'єднує різні елементи: поведінку людини та її працездатність; ухвалення рішень і пізнавальні процеси; проектування дисплеїв та органів управління; розміщення обладнання в кабіні екіпажу й салони; засоби зв'язку і програмне забезпечення комп'ютерів; документацію; удосконалення систем навчання персоналу.

На системному рівні людський чинник (ЛЧ) означає окреслення завдань і методів діяльності людини, а також труднощі та обмеження, в умовах яких фахівці повинні ухвалювати рішення, зокрема під час ведення професійної комунікації англійською мовою в особливих умовах. Для більш наочного сприйняття людського чинника в авіації застосовують модель SHEL, що дає змогу на базовому рівні прослідкувати взаємодію компонентів людського чинника (рис. 1).

На рис. 3.1 зображено сукупність компонентів, які мають таке значення:

S – Software – процедури (правила, керівництва, засоби, символи);

H – Hardware – об'єкт (машини та обладнання);

E – Environment – середовище (експлуатаційні умови, у яких повинні функціонувати компоненти моделі);

L – Liveware – суб'єкт (людина на робочому місці).

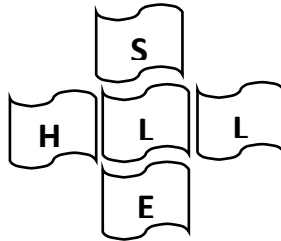

Рис. 1 Концептуальна модель людського чинника SHEL

Ми адаптували модель SHEL до професійної комунікації англійською мовою. З огляду на основні компоненти моделі SHEL, можна вибудовувати відносини між цими компонентами стосовно професійної англомовної комунікації. Людина (суб'єкт) перебуває в центрі моделі та є найбільш гнучким її елементом, тому всі інші компоненти моделі повинні бути адаптовані і пристосовані до центрального компонента. Для пристосування слід мати уявлення про особливості людини, що важливо для функціонування моделі в аспекті професійної комунікації. До таких особливостей належать: форма повідомлення; фізичне сприйняття (навушники, прилади тощо); особливості сприйняття інформації англійською мовою; опрацювання наданої інформації; особливості реакції людини на отриману інформацію англійською мовою; умови навколишнього серед-

овища (перешкоди, які можуть вплинути на якість ведення радіообміну англійською мовою).

Окреслюють такі типи відношень у контексті ведення професійної комунікації англійською мовою:

1) суб'єкт – об'єкт; взаємозв'язок цього типу виникає, коли йдеться про системи інтерфейсу людини й машини (під час проектування дисплеїв та органів управління з урахуванням можливостей сприйняття інформації людиною); неправильно розташовані прилади й важелі, відсутність на них позначень можуть призвести до порушення функціонування моделі та помилок при веденні професійної комунікації англійською мовою;

2) суб'єкт – процедури; до уваги беруть взаємодію людини з нематеріальними компонентами системи (правила, керівництво, контрольні списки, програмне забезпечення); помилки можуть виникнути внаслідок пошуку інформації на занадто складних мапах, у документах, оскільки вся інформація надана англійською мовою і дуже складно зорієнтуватися у складній повітряній обстановці в особливих умовах;

3) суб'єкт – середовище; ідеться про помилки сприйняття інформації англійською мовою, пов'язані з особливостями навколишнього середовища (ефект обману зору на етапі підходу або під час заходу на посадку); шум, вібрація, спека, освітлення провокують зниження продуктивності та реагування на інформацію, зокрема в особливих умовах ведення радіопередач;

4) суб'єкт – суб'єкт; увагу зосереджують на взаємодії між людьми, аналізі збоїв і помилок у роботі групи професіоналів (льотних екіпажів, зміни диспетчерів управління повітряним рухом); психологічний клімат у колективі; взаємини між колективом і керівництвом.

Урахування людського чинника в безпеці польотів, зокрема професійної комунікації англійською мовою в особливих умовах, є загальною метою, досягнення якої допомагає зробити систему авіаційної безпеки більш стійкою до наслідків людської помилки. До цієї мети йдуть шляхом вивчення людського чинника завдяки використанню можливостей людини та її адаптації до умов професійної діяльності. Таким чином підвищуються показники функціонування всієї системи. Держави, які співпрацюють між собою, підтримують розроблення програм, пов'язаних із дослідженням людського чинника в авіації. Зростає також необхідність розвитку систем навчання, спрямованих на з'ясування функціональних можливостей людини та внесення цього аспекту до навчальних програм. Систематичне врахування людських і технічних ресурсів у заходах із забезпечення безпеки польотів в аспекті людського чинника оптимізують показники роботи й ефективності безпеки польотів.

Наголосимо, що для ведення професійної комунікації англійською мовою потрібні такі якості, як контроль власної поведінки, психічного стану, вміння концентрувати та спрямовувати енергію на успішне ви-

конання завдання, ухвалювати оперативні рішення, запобігати відчуттю фрустрації на робочому місці, постійно підвищувати мотивацію під час професійної підготовки, контролювати тривожність. Професійна англійська підготовка посідає одне з головних місць у професійній підготовці авіафахівців, оскільки вона пов'язана зі всіма вищезазначеними якостями; тим більше, що професійне англійське середовище в особливих умовах та екстремальних ситуаціях створює додаткове навантаження на психічний стан авіафахівця і для успішного долавання цих умов треба постійно відпрацьовувати професійні ситуації в особливих умовах та екстремальних ситуаціях, обрати правильну стратегію підготовки до зазначених ситуацій. Тому, проаналізувавши сутність особливих умов льотної діяльності та вплив негативних чинників на організм пілота й диспетчера, ми маємо показати як модель людського чинника SHELL втілюється у навчальному процесі, зокрема при вивченні професійної комунікації англійською мовою в особливих умовах.

Т.В. Мурейко

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ–ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Проблема адаптації студентів до навчально-виховного процесу у ВНЗ всебічно розглядалась та розглядається багатьма вченими. Доречно згадати хоча б таких дослідників, як Т.П. Браун, В.Г. Васянович, О.Є. Галус, С.О. Гура, Л.І. Дябел, А.Ц. Ердинієв, Н.В. Кузнецова, Г.П. Левківська, В.Ю. Лесовий, Д.Д. Наурузбаєв, Л.Л. Петльова, С.І. Сільверстов, В.П. Шпак, В.Є. Штифурак, та інших.

Прискорення процесів адаптації першокурсників до нового для них способу життя і діяльності, дослідження психологічних особливостей, психічних станів, що виникають у навчальній діяльності на початковому етапі навчання, а також виявлення педагогічних і психологічних умов активізації даного процесу є надзвичайно важливими завданнями вишів.

Успішна адаптація першокурсника у ВНЗ є запорукою його подальшого розвитку як людини, як майбутнього фахівця. Студенти, які вступили на перший курс, занурюється у світ небезпечної свободи. Особливо це стосується тих, які «із під батьківського крила» потрапляють до гуртожитку або квартири, де немає ніякого контролю ні з боку батьків, ні з боку вчителів, що характерно було у шкільному віці. Вони відчують себе дорослими, але використання отриманої свободи, в більшості випадків, відбувається методом «спроб та помилок». Відсутність досвіду організації побуту, самостійного життя впливає на сприйнятті змісту та способів організації навчального процесу у ВНЗ.

Проте, труднощі очікують не тільки студентів, які опинились без нагляду батьків, а й першокурсників, які живуть з батьками. Треба згадати ще один факт – ставлення батьків до того, що їх колишній школяр вже є студентом. Психологічно вони вважають його дорослою людиною, яка відповідально має ставитись до навчання.

Які ж оптимізаційні чинники можуть наблизити рівень адаптованості першокурсників до ВНЗ до бажаного? На мій погляд базовими, або ключовими для сучасного стану організації навчально-виховного процесу у ВНЗ є декілька досить реальних, дієвих чинників, впровадження яких оптимізує процес адаптації першокурсників у ВНЗ, зокрема підвищить рівень їх навчальної діяльності.

По-перше, треба зазначити, що сучасна модульно-рейтингова система оцінювання, що забезпечує регулярний контроль процесу навчання студентів в кожному модулі, тим самим орієнтує їх на систематичну роботу протягом семестру є однією з організаційно-педагогічних умов, яка схожа на шкільну тому сприяє адаптації першокурсників у ВНЗ.

По-друге, бурхливий розвиток інформаційних комп'ютерних технологій спонукає до реалізації у навчальному процесі інноваційних педагогічних технологій із застосуванням професійно спрямованих інтерактивних методів навчання, які містять елементи змагання (у процесі вивчення фундаментальних, гуманітарних дисциплін у ВНЗ) впливає позитивно не лише на мотивацію студентів до навчання, формування у них професійної спрямованості, а й на набуття комунікативних навичок, які допомагають адаптуватись до колективу студентської групи.

По-третє своєчасна корекція ходу навчального процесу стимулює зростання мотивації студентів до успішної роботи в аудиторії і, що суттєво і для організації позааудиторної самостійної роботи. Але саме викладачі, які викладають дисципліни на першому курсі, мають проводити вступні лекції, де розповідатимуть не тільки про специфіку та важливість набуття знань, умінь та навичок з дисципліни, а й надавати поради студентам, заохочувати їх до організації власної навчальної діяльності.

Отже, основною метою реалізації педагогічних умов адаптації студентів до навчання у виші є визнання самооцінки особистості кожної людини, її права на розвиток і прояв індивідуальності. Виявлення труднощів, які виникають перед студентами на першому курсі у вищому навчальному закладі, і визначення шляхів їх подолання дозволить підвищити активність студентів у набутті якісних знань, вмінь та навичок, що сприятиме уникненню відрахування студентів на першому курсі.

Крім того, з метою прискорення адаптації першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі необхідно всім учасникам навчально-виховного процесу ВНЗ з перших днів навчання надавати допомогу студентам, спрямовану на подолання труднощів, що виникають в усіх аспектах їхньої адаптації. Індивідуальний підхід до кожного – це осно-

вний принцип роботи викладачів та кураторів, які працюють з ними. Вони мають супроводжувати студентів, знайти спільну мову з кожним, поговорити відверто, надавати поради або рекомендації щодо вивчення навчальних дисциплін, організації їхнього дозвілля, розвинути об'єктивне оцінювання своїх знань і можливостей.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

І.С. Найда

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ПЕРСПЕКТИВА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АРТ-ТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день арт-терапія як спосіб терапевтичного впливу активно розвивається не тільки закордоном, але й в нашій країні. Її використовують для проведення діагностики, при вирішенні психопрофілактичних та корекційних завдань. Все частіше вона зустрічається не тільки в клінічних цілях, а й на шляху розвитку здорового світосприйняття та формування самосвідомості. Арт-терапія є саме тою методологічною базою, яка об'єднує між собою досягнення наукової думки, і досвід мистецтва, інтелект людини та її почуття.

З іншої точки зору, можна стверджувати про недостатнє використання невичерпних ресурсів арт-терапії не тільки для поліпшення стану однієї людини чи групи людей, а й для соціального “лікування” усього суспільства. Тому нашою головною задачею є аналіз сучасного стану арт-терапії в Україні та висвітлення реальної перспективи її розвитку.

Для розуміння предмета аналізу почнемо з уточнення основних понять. Дослідивши наукові джерела, можна дійти висновку, що існують великі розбіжності в термінології, що свідчить про початковий етап становлення арт-терапії в Україні як методу. На жаль, через відсутність чітких меж, арт-терапією називають ті заняття, які нею не є. “Психотерапевтична енциклопедія” за редакцією Б.Д. Карвасарського дає визначення: “арт-терапія – це використання мистецтва як терапевтичного фактору”. На практиці її часто використовують для узагальнення різних форм мистецтва, але англійське слово “art” у докладному перекладі означає одночасно і мистецтво, і живопис, зокрема. Тому часто під арт-терапією розуміють вплив так званих візуальних мистецтв (малюнку, мозаїки, ліплення, живопису, боді-арту і т. п.). Синонімами цього напрямку психотерапії є: експресивна терапія, терапія творчим самовираженням, мультимодальна та креативна терапія. На наш погляд, арт-терапія – це метод зцілення за допомогою творчого самовираження, досягнення цілісності, гармонія душі та тіла.

В Україні арт-терапія знаходиться на стадії становлення і найбільш популярними її формами є: арт-терапія за допомогою образотворчого мистецтва, танцювально-рухова та казкотерапія як форма бібліотерапії. Ці форми постійно вдосконалюються, обговорюються в науковій літературі, презентуються на тренінгах та конференціях. І такий інтенсивний розвиток цієї сфери не випадковий. Методи арт-терапії близькі за ментальністю українцям, для яких характерне більше емоційно-образне переживання різних ситуацій, ніж холодне раціональне вирішення внутрішньоособистісних конфліктів. Сучасний образ арт-терапії зберігся в українській народній творчості, яке характеризується своєю безпосередністю, опорою на символічну мову несвідомого та дитячою наївністю. Потужну цілющу силу мали українська музика та пісні, які супроводжували наших предків протягом усього життя. На сьогодні сформована культура українців перетворює їх на споживачів мистецтва, але потреба в саморозвитку все ж залишається, що й сприяє розвитку арт-терапії.

Аналіз сучасної наукової літератури призводить нас до усвідомлення ще однієї особливості арт-терапії в Україні - багатофункціональності та різноплановості - творча робота у певній послідовності, використання декількох видів мистецтва для терапевтичного впливу на одну особистість. Таке поєднання дозволяє максимально розкрити творчий потенціал клієнтів, надати кожному можливість вираження своїх почуттів та думок, а також ще більше зацікавити процесом. За кордоном, ситуація складається інакше, там відбувається чітке розмежування всіх напрямків мистецтва, терапевти створюють власну соціальну ієрархію, спільноти, систему навчання та постійно вдосконалюють свої знання за рахунок підвищення кваліфікації.

Невпинна жага до знань та малочисельність сучасних українських психотерапевтів призвели до поєднання різних методів та напрямків арт-терапії і внаслідок великого обсягу знань та професійних навичок висуваються підвищені вимоги для студентів та молодих спеціалістів. Головним завданням арт-терапевта є повне розуміння перебігу творчого процесу, здатність до імпровізації, володіння своїми почуттями. Не менш значимою особливістю арт-терапії в Україні є те, що вона почала цікавити педагогів і психологів-практиків, що призвело до розповсюдження цього методу в освітній сфері та започаткування назви “емоційне виховання” та “емоційна освіта”. Сама можливість самовираження дітей творчим способом сприяє поліпшенню їх психічного здоров'я і повноцінного розвитку особистості.

Як висновок, можна сказати, що у світі сучасних інформаційних технологій, реклами та телебачення, що характеризується візуальністю символів, обґрунтовано використання арт-терапевтичних технологій як методу психологічної допомоги особистості. Арт-терапія в Україні знаходиться на стадії становлення і на перший погляд не слід очікувати чіткості

та стабільності, так як мистецтво - це завжди простір таємничості та роздумів, але завдяки наполегливості наших співвітчизників та жаги до відкриття нового в найближчому майбутньому ми можемо займати передові місця на світовій арені арт-терапії.

Науковий керівник: Л.А. Пірог, кандидат соціологічних наук, доцент.

А.В. Неопрятна

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Потреба у пізнанні – одна з головних людських потреб, на основі якої відбувається освоєння індивідом багатотисячного людського досвіду.

Останніми роками в психологічній науковій літературі питанням мотивації навчальної діяльності приділяється особлива увага. Це не випадково, оскільки питання щодо мотивів навчання – це по суті питання про якість навчальної діяльності. Однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти є побудова такого процесу навчання, який міг би бути основою формування мотиваційної сфери студентів.

У психолого-педагогічній літературі прийоми, способи, методи проведення занять, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, прийнято називати методами активного навчання. Їхнє застосування дозволяє організувати творчу самостійну роботу студентів, пропонуючи завдання пізнавально-пошукового характеру, які б викликали пізнавальний інтерес, вели до певних інтелектуальних ускладнень, створюючи умови для активного і самостійного засвоєння нових знань, стимулюючи мотивацію до професійної діяльності. Використання активних методів навчання змінює стереотип традиційного освітнього процесу, коли студент лише відтворює те, про що повідомляється в лекціях, при цьому не виникає установки на активну самостійну роботу, в результаті студенти, оволодівши теорією, не вміють застосувати свої знання на практиці.

Традиційні методи навчання, розраховані на відтворення навчальної інформації, на сучасному етапі є малоефективними для розвитку мотивації. Обсяг інформації настільки швидко змінюється як за кількістю, так і за насиченістю, що узагальнити його на лекціях і повністю засвоїти таким чином неможливо.

Методи активного навчання, особливо ігрові, дозволяють пов'язати прогресивні теоретичні розробки і конкретну виробничу практику, забезпечити активну пізнавальну діяльність студентів. Такі методи навчання зумовлюють усвідомлену зацікавлену розумову діяльність студентів, активне сприйняття теоретичного матеріалу в на-

вчальному процесі, розвиток умінь та навичок самостійного вироблення рішень із проблемних питань.

Позитивною якістю методів активного навчання, а особливо ігрових, є також постійний контакт студентів і викладача у процесі вирішення проблемних завдань та ігрових виробничих ситуацій. Слід також відзначити, що, порівняно з традиційними методами, разом із підвищенням рівня знань майбутніх спеціалістів методи активного навчання активізують взаємодію студентів під час навчання.

Шляхи становлення і особливості мотивації для кожного студента індивідуальні і неповторювані. Завдання полягає в тому, щоб, спираючись на загальний підхід, виявити, якими складними, іноді суперечливими шляхами відбувається становлення професійної мотивації студента.

Перевагами активних методів навчання є те, що вони дозволяють кожному учаснику мати власні погляди відносно вирішення поставленої проблеми, яка може мати декілька способів розв'язання; студенти залучаються до колективної творчої діяльності, осмисленого спілкування і взаємодії, розподілу праці між членами групи; здійснюється взаємонавчання та взаємоконтроль.

Важливим стимулюючим засобом є створення ситуації успіху – розуміння внутрішнього світу особистості, зацікавлення її емоційним станом, прагнення зрозуміти і допомогти. Переживання, що супроводжують досягнення успіху, не тільки визначають самопочуття і задоволення собою, а й впливають на подальший розвиток, координують його темпи і спрямованість, а також спеціальну активність особистості.

Проведена дослідницька робота показала необхідність систематичного проведення занять з використанням активних методів навчання, з метою формування та розвитку позитивної мотивації студентів.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

Л.М. Ніколенко,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

АГРЕСИВНІСТЬ У ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІКИ ЗДОРОВ'Я

Проблема збереження здоров'я підростаючого покоління в Україні стоїть надзвичайно гостро. Сьогодні це вже давно не суто медична справа, нею переймаються фізіологія, психологія, соціологія, екологія та інші галузі у загальній системі здоров'язбереження. Цілком справедливо вважається, що ставлення до здоров'я формується насамперед у сім'ї, а вплив на нього справляє соціум, суспільство, держава. І тут освіта як державний

інститут, а заклад освіти як соціальне середовище відіграють консолідуючу роль в імплементації одного з найважливіших завдань державної політики – збереженні та зміцненні здоров'я кожного громадянина. Однак, педагогічній складовій у системі збереження здоров'я і досі відводиться мало уваги.

Проблемам здоров'язбереження, сутності здоров'я та його складових у педагогічному аспекті присвячено праці І. Беха, І. Брехмана, М. Гриньової, Л. Жаліло, Н. Зимівець, І. Муравова, В. Скуміна та інших науковців. Вони, власне, і дали поштовх до розвитку в Україні педагогіки здоров'я як важливого напрямку науки і практики.

Головним завданням педагогіки здоров'я виступає формування особистісної культури здоров'я, що поряд із навчанням людей необхідної поведінки, дій, технік та процедур для збереження і зміцнення здоров'я, виявляється у правильному ставленні особистості до себе, інших людей, а також у гармонійному спілкуванні з довкіллям, чому значною мірою перешкоджає зростаюча агресивність у дитячому середовищі, та й суспільстві загалом.

Зважаючи на викладене вище, проблема агресивності особистості є однією з найбільш гострих та актуальних у психолого-педагогічній науці, оскільки нестійкість психологічної складової здоров'я учасників освітнього процесу унеможливує досягнення основної педагогічної мети – формування всебічно розвиненої гармонійної особистості.

У науковому середовищі існують різні погляди на сутність цього поняття. Якщо брати до уваги окремі погляди, то можна виокремити такі особливості агресивності:

- деструктивні тенденції у сфері суб'єкт-суб'єктних відносин;
- це продукт соціалізації, заснований на біологічних адаптивних механізмах;
- обумовлена набутим негативним життєвим досвідом у соціальному середовищі;
- виявляється в імпульсивній активності поведінки;
- афективність емоційного стану;
- викликана захисною реакцією на ворожу навколишню діяльність тощо.

Водночас, дослідники цього психолого-педагогічного явища (А. Андри, Т. Алексеєнко, І. Доброскок, М. Левітов, К. Лоренн, Л. Лохвицька, Л. Мардахаєв, Д. Моррісон, О. Холостова, К. Хорні, Е. Фромм), незважаючи на певні відмінності у підходах, схильні розглядати агресивність як властивість, якість, стійку рису особистості, яка суперечить нормам і правилам існування людей у суспільстві, виявляється у готовності до агресивних дій, може завдати оточуючим фізичної шкоди або викликати у них негативні переживання, стан напруженості, страху, пригніченості.

Зауважимо, що усталеною традицією, якості особистості, її поведінка та й вагомість загалом, оцінюються з огляду на корисність чи шкідливість для інших, навколишнього середовища. Ми звертаємо увагу на те, що агресивність завдає шкоди насамперед особистості, будучи безпосе-

редньо пов'язаною з негативними емоціями, ніби «з'їдає» людину зсередини, наслідком чого є не лише погіршення міжособистісних стосунків, а й психічного та фізичного здоров'я дитини передусім.

Погоджуючись із думкою О. Осадько (агресія – це енергія подолання, боротьби, відстоювання своїх прав та інтересів. Ця сила необхідна дитині для того, щоб досягти своєї мети, протистояти перешкодам. Небажаною є не сама по собі агресія, а неприйнятні форми її прояву: звичка кричати, ображати, битися. Тому завданням виховання дитини є не усунення її агресії, а навчання адекватно проявляти свої негативні почуття: гнів, обурення, неприйняття. Саме тому, що дитина не вміє усвідомити й висловити протестні почуття стосовно значущої особи (батька чи вчителя), у неї може виникати «безпредметна агресивність» на слабші та більш безпечні об'єкти – на дітей, тварин, предмети [2, с 23]), говоримо про необхідність і важливість надання педагогічної допомоги таким дітям.

Агресивні діти часто втрачають контроль над собою, відмовляється виконувати правила, сперечаються з дорослими, навмисно їх дратують, перекладають провину на інших. Такі поведінкові прояви педагоги помилково намагаються «побороти», звертаючи увагу на саму агресію як форму поведінки. І, як свідчить практика, часто заганяють і себе, і дитину у глухий кут непорозуміння, що подекуди граничить з ненавистю.

Водночас, агресію викликають значні внутрішньоособистісні проблеми. Агресивна дитина часто відчуває себе самотньою, нікому не потрібною. Жорстокість й байдужість батьків призводить до порушення стосунків і вселяє в душу дитини впевненість, що її не люблять. Через це діти підозрілі й насторожені, часто самі не можуть оцінити своєї агресивності. Вони не помічають, що вселяють у навколишніх страх і занепокоєння. Навпаки, їм здається, що весь світ хоче скривдити саме їх, і тому вдаються до агресивних захисних реакцій [1].

Як стати улюбленою і потрібною, як знайти своє місце серед інших – найважливіша проблема, у вирішенні якої мають допомогти педагоги, бо саме вони переважно більшість часу проводять з дитиною (така реальність – із батьками агресивна дитина спілкується менше).

Методам, технікам і прийомам педагогічної допомоги агресивним дітям і корекції дитячої агресивності педагогів необхідно вчити. Компетентність педагогічних працівників у цій сфері позитивно вплине на стан здоров'я кожного учасника освітнього процесу, допоможе дитині оздоровити стосунки з оточуючими і успішно соціалізуватися.

Список використаних джерел

1. Дмитрієва О.А. Гіперактивність й агресивність як форми девіантного поведіння / О.А. Дмитрієва // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2009. – №2. – С. 7–15.

2. Осадько О. Ю. Общение как эликсир здоровья. Коммуникативные механизмы сааногенеза личности: монография / О.Ю. Осадько; Национальная академия педагогических наук Украины, Институт социальной и политической психологии. – К.: Милениум, 2016. – 340 с.

І.В. Олійник,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ДОСЛІДНИЦЬКІ УМІННЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В УМОВАХ АСПІРАНТУРИ

Однією з важливих та актуальних проблем підвищення якості сучасного освітнього процесу є удосконалення, модернізація організації дослідницької діяльності в системі вищої професійної освіти, на чому акцентується в текстах директивних та нормативних документів: Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 рр. (2013 р.), Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2011 р.), Державній цільовій науково-технічній та соціальній програмі «Наука в університетах» на 2008-2017 рр. (2007 р.), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (2010 р.), у Концептуальних засадах та напрямках розвитку вищої освіти в Україні (2011 р.).

Питання дослідницької компетенції, як відомо, завжди було об'єктом пильної уваги багатьох науковців (М. Архіпова, В. Андрущенко, М. Головань, С. Гончаренко, В. Загвязинський, М. Золочевська, І. Зязюн, С. Калашнікова, К. Корсак, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, В. Майборода, Н. Ничкало, Н. Печеніна, Є. Суліма, Ж. Таланова та ін.).

Ефективність будь-якої діяльності, в тому числі й дослідницької, залежить від практичної готовності особистості до її здійснення, в основі якої лежить комплекс відповідних до діяльності умінь.

Під дослідницькими вміннями розуміємо підготовку майбутніх докторів філософії до теоретичних та практичних дій у межах здійснення дослідницької діяльності на основі засвоєних знань та володіння необхідними для цього операціями.

У процесі формування дослідницької компетенції в майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури до основних науково-дослідницьких умінь, якими вони повинні оволодіти, відносимо операційні, організаційні, когнітивні, комунікативні, власне дослідницькі та рефлексивні вміння.

Операційні вміння, під якими розуміємо розумові прийоми й операції, що застосовуються особистістю в процесі дослідницької діяльності, а саме: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування й узагальнення. Од-

нак, попри те, що всі ці операції є різними сторонами основної операції мислення – «опосередкування» (розкриття суттєвих зв'язків і відношень), у процесі дослідницької діяльності таких умінь не достатньо. Майбутні доктори філософії мають оперувати й такими операційними уміньми та більш складними прийомами, як уточнення мети дослідження, формулювання гіпотез, пошук і використання аналогів, індуктивні та дедуктивні умовиводи тощо.

Організаційні уміння характеризуємо, перш за все, як уміння й спроможність здобувача вищої освіти застосовувати прийоми самоорганізації та саморегуляції в процесі здійснення дослідницької діяльності, а саме: уміння планувати, здійснювати самоконтроль та регуляцію власних дій, проявляти волюві зусилля для досягнення поставленої мети, здійснювати рефлексію.

Когнітивні вміння виявляються в рівні спостережливості аспірантів, незалежності в судженнях, високому інтелектуальному рівні, прагненні виразити власну істину або погляд на певну проблему. До даного типу умінь відносимо: висування концептуальних та емпіричних гіпотез та їх співвіднесення з результатами дослідження; обґрунтування та реалізація методів та конкретних методик; володіння сучасними методами статистичної обробки результатів; прогнозування подальшого перебігу дослідження; фіксація інформації у вигляді символів, схем, умовних знаків тощо.

Комунікативні вміння характеризують здібності здобувачів вищої освіти застосовувати прийоми співробітництва в процесі дослідницької діяльності; уміння висвітлювати результати дослідження в різних формах письмового мовлення; володіння формами усного аргументованого захисту наукової позиції тощо.

Власне дослідницькі уміння розглядаються нами як складні й передбачають здатність майбутніх докторів філософії до з'ясування проблемного поля дослідження та його актуальності; генерування великої кількості ідей; здібності реагувати на проблему нетривіально.

Рефлексивні уміння полягають у спроможності майбутніх докторів філософії оцінити результати власної дослідницької діяльності, її переваги та недоліки; дати оцінку дослідженням, представлених іншими науковцями; формулювати оціночні судження, рекомендації; обґрунтовувати свою оцінку.

Таким чином, дослідницькі уміння, як необхідна складова дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури, повинні бути орієнтовані на пізнання, вивчення об'єктів чи явищ шляхом активного включення в наукову пошуково-дослідницьку діяльність. У такому розумінні сам процес розвитку дослідницьких умінь можна розглядати як спосіб досягнення перспективної, кінцевої мети – формування творчої, креативно мислячої та готової до здійснення дослідницької діяльності особистості.

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

У сучасному соціумі усвідомлення ролі фізичної культури як фактору вдосконалення особистості суттєво зростає та набуває особливої актуальності. Фізична культура та спорт і здоровий спосіб життя в цілому поступово набувають статусу соціального феномену, що сприяє розвитку всебічно розвиненої, здорової, активної особистості.

У рамках модернізації освітньо-виховної системи пріоритетними завданнями у сучасній школі постають: навчання та виховання учнів, забезпечення їх необхідною інформацією, що дозволяє зберегти та укріпити здоров'я, формування у них знання щодо гігієнічних норм та правил здорового способу життя, сприяння формуванню фізичної культури та переконання у необхідності збереження та підтримання здоров'я.

До питання формування здорового способу життя зверталися соціологи (В. Маляренко), медики (М. Амосов, Г. Апанасенко, Т. Бойченко, І. Муравов, Р. Науменко та ін.).

Педагогічні аспекти означеної проблеми висвітлювали у своїх дослідженнях Л. Анісімова, Л. Волков, М. Гончаренко, О. Пилипенко та багато інших науковців.

Фізичне виховання завжди вважалося потужним засобом соціально-го становлення особистості, удосконалення та закріплення її індивідуальних якостей. Однак, у сучасному соціумі існує низка протиріч між: об'єктивною необхідністю оптимізації фізичної діяльності як важливої умови успішності навчально-виховного процесу та відсутністю методології; між визнанням фізичної культури і спорту пріоритетними в процесі формування у школярів мотивації до ведення здорового способу життя і застарілими традиційними формами, методами, засобами, прийомами та технологіями, що втратили свою актуальність.

У межах нашого дослідження здоровий спосіб життя визначаємо як спосіб організації життєдіяльності, що базується на науково обґрунтованих, особистісно-значимих і санітарно-гігієнічних аспектах, спрямованих на збереження й укріплення здоров'я.

Доречно констатувати, що на сьогодні гостро постає проблема погіршення здоров'я учнів. Головними причинами цього є перенавантаження освітнього процесу навчальними предметами; малорухомий спосіб життя дітей; нераціональне харчування; легкодоступність алкогольних напоїв, наркотичних та психотропних речовин; недостат-

ня фізична активність; збільшення тривалості часу, проведеного за комп'ютером чи планшетом тощо.

Дана проблема потребує негайного вирішення на всіх рівнях організації навчально-виховного процесу в школі. До першочергових заходів відносимо: удосконалення та переорієнтація програмно-нормативної складової фізичної підготовки учнів; організацію та проведення поза-класних заходів, що активізують рухову діяльність; залучення сім'ї до процесу формування в учнів здорового способу життя; проектування здоров'язберігаючого простору; формування культури здоров'я у всіх учасників освітнього процесу.

Формування в учнів мотивації до здорового способу життя передбачає послугування наступними принципами:

- принцип свідомості й активності (чітка постановка мети, завдань, їх усвідомлення учнями, спонукання до самоаналізу, самооцінки, самоконтролю);

- індивідуальної доступності (дозування фізичних навантажень відповідно до можливостей, індивідуальних здібностей та психофізичних особливостей кожної дитини);

- систематичності та послідовності (безперервність та поетапне введення фізичних впливів);

- психологічного комфорту (формування в учнів позитивних емоцій та відчуттів у процесі виконання фізичних вправ).

Отже, вивчення наукової літератури дозволяє констатувати, що здоров'я особистості – це урівноважений стан організму, його здатність до адаптації та найбільш оптимальної взаємодії з оточуючим середовищем.

Формування здорового способу життя учнів варто розглядати у тісному взаємозв'язку з завданнями формування гармонійно розвиненої особистості на соматичному, психічному, психологічному та моральному рівнях. Поняття здоров'я є інтегральним феноменом, і лише збалансоване узгодження всіх зазначених рівнів забезпечить духовне благополуччя, інтелектуальну активність та гармонійний розвиток особистості в цілому.

M.Y. Oníshenko,

Univesidad de Alfredo Nobel, Dnipró

ENFOQUE POR COMPETENCIAS EN LA FORMACIÓN DE FUTUROS TRADUCTORES/INTÉRPRETES

La diversidad cultural y lingüística es una de las particularidades de Europa contemporánea. Esta característica contribuye al aprendizaje de muchos idiomas extranjeros. Actualmente la enseñanza de lenguas extranjeras se considera como una de las primordiales en los planes de estudios de carreras diferentes. A pesar de que muchos expertos modernos (no lingüistas) dominan una (o dos)

lenguas extranjeras, su competencia comunicativa resulta insuficiente, lo que impone la necesidad perentoria de la ayuda de intérprete/traductor calificado.

Hoy en Ucrania el sector de intérpretes/traductores profesionales tiene mucha demanda en todas las esferas profesionales. En la sociedad globalizada pluricultural el intérprete/traductor tenga que saber construir las relaciones democráticas, utilizar los datos informáticos, económicos, políticos, legislativos y muchos otros para orientarse en el funcionamiento de diferentes instituciones sociales. La formación profesional de los intérpretes/traductores en los centros docentes ucranianos de la enseñanza superior debe corresponder a las tendencias modernas de integración europea. Por esta razón el “espacio educativo” nacional fue reformado a la base del enfoque por competencias que se posiciona como el rumbo clave conceptual según el Marco Común Europeo de Referencia.

La mayoría de científicos tanto nacionales como extranjeros subraya que este enfoque reacentúa todo el proceso de formación profesional de la acumulación de conocimientos, capacidades y habilidades normativos a los resultados de la enseñanza. Es decir, las capacidades de futuros profesionales de actuar efectivamente y con resultado positivo en una esfera social o la vida cotidiana se forman y se desarrollan gracias al enfoque por competencias. Merece la pena recordar el punto de vista del académico ucraniano I. Ziazún, quien destacó la competencia como el fundamento principal del profesionalismo. Lo más importante en ese último, según la posición del científico-pedagogo, es el carácter integral de los conocimientos que reúne las capacidades de sintetizar los datos, analizar la situación comunicativa, entender la esencia de fenómenos y elegir las estrategias de interacción. Si vamos a proyectar estas características al proceso de la formación de intérpretes/traductores, se pone obvio que la efectividad de su carrera futura depende del nivel de desarrollo de la competencia profesional. Como se sabe, los intérpretes/traductores no pueden conocer a fondo todo el espectro de ramas y esferas, dónde van a trabajar, por eso su competencia profesional se queda “abierta”, inacabada. Esta particularidad obliga a autoperfeccionarse de manera permanente, profundizar los conocimientos y ampliar sus capacidades.

En la sociedad contemporánea la actividad profesional contribuye a estar preparado para adoptar rápido una información nueva, saber utilizarla para seguir desarrollándose sin cesar. A estas razones, durante el proceso de la formación profesional de futuros intérpretes/traductores es muy importante no sólo prepararles a ser mediadores durante la comunicación en una lengua extranjera (que integra los parámetros tanto lingüísticos como extralingüísticos) sino contribuir a la formación de un experto competente que sea capaz de autodesarrollarse y autoperfeccionarse, resolver de manera creativa y eficaz los problemas profesionales, apoyarse en conocimientos y tecnologías nuevos.

En conclusión nos gustaría decir que según la opinión de muchos especialistas, tanto nacionales como extranjeros, en la esfera de pedagogía,

se pudiera indicar muchas ventajas en cuanto a implementar el enfoque por competencias en el proceso académico actual. Dicho enfoque ayuda a superar el desequilibrio objetivo entre la demanda creciente a los profesionales en el mercado laboral y la oferta del mundo universitario. Gracias a la formación de competencias, un licenciado universitario pueda mejor incrementarse y adaptarse a las ocupaciones de la vida cotidiana. Una prerrogativa significativa de la formación por competencias es que hace más activos, útiles y fáciles los procesos educativos, que en contraste con la educación tradicional, constituirían un gran punto a favor.

О.О. Пазізей,

аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Вивчення історії соціальної роботи дає можливість простежити розвиток громадської думки, ідеології стосовно соціальної допомоги і підтримки, що закладені в основу відповідних законодавчих актів кожної епохи, й практичної діяльності кожної громади, кожного уряду, кожного глави держави. Лише знання цієї історії дає змогу зрозуміти логіку змін (інколи радикальних) у соціальній політиці держави стосовно соціально вразливих верств її населення.

Як зазначає А. Горелій практична діяльність (соціальна дія) з надання допомоги, підтримки і захисту нужденних, соціальна допомога відома ще в давніх цивілізаціях Єгипту, Китаю, Греції. Саме там були закладені її основні засади, які через багато століть стали основою для формування наукової концепції соціальної роботи.

Проаналізувавши історію соціальної роботи в Україні, можна виділити такі основні етапи допомоги і взаємодопомоги:

I. Архаїчний період. Родоплеменні й суспільні форми допомоги і взаємодопомоги в слов'ян до X ст.

II. Період князівської й церковно-монастирської підтримки з X до XIII ст.

III. Період церковно-державної допомоги з XIV до другої половини XVII ст.

IV. Період державної опіки з другої половини XVII ст. до другої половини XIX ст.

V. Період суспільної й приватної опіки з кінця XIX до початку XX ст.

VI. Період державного забезпечення з 1917 р. до 1991 р.

VII. Період соціальної роботи з початку 90-х рр. до нашого часу.

Кожен етап зміни парадигми допомоги і взаємодопомоги пов'язаний зі зміною суб'єкта й об'єкта, інститутів допомоги, її ідеології, понятійної

мови. Він пов'язаний із пандемічними процесами, такими, як зміна ідеології, зруйнуванням геополітичного або соціокультурного простору, наявністю регіональних, етнічних, соціально-економічних війн і конфліктів, масового голоду, глобальних епідемій. Таким чином, ця періодизація дозволяє не тільки виокремити, як специфічну, «соціальну історію» процесу допомоги і взаємодопомоги, але й водночас «побачити» її в контексті глобальних історичних чинників.

Культурно-історична парадигма соціальної роботи дозволяє визначити такі особливості феномену допомоги і взаємодопомоги.

По-перше, цей феномен має соціогенетичну обумовленість, яка представлена своєю історією й генезисом індивідуального розвитку в соціально-історичній перспективі.

По-друге, він має історичні, матеріальні й діяльнісні форми існування зі своїми суб'єктами допомоги, об'єктами допомоги, ідеологією допомоги.

По-третє, він являє собою те особливе «соціальне поле», де окреслюються різні типи взаємодій між суб'єктами зі своїми соціальними, етичними, економічними законами й принципами. Піклування про злидарів і юродство, інфантицид і організація дитячих притулків, навчання глухонімих і трудова допомога, добродійність і страхування – явища, які мають свою логіку історичного розвитку, свою систему існування, своє місце в історичному процесі.

По-четверте, у процесі свого розвитку цей феномен знаходить інтерпретацію в структурних сценаріях і закріпленій у масовій свідомості в мовних формах і структурах.

Проблема точки відліку практики суспільної допомоги і взаємодопомоги полягає в тому, що майже до кінця XIX ст. процес допомоги й підтримки не був термінологічно визначений і його опис відбувався у двох культурно-історичних парадигмах: суспільної опіки й християнської добродійності. Таким чином, і у світських, і в конфесійних підходах не спостерігалось єдиної ідентифікації процесу допомоги.

До початку XX ст. суспільна опіка й християнська добродійність розглядаються вже в єдності як суспільна допомога, а державне піклування й приватна добродійність, представлені світською й конфесійною історичною практикою, як складові єдиного соціально-історичного процесу. Саме в цей період з'являються фундаментальні праці, присвячені питанням добродійності; відбувається національне самовизначення шляхів розвитку суспільного й приватного піклування; з'являється тенденція до вивчення «умов життя» різних верств і груп населення, причому «задовго до оформлення» в західноєвропейській історичній науці як окремого розділу соціальної історії.

У перші роки радянської влади вивчення історичного досвіду соціальної допомоги й захисту інтерпретується в контексті ідей класової бо-

ротьби з критичних позицій. Паралельно йде процес формування нових традицій в освітленні не історичного минулого, а історичного сьогодення, коли «історія повсякденності» є основою усвідомлення існуючої практики соціальної допомоги. У кінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. починаються системні дослідження історичного досвіду допомоги й підтримки, у результаті яких виробилася сучасна єдина позиція розуміння історії соціальної роботи.

За роки незалежності України соціальна робота пройшла кілька етапів становлення та розвитку. За цей час створено державну систему центрів соціальних служб для молоді, виникли різноманітні служби, ініціаторами яких стали як державні структури, так і громадські організації. Зараз підготовку соціальних працівників, підвищення професійної кваліфікації фахівців здійснюють понад 30 вищих навчальних закладів. Постійно зростає кількість наукових досліджень з цієї проблематики.

Науковий керівник: В.В. Прошкін, доктор педагогічних наук, доцент.

К.М. Паніна

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Проблема навчання англійської мови зараз стає особливо актуальною, у зв'язку з поліпшенням міжнародних відносин України з країнами Європи. Зараз особливо гостро постала необхідність у спільній роботі наших фахівців і закордонних компаній.

Зараз, така навичка, як досконале знання іноземних мов, англійської зокрема, стає необхідністю не тільки для студентів таких факультетів як: туризм, міжнародні відносини, але і для багатьох інших. Тому ефективні і сучасні методики навчання англійської мови відмінно допоможуть у цьому, спростивши завдання викладачеві в поясненні нового матеріалу студентам і саме сприйняття студентами нової лексики. Ми розглянули декілька методик навчання англійської мови, а саме: методика кейсів, комунікативна методика, методика «мозковий штурм», проектна методика та ін.

Методика кейсів – це сучасна методика навчання англійської мови. Вона передбачає активну дискусію між студентами і викладачем. Метод case-study (від англ. case – випадок, ситуація) – імітаційний активний метод, який ґрунтується на аналізі реальних ситуацій і вирішенні конкретних завдань (кейсів). Завдяки цьому методу студенти навчаються

виявляти проблему, відбирати потрібну інформацію, осмислювати деталі тексту, приймати рішення і працювати в групі. Метод кейс-стаді дійсно є продуктивним, так як студент краще сприймає ситуацію, коли бачить відображення, схожої у своєму минулому ситуації, згадуючи свої емоції, відчуття, переживання і думки у той момент. Студент проєктує запропоновану ситуацію на свій досвід, і вже набагато глибше розуміє питання.

Комунікативна методика передбачає пряме спілкування студентів один з одним, коли вчитель лише спрямовує студентів, задає їм питання і створює комунікативну ситуацію. Ця методика допомагає студентам більш грамотно будувати речення, звертати увагу на емоційні акценти в реченнях, вчитися правильно використовувати і узгоджувати часи англійської мови у процесі спілкування. Для обговорення обираються цікаві для студентів теми, заохочується також вільне спілкування мовою, виконуються групові завдання. Методика допомагає учням не відчувати себе скуто, урок може відбуватися у формі гри-діалогу, тому студент не боїться зробити помилку і веде діалог більш розкуто і впевнено.

Методика «мозковий штурм» спрямована на обговорення та вирішення будь-якої проблеми за допомогою діалогу і прямої взаємодії між студентами. Студенти діляться на дві групи: «генераторів ідей», які пропонують ідеї, і «експертів», які оцінюють позицію кожного «генератора». Учасники «мозкового штурму» пропонують всілякі варіанти вирішення проблеми, з яких вибираються тільки ті ідеї, які можуть бути використані на практиці. Ця методика ґрунтується на стимулюванні творчої активності студентів, підвищенню групової єдності і допомагає створити багато нових ідей.

Проектна методика базується на використанні вже вивченого матеріалу на практиці, допомагає структурувати отримані знання з певної теми і розвиває креативність, так як передбачає створення студентом власного проєкту. Основа проєктної методики – ідея про спрямованість навчально-пізнавальної діяльності студентів на значний результат. Студент використовує свої знання на практиці, таким чином бачить результат своїх старань і більш поглиблено розуміє матеріал. Цей метод діє як спосіб самовираження і самореалізації.

Отже, нами були розглянуті актуальні інтерактивні методики навчання англійської мови, які активно застосовуються в Україні в наш час. Однак, з нашої точки зору, найбільш цікавою методикою є метод кейс-стаді, так як ця методика розвиває комунікативні навички, підключаючи інтелектуальні, творчі, емоційні, логічні канали сприйняття людини. Надалі плануємо використовувати цей метод на практиці, застосовуючи його в різних сферах діяльності.

Науковий керівник: Н.О. Черняк, старший викладач.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Управління являє собою соціальний феномен, без якого неможливе існування і розвиток людства. Процеси управління мають місце всюди, де здійснюється спільна діяльність людей, спрямована на досягнення певної мети. Сьогодні питання управління є предметом дослідження цілого ряду наук, зокрема: кібернетики, інформатики, юриспруденції, соціології, психології тощо. Управління здійснюється за принципами і законами складних систем – біологічних, соціальних, технічних – і базується на отриманні, обробці й передачі інформації.

Соціальне управління – одна з найскладніших галузей людської діяльності, в якій виявляються персоніфіковані відносини між людьми, об'єднані трудовим процесом. Дослідженням даної проблематики займалися Р.Х. Шакуров, В.І. Маслов, О.С. Боднар, К.В. Гараш, Є.І. Ходаківський, Ю.В. Богоявленська, Т.П. Грабар та ін.

Важливою умовою особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів є організація соціального «клімату», що передбачає застосування соціально-психологічних механізмів як засобів інтеріоризації зовнішніх соціальних впливів і сприяє актуалізації потреби особистісного розвитку управлінців шляхом забезпечення їх активної взаємодії, спільної діяльності, використання активних соціально-психологічних форм і методів.

Р.Х. Шакуров, дослідивши проблему взаємовідносин у педагогічному колективі в аспекті управління, виокремив в структурі колективу соціально-психологічний зріз. На його думку, соціально-психологічна структура складається з невидимих емоційних контактів: поваги і неповаги, симпатій і антипатій та інших форм духовного життя, що базуються на міжособистісних відносинах. Соціально-психологічна структура педагогічного колективу містить лідерів, які володіють більш високим соціально-психологічним статусом, неформальним авторитетом та тих, хто є невизнаним у даному колективі. Соціально-психологічна структура колективу підпорядкована соціальній функції управління (спрямована на реалізацію інтересів і потреб педагогів), на відміну від ділової (обслуговує виробничу функцію управління).

Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку керівників ЗНЗ виявляються у когнітивно-афективній сфері (соціальне порівняння, ідентифікація, емпатія, наслідування, самопрезентація), конативно-регулятивній сфері (самомоніторинг, самоверифікація, самоатрибуція,

самоаналіз) та ціннісно-мотиваційній сфері (сутнісне самопокладання, самопроектування, самовизначення та самореалізація).

«Менеджмент в освіті» є усвідомленою взаємодією керівника з іншими людьми (підлеглими, партнерами, своїми керівниками, учнями, батьками тощо), які спрямована на забезпечення їхньої активної та скоординованої участі у досягненні поставленої мети. Це частина управління (вплив на інших людей), у процесі і результаті якого у членів колективу з'являються (або актуалізуються) психічні стани, якості, властивості, що стають психологічним підґрунтям для ефективної діяльності щодо досягнення поставленої мети.

На думку В.І. Маслова, О.С. Боднар, К.В. Гараш існують певні закономірності управління навчальним закладом, які обумовлені соціально-психологічними чинниками:

- прямо пропорційна залежність мотивації до праці педагогічного колективу від культури і стилю управління, умов діяльності, матеріально-технічного, побутового забезпечення, системи стимулювання;

- залежність згуртованості колективу від роботи керівництва щодо попередження конфліктів і створення відповідного психологічного мікроклімату;

- якісна залежність розвитку творчої діяльності педагогічного колективу від рівня професійної свободи і ступеня демократизації управління;

- залежність задоволення наслідками праці від об'єктивної оцінки і своєчасного стимулювання;

- залежність ефективності управління навчальним закладом від професіоналізму, компетентності, психологічної готовності директора до керівництва, його лідерських і морально-етичних якостей.

Виходячи із зазначеного, вважаємо, що одним із основних завдань керівника загальноосвітнього навчального закладу є створення умов для зміцнення міжособистісних зв'язків, сила яких підвищує показник рівня розвитку колективу. Успішне вирішення цього завдання можливе за умови розуміння керівником природи і структури соціально-психологічного клімату педагогічного колективу. Керівник має сприяти розвитку колективу, мати здатність до емпатії, бути комунікабельним, виявляти піклування, сумлінне ставлення до праці, принциповість і багато інших позитивних якостей.

Отже, врахування соціально-психологічних аспектів для підвищення ефективності управлінської діяльності є особливо значущим для оптимізації управлінської діяльності керівника закладу освіти, оскільки управлінська діяльність не може реалізуватися поза взаємодією з іншими учасниками управлінського процесу.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ДІТЕЙ-СИРИТ

У всьому світі ситуація з числом дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків зростає й Україна не є винятком. Причини сирітства різноманітні, але зрозумілі розуму та серцю, тільки якщо батьки померли чи тяжко хворі. Бути сиротою при живих батьках – найстрашніше, що могло статися з дитиною, адже кожна дитина заслуговує зростати та жити в сім'ї, материнську та батьківську любов, ласку, турботу не замінить ніщо на світі. Саме таких дітей називають «соціальними сиротами». Конфлікти, природні і соціальні катастрофи – причини, які сприяють тому, що діти залишаються без батьків. Число дітей-сиріт в Україні за роки незалежності збільшилася в два рази, перевищивши 100 тис. осіб.

Збільшення «соціальних сиріт» неминуче веде до збільшення кількості установ для дітей цієї категорії – дитячих будинків, шкіл-інтернатів, притулків тощо. Численні дослідження психологів та педагогів показують, що поміщення дитини до закладу інтернатного типу не забезпечує задоволення її основних потреб, що в свою чергу призводить до порушення розвитку дитини. Результатом проживання дитини в умовах інтернатного закладу є її неготовність до самостійного життя, до пошуку роботи та її збереження в умовах безробіття, невміння, створити і зберегти свою сім'ю.

Державні заклади для дітей позбавлених батьківського піклування – це специфічне середовище, яке на розвиток дитини, як особистості та на процес її соціалізації. Саме тому актуальним є питання про створення і підтримку державою альтернативних форм устрою «соціальних сиріт», які виконували б замісні функції сімейного виховання та позитивно впливали на їх соціалізацію. Тому особливого значення набуває підготовка майбутніх прийомних батьків щодо виховання таких дітей. Для того, щоб виховання було ефективним, необхідно знати психологічні особливості дітей зазначеної категорії. Практично всі діти, які виховуються в умовах інтернатного закладу, мають проблеми емоційно-вольового розвитку, це виражається в низькій самооцінці, невпевненості в собі, нездатності знайти і побудувати нормальні взаємини з оточуючими. Це пов'язано з тим, що коли дитина потрапляє до закладу державної опіки, вона відчуває обмеження в можливості задоволення життєво важливих потреб. Інтелектуальний розвиток таких дітей характеризується слабо розвинутим мисленням, нестійкістю уваги та поганою пам'яттю тощо. Також для дітей такої категорії характерний прояв агресії, який

з'являється у ранньому віці, який характеризується симптомами тривожного побоювання, смутку та туги, поринанням в себе, відмовою від їжі.

В умовах виховання в закладах державної опіки труднощі, з якими стикається дитина в процесі соціалізації, подвоюється. Це відбувається тому, що сама організація життєздатності дітей у таких закладах влаштована таким чином, що у дитини формується переважно тільки одна рольова позиція - позиція сироти, що не має підтримки і схвалення у соціумі.

Таким чином, для того, щоб уберегти «соціальних сиріт» від подібних наслідків виховання та спосіб життя у закладах державної опіки повинні бути наближені до способу життя родини. До речі можуть бути різні варіанти цього рішення: сімейні групи в рамках дитячого закладу, прийомні сім'ї. Найбільш краща форма - інститут усиновлення. Поряд з полегшенням цієї процедури є бажаним впроваджувати в практику відбору майбутніх батьків інноваційні методи, що дозволяють визначити виховний потенціал усиновлювачів.

---

*Науковий керівник: Г.А. Сенкевич,
кандидат наук з інформаційної комунікацій, доцент.*

К.А. Питомець
*Університетімені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПІДЛІТКОВИЙ БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У наш час явище дитячої жорстокості набуло особливої актуальності. Проблема насильства в дитячих колективах турбує педагогів різних країн світу. Усі знають, що в будь-якій школі, в будь-якому класі є діти, які люблять кривдити, бити, обзивати інших, відбирати у них гроші та речі. Приниження, знуцання, цькування, насильство в різних формах - це повсякденна, буденна реальність для більшості школярів. Одні стають активними учасниками даного процесу в якості агресора чи жертви, інші - пасивними спостерігачами, як очевидці й свідки.

Таке явище у сучасному суспільстві отримало назву булінг.

Булінг (англ. bully – залякувати, цькувати, задирати) - прояв агресії з подальшим залякуванням особистості й появою можливості її повного підпорядкування собі й своїм інтересам. Така поведінка дає можливість людині самоствердитися за рахунок когось, заслужити загальний авторитет.

До основних ознак булінгу можна віднести: нерівність сил агресора і жертви; повторюваність насильства; гостру емоційну реакцію жертви.

Аналіз сучасних зарубіжних та вітчизняних робіт, присвячених темі булінгу в освітньому середовищі доводить необхідність глибокого та систематичного вивчення даного феномена. Однак спостерігаємо факт дис-

танцювання школи та вчителів від зазначеної проблеми, а також недостатню обізнаність педагогів щодо причин та форм прояву булінгу.

Д. Лейн пов'язує булінг зі шкільним переслідуванням, а також погоджується з Е. Роландом, що булінг - це явище, яке являє собою тривале фізичне або психічне насильство з боку індивіда щодо індивіда, який не здатний захистити себе в даній ситуації. І. Кон вважає, що булінг - це залякування, терор психологічного чи фізичного типу, спрямований на те, щоб викликати в іншого страх і тим самим змусити його підкорятися.

Т. Мерцалова розрізняє основні форми насильства серед підлітків: фізичне; емоційне; психічне; вербальне; сексуальне.

Види емоційного насильства:

– глузування, привласнення кличок, з якими постійно звертаються до однієї людини, тим самим ображаючи її, нескінченні зауваження в її адресу, необ'єктивні оцінки, висміювання, приниження в присутності інших дітей (даний вид булінгу часто спрямований на тих жертв, які мають помітні відмінності у фізичній зовнішності, акценті або особливостях голосу, високу або низьку академічну успішність);

– відторгнення, ізоляція, відмова від спілкування з жертвою (ініціатором використання цього методу, як правило, є хулігани; жертва навмисно ізолюється, ігнорується частиною класу або всім класом; дана ситуація може супроводжуватися поширенням записок, першіптуванням, які можуть бути почуті жертвою, або принизливими написами на дошці або в громадських місцях; з дитиною відмовляються грати, займатися, не хочуть з нею сидіти за однією партою, не запрошують на дні народження).

Фізичне насильство - застосування фізичної сили щодо учня (побиття, нанесення удару, псування майна, в результаті чого можуть бути пошкоджені, вкрадені або заховані одяг, підручники а також інші особисті речі жертви).

Сексуальне насильство або розбещення – використання дитини дорослою людиною чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди. До сексуального розбещення відносяться також залучення дитини до проституції, порно-бізнесу, оголення перед дитиною статевих органів і сідниць, підглядання за нею, коли вона цього не підозрює.

Економічне насильство передбачає використання грошей для контролювання іншої особи. Також в цьому випадку від жертви вимагають гроші й застосовують погрози у разі, якщо дитина не віддає їх негайно. Така тактика використовується виключно для покладання провини на жертву.

З метою підвищення ефективності роботи щодо попередження виникнення явища булінгу в шкільному середовищі варто планувати і здійснювати соціально-педагогічну діяльність з урахуванням наступних принципів:

– принцип взаємодії (для здійснення ефективної допомоги робота повинна будуватися на спільному плануванні та взаємодії фахівців освітнього закладу);

– принцип превентивності (робота фахівців повинна мати профілактичний характер, має бути спрямована на попередження виникнення ситуації булінгу в освітньому середовищі);

– принцип системності (передбачає послідовну, систематичну роботу щодо збору інформації, розробки індивідуальних програм соціально-педагогічного та психологічного супроводу кожного учня та відстеження динаміки розвитку);

– принцип лонгitudності (необхідною умовою є вивчення динаміки і оцінка ефективності проведеної роботи).

Основною стратегією попередження булінгу в освітньому середовищі є залучення всього персоналу школи, учнів та їх батьків до вирішення цієї проблеми, підвищення їх обізнаності стосовно даного явища.

Вирішення зазначеної проблеми в освітньому закладі можливе за умови спільної діяльності усієї шкільної спільноти. Це означає, що адміністрація, педагоги, вчителі, психологи, батьки та учні повинні співпрацювати з метою максимально інформативної оцінки проблеми булінгу в школі та розробки ефективних способів реагування на неї.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

С.І. Разу

Університет імені Альфреда Нобеля,

м. Дніпро

ВЧИТЕЛЬ ХХІ СТОЛІТТЯ – КРЕАТИВНА ОСОБИСТІТЬ

Професія вчителя завжди була однією із найпочесніших у нашій країні. Вона наповнена великим ідейним змістом, бо тісно пов'язана із розв'язанням головних завдань суспільства. Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей вчителя. На думку сучасних дослідників, основними проблемами, з якими зустрічатимуться вчителі у ХХІ столітті, є: постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів; самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань; ускладнення проблем виховання; безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду; розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, релігієзнавство, економіка, правознавство, кібернетика та ін.; робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі. Зазначене може реалізувати лише вчитель

з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентноздатності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Як зазначає О.Я. Савченко, сучасна підготовка майбутнього учителя потребує посилення культуротворчих складових у моделі педагога, зокрема діяльнісних і особистісно-характерологічних. Вона має бути реалізована лише на гуманістичних засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників професійної підготовки, яка передбачає співпрацю та співтворчість викладачів і студентів, упровадження особистісно-орієнтованої ступеневої моделі професійної підготовки майбутнього учителя. Значна увага має бути приділена збагаченню науково-дослідної діяльності майбутніх учителів, включенню елементів творчого пошуку в освітню діяльність.

За умови утвердження гуманістичної парадигми освіти найголовнішою цінністю визнається здатність суб'єкта до самореалізації в професійній діяльності з опорою на творчий потенціал. Саме здатність до творчої діяльності розглядається як своєрідний індикатор успішності майбутнього вчителя, прояв його соціального капіталу в особистісному та професійному розвитку. Креативність – необхідний складник професійного становлення, важливе підґрунтя самореалізації майбутнього вчителя, освоєння нових способів діяльності, моделей мислення, цінностей, що припускає формування в нього як критичного, так і творчого ставлення до світу.

Креативність як феномен досліджувалася з позицій процесу (А. Кестлер, Я. Пономарьов, Г. Уоллес та ін.), когнітивних здібностей (Г. Айзенк, Дж. Гілфорд, С. Меднік, Б. Теплов та ін.), особистісної якості (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл та ін.), загальної здатності до творчості (Д. Богоявленська, В. Дружинін, О. Матюшкін, Р. Стернберг та ін.). У педагогічному дискурсі представлено теоретичні та методичні засади формування комунікативної креативності (А. Голованова), педагогічної креативності (О. Антонова, А. Крупко, Т. Остафійчук), професійної креативності (І. Сорокіна, А. Фурман та ін.). Креативні техніки репрезентовано в працях таких науковців, як Дж. Л. Адамс, А. Грецова, Р. Ділтс, Б. Клег, Є. Комарова, Р. Крачфілд, М. Ньольке, П. Слоан, Й. Шерер та ін. Проблеми креативного освітнього середовища на основі інформаційних технологій розглядав К. Кречетников, взаємозв'язок комп'ютеризації та креативної педагогіки – В. Леонтєва.

Для майбутніх вчителів особливого значення набуває вміння орієнтуватися у високотехнологічному середовищі, використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології як інструмент пізнання та творчого освоєння світу; здатність нестандартно вирішувати соціальні та професійні проблеми, та недостатньою увагою освітнього процесу до формування креативності студентів

Вважаємо, що майбутнім учителям необхідно не лише мати певну суму професійно спрямованих знань, умінь і навичок, але й нетрадиційно підходити до вирішення різних педагогічних ситуацій, організовувати свою діяльність на основі індивідуального творчого стилю взаємодії з аудиторією й конкретними учнями. При цьому необхідно вміти реалізовувати весь спектр останніх наукових досягнень, використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології, що скорочують час пошуку інформації, її аналіз і обробку, тим самим підвищуючи ефективність професійної діяльності.

Оволодіння майбутнім вчителем творчістю дозволяє моделювати можливі ситуації, реалізовувати інновації в професійній діяльності. Тому формування креативності як загальної здатності особистості до творчості є важливою частиною підготовки майбутніх учителів.

У вищій освіті України на початку ХХІ століття загалом укорінилася орієнтація на творчий, активний, пошуковий процес освоєння знань, проте викладацький склад ВНЗ далеко не завжди використовує потенціал сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із метою формування креативності майбутніх учителів.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

А.В. Репіна

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА

Підготовка дитини до самостійного життя – тривалий, багатогранний і складний процес. Не до кінця вирішеними на сьогодні залишаються проблеми освіти, соціалізації та адаптації осіб з обмеженими можливостями. Не виключенням є діти з синдромом Дауна.

У зв'язку з прийняттям Міжнародної Конвенції про права дитини, Стандартних правил щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів, Саламанської декларації ці діти на законодавчому рівні отримали право на інтегроване навчання. Важливого значення набули питання виявлення потенційних можливостей цих дітей, розробки інноваційних освітніх програм з метою пристосування їх до життя і інтеграції в соціум.

Синдром Дауна полягає в генетичній аномалії, при якій геномний тип людини представлений 47 хромосомами.

У світі щорічно народжується 1 дитина з синдромом Дауна на 1000 здорових дітей. **Згідно зі статистикою 9 із 10 матерів вирішують перервати вагітність, якщо дитина може виявитися неповноцінною.** У більшості випадків вся справа полягає в тому, що жінки бояться зіткнутися з тим,

що таку дитину, ймовірно, не прийме соціум. Крім того, більшість не знає, як взаємодіяти з такими дітьми.

Вперше ознаки людей з синдромом Дауна описав в 1866 році Джон Даун. **Після цього хвороба була вивчена такими вченими як: Е. Давиденкова, І. Ліберман, Ж. Лоуренс та ін.**

За ці роки було доведено, що на можливість народження дитини з синдромом Дауна впливають вік батьків, спадковість, шлюби кровних родичів.

Соціальна адаптація дітей з синдромом Дауна - це довгий і складний процес, який полягає в розвитку навичок самообслуговування, культурної поведінки в соціумі, допомозі в інтеграції в суспільство.

У ході соціально-педагогічної та психологічної адаптації здійснюється не лише пристосування індивіда до нових соціальних умов, а й реалізація його потреб, інтересів та устремлінь; особистість входить у нове соціальне оточення, стає його повноправним членом, самоутверджується та розвиває свою індивідуальність. У результаті соціально-психологічної адаптації формуються соціально якісне спілкування, поведінка та предметна діяльність, прийняті в соціумі, завдяки яким індивід реалізує свої прагнення, потреби, інтереси і може самовизначитися.

Головною метою корекційної діяльності дітей з синдромом Дауна є їх соціальна адаптація, пристосування до життя і можлива інтеграція в суспільство.

Використовуючи всі пізнавальні здібності дітей, враховуючи специфіку розвитку психічних процесів, необхідно розвивати у них життєво необхідні навички, щоб, ставши дорослими, вони могли самостійно обслуговувати себе, виконувати прості види діяльності, підвищити якість свого життя.

Основними завданнями соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна визначаємо: розвиток психічних функцій дітей у процесі взаємодії з ними, по можливості рання корекція їх недоліків; формування у дітей соціально прийнятих норм поведінки, особлива увага повинна бути спрямована на виховання звичок; розвиток навичок культурної поведінки у спілкуванні з людьми; формування навичок самообслуговування і підготовка до посильних видів побутової праці.

Таким чином, при правильно організованій взаємодії з дитиною, розвитку моторики й мови, включенням в навчання розвиваючих ігор, допомоги у взаємодії з навколишнім світом, ми зможемо адаптувати дитину до соціуму і дати можливість жити на рівні з іншими дітьми.

Варто пам'ятати, що діти з синдромом Дауна можуть жити в суспільстві й адаптуватися до нього. У кожної дитини – свої можливості, і чим раніше фахівець почне з ними працювати, тим ефективнішими будуть результати.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

Г.М. Ржевський,
*кандидат психологічних наук, доцент, докторант
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ: ФОРМУВАННЯ ОСНОВ БЕЗПЕЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ

Нові соціально-економічні умови сучасного суспільства та поступова інтеграція України до європейського та світового співтовариства висувають більш високі вимоги до підготовки сучасного фахівця. Ефективність оволодіння знаннями у процесі навчальної діяльності у вищій школі значною мірою залежить від психологічної готовності тих, хто навчається, заволодіти та застосувати набуті знання на практиці, від вміння долати сформовані недієві стереотипи та від адекватного уявлення про свої можливості. Досвід свідчить, що у студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) у процесі навчання виникають внутрішні бар'єри психологічної природи – негативно забарвлені переживання щодо власної професійної спроможності й установки. Нездатність студентів долати такого роду бар'єри призводить до фрустраційних станів, а це, у свою чергу, негативно впливає на рівень засвоєння ними знань, на формування професійної компетентності.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що чимало вітчизняних та зарубіжних учених (Л. Виготський, Г. Китайгородська, Л. Литвинова, А. Маслоу, Е. Носенко, К. Роджерс, Н. Яковлева, John and Liz Soars та ін.) досліджували різноманітні аспекти підвищення ефективності навчальної діяльності. Зокрема, проблему психологічних бар'єрів у діяльності вивчали Л. Виготський, О. Леонт'єв, Б. Ломов, Б. Паригін, С. Рубінштейн, М. Савчин, Р. Шакуров [3]. Однак на сьогоднішній день відсутнє чітке визначення бар'єрів, які виникають у студентів у процесі навчання, особливо при дистанційному навчанні, і стратегій їхнього подолання у навчальній діяльності; не структуровано стратегії, умови та чинники, що забезпечують подолання або компенсацію психологічних бар'єрів. Відтак, актуальною психолого-педагогічною проблемою є розробка програм, спрямованих на актуалізацію внутрішнього потенціалу та розвиток прихованих резервів студентів із подолання й компенсації психологічних бар'єрів, що виникають у процесі навчання, зокрема при навчанні в освітньому Інтернет-середовищі.

Комп'ютерна безпека при роботі в мережі Інтернет є головною умовою успішної та продуктивної навчальної діяльності студентів та викладачів, оскільки дотримання основних її правил дозволять захистити користувача від можливих ризиків втрати або псування важливою для нього інформацією, неправомірного використання його персональних даних,

фінансових втрат при проведенні електронних платежів і банківських операцій, психологічних травм від контакту з шкідливою і образливою інформацією і тощо.

Питання інформаційної захисту як самої мережевої інфраструктури, так і користувачів Інтернету встали дуже гостро з самого початку комп'ютеризації суспільства і масового поширення мережевих технологій. Зокрема, проблеми безпеки треба було негайно вирішувати при поширенні через Мережу комп'ютерного програмного забезпечення, використанні сервісів електронної пошти та інших програм підтримки інтернет-комунікації. Щодо масове поширення і постійне виробництво і відтворення шкідливих комп'ютерних програм (комп'ютерних вірусів), хакерські атаки на функціонуючі в Мережі сервери та інші дії стали причиною виникнення цілої спеціалізованої області комп'ютерного програмування, основним завданням якої стало виробництво антивірусного програмного забезпечення. Тому останнім часом у всьому світі число професійних програмістів, завданням яких є розробка технологій і програмних продуктів, спрямованих на запобігання проникнення вірусних програм на комп'ютери користувачів, постійно зростає.

Крадіжка через Інтернет персональних даних, поширення шкідливої і небезпечної інформації, ризику, пов'язані з віртуальними знайомствами, зажадали спеціального вивчення форм і способів соціального мережевого взаємодії. Останнім часом активізувалися дослідження впливу віртуальної комунікації на психіку людини, на розвиток особистості повсюдно вивчаються і інші потенційно небезпечні психологічні наслідки проникнення комп'ютерів в повсякденне життя людей. Хоча ці дослідження поки ще далекі від завершення, проте вже можна сформулювати деякі основні правила та рекомендації для максимально можливої безпечної роботи в мережевому комп'ютерному оточенні. Крім того, важливо розуміти, що практично всі вищеперелічені ризики багаторазово зростають при роботі з новими інтерактивними сервісами Інтернету, які вимагають все більшого залучення користувача в активний інформаційний обмін і відносяться до області технологій Веб 2.0-3.0 (соціальні мережі, блогосфера, інтернет-комерція, хмарні технології і т.п.).

Крім вірусних програм, які можуть порушити роботу різних мережевих пристроїв, і крадіжки персональних даних та іншої особистої інформації, небезпечним може виявитися сам контакт з деякими видами мережевої інформації (наприклад, з інформацією агресивного, екстремістського, сектантського типу і т.п.). Ця інформація також може завдати шкоди психіці і здоров'ю користувачів, при цьому особливий захист від можливого шкідливого впливу такої мережевої інформації потрібен студентам, викладачам і людям з нестійкою психікою, які піддаються дисциплінарному впливу.

Проблемі психологічної безпеки у сучасному світі присвячено все більше і більше наукових досліджень. Дослідники проблеми психологічної безпеки направляють свою увагу на зовнішні чинники, що є провокаторами психологічної травмованості і незахищеності [1, с. 292].

Ми згодні з визначенням Т. Колеснікової, яка сформулювала психологічну безпеку особистості як певну захищеність свідомості особистості від дій, здатних проти її волі і бажання змінити психічні стани, психологічні характеристики і поведінку, аж до зміни його життєвого шляху [2, с. 5].

Отже ми узагальнили основні правила безпечної роботи в Мережі, які були сформульовані в першу чергу для таких, найбільш схильних зовнішньому впливу груп студентів та викладачів. Ці правила залишаються актуальними і для всіх інших груп населення, які є користувачами Інтернету.

Отже, основні правила та рекомендації наступні: по-перше, перед підключенням до Інтернету необхідно перевірити, чи включена антивірусний захист на комп'ютері користувача, і оновити (якщо необхідно) версію захисного програмного забезпечення; по-друге, не рекомендується активізувати гіперпосилання, які можуть призвести до завантаження на комп'ютер користувача будь-яких файлів; по-третє, не рекомендується встановлювати на комп'ютер користувача програмне забезпечення з невідомих веб-сайтів; четверте, не рекомендується активізувати банери (рекламного чи розважального характеру), які розміщені на незнайомих користувачеві веб-сайтах; п'яте, забороняється відкривати файли, прикладені до електронних поштових відправлень, адресант яких користувачеві невідомий; шосте, не рекомендується поміщати в Інтернет будь-яку особисту інформацію; сьоме, забороняється проводити будь-які фінансові операції через неперевірені веб-сайти (веб-сайти, які не можуть пред'явити сертифікатів встановленого зразка, що забезпечують безпеку трансакцій).

Список використаних джерел

1. Котляров, А.В. Выявление факторов риска и защиты в профилактике зависимостей у студентов многопрофильного ВУЗа [Текст] / А.В. Котляров, В.Н. Рябов, Т.Н. Игнатова // Валеология. – 2003. – № 1. – 292 с.
2. Колесникова Т.С. Психологический мир личности и его безопасность. М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 176 с.
3. Ржевський Г.М. Теоретичні і методичні засади багатовекторного впливу Інтернет-середовища на студентів університету / Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: еко-тренінги: Всеукраїнська науково-практична конференція (30 травня 2017 р.): тези доп. / Відп. Ред. Г.М. Ржевський, Н.А. Харченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – С. 13–29.

Г.М. Розлуцька,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Ужгородський університет»

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ВІДКРИТОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

В останнє десятиліття посилилась інтеграційні процеси у вищій освіті. Відкритий європейський освітній простір, мобільність студентів і професорсько-викладацького складу у поєднанні із новітніми комунікаційними технологіями змінюють освітні традиції, залучають до культурно-освітнього простору навчальних закладів учасників, які суттєво відрізняються між собою. Розмаїття сприяє посиленню динамізму в освітніх процесах, більшій відкритості, установленню найрізноманітніших контактів, здатності до прогресивних змін.

Актуалізують потреби в спрямованості освіти на збереження, розвиток і взаємодію усього розмаїття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності внутрішньо-політичні українські реалії, серед яких визначальний вплив створює значна кількість внутрішньопереміщених осіб із території військового конфлікту.

Освітній простір вищого освітнього закладу як особливий тип локального хронотопу, що виник внаслідок діяльності індивідуальних та колективних суб'єктів (викладачів, студентів, управлінців, університету) з освоєння професійно-прикладної та символічно-знакової професійно-педагогічної дійсності та зумовлює параметри як цієї дійсності, так і активності суб'єктів щодо її освоєння та організації. Одним із визначальних принципів функціонування освітнього простору, що визнають право іншої людини на відмінності, власну позицію, є толерантність. Вироблення толерантності, здатності до взаєморозуміння, здатності визнати, порівняти, зважити різні й навіть протилежні точки зору, виходячи із перспектив різних груп, що взаємодіють на тому чи іншому етапі.

Дослідники, освітнього простору сучасного вищого освітнього закладу суголосні у різноаспектності трактувань внаслідок того, що зміст поняття перебуває на перерізі багатьох гуманітарних наук, в яких діють різні підходи до тлумачення цього поняття, тому існує велика кількість визначень та їх смислова різноаспектність. Як найбільш доречно розглядаємо визначення освітнього простору вишу як утворення, що генерує власні правила та обґрунтовує власні цінності, водночас культурно-освітній простір сучасного вищого закладу відкритий для світоглядно близьких йому інших суспільних інституційних формацій, з якими відбувається культуровідповідний обмін цінностями запропоноване О. Смолінською.

Аналіз поняття «освітній простір вищого навчального закладу» засвідчує вагомість ряду складників, зокрема: культурологічної

(О.Є. Смолінська), смислової системи суспільних, етнічних цінностей (О.В. Марченко, І. Г. Мухіна), реакцій на суспільні трансформації (О.В. Андропова), транслювання цінностей загальнонародської та української національної культури молодому поколінню (О.В. Малицька), результат концептуалізації розвитку виховної системи (Г.В. Захарова).

Інтегральною характеристикою наведених критеріїв вважаємо толерантність. У науково-педагогічній літературі толерантність розглядається під різними кутами зору. Так, зарубіжними науковцями – як терпимість расова, релігійна (М. Уолцер), етнічна (А. Джуринаський), культурна (О. Абдулін), тощо. Українські науковці акцентують на ролі толерантності в міжособистісних взаєминах: культура самоствердження (О. Безкоровайна), полікультурності (І. Зязюн, П. Кендзьор, Г. Розлуцька, О. Столярченко), гуманістична взаємодія (О. Бойван, А. Міняйлова), соціальне виховання (Ю. Корницька, Н. Сівак), тощо. Особливими є підходи до визначення толерантності вітчизняного культуролога Є. Більченко, яка акцентує увагу на негативних ознаках толерантності таких як неможливість порозумітись, байдужість або поблажливість, потурання. Виділяючи психологічний, діяльнісний, ціннісний, та соціокультурний рівні формування толерантності А. Іоффе наголошує на врахуванні сумісності об'єктів взаємодії, що головним чинником, що визначають можливості взаємодії та її межі.

Вважаємо, толерантність у контексті освітнього простору сучасного вищого освітнього закладу необхідно розглядати крізь призму поваги до іншого (відмінного), сприйняття та розуміння різноманітності самовиявлення людської особистості, повагу до культурного розмаїття, солідарності, готовності до співпраці, здатність до колективної праці.

На сьогодні розроблені різні моделі організації процесу формування культури толерантних відносин у студентської молоді. Наприклад, колектив вінницьких науковців Н. Чабаненко, Л. Несмашна, Л. Сабрі пропонують цілеспрямовано використовувати для формування толерантності можливості колективних форм педагогічного процесу, Д. Порох рекомендує різноманітні мовленнєві практики, П. Кендзьор вказує на ефективність діалогічного спілкування. Однак, жодна із наведених моделей не є досконалою і має недоліки через світоглядні позиції, лінгвістичні бар'єри, психологічні аспекти, тощо.

Толерантність характеристика не тільки індивідуальна і виявляється у соціальних груп і навіть держав чи їх об'єднань. У найвідповідальніші, найгостріші моменти спрацьовує як механізм для уникнення конфліктів та припинення ворожнечі.

Отже, толерантність – це активна позиція, що формується на основі визнання загальнонародських прав та універсальних свобод людини, яка активізується у у пізнавальній, ціннісній та діяльній сферах освітнього простору вищого навчального закладу.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ

Сім'я відіграє важливу роль для кожного з нас. Але, на жаль, чимало дітей з тих чи інших причин, не мають батьків. Взагалі проблема сирітства в Україні не нова. Існує безліч соціальних програм та проєктів, які спрямовані на скорочення кількості дітей-сиріт, зокрема: “Сирітству – Ні!” (2009 р.), “Сім'я для дитини” (2013 р.), “Цій дитині потрібна родина” (2016 р.) тощо. Але, не дивлячись на це, кількість дітей з особливим статусом постійно зростає. Так, станом на 2016 рік майже 106 тис. дітей, або 1,5% від усього дитячого населення країни живуть і виховуються в дитячих будинках. Утриманням зазначеної категорії дітей займається держава, надаючи комплекс медичних, соціальних, освітніх послуг.

Прикро, але фахівці констатують, що психічний розвиток дітей-сиріт уповільнений – це підтверджено спеціальними психологічними дослідженнями. Зокрема такі дослідники, як Г.М. Бевз, Л.С. Волинець, М.І. Лісіна, В.С. Мухіна та ін. у своїх роботах досліджували виховання в дитячих будинках та відсутність батьківсько-дитячих стосунків деструктивно впливають на розвиток дітей-сиріт. На сьогоднішні визначено, що загалом виховання дітей з особливим статусом в дитячих будинках призводить до проблем в інтелектуальному, емоційному, фізичному та мовленнєвому розвитку. Хоча це питання і вивчало багато науковців, проте нині воно вважається до кінця не дослідженим як і в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Завичай, діти, які виховуються в дитячих будинках мають переважно песимістичний настрій, схильність до швидкої зміни настрою, неадекватну реакцію на зауваження та схвалення, афективність та необдуманість дій, періодичним відчуттям страху та тривоги, очікування негативних результатів від своєї діяльності. Саме тому, діти, які проживають в дитячих будинках, потребують особливого навчального підходу та методів навчання.

Основні методи, за якими повинно проходитись навчання в дитячих будинках це:

- Метод глибинного спілкування (інтерв'ю)- це вільна і пряма розмова, часто на особисту тему, що дозволяє педагогу дізнатися, про особистісні переконання, ціннісні установки, рівень розвитку інтелекту, тощо.

- Вплив на свідомість – це вплив на почуття та розум дитини. Метою такого методу є формування позитивних якостей особистості, та робота над негативними..

- Соціально-культурна діяльність – цей метод спрямований на просвітництво у сфері культури (образотворче мистецтво, скульптура, архітектура, тощо) та спонукання до власної творчої діяльності.

Для всебічного розвитку дітей-сиріт та набуття ними необхідних навичок, важливо використовувати такі виховні форми навчання:

– Тематичні заходи – необхідні для отримання додаткових знань (цікавих матеріалів) та здобуття вмінь налагодження зв'язків.

– Театральні вистави – важливі для розвитку емоційного та когнітивного аспектів.

– Створення гуртків, секцій, клубів – за їх допомогою можна розвивати особистісні якості, творчо-практичні вміння.

Для ефективного навчання дітей особливої категорії не менш важливим є принципи, на які необхідно спиратися вчителям в дитячих будинках. Наприклад, уникання “стигматизації”, демонстрація патерної поведінки, однаково позитивне ставлення до всіх дітей, повага до вибору та думки дитини, не давати біцянок, якщо не в змозі їх виконати та ін.

Загалом, виховна робота у дитячих будинках здійснюється за наступними напрямками: моральне, правове, духовне, патріотичне, естетичне, екологічне виховання. А за необхідністю або за бажанням дітей проводяться факультативи з поглибленим навчанням вище перелічених предметів.

Та найголовнішим в навчанні дітей з особливим статусом є: підготовка до самостійного дорослого життя, розвиток та набуття навичок самообслуговування, спроможність самостійно приймати рішення, вироблення навичок ефективної комунікації та роботи в колективі тощо.

Таким чином перебування дитини-сироти в умовах дитячого будинку неабияк впливає на появу особливостей та недоліків у розвитку. Саме вони потім заважають дитині соціалізуватися та інтегруватися у суспільстві. Звісно, виховання та навчання в дитячому будинку залишить відбиток на все життя дитини, але можна зробити його мінімальним. Правильне і комплексне навчання – запорука повноцінного життя за межами дитячого будинку.

Науковий керівник: Л.А. Пірог, кандидат соціологічних наук, доцент.

В.І. Роменська, О.О. Войтанник

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ПОШИРЕННЯ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ, МЕТОДИ БОРОТЬБИ

Проблема поширення підліткової наркоманії та наркоманії взагалі формується як в Україні, так і в усьому світі, але проблема залишається не вирішеною. В усіх школах і вищих навчальних закладах розповідають на тренінгах про шкідливість наркотиків і про важкі для організму наслідки, а наркозалежних стає все більше.

Вивести Україну на більш високий та продуктивний рівень боротьби з наркозалежністю можна лише з'ясувавши, від чого залежить поява наркозалежності у підлітків в різних прошарках суспільства. Аби позитивно вплинути на проблему молодіжної наркоманії в Україні, необхідно: по-перше, розглянути дослідження вчених у різних країнах і в різний час, по-друге, з'ясувати тенденцію розвитку наркоманії. Ось, наприклад, за даними статистики у країнах Америки та Азії кількість наркозалежних значно зросла, як, нажаль, і в Україні, але в країнах Європи навпаки зменшилась.

Для активної боротьби та переймання досвіду необхідно зробити аналіз різних чинників та факторів, які впливають як позитивно так і негативно на зростання кількості наркозалежних у різних країнах світу. Дізнатися, які методи боротьби з молодіжною наркозалежністю є дієвими. За даними дослідження з'ясувалося, що в США велика кількість наркозалежних через доступність наркотиків, наявність великого ринку наркотичних речовин, а так виробництво наркотичних речовин в межах країни. А ось сприятливе розташування країни на карті Європи і добре розвинена інфраструктура приваблює наркоторговців. В Європі існує обширна антинаркотична політика. Серед інноваційних проєктів з запобігання наркоманії – Інтернет-консультації, консультації по телефону та проєкти.

У результаті аналізу досвіду інших розвинених країн у боротьби з наркозалежністю, можна дізнатись певні фактори, які впливають на поширення наркоманії. Може бути так, що для дітей наркотичні речовини - не різко негативне явище, більшість підлітків пов'язують відчуття при вживанні наркотиків з почуттям ейфорії. Також у молоді є вільний доступ до інформації про розповсюдження наркотичних засобів

Існують певні фактори, які впливають на зменшення кількості наркозалежних, наприклад - примусове лікування наркозалежних та розвиток антинаркотичної політики. Для часткового подолання молодіжної наркозалежності в Україні можна зробити такі пропозиції: збільшення клінік та лікарень для лікування наркозалежності, посилення заходів покарання за зберігання, вживання і розповсюдження наркотичних засобів і речовин, проведення серйозної антинаркотичної політики в Україні.

У висновку можна сказати, що Україна постала перед великою проблемою молодіжної наркозалежності, з кожним роком кількість наркозалежних збільшується. Насамперед проблема наркозалежності молоді є результатом надмірного ринку наркотичних речовин та ігнорування державою проблеми. Багато країн ведуть активну боротьбу з молодіжною наркозалежністю, але складність полягає в тому, що заходи, які застосовуються для зниження кількості наркозалежних, недостатньо дієві. Для ефективної боротьби необхідні більш жорсткі заходи, які змусять людей замислитись, чи потрібно вчиняти проти закону та проти себе.

Науковий керівник: Л.Ю. Кримчак, кандидат педагогічних наук, доцент.

FORMATION OF PERSONALITY OF THE FUTURE FACTOR IN THE TRANSITION SPHERE ON INTERACTIVE TECHNOLOGY MATERIAL

We will assume that the contemporary development of the educational space and the practice of language training of the future translator are based, above all, on cooperation and co-creation. This is where the problem of "interactive learning" and "interactive technologies" is intensified, which is an absolute requirement of time.

The very term "interactivity" comes from the English word interaction, which is translated as "взаимодействие".

In practical classes in English in the first year in the group of students of philology "inactive learning is used", which means compulsory education, built on the psychological laws of student relationships and interactions. We believe that inactive forms and methods of joint educational student activity help to effectively solve problems in learning spoken English, to simulate different every day situations on the "general English" platform, to develop skills of collaborative student work in the group.

Various forms of role-playing or business games simulations are the most interesting tricks. For example, the game Students Research Conference. It is here that the platform "peer teaching" is used effectively - the partnership is adopted: the teacher is the student. In the course of this game (under the conditions of diligent preparation for it), students develop their culture of conducting discussions, public speeches, and so on.

In order to raise their level of English and learn to cooperate among themselves, students of the FL-17-5 group decided to prepare a presentation on "New Year in different countries of the world". The essence of the field is precisely in the interaction of students among themselves, who were dressed in New Year's costumes, singing different songs and telling verses on New Year's themes. Everyone prepared a presentation and a story about celebrating the New Year in another country. We invited teachers who were pleased to listen to our performance and asked a variety of questions. It is these so-called games that develop the skills and knowledge of the students and help them to better interact with others, which is important for future specialist. Communicative situations for debate on environmental protection in Ukraine, the UK and the USA have also proved very popular at Alfred Nobel University, Dnipro. A successful scenario for situations is holding a students' conference entitled «Environmental protection», which can be very useful at a certain kind of rehearsal for those students who are going to take part in the student conference.

The students of the group are divided into several sub-groups, each sub-group will represent one of the countries. The representative of each group should speak on such issues:

– Do you agree that environmental problems are rooted only in drawbacks in legislations?

– Do you have any solutions for solving the problem?

To sum up, we note that according to the results participation by students in the group FL-17-5 in role-playing and simulations in English lessons, contacts between students and teachers are expanded, students' higher academic activity is formed, students' abilities develop as much as possible, in terms of individualization and the intensification of the learning process, the quality of the learning of the learning material, the use of multimedia systems etc

---

Scientific supervision by associate Professor M.R. Kabanova.

Landuage supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

А.В. Рудевіч, К.І. Тамаря

Університет імені Альфреда Нобеля,

м. Дніпро

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПРИКЛАДНИХ ЛІНГВІСТІВ

Перш за все, хотілося б відзначити, що емоційний інтелект – це явище, яке поєднує в собі вміння розрізнати і розуміти свої емоції, керувати власним емоційним станом і емоціями своїх співрозмовників. Вперше термін «емоційний інтелект» був ужитий в 1990 році Дж. Меєром і П. Саловеевим. Значення даного терміну, на думку цих фахівців, означає здатність ретельного осягнення, оцінки і вираження емоцій, здатність розуміння емоцій, а також здатність керувати ними, що сприяє емоційному і інтелектуальному зростанню особистості.

Відомо, що емоційний інтелект формується на перетині особистості студента, його здібностей, естетичних цінностей і переконань. Беручи до уваги вищезгаданий факт, чим вище рівень розвитку загального емоційного інтелекту, здатності до управління своїми і чужими емоціями, тим більше шансів стати конкурентоспроможним, а чим вище рівень розвитку емоційного інтелекту, тим вище рівень розвитку стресостійкості і лідерських якостей.

Поняття «успіх» грає чималу роль в житті кожної людини. Не можна не визнати, що, найчастіше, саме успіх визначає головні чинники в розвитку людства. Звернемося ж до У.Джеймса, філософа, одного із засновників і провідного представника прагматизму і функціоналізму. Він звертає увагу на те, що істина створюється успіхами нашого досвіду. Не можна не погодитися з цим висловом, так як людина протягом всього свого життя займається саморозвитком, і, коли вона досягає успіху в тій чи іншій сфері своєї діяльності – це і є істина.

Ми переконані, що потрібно розглядати роль заголовків в тексті художнього твору з точки зору концептуальної інформації, при цьому необхідно врахувати всі чинники, які взаємодіють один з одним.

У всіх концептуальних творах назва несе велике функціональне навантаження, тому що являє собою нерозривний зв'язок з правильно завершеним текстом. У таких випадках назва дає загальне уявлення про концепт всього твору. Під час аналізу того чи іншого літературного твору, читач часто звертається до заголовка, щоб повністю розкрити концепцію твору через розуміння самого тексту і заголовка.

У літературних творах велику роль відіграє назва, і виступає вона в якості опорного елемента і кінцевої точки твору, що читач буде брати до уваги, аналізуючи прочитане.

Розглядаючи співвідношення заголовка та повторення ключових слів у самому тексті, хочеться відзначити, що різні типи повторень головних слів призводять до збільшення інформативності рекурентної одиниці (вона відображає те, чим соціум живе на даній стадії розвитку). Як результат, у таких заголовках домінує концептообразуюча функція. А ось у наукових текстах повторне використання опорного слова потрібне для того, щоб зробити твір логічним у своїй суті і може призвести до скорочення семантичної структури слова, що використане у заголовку, до одного лексико-семантичного варіанту.

Отже, повний зміст заголовка формується поступово. Темат твору може виконувати своє основне призначення тільки в нерозривному зв'язку з повністю завершеним текстом, бо тільки текст несе концепт, а часто єдине авторське формулювання цього концепту присутнє у заголовку. Тема несе в собі передачу основної ідеї твору, а розуміння цієї теми, що присутня у заголовку, до читача приходять тільки при зверненні до саме того заголовку після прочитання тексту. Кінець тексту змушує читача знов звернутися до початку твору, щоб розшифрувати основні особливості цього художнього твору.

Науковий керівник М.Р. Кабанова, кандидат філологічних наук, доцент.

А.С. Сало

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

АДАПТАЦІЯ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЗА ДОПОМОГОЮ ДОЗВІЛЛЕВОЇ АКТИВНОСТІ

Проблема значного збільшення тривалості життя і постійне зростання чисельності людей похилого віку, призвело до необхідності звернення до розробки даної тематики. Доречно згадати вітчизняних авторів, які відіграли істотну роль у розробці цієї тематики в останні роки: К. Аримбаєв

ва, І. Гехт, О. Грегор, М. Гудков, Н. Дементьєва, Т. Дичев, Т. Карсаєвська, Т. Кисельова, Т. Козлова, О. Краснова, С. Марковкіна, Т. Марцинковська, Г. Морозов, К. Роцак, К. Страшнікова, М. Тульчинський, Ж. Хозина, В. Шабалін, Є. Шаталова та інші.

Усе частіше стикаємося зі зміною соціального статусу людини в старості, що є результатом припинення або обмеження трудової діяльності, зміни способу життя та кола спілкування. Виникають ускладнення в психологічній та соціально-побутовій адаптації до нового темпу життя та нової ролі в суспільстві.

Найбільш соціально незахищеною категорією є люди похилого віку, важливим критерієм життя яких постає правильно організоване дозвілля (праця, побут, відпочинок).

Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури дозволив визначити основні принципи дозвілєвої діяльності з особами похилого віку:

- дотримання прав та свобод людини;
- забезпечення рівних можливостей в отриманні дозвілєвих послуг;
- доступність дозвілєвих закладів для осіб похилого віку та врахування потреб цієї категорії населення;
- систематичність організації дозвілєвої діяльності;
- диференційований підхід у дозвілєвому обслуговуванні.

Для літніх людей організація праці - це створення різнопланових майстерень, праця на дому (різьблення по дереву, шиття, в'язання, вирощування рослин тощо).

Також до ефективних форм дозвілля можна віднести виставки та ярмарки, на яких літні люди зможуть продати власні вироби, а також, що є не менш важливим, поспілкуватися один з одним, адже спілкування в цьому віковому періоді відіграє важливу роль. Проведення громадських робіт, суботників можна віднести до організації побуту літніх людей.

Активна громадська діяльність робить життя літніх людей більш повноцінним. Можна навести чимало прикладів, коли люди, які пішли на заслужений відпочинок, відкривають для себе нові здібності, що і є ключовим способом організації дозвілля.

Підвищення якості рівня життя літніх людей - це важлива умова вдосконалення способу життя в літньому віці.

Отже, сутність дозвілєвої роботи з особами похилого віку полягає у розкритті потенційних резервних здібностей осіб похилого віку; збереженні та накопиченні практичного досвіду, набутого літніми людьми; функціонуванні дозвілєвих установ, що сприяють задоволенню потреб людини похилого віку як особливої соціальної групи населення, створюють умови для подальшого розвитку та підтримки особистісних можливостей; розвитку нетрадиційних форм зайнятості; можливості підвищення якості освіти та професійного удосконалення відповідно до концепції

неперервної освіти; створенні інфраструктури дозвілля з метою надання соціально-культурних та дозвілєвих послуг з урахуванням потреб та можливостей осіб похилого віку.

Науковий керівник І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

А.Е. Саркисян, А.І. Броваренко
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ЯВИЩЕ СЕЛФІЗМУ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

В останні роки в суспільстві поширилася так звана селфі-манія, що спричинило підвищення інтересу до цього явища і поширило його на увесь світ, а суспільство розділилося на тих, хто полюбляє селфі та робить їх за першої нагоди, і тих, хто сприймає до селфі як хворобу. Чи дійсно селфі є хворобою? Чи це лише інструмент задоволення людських потреб і віяння моди?

У ході роботи ми провели опитування серед молоді (16-35+р) нашого міста та проаналізували результати, відштовхуючись від думки, що звички людини є відображенням внутрішніх потреб та комплексів.

Дану роботу можна розглядати як спробу поглянути на селфі як екстерналізацію внутрішніх комплексів та проблем.

У ході проведення даного дослідження для нас було важливо охопити дане явище, адже ми стикаємося з ним щодня, і, як правило, не замислюємося над причинами, що призвели до поширення цього феномену, не зважаючи на те, що Асоціація психіатрів США назвала селфі залежністю.

«Селфітіс» - так вони назвали селфі-манію, визнаючи її залежністю, що базується на ОКР (обсесивно-компульсивному розладі), який зустрічається у практиці їх роботи уже не перший десяток років. Науковці виділили три рівні розладу:

- граничне селфітіс: фотографування самого себе, принаймні три рази на день, але без публікації фото в соціальних мережах;
- гостре селфітіс: фотографування самого себе принаймні три рази на день і публікація кожного фото в соціальних мережах;
- хронічне селфітіс: неконтрольоване бажання фотографувати самого себе цілодобово і розміщувати всі зроблені фотографії в соціальних медіа більше, ніж шість разів на день.

А ось до причин селфі-манії О. Нечаєв відносить жагу любові та визнання, що не були достатньою мірою забезпечені в дитинстві. У якості прикладу він наводить історію Денні Боумена (драма, яка облетіла весь Інтернет): 19-річний студент із Великобританії щодня по 10 годин на добу

робив селфі на своєму iPhone. У середньому виходило по 200 фото. На шляху до справжньої залежності, доленосним моментом стала невдача на кастингу в модельне агентство. У результаті чого, школяр почав робити по 80 селфі щоранку, потім тричі за годину відлучатися з уроків і фотографуватися в шкільному туалеті, а потім вдома в ліжку тощо, намагаючись копіювати пози відомого актора Леонардо Ді Капріо. Спроба батьків відібрати у юнака телефон спровокувала справжній напад агресії. Підліток покинув школу, схуд на 10 кілограмів і не залишав свій будинок близько півроку. А коли Денні вирішив, що ніколи не зможе зробити ідеальну фотографію самого себе, спробував покінчити життя самогубством. На щастя його врятувала мати, хлопець проходить курс реабілітації, намагаючись навчитися жити без телефону з камерою..

У ході дослідження також було проведено опитування у формі анкетування та приватних бесід 73 осіб. Із них – 28 чоловічої статі й 45 - жіночої. Респонденти чоловічої статі переважно хоч і не роблять селфі або роблять декілька групових фото з якоїсь нагоди, проте результати саме у цій групі є найбільш показовими. Так серед 28 представників п'ятеро відповіли, що люблять робити селфі, бо вважають себе красенем. І хоча ми знаємо, що за Фрейдом егоїзм та самозакоханість є невід'ємними феноменами особистості, таке їх виявлення у більшості випадків свідчить про надмірне захоплення собою та наявність низького статусу в суспільстві. К. Хорні вважала що нарцисизм - це одна з форм розвитку неврозів на основі базальної тривоги. Хоча існують і інші погляди на це явище. Наприклад, Е. Морісон стверджує, що нарцисизм у розумних межах допомагає зрілій особистості збалансувати задоволення своїх суспільних потреб.

Що ж стосується жінок, то з 45 опитаних 34 відповіли, що роблять селфі принаймні декілька разів на тиждень, щоб похизуватися.

Насправді селіфіманію можна порівняти з залежністю від тютюну адже за винятком фізіологічних причин (наприклад нещодавно відкритому “гену курця”) першопричини появи цих звичок є подібними:

- дехто з нас коли переживає стрес або ніяковіє у процесі спілкування відчуває потребу якимось чином заповнити паузу в розмові тоді, як інші використовують селфі як один з інструментів соціалізації:
- хтось же палить через постійні стреси, а не задля соціалізації, в той же час селфі роблять як правило з метою подолання невпевненості в собі.

Вищезазначені причини є своєрідним капканом, який не дозволяє людині відмовитися від звички, тому без допомоги кваліфікованого психолога або психотерапевта інколи неможливо обійтися.

Таким чином стає зрозуміло, що селфі є не просто шкідливою звичкою, а ще й ознакою психологічних проблем та комплексів особистості.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Одним з найважливіших завдань модернізації вищої освіти в Україні є забезпечення якості підготовки спеціалістів з різних галузей на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання стане доступним за умови покращення і часткової реорганізації педагогічних методик за допомогою впровадження так званих інноваційних технологій навчання. Сьогодні час не стоїть на місці, і на фоні всебічного розвитку цих технологій, а також під впливом нової кредитно-модульної системи, на яку перейшли вищі навчальні заклади, все більш перспективним в галузі освіти стає розробка та використання електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) як способу модернізації навчального процесу.

ЕНМК – це електронне видання, що включає сукупність навчально-методичних матеріалів, які сприяють ефективному засвоєнню студентами навчального матеріалу, що входить до навчальної програми дисципліни (або блоку дисциплін) підготовки студентів з певної спеціальності. У ці дидактичні системи інтегруються прикладні програмні продукти, бази даних та різні засоби і методичні матеріали, що забезпечують та підтримують навчальний процес.

Склад ЕНМК може варіюватися в залежності від специфіки дисципліни, та може включати в себе, зокрема, такі компоненти:

- навчальна програма дисципліни – програма засвоєння навчального матеріалу, що враховує специфіку підготовки студентів з певного напрямку або спеціальності;
- методичні рекомендації з вивчення дисципліни;
- навчальні та навчально-методичні матеріали до занять: конспекти лекцій, плани до семінарських занять, електронні посібники, збірники задач та вправ, опитування для самоперевірки, тестові завдання тощо;
- навчально-довідкові матеріали: словники, інструкції, керівництва до використання програм тощо;
- навчально-наочні матеріали: відеофільми, презентації, ілюстрації, схеми, звукові матеріали тощо;
- словники термінів, глосарій – спеціальні збірники з термінами, зміст яких потребує пояснень.

Використання електронних навчально-методичних комплексів – перший крок на шляху до інтенсивної комп'ютеризації освіти, що є характерною ознакою сучасного етапу розвитку освіти в розвинених країнах світу. При цьому відкриваються два шляхи здійснення навчання.

Згідно з першим варіантом, за умови збереження традиційної форми навчання введення інноваційних комп'ютерних технологій дозволить більш ефективно одержувати професійні знання. У цьому випадку за їх допомогою стане можливим знайомлення студентів з навчальними програмами курсів, з літературою, яку необхідно опрацювати під час їх вивчення; інноваційні технології зможуть запропонувати тестові завдання для перевірки засвоєння матеріалу, збірники задач, вправ, теми дискусій, курсових робіт тощо.

Окрім вище зазначеного варіанту реалізації ІКТ, існує й інший шлях – введення дистанційного навчання як самостійної форми навчання, коли в мережі Інтернет пропонуються цілі окремі курси.

Використання ЕНМК під час навчання буде максимально ефективним, якщо робота здійснюватиметься в так званому єдиному інформаційному просторі. Це являє собою об'єднання усіх ресурсів навчального закладу в одну повноцінну мережу, в якій будуть функціонувати усі засоби автоматизації навчальних програмних засобів. Це дозволить кожному за допомогою комп'ютера отримати доступ до усіх матеріалів та служб.

Підсумовуючи все вище сказане, можна стверджувати, що інтеграція в систему сучасної освіти і активне використання в ній електронних навчальних, методичних і дидактичних видань стане першим кроком на шляху до модернізації та покращення якості навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Науковий керівник: Л.М. Потапюк, кандидат педагогічних наук, доцент.

А.В. Семенова, А.С. Пилатова
*Університет імени Альфреда Нобеля,
г. Дніпро*

САМООБРАЗОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Главная идея любого обучения – это подготовка обучающихся к реальному миру: умению применять свои знания на практике и нести ответственность за свои действия. В реалиях 21 века все стремительно меняется, в том числе и методы обучения. Однако, какой бы метод обучения мы не избрали, без внутренней положительной мотивации обучающихся и без их собственного осознания потребности узнавать что-то новое, мы не получим ожидаемого результата в обучении. Таким образом, мы придерживаемся мнения тех ученых, которые считают, что самообразование, в сочетании с профессиональным руководством, положительно влияет как на качество получаемых знаний, так и на качество жизни в целом; избрали понятие «самообразование» в контексте метода обучения иностранным языкам предметом нашего исследования.

Итак, новый словарь методических терминов и понятий дает следующее определение термину «самообразование».

Самообразование – овладение знаниями, навыками, умениями по инициативе самого обучающегося в отношении предмета знаний (чем заниматься), объема и источника познания, установления продолжительности и времени проведения занятий..

Ученый В.А. Куринский считает, что самообразование выступает как «целенаправленный процесс поиска и усвоения знаний в определенных областях социального опыта».

Сегодня роль иностранного языка в жизни каждого человека сильно изменилась. Не стоит воспринимать иностранные языки как исключительно учебные предметы. Действительно, знаниями языков, помимо родного, уже никого не удивишь, так как это стало неотъемлемой частью жизни современного человека. Именно поэтому иностранный язык должен стоять наряду с другими ведущими дисциплинами.

В последние годы самообучение, или автодидактика, постепенно стало оформляться как самостоятельное научное направление в области педагогических и методических исследований.

Однако, многие люди, начинающие изучать языки, не знают, как правильно начать самообучение или как улучшить свои знания. В связи с этим, мы хотели бы представить, метод самообучения иностранным языкам венгерской переводчицы, полиглота и писательницы Като Ломб . Несмотря на образование химика, Ломб была одним из первых синхронных переводчиков в мире и могла бегло переводить на 8 языков, а в целом – понимала и работала с 16. А ведь в ее время не было ни аудио дисков с голосами носителей, ни скайпа, ни языковых школ. В своем бестселлере «Как я изучаю языки» она сформулировала 10 основных правил для изучения языка:

1. Заниматься необходимо каждый день! Это как со спортзалом. Выделять хотя бы 10 – 15 минут для чтения и повторения новых фраз.

2. Если желание изучать язык ослабевает слишком быстро, придумайте свой собственный алгоритм занятий. Напр.: сначала немного чтения, потом прослушивание музыки и др.

3. Контекст – наше все! Никогда не изучайте отдельные слова, только в контексте! Например, если вы запомнили выражение «strong wind», то одно из слов автоматически вызовет в памяти второе.

4. Особенно полезно выписывать на поля учебников уже готовые фразы и стараться использовать их в диалогах.

5. Мысленно переводить в уме все, что попадает на глаза – рекламы, отрывки песен, диалогов. Незатейливо и полезно!

6. Заучивать наизусть. Безусловно неотъемлемая часть изучения, но только то, что уже проверено.

7. Уже подготовленные к употреблению фразу, идиомы.

8. Любой иностранный язык нельзя изучать изолировано, т.е. только делать конспекты и слушать преподавателя. Нужно смотреть фильмы, слушать новости, читать литературу, и другое (сама Като Ломб начала изучать русский с «Мертвых душ» Гоголя).

9. Бояться не ошибок, а их «неисправности». Никогда ничего не оставлять непроверенным.

10. Вера в себя. Несмотря ни на что, вы можете выучить язык!

В заключение хотелось бы добавить, что образование является собой непрерывный процесс самообразования, который возможен только при постоянной работе над собой. Как утверждает известный американский бизнесмен, бизнес тренер и просто успешный человек Брайан Трейси: «Непрерывное обучение – ключ к успеху в XXI столетии. Пожизненная учеба – это минимальное требование для успеха в вашей (а также в любой другой) сфере деятельности».

Итак, в дальнейшем собираемся применить метод Като Ломб на практике, и предоставит полученные результаты в наших следующих тезисах.

Научный руководитель: Н.А. Черняк, старший преподаватель.

A.S. Slobodian

Alfred Nobel University, Dnipro

DEPENDENCE OF STUDYING ON TEMPERAMENT

At first, it is necessary to determine what the temperament is. It must be clearly understood that temperament and character are two different things. Temperament doesn't determine a person's outlook, doesn't tell about his or her views or interests. Temperament shows how well a person is balanced, flexible or expressive.

Temperament is the totality of mental, intellectual properties of a person, characterizing the degree of his excitability and manifested in behavior in his or her relation to the surrounding reality. There are no people with one kind of temperament. Often some types are mixed, but one is more expressed. There are four types of temperament: sanguine, choleric, phlegmatic and melancholic. Let's consider the behavior of each type.

The sanguine is a person with increased activity and rapid reaction. Sanguinists have a lightning fast reaction and quickly adapt to unforeseen situation. They quickly learn the material, but only if they're taught in an interesting manner, otherwise it becomes boring and they will try to avoid the task. Sanguinists can do several things at the same time, quickly switch their attention, but this often leads to mistakes and inattention.

The choleric act as a workable and hardy student, but he or she often squanders all his or her strength at the beginning of studying. So strength and

desire fade at the end. Choleric people are hardworking. If they like the task they can do a lot. They are not afraid of a large amount of work, limited time or complexity of the job.

Phlegmatics are the most diligent, persistent and attentive students. They take long time to work, but if they are immersed in it, it's serious and for a long time. They like to analyze, consider the topic from different points of view. They are obedient pupils who respect teachers.

Melancholics are very diligent and scrupulous, they like get to the point, they are as diligent as phlegmatic people, but they get tired much more quickly, they often have to take breaks for rest. Sometimes they lack perseverance, self-confidence and willpower (especially when they don't like the task). They like to work not by compulsion, but by inspiration.

To sum up, we analyzed how different temperaments behave during study. Each type has its own advantages and disadvantages. Despite the fact that sanguine and choleric people quickly acquire information, they often make mistakes because of their restlessness and haste. And phlegmatic and melancholic people require more time in order to learn something, but thanks to the fact that they are slow and diligent they are more attentive and their work is tidy.

Of course, no one say that success in learning depends only on the type of temperament, but if we don't take into account the features of temperament, students may face difficulties in achieving their goals.

Scientific supervision by O.B. Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy, Full Professor.

М.О. Созінова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

Зумовлена глобалізацією та інтернаціоналізацією освіти, невинним зростанням в Україні експорту освітніх послуг, що передбачає мобільність студентів та викладачів у рамках транс'європейських освітніх програм, двосторонніх угод між державами про співробітництво в галузі освіти, науки й культури. Однією з тенденцій розвитку сучасної освіти є її інтернаціоналізація, яка виражається в збільшенні кількості студентів, які отримують освіту за межами рідної країни. Як свідчить статистика, приблизно двоє зі ста тих, хто навчається у вищій школі у світовому масштабі, є іноземними студентами. Найбільший контингент іноземних студентів сьогодні приймають США, Канада, Австралія, Франція, Німеччина, Великобританія. До України щорічно на навчання приїздить понад 40 тисяч студентів з різних країн світу. Згідно із звітом інституту статистики ЮНЕСКО, у 2014 році в Україні навчалася понад 37,7 тис. міжнародних

студентів. Найбільш привабливими українські вищі є для китайських студентів (у вказаний період в Україні навчалось 5,2 тис. китайців).

Складність процесу адаптації до навчання у ВНЗ полягає у тому, що у студента відбувається перебудова всієї системи ціннісно-пізнавальних орієнтацій особистості, засвоюються нові способи пізнавальної діяльності і формуються певні типи та форми міжособистісних стосунків. Ефективність адаптації студентів до вузівського навчання визначає міру психологічного комфорту, навчальної мотивації, спрямованості і характеру навчальної діяльності студента. Від успішності адаптації залежить подальший хід професійного життя людини.

Не викликає сумнівів, що адаптація іноземних студентів – процес багатоаспектний. Він містить у собі пристосування до нового соціокультурного середовища, пристосування до нових кліматичних умов, часу, до нової освітньої системи, нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп, пристосування до культури нової країни та ін.

Отже, під адаптацією іноземних студентів до освітнього середовища українського ВНЗ ми розуміємо багатофакторний процес входження, розвитку та становлення особистості студента-іноземця у освітньому просторі університету у рамках комплексного поєднання і взаємодії інформаційно-функціонального та соціокультурного полів. Не дивлячись на відмінності між психологічною, соціокультурною, інтелектуальною та іншими видами адаптації, у реальному житті, переплітаючись, вони виявляються окремими аспектами єдиного процесу. Як правило, у природних умовах на людину діє не окремий фактор, а комплекс факторів середовища.

Адаптацію іноземних студентів до навчання у вищих закладах України розуміємо як процес активного пристосування студентів до нового соціокультурного й навчально-виховного середовища (ставлення до умов життя в іншій країні, її традицій, норм суспільної поведінки, нового соціального оточення (соціокультурна, соціокомунікативна адаптація); нове ставлення до професії, навчальних норм, способів та прийомів самостійної роботи; навчального колективу, його звичаїв та традицій; нових зразків студентської культури, форм використання вільного часу; засвоєння та визнання особистістю цінностей, комунікативних норм та вимог нового соціального середовища (дидактична, професійна адаптація).

Спрямованість соціально-педагогічного середовища на організацію міжкультурного діалогу, формування толерантних відносин забезпечувалася через організацію в навчальному процесі та поза аудиторній роботі співпраці викладачів, співробітників ВНЗ, студентів; установа діалогічних, толерантних відносин, зв'язків різного рівня із соціокультурним оточенням, здатним адаптувати соціальні інститути до потреб іноземних студентів та створити умови для збереження культурної ідентифікації іноземних студентів.

Адаптацію іноземних студентів до навчання у вищих закладах України розуміємо як процес активного пристосування студентів до умов життя в іншій країні, її традицій, норм суспільної поведінки, нового соціального оточення; навчально-виховного середовища, що включає нове ставлення до професії, навчальних норм, оцінок, способів та прийомів самостійної роботи; навчального колективу, його звичаїв і традицій; нових зразків студентської культури, форм використання вільного часу; засвоєння та визнання особистістю цінностей, комунікативних норм і вимог нового соціального середовища.

Результатом процесу адаптації іноземних студентів є адаптованість. Відповідно, адаптованість іноземних студентів – стан гармонійної взаємодії іноземних студентів з новим навчально-виховним та соціальним середовищем, в якому вони задовольняють більшість власних фізичних і духовних потреб, адекватно виконують вимоги до них у процесі навчання й позитивно налаштовані на нове соціальне середовище.

Труднощі, пов'язані з адаптацією іноземних студентів, можна поетапно вирішити, урахувавши механізм, що виокремлений в адаптаційному процесі (автономність, асиміляцію, інтеграцію), і таким чином скорегувати їх входження в освітнє середовище. Фасилітації адаптації іноземців у ВНЗ сприяє спеціальним чином організована педагогічна підтримка.

Навчальна діяльність іноземних студентів, що здобувають освіту в українських вишах, їх професійне становлення й розвиток залежать від успішної адаптації до українського вишу. Адаптація іноземних громадян – змістовно складний та багатоплановий, досить гострий процес. Це не лише адаптація особистості до соціальної ролі та соціального стану «іноземного студента», а й оволодіння нею новим соціокультурним, соціокомунікативним середовищем, життєвим простором. Успіх адаптації іноземних студентів до навчання в українському виші залежить від ефективної педагогічної підтримки зазначеного процесу.

Системне вивчення особливостей реалізації та розвитку особистісного потенціалу, а також соціокультурної адаптації студентства із зарубіжних країн до життя та навчання в Україні могло б сприяти оптимізації вітчизняної системи вищої освіти, що, зрештою покликане підтримати міжнародний престиж нашої країни, підтверджуючи високий рівень її науки, культури, освіти. Крім того, аналіз соціальної адаптації іноземних студентів та вироблені на його основі практичні рекомендації з підготовки та впровадження комплексу адаптаційних заходів дозволять підвищити конкурентоспроможність українських ВНЗ у сфері міжнародних освітніх послуг, що сприятиме, у свою чергу, підвищенню професійної зайнятості висококваліфікованого професорсько-викладацького складу українських вишів та розвитку інфраструктури вищої освіти в Україні.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

ФЕНОМЕН І МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

Інтерес психологічної науки до категорій «майбутнього» і «можливого» протягом останніх років, посилюється. Феномен можливих «Я» органічно включається в дослідження, що проводяться в області згаданих категорій. Як зазначив Х. Маркус, ключове значення в житті вони набувають у підлітковому віці і ранній дорослості, коли людина найбільше спрямована в бік свого майбутнього, тому особливий інтерес викликає вивчення цього феномену і мотивації до навчання особистості студентського віку.

Феномен вперше був описаний Х. Маркусом і П. Нуріусом у 1986 році в публікації «Можливі «Я», і достатньо активно розробляється в зарубіжній психології. У психології мотивація довгий час розглядалася як безособистісна, інстинктивна і навіть несвідома (В.К Вілюнас, А.Я. Кібанов, А.Н. Леонт'єв, А. Шопенгауер та ін.). Мотив трансформується в особистісну активність цілеполягання і конкретні наміри і плани. Як зауважує Є.П. Белінська, концепція можливих «Я» припускає, що деякі динамічні елементи особистості можуть бути винесені в специфічні когнітивні репрезентації «Я» в майбутніх станах, і що дії особистості можуть бути сформовані його спробами реалізувати або уникнути цих станів.

З точки зору Х. Маркус і Д. Ойзерман, можливі «Я» – це уявлення людини про те, якою вона хотіла би стати, могла би стати або боїться стати в майбутньому. Виділяють наступні види можливих «Я»:

1. Очікування – уявлення людини про себе в майбутньому, що містять в собі стратегію досягнення бажаного майбутнього, в зв'язку з цим вони мають високий шанс втілитися в реальність.

2. Надії – уявлення людини про себе в майбутньому, що не містять в собі стратегію досягнення бажаного майбутнього, слабо реалізовані бажання і мрії.

3. Побожування – уявлення людини про себе в майбутньому, які є небажаними для неї.

Можливе «Я» – це спрямований в сферу майбутнього і можливого компонент Я-концепції, є когнітивним виразом очікувань, цілей, страхів, надій, прагнень суб'єкта і виступає як сполучна ланка між когнітивною оцінкою себе і мотивацією (С. Кросс, Х. Маркус). У переживанні можливого «Я» неминуче виникає і емоційне ставлення до нього, що в свою чергу, впливає на силу мотивації: усвідомлення бажаного можливого «Я» може стимулювати виникнення позитивного емоційного стану, і бажання зберегти або посилити цей стан є спонукальним або дає сили. Як зауважив П. Ньюріус, сила мотиву залежить і від співвідношення бажаних і уникаємо можливих «Я», що виникають навколо однієї потреби. Найбільшу спонукальну силу студента до навчання має збалансоване співвідношення, при якому є як

можливі «Я» досягнення бажаного, так і можливі «Я» уникнення невдачі в задоволенні потреби. Така ситуація не тільки збільшує сукупну силу мотиву, а й розширює репертуар поведінки, релевантного бажаного результату. Навпроти, недолік таких спонукальних якостей може бути пов'язаний з існуванням добре опрацьованих негативних можливих «Я», які дають яскраву когнітивну форму індивідуальним страхам і небезпекам, але не містять стратегій, або Я-сценаріїв, про те, як уникнути їх.

Отже, дослідження можливих «Я» показує, що самооцінка і рівень домагань не стільки визначають реальну поведінку, скільки уявлення про себе в майбутньому. Це уявлення і впливає на рівень мотивації студента. Чим позитивніше це уявлення – тим вище рівень мотивації до навчання показує студент, оскільки він має чітку свідомість про те, ким він буде у майбутньому, і що досягти цього можливо завдяки новим знанням. Оскільки ключове значення в житті, феномен можливих «Я» набуває у підлітковому віці і ранній дорослості, дуже важливо саме в студентському віці, опрацьовувати негативні можливі «Я», трансформуючи їх в позитивні зміни в рамках терапевтичних сесій або коучингів з наставником.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

К.А. Спиридонова

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ

Вивчення сучасної молоді сім'ї обумовлено досить сильними змінами всього українського суспільства. У науковій літературі давно йде обговорення трансформацій сімейно-шлюбних відносин, зміна ціннісних орієнтацій молодих людей (змінюється місце сім'ї серед найважливіших цінностей). Однак сім'я нікуди не зникає, а лише зазнає серйозних змін, що відповідають потребам і цінностям сучасної людини.

Соціальна ситуація, у якій перебуває сучасна молода сім'я, призводить до того, що в процесі сімейного виховання батьки стикаються з рядом проблем. Вимоги сучасного суспільства поліпшити якість сімейного виховання, відповідальність батьків за виховання дітей стикаються із проблемами матеріальної небезпечності сім'ї, зосередження батьків на пошук роботи, коштів на задоволення фізичних потреб дітей, самоусунення школи від проблем сімейного виховання, зруйнування системи педагогічної освіти батьків, недоступність позашкільних закладів для розвитку творчих здібностей дітей, організації їхнього вільного часу. Таким чином, духовний розвиток дитини часто залишається поза увагою батьків.

Саме тому професійна соціальна робота є одним із важливих інструментів впровадження соціальної політики. Соціальна робота з молоддю сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення умов її життєдіяльності, розширення можливостей у реалізації прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Метою підготовки фахівців із соціальної роботи для роботи з молодими сім'ями є формування системи знань про сім'ю, типи і функції сім'ї, проблеми в сучасній сім'ї та шляхи розв'язання цих проблем. Перед ними постають такі завдання: засвоїти основні теоретичні положення і основоположні принципи соціальної роботи із сім'ями; вивчити особливості основних форм, методів і напрямів соціальної роботи із сім'ями, що цього потребують, знати визначення поняття «сім'я», її форми, типи, структуру та функції; сутність, моделі соціальної роботи з різними типами сімей, засвоювати необхідні форми і методи соціальної роботи для допомоги сім'ям, що цього потребують; організувати соціально-профілактичну, діагностичну, реабілітаційну та інші види роботи з молодими сім'ями, з неповними сім'ями, з сім'ями яких є діти з девіантною поведінкою тощо.

Соціальні послуги можуть мати різний характер: соціально-психологічний, психолого-педагогічний, соціально-медичний, соціально-економічний, інформаційний, юридичний.

Отже, молода сім'я відноситься до особливих, фундаментальних груп суспільства. Вона є одночасно соціальною групою і суспільним інститутом. Молода сім'я є своєрідною моделлю суспільства, всіх його соціальних зв'язків і відносин. Саме вона здійснює народження і формування нових членів суспільства. Соціальна робота з молоддю сім'єю – невід'ємна складова частина сімейної політики держави, яка виступає у вигляді системи різних за формою та змістом видів соціальної допомоги, спрямованої на захист прав і свобод кожного з її членів.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

Д.В. Стасюк

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДО ПИТАННЯ ПРО ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню і оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – проблема, що стоїть перед вищими навчальними закладами на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Вища школа покли-

кана віддати пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду студента, його ставленню до країни, інших націй, національних святинь, мови, почуттю відповідальності за її незалежність, збереженню матеріальних і духовних цінностей. Вирішення зазначеного проблеми у вищій школі можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Виховна робота, що проводиться у ВНЗ за межами аудиторії, забезпечує актуалізацію теоретичних знань студентів, спрямовує їх у практичну площину, звертає увагу молоді на найгостріші соціальні проблеми сьогодення, формує їх соціальну зрілість.

Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України, пріоритетним напрямком у реалізації проблеми патріотичного виховання у вищій школі є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини. У Концепції державної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013-2017 роки зазначається, що актуальність патріотичного виховання зумовлюється процесом формування в Україні єдиної політичної нації.

Питання патріотичного виховання молоді знаходяться у фокусі досліджень філософської та психолого-педагогічної науки. Педагогічні, психологічні й соціально-педагогічні особливості патріотичного виховання у навчальних закладах розглядаються в працях І. Беґа, М. Борисевського, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Леонтєв, О. Савченко, К. Чорної, Л. Чупрій та ін. Окремі аспекти громадянського виховання досліджуються в працях В. Бальсевича, Ю. Бондаренка, М. Визитей, Р. Захарченко, З. Небесної, В. Ситолярова, М. Станькіна, А. Панчука й деяких інших авторів. Проте більшість розвідок присвячено вихованню патріотизму в дошкільних закладах і загальноосвітніх школах (Р. Петронговський, Т. Гавлітіна, С. Оришко, М. Тимчик та ін.). Проте дане питання вимагає подальшого дослідження.

Патріотичне виховання передбачає формування у студентів патріотичної свідомості, ціннісного ставлення до українського народу, Батьківщини, держави, нації, активної суб'єктної позиції щодо сучасних політичних подій в Україні, діяльності, спрямованої на становлення України як правової, демократичної держави та здатності до формування у молодого покоління високої патріотичної вихованості.

Патріотичне виховання студентів в умовах ВНЗ буде ефективним за умови використання виховного потенціалу навчальних предметів з метою патріотичного виховання студентів; залучення студентської молоді до

участі в соціально-значимих проєктах патріотичного спрямування; активного вивчення майбутніми фахівцями національно-культурної спадщини українського народу

Формуванню патріотизму, національної самосвідомості сприяє вивчення соціально-гуманітарних дисциплін: історії України, філософії, етики та естетики, іноземної мови.

Так, велике значення у формуванні патріотизму молодого покоління має вивчення історії України, яка знайомить нас з минулим, видатними діячами, які зробили вагомий внесок у розвиток української науки, культури та мистецтва. Останнім часом ми переживаємо доленосні події – Революція Гідності, жертвний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни. Вони чітко засвідчили життєву необхідність щодо активізації патріотичного виховання молоді, що є питанням національної безпеки.

Важливу роль у формуванні патріотичної вихованості студентів виконує філософія, у якій патріотизм розглядається як надважлива цінність особистості. Пізнання студентом національних філософських ідей, поглядів сприяє духовній цілісності особистості. Використовуючи скарби народної мудрості, осмислюючи досвід народу, свій власний досвід, студент замислюється над проблемами мети, смислу життя шляхом досягнення поставлених цілей, засобами реалізації своїх планів, мрій.

Пріоритетна роль у патріотичному вихованні належить активним методам, які базуються на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню самокритичності, творчості та ініціативи. Такими методами є: ситуаційно-рольові та імітаційні ігри, соціально-проєктна діяльність, інтелектуальні аукціони, соціально-психологічні тренінги, мозкові атаки, проблемні соціальні та політичні ситуації, ситуації успіху, аналіз конфліктів і стилів поведінки, використання засобів комунікації, демократичний діалог та інші.

Активна участь студентів у різноманітних патріотично спрямованих заходах, святкуванні визначних дат (свята «День Матері», «День Державного Прапора України», «День незалежності України», «День захисника України», «День річниці Майдану», «День Українського козацтва», «День української писемності та мови», «День Збройних Сил України», «День Соборності України», «День пам'яті Героїв Небесної Сотні»), популяризації національних міфів та символів; громадських акцій патріотичного змісту, соціально-значущих проєктах патріотичного спрямування стає вагомою основою формування патріотизму студентської молоді.

Науковий керівник: І.Г. Батраченко, доктор психологічних наук, професор.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЕТЕРИНАРІВ

В умовах модернізації освіти на засадах Болонського процесу проблема професійної підготовки фахівців є особливо важливою. Підвищений інтерес науковців і практиків до фахової підготовки зумовлений зміною освітньої парадигми – відбувається перехід від масово-продуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих, коли готується фахівець зі сформованою потребою у професійній самоосвіті, здатний до саморозвитку і повноцінної самореалізації в обраній професії. З метою реалізації заходів Державної національної програми “Освіта” (Україна ХХІ століття), а також відповідно до закону України “Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти у ХХІ столітті та згідно з програмними положеннями Болонської декларації назріла потреба модернізації професійно-педагогічної освіти і в системі підготовки працівників для сфери сільського господарства з метою забезпечення потреб суспільства у кваліфікованих фахівцях з якісною професійно- педагогічною підготовкою. У сучасній освітній системі пріоритетним є гуманістичне спрямування, що підносить окрему особистість до рівня найвищої соціальної значимості та орієнтує освітній процес на створення оптимальних організаційно-педагогічних умов для формування майбутнього фахівця як носія високих духовних цінностей, розкриття його творчого потенціалу та самореалізації в майбутній професійній діяльності. Гуманістичні освітні тенденції охоплюють сферу підготовки майбутніх фахівців і в галузі сільського господарства. Проте, як свідчить практика, у вищих навчальних закладах сільськогосподарського профілю дотепер увага сконцентрована переважно на загально-професійному компоненті, що призвело до виродження гуманістичних традицій.

Готувати висококваліфікованих фахівців, які володіють державною мовою в усній та писемній її формах, завдання вищого навчального закладу. Курс української мови за професійним спрямуванням у ВНЗ органічно продовжує формування національно мовної особистості, розширює мовну компетенцію майбутнього спеціаліста у професійній сфері. Студенти повинні засвоїти не тільки відомості про лексичні, морфологічні, синтаксичні норми сучасної української літературної мови, терміни й професіоналізми майбутнього фаху, а й оволодіти навичками професійної комунікації, уміти використовувати фахову українську термінологію, коригувати тексти відповідно до норм літературної мови, розвивати куль-

туру мовлення, ознайомитися зі словниками, довідниками, які сприятимуть удосконаленню мовної культури майбутнього фахівця. У зв'язку з цим цілком закономірним є викладання курсу “Українська мова за професійним спрямуванням” як дисципліни гуманітарного циклу в аграрному університеті. Курс “Українська мова за професійним спрямуванням” має ліквідувати, з одного боку, прогалини у навчанні української мови в школах і, з другого, – сприяти підготовці фахівців належного професійного та інтелектуального рівня у ВНЗ. Готуючи фахівців, слід брати до уваги те, що невід’ємною частиною їхньої майбутньої діяльності, іміджу і, зрештою, успіху є вміння спілкуватися. Спілкування – один із неодмінних елементів спільної діяльності людей в усіх сферах, який полягає у взаємодії як мінімум двох суб’єктів з метою передачі інформації, взаємовпливу. Формуючи професійне мовлення, викладачі повинні дбати про те, щоб студенти вищих аграрних навчальних закладів під час опрацювання фахової літератури думали цією мовою, не вдаючись до перекладу. Їхня свідомість повинна бути зайнята переважно змістом, оскільки мовне оформлення є необхідним і достатнім набором засобів, що здійснюється спонтанно.

За допомогою українського слова у студентів вищих аграрних навчальних закладів формується та виражається світогляд, ставлення до предметів, явищ зовнішнього середовища. За допомогою професійного мовлення майбутні фахівці закріплюють у пам’яті результати пізнання дійсності й цим об’єктивують свою свідомість, оскільки вона є загальним ефектом зближення праці й спілкування. У процесі використання системи вправ варто керуватися тим, яку роль виконує кожна з них при сприйманні та відтворенні готового матеріалу. Залежно від цього доцільно вводити у навчання різні вправи: аналітичні (кваліфікаційні, що сприяють осмисленню якоїсь частини тексту, вибіркові); аналітико-мовленнєві (пов’язані з аналізом, абстрагуванням, узагальненням текстового матеріалу) й аналітико-синтетичні (які трансформують та розширюють необхідні елементи наукового тексту або цілі фахові висловлювання).

Успіх мовного професійного спілкування залежить від мовця як особистості з індивідуальними якостями, його знання сучасної української літературної мови як основи мови професійного спілкування та вміння використовувати ці знання і втілювати інформацію в текст залежно від мети, ситуації тощо. Діяльність у професійній сфері, безперечно, пов’язана з роботою над документацією. Тому варто розглядати основні вимоги до оформлення ділового документа (заяви, автобіографії, характеристики, довідки, доручення, доповідної та пояснювальної записок, ділового листа, протоколу, договору, наказу, звіту тощо) як основного виду писемної форми офіційно-ділового стилю. Не може не хвилювати мізерна кількість годин у навчальних планах, виділена на вивчення української мови за професійним спрямуванням у студентів факультету ветеринарної

медицини. У зв'язку з дефіцитом годин доводиться інтенсифікувати навчальний процес.

Ставлення студента вищого аграрного навчального закладу до державної мови свідчить про його культурний рівень. Мова втілює в собі духовні скарби народу, тому її знання свідчить про небайдужість студентів до минулого, сучасного і майбутнього українського народу. Майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як картина світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоформування і самовираження особистості кожного. Крім того, слід зазначити, що перехід на українську мову навчання у вищих аграрних закладах України створив для студентів певні труднощі, особливо при опануванні текстів сільськогосподарської тематики. Ці труднощі підсилюються відсутністю термінологічної лексики та словосполучень за фахом, а також гострим дефіцитом навчальної та науково-технічної літератури українською мовою. Розвиток професійного мовлення студентів вищого аграрного навчального закладу на заняттях із спеціальних дисциплін необхідно здійснювати викладачам відповідно до фаху: системою термінів сучасної української мови, шляхом шліфування культури мовного спілкування за творчими інтересами та потребами, через виховання доброго мовного смаку.

Для вільного володіння усною та письмовою формами професійного спілкування студенти-ветеринари повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, адже мовленнєва специфіка наукового стилю визначається насамперед великою кількістю термінів, які активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Ефективне формування професійного мовлення студентів вищого аграрного навчального закладу великою мірою залежить від особистості викладача. Він покликаний забезпечити високий науково-методичний рівень викладання курсу, налагодити навчальний процес так, щоб майбутні ветеринари не тільки міцно засвоїли програмовий матеріал, а й досягнули красу рідного слова.

Запропонована система методів і завдань сприятиме формуванню професійного мовлення студентів на граматичному, лексичному, стилістичному рівнях; закріпленню набутих знань, виробленню найважливіших умінь, що складають основу мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця. Від того, як вільно зможуть користуватися своїми професійно-мовленнєвими навичками випускники університету, залежить ступінь активної їх у виробничому та суспільному житті країни. І тільки тоді, коли українська мова у вищих аграрних навчальних закладах країни буде не тільки навчальним предметом, а й мовою викладання та навчання усіх дисциплін, засобом спілкування, – державна мова стане професійною майстерністю студентів – майбутніх фахівців сільськогосподарської сфери економіки.

Науковий керівник: С.М. Амеліна, доктор педагогічних наук, професор.

І.В. Таможська,
*кандидат педагогічних наук,
Центр міжнародної освіти,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Національна стратегія розвитку освіти України, що розрахована на 2012-2021 роки, передбачає перебудову роботи всіх навчальних закладів із метою досягнення відповідних європейських стандартів. Сьогодні виховання людини за просвітницькою моделлю третього тисячоліття потребує радикальних змін у якості навчання, яке, у свою чергу, неможливо забезпечити без висококваліфікованого викладацького складу. Ця вимога стосується, звичайно, усіх ланок освітньої системи й не в останню чергу – університетів, які залишаються своєрідним взірцем у системі вищих навчальних закладів.

Сучасний етап пошуків найбільш ефективних шляхів реформування системи вищої освіти в Україні владно потребує уважного, хоча й диференційованого аналізу як вітчизняного, так і закордонного досвіду. Ключовою ланкою успішної освітньої моделі, як і раніше, залишається якісний професорсько-викладацький корпус, здатний до постійного вдосконалення своєї професійної компетентності, не лише професійної, але й методичної, рефлексивної, лінгвосоціальнокультурної, до інтелектуальної гнучкості. Подальший розвиток сучасної університетської освіти потребує прогресивного професорсько-викладацького складу, що реагує на виклик часу, зокрема впроваджує новітні технології, форми та методи, а також інтегрує вже існуючі для підвищення якості освітнього процесу та освітніх послуг. Саме такі науково-педагогічні кадри спроможні формувати Homo noospheratum – людину майбутнього.

Структурна, змістова, функціональна, організаційна трансформація університетської освіти з початку 60-х років ХІХ ст. в університетах України передбачала перехід від традиціоналізму, енциклопедизації до прагматичних дискурсів. Певна лібералізація в галузі освіти після прийняття нового університетського Статуту 1863 р. дала змогу насамперед факультетським колективам і вченим радам більш предметно займатися заміщенням вакантних посад на кафедрах. Таких посад стало забагато, і це було пов'язано не тільки з диференціацією навчальних дисциплін, але й з нестачею педагогічних кадрів із вищими науковими ступенями. Саме для оновлення викладацького складу, створення конкурентних умов і було створено інститут приват-доцентури. Крім того, необхідно було ліквідувати й надмірну замкненість університетських корпорацій, яка часто

перекривала шлях на кафедри талановитим особистостям. Як і система доцентури, приват-доцентство розглядалося резервом майбутніх професорів. Воно повинно було по-своєму стимулювати професора не збавляти темпу науково-педагогічної діяльності, створювати умови для відбору як талановитих педагогів, так і вчених.

Незважаючи на всілякі перешкоди, які створювалися на шляху впровадження приват-доцентури, скепсис із приводу цієї новації і, навпаки, надмірні надії щодо неї як способу подолання проблеми браку науково-педагогічних кадрів, цей інститут поступово виправдав себе, насамперед через те, що поступово став основним джерелом поповнення професури. Більшість приват-доцентів показала свою високу продуктивність, наукову результативність, педагогічну майстерність. Ці особистісно-професійні якості дали змогу значній частині приват-доцентів оновити технологію та зміст навчання, а молодий вік цих викладачів із відповідною йому емоційно-почуттєвою компонентою робив їх ближчими до студентського середовища.

На початку ХХІ ст. в університетах України кадрові проблеми набули, як відомо, суттєвої гостроти. Мова йде, як і в кінці ХІХ – на початку ХХ ст., про нераціональне співвідношення викладацьких поколінь, кланову замкненість, формалізм у вишівській кадровій політиці, недостатній рівень матеріально-фінансової забезпеченості викладацького корпусу. Тому, на нашу думку, не лише актуальним, але й, логічно, нагальним є неупереджений, глибокий аналіз досягнень і недоліків у роботі дореволюційних університетів України щодо запровадження інституту приват-доцентури. Адже саме ці «молодші викладачі», а також асистенти стали свіжим струменем у вітчизняній університетській атмосфері, принісши сюди більш високі закордонні стандарти щодо методів викладання і наукових досліджень. З другої половини ХІХ ст. стажування в закордонних університетах у «світил науки» стало для приват-доцентів фактично обов'язковим. Саме для приват-доцентів стала можливою, хоча й не завжди, дійсно академічна свобода (свобода слухання та викладання). До 1917 р. вони могли оголошувати лекційні курси за різними кафедрами, їхні програми не підлягали обов'язковому розгляду на факультетах, що захищало їх від чиновницького формалізму. Таким чином, приват-доценти намагалися виконувати основну місію університету, яка відрізняє його від спеціальних вишів: розвивати творчі таланти, наукове мислення, що передбачає оригінальні методи вирішення тих чи інших проблем.

На нашу думку, висвітлення процесу запровадження та вкорінення в університетське життя системи приват-доцентури дасть можливість зробити висновок про необхідність існування цього інституту. Природно при цьому враховувати сучасні реалії в оновленні професорсько-викладацького складу.

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ ТА ЇЇ РОЗВИТОК У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку українське суспільство переживає серйозні соціально-економічні, правові, моральні, духовні зміни, які супроводжуються значними змінами в освіті. Вирішення цих складних, різноманітних проблем, пов'язане з великими труднощами і витратами не тільки матеріального, а й морального характеру.

Взаємодія людини і суспільства в періоди радикальних змін супроводжується напруженістю і суперечливістю. Тому актуальною потребою сьогодення суспільства стала необхідність психологічного супроводу особистості на всіх етапах її становлення, розвитку та діяльності. У нових умовах виникає потреба створення більш ефективної системи соціально-психологічного захисту і допомоги населенню, організації цілеспрямованої підготовки фахівців відповідних профілів: психологів, педагогів-психологів, соціальних педагогів.

Найважливішою передумовою психологічної готовності студентів до професійної діяльності в галузі педагогіки і психології є формування стійкої системи мотивів навчання, мотиваційної сфери в цілому, від яких залежить особиста активність студентів у навчальному процесі та успішність у майбутній професійній діяльності. Необхідно враховувати, що підготовка таких фахівців з теоретичної, методологічної та методичної точок зору сьогодні вимагає серйозних коректив в плані практичної спрямованості та орієнтування студентів у майбутній професії.

Вивчення мотивів вибору майбутньої професії, динаміки мотивів навчання у процесі оволодіння спеціальністю, виявлення чинників, що впливають на зміну мотивів навчально-професійної діяльності, дозволяє коригувати мотиви навчання й впливати на професійне формування студентів. Дослідження, активізація і правильне використання діючих мотивів навчання, що впливають на розвиток професійної спрямованості особистості, є найважливішим завданням сучасної психології і педагогіки у вирішенні проблем професійної підготовки майбутніх фахівців.

У вітчизняній психології проблеми мотивації і цілеутворення як провідні компоненти діяльності розглядали В.Г. Асеев, В.К. Вілюнас, А.Н. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов та ін. Формування мотивів особистості, особливостей цих мотивів в різних вікових групах, різних видах діяльності досліджували Л.І. Божович, А.К. Маркова, Д.І. Фельдштейн, Д.Б. Ельконін та ін. Мотивацію студентів середніх спеціальних закладах та вишах вивчали А.А. Вербицький, Т.А. Платонов, Н.В. Кузьміна, Л.Б. Юшко-

ва, В.А. Якунін та ін. Мотиваційні механізми як системне, різнорівневе, неоднорідне ієрархізоване утворення, яке реально забезпечує мотивацію діяльності, обговорювалися в роботах В.Г. Леонтьєва. Однак, незважаючи на досить велику кількість монографічних досліджень, що з'явилися останнім часом, з проблем мотивації, питання про підвищення мотиваційної готовності студентів до практичної професійної діяльності вивчене недостатньо.

Найбільш важливим фактором процесу адаптації є мотивація – одна з найважливіших спонукальних сил поведінки і діяльності людини. Мотивація розуміється як система спонукань, які надають поведінці спрямованість, вибірковість і динамічність. Ця система включає мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, установки або диспозиції, ідеали. В ієрархічній структурі системи мотивації (ця система називається «мотиваційним ядром») можна виділити домінуючі мотиви. Встановлено, що якщо домінуючий мотив знаходиться поза сферою провідної діяльності, то процес адаптації ускладнений. Якщо «мотиваційне ядро» відповідає змісту, цілям і умовам реальної діяльності людина легко і швидко адаптується до умов даної діяльності.

Мотиви визначають і характер соціально-психологічної адаптації – місце, яке займає спілкування в діяльності студента, особливості його переживань, пов'язаних із соціальним статусом.

Мотивація визначає змістовну вибірковість у навчальній діяльності, впливає на вибір преференційних факторів, так як справжні мотиви краще виявляються в ситуації вибору. Селективна функція мотивації забезпечує узгодження умов і засобів, які необхідні для її підтримки. Тому розробка методики вивчення потреб, інтересів, цілей, деструктивних, стимулюючих факторів як основних компонентів мотиваційної сфери суб'єкта, є найважливішим компонентом навчання.

Теорія єдності мотивації навчання і навчальної діяльності має важливе значення, так як вона тісно пов'язана з питаннями активізації, інтенсифікації, педагогічної оптимізації навчального процесу. Мотивація має розглядатися як процес, який спрямовує, регулює і активізує діяльність суб'єкта навчання.

Мотиваційні механізми являють систему взаємодіючих чинників, засобів, структур, відносин і зв'язків. Для забезпечення ефективності навчання необхідно, щоб особливості побудови та організації навчального процесу на різних етапах освіти відповідали мотиваційній сфері студента. Підвищення ролі мотивації у навчальному процесі необхідне зокрема тому, що саме нею пояснюється інтенсивність у здійсненні обраної дії, активність у досягненні результату й мети діяльності.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Соціальний працівник виступає посередником між суспільством, соціальною групою, сім'єю та індивідом. Він повинен мати відповідну професійну підготовку для надання соціальної допомоги для вирішення різного роду соціальних проблем.

Головне завдання соціального працівника полягає в тому, щоб допомогти громадянам, сім'ї, соціальним групам, що опинилися в скрутному становищі, розібратися в ситуації і знайти вихід, використовуючи особисту ініціативу, власну працю та наявні ресурси. Тут надзвичайно важливу роль має відігравати комунікативна компетентність у життєдіяльності соціальних працівників, зорієнтованих на взаємодію з людьми різного віку та соціального статусу.

Комунікація – це взаємозв'язок суб'єктів із метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності. Компетентність можна визначити як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості. Комунікативна компетентність для соціального працівника полягає в здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування.

У наших реаліях існує ряд проблем стосовно ефективного формування комунікативної компетентності: загострення соціальних проблем у сучасному українському суспільстві; вимоги до ефективності процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи і відсутність для цього науково обґрунтованих педагогічних умов; недостатнє навчально-методичне забезпечення процесу підвищення рівня професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи та ін.

Процес цілеспрямованого формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи потребує реалізації конкретних завдань, а саме: оволодіння теорією професійного спілкування, пізнання його структури, функцій, стилів, моральних принципів, входження в технологію цього процесу, формування в результаті цього професійно-комунікативних умінь і навичок, розвитку гуманістичного мислення, усвідомлення цінностей професії соціального працівника, формування й активізації мотиваційної сфери на здобуття професії фахівця соціальної роботи, самоаналізу тощо.

Важливим складником підвищення рівня професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи має бути формування соціально-ціннісних установок, що складають один з основних компонентів структури особистості та поєднують у собі теоретико-пізнавальну і практично-діяльнісну сторони останньої.

На формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього соціального працівника впливають різні індивідуально-психологічні та соціально-психологічні чинники, що зумовлюються вищою нервовою діяльністю, потребами, інтересами, мотивацією, здібностями особистості, а також умовами життя в соціальному середовищі та соціальним досвідом індивіда.

Комунікативна компетентність соціального працівника є важливим індикатором ефективності його роботи. Неабияке значення мають показники комунікативної установки, яка формується під впливом різних чинників комунікативної культури, і, якщо вона негативна, може поширюватися на клієнтів та на діяльність колег по роботі.

Отже, проаналізувавши проблемне поле в сфері комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників, можемо сказати, що наразі ця сфера потребує більш детального розгляду, уваги та проведення більш ґрунтовних досліджень, задля підвищення професійності та рівня кваліфікації соціальних працівників.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

Н.С. Тимченко-Міхайді,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та професійної мовної підготовки,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

В.Б. Пугач,
*старший викладач,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

ДО ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Перетворення освітньої системи з репродуктивної в активну, відкриту, що безперервно розвивається, включення студентів у розв'язання власних освітніх і соціокультурних проблем потребує реформування вищої освіти.

У сучасних умовах потужного розвитку науки та техніки, швидко-го накопичення і оновлення інформації неможливо навчити особистість на все життя, важливо закласти інтерес до накопичення знань, навчити її вчитися.

Іноземна мова, як навчальний предмет у виші, будучи інтегративним за своєю метою навчання і предметному змісту, покликана виконувати одну з провідних ролей у розширенні освітнього і професійного кругообігу майбутніх фахівців. Однак для успішного оволодіння іноземною мовою студенти мають бути мотивовані до її вивчення.

Проблема мотивації навчальної діяльності є традиційним предметом дослідження в різних галузях науки, у тому числі і в педагогічній психології. У межах означеної проблеми цінними нам видаються міркування А. Маркової, яка акцентує на значимості та важливості означеного феномена. Автор зазначає, що знання мотиваційної основи конкретного процесу навчання є рівнозначним знанню рушійної сили даного процесу. Жодний, навіть висококваліфікований викладач, не зможе досягти бажаного результату, якщо його зусилля не будуть погоджені з мотиваційною основою конкретного навчального процесу [3, с. 16].

Б. Ломов розглядає мотиви як системоутворювальні фактори особистості; мотивація є глибоко особистісним утворенням; діяльності без мотиву не буває, відповідно, мотив є невід'ємним структурним компонентом діяльності [1, с. 3].

У науковій літературі існує ціла низка поглядів щодо видів мотивації. Розглянемо лише деякі з них, що безпосередньо стосуються проблеми нашого дослідження.

Згідно з теорією Р. Кегана є декілька мотиваційних стадій:

- *нульова* (особистість оперує на рівні сенсомоторних рефлексів, однак малоімовірно, що студенти будуть знаходитися на ці стадії);
- *імпульсивна* (студенти мотивовані уникати покарань (низький бал, не складення заліку чи іспиту тощо), такий шлях мотивування є досить легким, однак така мотивація є неефективною, оскільки створюється штучним шляхом);
- *імперіальна* (студенти мотивовані на результати власної діяльності, її оцінкою викладачем);
- *інтерперсональна* (головною метою для суб'єкта навчання є підвищення авторитету серед одногрупників, прагнення до визнання);
- *інституціональна* (рушійною силою є внутрішня мотивація до навчання, студенти ставлять перед собою складні завдання, які самі спроможні вирішити);
- *інтеріндивідуальна* (найвищий рівень, на якому суб'єкти навчання стають «автономними учасниками навчального процесу», вони не відчують потреби доводити свою компетентність).

Нам імпонує класична модель, за якою розрізняють зовнішню та внутрішню мотивацію (рис. 1).

Зовнішня мотивація зумовлена зовнішніми обставинами, серед яких найбільш яскраво можуть проявлятися: мотив досягнення (прагнення особистості досягати успіхів і високих результатів у будь якій сфері діяльності, у тому

числі в процесі вивчення іноземної мови); мотив самоствердження (студенти прагнуть самоствердитися, отримати визнання інших, вивчають іноземну мову з метою отримання певного статусу в суспільстві); мотив ідентифікації (прагнення суб'єкта навчання бути схожим на іншого, наприклад, студент вчить іноземну мову, щоб зрозуміти тексти улюблених пісень); мотив аффіліації (прагнення особистості до спілкування з іншими, іноземну мову вивчає з метою спілкування з друзями-іноземцями); мотив саморозвитку (прагнення до самовдосконалення; іноземна мова слугує засобом задля духовного збагачення і загального соціокультурного розвитку особистості); просоціальний мотив (пов'язаний з усвідомленням суспільного значення діяльності; особистість усвідомлює соціальну значущість навчання, тому вивчає іноземну мову.

Рис. 1. Види мотивації

Внутрішня (процесуальна) мотивація пов'язана не з зовнішніми обставинами, а безпосередньо з самим предметом. Студенту з такою мотивацією подобається безпосередньо сам предмет – іноземна мова, подобається проявляти свою інтелектуальну активність, тобто суб'єкт навчання орієнтований на процес. Дія зовнішніх мотивів теж може виступати дієвим механізмом, своєрідним посилювачем внутрішньої мотивації, проте не мають безпосереднього відношення до змісту і процесу діяльності.

Таким чином, зовнішня мотивація виконує «стратегічну роль», збережену на досягнення кінцевого результату)

Внутрішня мотивація – це «тактична мотивація», що стимулює сам процес оволодіння іноземною мовою.

Психолог С. Григорян [2] внутрішню мотивацію розподіляє за трьома різновидами: комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну.

Комунікативна внутрішня мотивація полягає у тому, що суб'єкти навчання незалежно від віку, соціального статусу, формулюють свої потреби як комунікативні, тобто яскраво проявляється бажання і прагнення до іншомовного спілкування.

Лінгвопізнавальна мотивація виявляється у вивченні основних властивостей мовних знаків, у студентів проявляється інтерес до мовного матеріалу, його застосуванням в процесі мовлення, в мовній перспективі його застосування.

Інструментальна мотивація зумовлена необхідністю озброїти студентів певними прийомами оволодіння іноземною мовою, сприяти формуванню у них бажання самостійно оволодівати новим мовним матеріалом.

Переконані, що зазначені вище види мотивації являють собою рушійну силу процесу вивчення студентами іноземної мови.

Отже, мотивація студентів до вивчення іноземної мови є невід'ємною складовою освітнього процесу. Викладач має відмовитися від зовнішніх механізмів, які змушують студента вивчати іноземну мову. Педагог повинен будувати навчальний процес таким чином, щоб він сприяв розкриттю внутрішнього потенціалу особистості, формування процесуальної мотивації. Крім того, знання мотиваційних механізмів допоможе викладачу підібрати найбільш ефективні методи та прийоми викладання іноземної мови, які, у свою чергу, будуть допомагати студентам досягати ефективних результатів у навчальному процесі та сприяти закріпленню процесуальної мотивації.

Список використаних джерел

1. Бакшаева Н.А. Психология мотивации студентов: учебное пособие / Н.А. Бакшаева, А.А. Вербицкий. – М.: Логос, 2006. – 184 с.
2. Григорян С.Г. Проблема мотивации учения школьников в советской психологии / С.Г. Григорян. – М.: МГПИ, 1985. – 114 с.
3. Маркова А.К. Формирование мотивации учения Кн. для учителя / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с. – (Психол. наука – школе).
4. Kegan R. The evolving self: problem and process in human development / R. Kegan. – Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2012.

А.В. Токарєва,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інтенсивного навчання іноземних мов,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,
м. Дніпро*

СЕРЬОЗНІ ВІДЕОІГРИ ЯК ЧАСТИНА ПРОЦЕСУ ГЕЙМІФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

До недавнього часу цифрові відеоігри асоціювались у багатьох з негативним впливом на фізичне та психічне здоров'я гравців. Проте сучасні дослідження показали, що якщо дотримуватись відповідних ігрових звичок (наприклад, належний час та ігрове середовище, модерація онлайн-ігор тощо), їх можна вважати безпечною й повноцінною діяльністю. Наразі відбувається збільшення інвестицій в освітні технології, і серйозні відеоігри – частина цього процесу.

Обсяг досліджень, пов'язаних із серйозними відеоіграми на міжнародному рівні є доволі широким. Серед західних дослідників назвемо С. Арнаба, П. Воутерса, Г. Еллінгтона, П. Землянського, М. Пренскі та інші.

Сучасні науковці убачають переваги навчання з використанням серйозних відеоігор у створенні унікального навчального середовища, що поглинає його учасників й, водночас, переслідує конкретні педагогічні цілі з передбаченими результатами. Відеоігри також пов'язані з когнітивними змінами (когнітивна теорія Б. Блума, модель навчання Д. Колба, теорія когнітивного навантаження Дж. Свеллера, концепція зони найближчого розвитку Л. Виготського, теорія втіленого пізнання М. Вілсон), мають мотиваційний вплив (концепція “Homo Ludens” і теорія гри Й. Хейзінга, теорія гейміфікації Б. Грінберга, Дж. Шеррі, Т. Руджеро, теорія самовизначення SDT Е. Дечі та Р. Райана, теорія використання та задоволення Дж. Блумлера, М. Гуревича, А. Рубіна, теорія розваг Р. Костера) та соціокультурні наслідки (теорія ігрового соціального простору Дж. П. Гі, Г. Дженкінса, антропологічний підхід до відеоігор С. Бараба, Т. Даффі, концепція ідеологічних світів К. Сквайєра).

Але, незважаючи на динамічний розвиток досліджень з використання серйозних відеоігор, актуальними залишаються наступні питання: «Чому відеоігри так повільно інтегруються в навчальне середовище?», «Як розробити відеоігру так, щоб вона мала більш глибокий і більш значущий вплив на учня?», «Як спроектувати освітню систему так, щоб використання навчальних відеоігор мало найбільший освітній потенціал?»

В контексті окреслених питань, вважаємо за доцільне розглянути теорію поширення інновацій Е. Роджерса, яка описує закономірності процесу прийняття індивідуальних рішень і впровадження новацій, зокрема

щодо застосування новітніх навчальних технологій. За Е. Роджерсом процес прийняття «інноваційного рішення» проходить п'ять етапів: етап знання, етап переконання, етап прийняття рішення, етап реалізації, етап підтвердження. Так, наприклад, на етапі знання вчителі вперше знайомляться з педагогічними принципами використання цифрових технологій в навчанні. На етапі переконання - проводять пошук серйозних відеоігор у своїй галузі викладання, які б відповідали навчальному плану, пробують передбачати як зможуть застосовувати ігри у своєму класі. На етапі прийняття рішення вчителі перевіряють різні ігри, випробовуючи їх на собі, або граючи з невеликою групою учнів. Такі міні-експерименти пізніше обговорюються з колегами, після чого приймається рішення щодо використання конкретної відеоігри і навчання на основі серйозних відеоігор взагалі. На етапі реалізації вчителі розробляють педагогічні сценарії з описом можливих шляхів інтеграції гри до їх навчального контексту, окреслюють критерії успіху, з урахуванням навчальних цілей, реалізують розроблені сценарії у конкретних класах.

Не менш актуальним в контексті даної теми вважаємо розгляд умов створення сприятливого середовища для інтеграції серйозних відеоігор в учбовий процес конкретного навчального закладу. Спираючись на приклад проекту асоціації США («Програмне забезпечення та інформатика»), було виявлено, що основними зацікавленими сторонами процесу створення ігрового середовища в конкретному навчальному закладі є адміністрація, ІТ відділи, вчителі, самі студенти, батьки та громада. При цьому, переконати всі сторони у підтримці навчання з використанням серйозних відеоігор вимагає більших зусиль, ніж розробка традиційних учбово-методичних матеріалів. Тобто, процес переходу до учбового закладу до використання ігрових цифрових технологій потребує прийняття рішення на рівні адміністрації, **ІТ відділів та вчителів стосовно низки важливих питань**, наприклад: 1) що кажуть сучасні дослідження про навчальний потенціал серйозних відеоігор? Які існують ознайомчі матеріали для батьків та громади? 2) Як краще створити команду лідерів освітнього простору для впровадження навчальних інновацій, зокрема серйозних відеоігор? 3) Які технічні ресурси необхідні на стадії впровадження та подальшої підтримки навчальних відеоігор? 4) Якою є роль вчителя у якості інформаційного ресурсу? 5) Як використати досвід участі у грі для формування навичок 21 століття (розвиток творчості, критичного мислення, співробітництва, лідерства та відповідальності) тощо. Наявною виявлено необхідність використання комплексного впливу на адміністрацію, технічну структуру, вчителів, які могли б стати лідерами в технічному, політичному та педагогічному аспектах.

Ще одним важливим чинником інтеграції серйозних відеоігор до навчального середовища вважаємо обізнаність зацікавлених сторін про існування кількох можливих сценаріїв використання відеоігор у навчанні,

найбільш повний аналіз чого було зроблено Ніколя Віттон - професором факультету педагогіки Манчестерського університету. Науковою запропоновано враховувати наступні шість моделей інтеграції відеоігор: 1) використання однієї гри за одну сесію (за один урок); 2) використання однієї гри на протязі кількох сесій; 3) використання окремого елемента гри у якості додаткового завдання; 4) інтеграція повної гри у навчальну програму; 5) використання онлайн-гри як частини змішаного навчання або онлайн-курсу; 6) реалізація гри за типом «змішаної реальності».

Підсумовуючи зазначимо, що як ще й досі новий інструмент, серйозні відеоігри потребують комплексного підходу при їх інтеграції у освітній процес. При цьому, доцільним вважаємо розуміння закономірностей процесу прийняття інноваційних рішень, усвідомлення рівні прийняття рішень щодо гейміфікації навчального простору, та проблемних питань, пов'язаних з цим. Не менш важливим, на нашу думку, є розуміння альтернативних сценарії використання відеоігор в навчальному процесі.

S.V. Trefilova

Alfred Nobel University, Dnipro

FEATURES OF THE COMPETENT APPROACH IN THE INNOVATIVE PROCESS OF STUDENT'S TRAINING

The newest methods of didactics are increasingly covering the educational process in educational institutions. As you know, all spheres of human activity develop. Different innovations are being introduced into society with a new pace. This gives impetus to the training of future professional staff. However, to achieve maximum results, a competent approach based on the interaction of science and practice should be used. This will enable students to use their acquired theoretical knowledge while solving practical problems. It will improve the work and increase performance.

It is well-known that, in the process of mastering educational material, one of the most important roles is the student's cognitive experience and his the willingness to take into account the interaction of interpersonal relationships. The competent approach involves the presence of such aspects as:

1. Knowledge. Certainly this is an integral part of training, it is the foundation for further work.

2. Experience. Acquired practice of using skills. **The ability to detect mistakes, recognize and correct them is highly valued.**

3. Features of intelligence. Awareness of the student. **His ability to concentrate and work out a lot of information.**

4. Availability of one's own point of view. Ability to express and justify your opinion. A student must be self-confident, he should not be afraid of a critical appraisal opinion of collective.

All this is interesting to consider taking into account the peculiarities of the implementation of the emotional and psychological life of the literary character.

In my opinion, the main character of the work of Daniel Keyes “Flowers for Algernon” can be an appropriate example. Charlie Gordon’s got some problems, his life is complicated and unpredictable, but he is on his way to his dream of becoming an educated person. I assume that the author uses a competent approach to reveal the intellectual abilities of the hero. Turning to the above-mentioned aspects, it can be said that Charlie Gordon fully understands that in order to reach the intellectual peak of society, it is necessary to have a certain amount of knowledge. Every day the hero works diligently on himself, thus proving his perseverance and troublework as a student. Due to this, the reader can observe the change in the psychological life of the individual, because, developing his mental abilities, Charlie opens the world for himself, he changes his ideology, he really appreciates the actions of people and expresses his opinion with confidence. The hero reconsiders his being. By making progress in his studies, he becomes a respected person. Gordon begins his personal scientific work by publishing his work and speaking at various conferences, gaining experience with every new discovery.

In conclusion, we can say that the competence approach to learning, the desire to succeed in training is a very effective combination of different scientific aspects, the basis of the innovation process, because it gives maximum results. Learning with this strategy, as we have seen in the example, changes for the better the inner life of a person and adjusts it to achieving his or her goal. In my opinion, this strategy needs to be applied in the current education system. It will be informative for students and productive for all humanity.

Scientific supervision by associate professor M.R. Kabanova.

Language supervision by lecturer P.W. Bradbeer.

І.М. Феднова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДАПТАЦІЇ

Потреба в спілкуванні служить провідним фактором психічного розвитку людини протягом її життя від дитинства до похилого віку. Вагомими соціально-психологічними особливостями соціалізації у ВНЗ є характеристики міжособистісного спілкування в студентській групі, де студент для інших членів групи постає як об’єкт спілкування, викликаючи до себе ставлення як до суб’єкта.

Приїжджаючи до України (як і до більшості інших держав) іноземні студенти стикаються з проблемою спілкування – проблемою комунікативного характеру, передумовою якої є мовні розбіжності. Далі виникають проблеми соціального та психологічного характеру. На подолання цих перешкод витрачається час і сили іноземного студента, який перш за все адаптується до соціокультурного середовища країни перебування. Отже, одним із найважливіших завдань вищої школи є створення сприятливих умов для досягнення студентом-іноземцем всіх особливостей країни, що є необхідним чинником у подоланні мовних та психологічних труднощів, а від так і успішним засвоєнням навчального матеріалу.

Американський психолог Г. Тріандіс, називає п'ять етапів процесу крос-культурної адаптації:

- 1) "медовий місяць";
- 2) психологічні труднощі;
- 3) "критична стадія";
- 4) фаза пристосування;
- 5) повна адаптація.

Досягнення успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вимагає організації міжособистісної взаємодії та взаєморозуміння між викладачами і студентами; студентами-новачками і старшокурсниками; студентами у групі, на факультеті, що є представниками різних країн і культур.

На допомогу набуття і вдосконалення теоретичних і практичних знань, мови країни перебування, студентами-іноземцями мають брати участь у спеціально розроблених програмах комунікативної адаптації. Переважно студенти-іноземці навчаються разом з українськими юнаками і дівчатами, і такі програми будуть корисні для обох сторін. В адаптаційні програми можуть входити заходи: екскурсії до історичного, краєзнавчого музеїв «Історико-культурна спадщина українського народу»; лекції «Правила поведінки в університеті» та «Навчально-пізнавальна діяльність студентів університету», святкування «Посвяти у студенти», «Дня студента» та інші. Активізації процесів спілкування (комунікації) іноземних студентів з українськими сприятимуть: проведення круглих столів, тренінгів, бесід, коучів, воркшопів, участь у діяльності студентських гуртків, студентському самоврядуванні.

Міжкультурне спілкування є провідним засобом, що дозволяє забезпечити полікультурний характер адаптаційної роботи, ефективну взаємодію іноземних студентів і оточення, сприяти запобіганню міжособистим, міжнаціональним конфліктам з іншими студентами, та емоційному комфорту іноземних студентів.

В умовах активної інтеграції вітчизняного освітянського простору, питання психологічних особливостей спілкування студентів-іноземців, як елементів адаптації, стоїть особливо гостро.

Організація виховного та навчального процесів у вищих навчальних закладах є однією з найважливіших проблем у педагогічній теорії та практиці й спонукає освітян до пошуку нових шляхів якісного оновлення підходів до виховання студентської молоді. Неможливо одноразово вирішити цю проблему, оскільки з плином часу трансформується суспільство і його цінності, тож моніторинг зазначених проблем ніколи не втратить своєї актуальності.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

M.I. Khavkhun, A.A. Verkhogliad
Alfred Nobel University, Dnipro

THE PROBLEM OF THE FORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF FUTURE APPLIED LINGUISTS.

We proceed from the premise that the importance and relevance for the student at the present stage of the development of the national society is the correctness of the understanding of socially significant values, and this, of course, in the presence of contradictions between the interests of society as a whole and its separate constituents. In the sphere of education there are the contradictions between the theoretical orientation to the humanization of the educational process and the very practice of teaching in the presence of an axiological (evaluative) aspect of the formation and training of the future applied linguist.

We will assume that the analysis of the text of artistic works is closely linked to the problem of complex diagnostics of these works, taking into account the value component and the ability to track the structure of author's values and the ability of students to understand them.

Let's consider some examples drawn by us from English literature. As a subject of research, we take distress, experiences and struggle with loss as they are treated by different poets at different times.

The first example is Sonnet 90 by William Shakespeare (XVI century):

«Then hate me when thou wilt, if ever, now
[...]
If thou wilt leave me*, do not leave me last,
When other petty griefs have done their spite,
But in the onset come; so shall I taste
At first the very worst of Fortune's might;
And other strains of woe, which now seem woe,
Compared with loss of thee, will not seem so.»

*If thou wilt leave me = if you are determined to leave me
Opposed to the first example is the poem «Sympathy» by Emily Bronte (XIX century):

«There should be no despair for you
[...]
They weep - you weep - it must be so;
Winds sigh as you are sighing,
And Winter sheds his grief in snow
Where Autumn's leaves are lying:
Yet these revive, and from their fate
Your fate cannot be parted,
Then journey on, if not elate,
Still, never broken-hearted!»

As can be seen, the worldview and values of these writers relative to the themes of research are radically different, but at the same time, they are the different sides of the same coin. Any lines written by any author are a reflection of many factors and aspects of the personality of the writer, his/her life experience and the wealth of his/her inner world. Therefore, the student-applied linguist analyzing the artistic works also analyzes the writer's personality, revealing the values and factors, which influence the author in the process of writing.

Thus, the development of value orientations for students of applied linguistics is impossible without the development of the student's personality through examples of analysis of artistic works.

Scientific supervision by Associate Professor M.R. Kabanova.

Language supervision by Lecturer P.W. Bradbeer.

Н.Ю. Хмельова

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ГРА ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Одним з найбільш ефективних інноваційних методів навчання є гра. Гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та освоєння суспільної досвіду, в якій складається і вдосконалюється самоуправління поведінкою.

Педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставленої мети навчання та відповідного їй педагогічного результату, які можуть бути обґрунтовані і характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Головне призначення гри – розвиток людини, орієнтація на творчу, експериментальну поведінку. Кожна гра має набір правил, які передбачають отримання гравцем виграшу або програшу, при цьому кожен прагне виграти. Характерною особливістю гри є сталість її правил.

Якщо роздивлятися гру як різновид людської діяльності, то можна сказати, що вона найбільш притаманна дітям. За допомогою гри діти навчаються, спілкуються, пізнають щось нове, розвивають свої розумові та фізичні можливості. Гра – найважливіша частина життя дитини.

У житті дорослих людей гра теж має величезне значення. Вона завжди притягувала, заворожувала і полонила людей. Але, що найважливіше для дорослої людини, вона розважала, давала можливість забути про буденне, поринути у світ, де все нереальне і тому просте.

Можливості використання ігри в освітянському процесі вельми різноманітні:

- як засіб навчання;
- як засіб релаксації, створення емоційно піднесеної і комфортної обстановки;
- як засіб виховання комунікативних, вольових та інших якостей особистості;
- як засіб корекції;
- як засіб і форма дозвільної діяльності;
- як засіб діагностики тощо.

На відміну, педагогічна гра має суттєву ознаку – наявність чітко поставленої мети навчання і відповідного їй педагогічного результату, які можуть бути обґрунтовані, виділені в ясному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Головною метою навчальних ігор є формування в майбутніх фахівців уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними фаховими вміннями і навичками студент зможе лише тоді, коли сам достатньою мірою виявлятиме до них інтерес і докладатиме певних зусиль, тобто поєднуючи теоретичні знання, здобуті на лекціях, семінарах, самостійно, з розв'язанням конкретних виробничих задач і з'ясуванням виробничих ситуацій.

Одними з найбільш ефективних активних інноваційних методів – є рольова та психологічна гра (настільна).

Рольова гра – це комплексний методичний прийом навчання, в якому маленька група в формі ігрового уявлення критично розглядає важливу для неї тему, найчастіше соціальний конфлікт (діагноз і рішення), і, при цьому, учасники виконують ролі різних передбачуваних людей або варіації до однієї і тієї ж ролі, причому відбувається критичний розгляд комплексності соціальної поведінки, яка має гнучке і критичне, тобто компетентно-рольове відношення до навчальної мети.

Психологічні ігри моделюють реальне життя через метафоричне, символічне, математичне, графічне та інші форми для того, щоб учасники прийшли до бажаного результату, побачили свої сильні і слабкі сторони, і випробували нові стратегії, прожили новий досвід, а потім цей досвід перенесли у своє життя. На перший погляд – це такий собі тренажер вну-

трішнього психологічного простору, тренажер для вдосконалення окремих сторін особи.

Настільні психологічні ігри (або трансформаційні ігри) є порівняно новим інструментом роботи з психікою людини, який встиг зарекомендувати себе як абсолютно безпечний, найменш травматичний. В кожній грі, як і в багатьох звичайних настільних іграх, є поле, фішки, кубики, картки, гравці та ведучий.

Настільні трансформаційні ігри можуть бути різної направленості. Наприклад, бізнес ігри, які допомагають вирішувати питання самопрезентації, самореалізації та ін., в таких іграх модулюються життєві ситуації. Так учасник може проаналізувати власні дії, моделі поведінки, може віднайти різні варіанти виходу із складних ситуацій тощо. Побачені і усвідомлені в грі психологічні моделі дозволяють учасникам краще усвідомити свої сильні і слабкі сторони і отримати уроки, які поглиблюють розуміння внутрішніх і зовнішніх процесів. Такий вид ігор сприяє розвитку логіки, пам'яті, спритності. Також, необхідно відзначити, що під час навчальної гри, зміцнюються колективні зв'язки і взаємини в команді. Крім того, граючи в ігри, студенти вчаться нести відповідальність за свої рішення, краще розуміти себе і своїх однолітків, накопичувати досвід критичної оцінки.

Отже, всі сфери життя сучасного суспільства неможливі без гри; важливість гри постійно зростає і вплив її розширюється на всі соціокультурні процеси.

---

*Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD,
кандидат наук із соціальних комунікацій.*

В.Г. Чорнобай,
викладач,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

МЕТОДИЧНА ДОПОМОГА СТУДЕНТАМ ДУМАТИ АНГЛІЙСЬКОЮ

Вивчення іноземної мови не буває легким, особливо якщо ця мова зовсім не схожий на наш рідний. Вивчення мови в університетах та інститутах не зводиться до простого запам'ятовування слів, фраз і термінів. Розмовляючи на іноземній мові, викладачі структурують інформацію певним чином, а завдання студента – зрозуміти і запам'ятати.

Головні помічники студента – практика, наочність, слово, книга, і відео в поєднанні з новітніми комп'ютерними системами. Що б цього досягти, викладачеві знадобляться такі методи:

- практичний (досліди, вправи, навчально-продуктивну працю);
- наочний (ілюстрація, демонстрація);

- словесний (бесіда, розповідь, пояснення, роз'яснення, диспут, дискусія);
- робота з книгою (читання, вивчення, реферування, побіжний перегляд, цитування, конспектування);
- аудіо- та відеометод (перегляд, прослуховування, вправи та контроль).

Для вільного володіння англійською мовою (технічним і розмовною), студентам необхідно відмовитися від переведення своїх думок з російської або української на англійську. По-перше, переклад істотно забирає час. По-друге, пропозиції часто виходять недолугими, що не англійськими.

Робота студента над собою полягає в:

1. Вивченні не окремих слів, а фраз. Їх потрібно виписувати і запам'ятовувати.

2. Відразу згадувати англійські слова, якими ви можете описати те, що бачите. Не дарма за кордоном так популярні flashcards (картинки зі словами); згадати англійські еквіваленти меблів і предметів у вас вдома, наприклад. Так ви виявите ті слова, яких не знаєте. Як варіант на них можна приклеїти яскраві стікери - швидше запам'ятаєте.

3. Коментуванні про себе того, що відбувається навколо, кажучи прості фрази: **I'm going to the university by bus. I see trees under snow. It is snowing! It's cold and windy. The sun isn't shining. I really like winter!** Ведіть внутрішній монолог англійською: If they make a proposal to me, I will accept it. I really want to go to the party tonight!

4. При читанні (навіть подумки!) Не перекладайте текст на російську мову, а намагайтеся зрозуміти відразу англійською - можливо, для цього доведеться перечитати кілька разів - але це того варте!

5. Студент повинен всюди оточити себе англійським - слухати: радіо, пісні, аудіокниги, подкасти, дивіться фільми англійською; так само писати листи (вважається одним з найбільш дієвих способів, тому що вам доведеться часто думати про те, що написати англійською своїм закордонним друзям), або, завести щоденник англійською і ділитися своїми емоціями і думками про все (краще, звичайно, в інтернеті, щоб можна було коментувати).

6. Спілкування англійською! Співрозмовниками можуть бути одногрупники, друзі, вчителі, носії мови. Тільки є неодмінна умова - студенти повинні говорити, що думають, міркувати про життя, своїх поглядах, сперечатися або погоджуватися, аргументувати, іншими словами - спілкування має бути живим, справжнім, цікавим.

Хороший метод живої бесіди на практичному занятті - *дидактична гра* - це активна, колективна, цілеспрямована навчальна діяльність з імітаційного моделювання явищ і процесів. Головна відмінність гри від іншої діяльності полягає в тому, що її предмет - сама людська діяльність. Кожен учасник гри і команда в цілому об'єднані рішенням головного завдання і орієнтують свою поведінку на виграш. Головне - стимулювати пізна-

вальной процес. Такі стимули учасники отримують в грі, де виступають активними її членами, які прагнуть перетворити дійсність. *Симуляційні ігри* – студенти долучаються до всебічного аналізу проблем (тем занять), які виступали раніше в якості дійсних. *Інсценізація* може приймати форму задалегідь підготовленого діалогу, дискусії на певну тему, форму театралізованого відтворення подій, колись дійсно мали місце, або гіпотетичних.

К.І. Шабанова, А.С. Дешевих
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасні реалії диктують необхідність нового підходу і використання інновацій у викладанні іноземних мов. Це пов'язано, перш за все, з входженням України у Болонський процес і з інтенсивним розвитком глобальної комп'ютерної мережі.

Актуальність застосування нових інформаційних технологій в сучасній школі і ВУЗі продиктована, перш за все, потребою формування навичок самостійної навчальної діяльності тих, хто навчається. В теперішній час, обсяг інформації постійно зростає, тому знання самі по собі перестають бути самоціллю, вони стають умовою для успішної реалізації особистості в її подальшій професійній діяльності. У зв'язку з цим завдання будь-якого вчителя або викладача – допомогти тим, хто навчається стати активними учасниками процесу навчання і формувати потребу постійного пошуку додаткових знань, що виходять за рамки базового підручника. Іншими словами, необхідно створити таку модель навчального процесу, яка допомагає розкрити і розвинути творчий потенціал тих, хто навчається.

Вивчення іноземної мови є багатограним процесом, що зумовлено основною метою – розвиток особистості.

Перевага впровадження Інтернет-технологій в процес навчання іноземної мови зараз вже не викликає сумнівів і не вимагає додаткових доказів. За останні десятиліття було написано чимало як вітчизняних так і зарубіжних робіт (С.Д. Каракозов, А.С. Карпов, К. Камерон та інші), в яких дослідники розкривають позитивний вплив різних форм Інтернет-комунікацій: електронної пошти, чату, форумів, веб-конференцій та веб-семінарів, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетенції тих, хто навчається.

Вчені мають спільну думку стосовно того, що основними перевагами Інтернету є: доступ до необмеженої кількості нової інформації, величезний вибір автентичних матеріалів (наприклад, новинних подій, цікавих фактів з життя відомих людей і однолітків за кордоном, слів сучасних пі-

сень, листів, реклами, меню, розкладу руху транспорту, віршів), навчальних відеороликів та інших матеріалів.

Автентичні матеріали, взяті з оригінальних джерел, характеризуються природністю лексичного наповнення і граматичних форм, ситуативною адекватністю використаних мовних засобів. Вони дають можливість тим, хто навчається спостерігати використання мови в реальному спілкуванні, копіювати зразки мовної і невербальної поведінки партнерів, знайомитись з носієм мови, обговорювати поточні професійні питання. Крім того, дають можливість дистанційного вступу в різні міжнародні організації з метою заочної участі в різних заходах. Більш того, ті, хто навчається набувають певних країнознавчих знань.

Слід також зазначити, що використання інноваційних технологій, таких як інтернет і мережеві ресурси, також є мотиватором інтелектуального розвитку.

З іншого боку, викладачеві слід серйозно підійти до питання відбору інтернет-матеріалу для надання його тим, хто навчається в якості навчального контенту. Даний матеріал повинен відповідати рівню володіння мовою тих, хто навчається, а також їх мовним потребам. При цьому, слід враховувати той факт, що часто інтернет-використання іноземної мови в соціальних мережах і чатах має яскраво виражену розмовну спрямованість, використовується носіями мови вельми вільно і нерідко рясніє ненормативними висловами.

Таким чином, враховуючи важливу роль інтернету в сучасному житті кожного індивідуума, його використання в практиці викладання іноземних мов неминуче. Отже, тема Інтернет-ресурсів у процесі навчання іноземним мовам стала предметом нашого дослідження, оскільки згадані ресурси розширюють спектр реальних комунікативних ситуацій, підвищують мотивацію тих, хто навчається, збільшують спектр застосування отриманих знань, формують навички, мовні вміння для вирішення реальних комунікативних задач, що є основною метою навчання іноземних мов.

Науковий керівник: Н.О. Черняк, старший викладач.

О.Д. Шаповал

*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ – ЖЕРТВАМИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми полягає в тому, що за даними наукових досліджень в Україні насильство в тій чи іншій формі спостерігається в кожній четвертій родині. Близько 30% від загального числа умисних вбивств

відбувається в сім'ї. Діти знаходяться в прямій залежності від тих, хто здійснює по відношенню до них насильницькі дії. Щорічно близько 2 млн дітей у віці до 14 років зазнають побиття з боку батьків. З них кожна десята дитина гине, а 2000 дітей закінчують життя самогубством.

Насильство – це вторгнення в емоційний, психологічний або фізичний простір іншої людини. Фахівці виділяють наступні види насильства: фізичне, психологічне, сексуальне. Будь-яке насильство над людиною є не тільки проблемою соціальною або юридичною, а й суто медичною, а щодо домашнього насильства - ще й психологічною, оскільки відбувається воно, як правило, близькою людиною. Будь-який прояв насильства є психологічною травмою для постраждалих. Чим сильніше травма, тим більш важчі наслідки вона викликає. Практично всі діти, які постраждали від жорстокого поводження і зневажливого ставлення, пережили психічну травму. У результаті чого вони розвиваються далі з певними особистісними, емоційними і поведінковими особливостями, що негативно впливають на їх подальше життя. Діти, які зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними, що найчастіше впливається на більш слабких (молодші за віком діти, тварини). Часто агресивність проявляється в грі, часом їх гнів не має певної причини. Деякі з них, навпаки, надмірно слабкі, пасивні, не можуть себе захистити.

Соціальна робота з жертвами сімейного насильства повинна ґрунтуватися на тому постулаті, що насильство в сім'ї - це соціальне явище, яке характеризується взаємозв'язком і взаємопроникненням різних його форм. Фахівець соціальної роботи є ключовою фігурою і сполучною ланкою між різними структурами у допомозі жертвам домашнього насильства, то і вимоги до цих фахівців високі, оскільки їх діяльність характеризується, щонайменше, трьома різними підходами до втручання в проблему, якими визначаються варіації їх професійних функцій. Ці підходи позначаються як виховання, фасилітація, адвокатування. Виховний підхід дозволяє фахівцеві з соціальної роботи виступати в ролі вчителя, консультанта, експерта. Фасилітативний підхід полягає в тому, що фахівець виконує роль помічника або посередника в подоланні проблеми. Пояснення ситуацій, мобілізація внутрішніх ресурсів. Адвокатський підхід застосовується в тих випадках, коли фахівець соціальної роботи виконує рольові функції адвоката від імені конкретного клієнта. Надає допомогу в підборі аргументації, пояснення ситуації, підборі документально обґрунтованих звинувачень. З метою профілактики бездоглядності, безпритульності правопорушень серед неповнолітніх, перед фахівцями стоять наступні завдання: виявляти сім'ї та неповнолітніх, які перебувають в соціально небезпечній ситуації; розробляти план і індивідуальну реабілітаційну програму з надання соціальної допомоги дітям і сім'ям «групи ризику»; залучати різні відомства і структури, що займаються профілактикою бездоглядності неповнолітніх, до вирішення питань їх виведення зі складної

життєвої ситуації; допомагати сім'ям, які перебувають у соціально небезпечному становищі, повернути здатність до нормального соціального функціонування.

Одним із ефективних і дієвих методів роботи соціального працівника з дитиною -жертвою сімейного насильства є психодраматичний метод. Його головними завданнями є створити безпечні умови, де дитина могла б змоделювати негативні емоції, не заганняючи їх всередину, і навчити конструктивно висловлювати гнів. Психодрама надає можливість „програти” драму внутрішнього світу, оволодіти своїм минулим і «попрощатися з ним», повірити в себе, в свої сили і можливість змін, знайти оптимальні способи поведінки в важких життєвих ситуаціях, освоїти нові ролі й моделі поведінки. Психодрама дозволяє моделювати в спеціально створених умовах групової роботи реальні життєві ситуації, шукати і знаходити оптимальні способи поведінки в них, освоювати нові соціальні ролі.

В даний час жертви сімейного насильства можуть звернутися за допомогою практично в будь-який з державних центрів соціального обслуговування сім'ї, дітей та молоді. Найбільш ефективною формою роботи з дітьми, які стали жертвами або очевидцями домашнього насильства, є кризовий стаціонар, який має нестандартну ситуацію, наближену до домашньої, що створює особливий психологічний клімат і має важливе психотерапевтичне значення.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

В.В. Шахрай
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА ОСОБИСТІТЬ ПІДЛІТКА

Складно уявити сучасний світ без всесвітньої мережі Інтернет, без соціальних мереж, без онлайн-комунікації, без існування того потоку інформації, отримання якого забезпечує нам даний ресурс.

Інтернет має великий вплив на життя та розвиток сучасного суспільства як в цілому так і на кожну особистість окремо. Ключовим поняттям є вплив – навмисна або ненавмисна дія, яку певна особа, явище, предмет виявляє стосовно іншої особи чи предмета. У контексті впливу на особистість він може бути позитивним або негативним.

Проблемою впливу Інтернету на особистість займалися І. Голдберг, Кімберлі Янг, Д. Аносов, О.Єгоров, О. Белінська, В. Лепській.

Надзвичайно актуальним і важливим є питання негативного впливу Інтернету на особистість підлітка, адже на цьому етапі розвитку відбу-

вається переформування особистості, внутрішнього світу, системи переживань дитини, що були сформовані до цього. На цій стадії особистість досягає статевого дозрівання. Психічний розвиток характеризується тим, що фактично вся стадія супроводжується кризою, Суть кризи полягає в глибокій, якісній заміні всього психічного процесу, її внутрішнього світу, системи цінностей. Тому на цьому періоді розвитку й життєдіяльності людина є надзвичайно вразливою до зовнішнього і внутрішнього впливів.

Результатом негативного впливу на особистість підлітка може бути інтернет-залежність.

Термін «інтернет-залежність» вперше було запропоновано американським психіатром А. Голдбергом для визначення психічного стану людини, який характеризується непоборною тягою до Інтернету, результатом якої є згубна дія на сфери діяльності людини (навчальну, соціальну, сімейну, професійну).

Інтернет-залежність – термін, який визначає велику кількість проблем пов'язаних з поведінкою і контролем над захопленнями. Було виокремлено п'ять типів залежностей(За класифікацією Кімберлі С. Янг – професора психології Пітсбурзького університету в Бретфорді):

- кіберсексуальна залежність;
- пристрасть до віртуального спілкування і знайомств;
- постійна потреба в Мережі: гра в азартні онлайн-ігри;
- надмірне навантаження інформацією;
- комп'ютерна залежність – постійна гра в комп'ютерні ігри;

Саме ці типи залежностей ми можемо спостерігати зараз як серед дорослих, так і серед підлітків.

Особливістю підліткового віку є криза, яка зумовлена істотними психічними та анатомо-фізіологічними змінами. У цей період часто виникають конфлікти з батьками, непорозуміння з вчителями, сварки з однокласниками, проблеми у спілкуванні. Реальність не зовсім приваблива і звичайно виникає бажання втекти від неї, сховатися, замінити на щось інше. І саме тут виникає небезпека, адже Інтернет це анонімність, відсутність контролю, всюдозволеність, самореалізація, тобто саме те, що може задовольнити підлітка. Спілкування в мережі виступає альтернативою спілкування в реальному житті. Участь у різноманітних спільнотах заміняє хобі, різноманітні комп'ютерні та онлайн-ігри створюють ілюзію цікавого проведення дозвілля.

Усе це захоплює, приваблює і майже не залишає часу на реальне життя, яке поступово перетворюється у віртуальне.

Отже, Інтернет може негативно впливати на особистість підлітка, оскільки в підлітковому віці вона повністю ще не сформована, не може повною мірою протистояти деструктивному впливу Інтернету або нівелювати його. У переважній більшості контроль контенту відсутній, реальне спілкування і життя замінюється віртуальним. Це приваблює, але і стає причиною інтернет-залежності. Фактично соціалізація і комуніка-

тивні процеси, які так необхідні у підлітковому віці, замінюються онлайн-спілкуванням. Серед проблем, які можуть виникнути внаслідок розвитку залежності можна зазначити такі: гіподинамія, гіпобулія, як результат погіршення фізичної, психічної, емоційної, розумової сфер життя.

Профілактична робота з підлітками, у першу чергу, повинна бути спрямована на формування у них духовно-моральних якостей, навчання соціальним навичкам (комунікабельності, впевненості у собі, самоповазі, ефективній взаємодії у соціумі), розвитку особистісних ресурсів. Робота з батьками передбачає зміну їх мотиваційної установки, підвищення ролі сім'ї у психолого-педагогічній профілактиці такої форми адикції, виховного потенціалу, надання психолого-педагогічної допомоги.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

В.М. Шевлякова

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Соціальна робота як професійна діяльність передбачає виконання різноманітних функцій, у тому числі здійснення соціальної допомоги різним верствам населення, однією з яких є підлітки девіантної поведінки. Працівники соціальних служб часто стикаються з необхідністю взаємодіяти з підлітками девіантної поведінки, виконувати профілактично-корекційну роботу з ними, проте не мають спеціальної підготовки щодо цього.

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників передбачає такі цикли нормативних дисциплін, як цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, фундаментальної підготовки, професійної та практичної підготовки, виробничу й наукову практику та державну атестацію. Окрім нормативних існують цикли вибіркових дисциплін – самостійного вибору навчального закладу і вільного вибору студента. Майбутні соціальні працівники поглиблено вивчають: соціологію, соціологію молоді, історію соціальної роботи, самоорганізацію, суїцидологію, соціальну профілактику; загальну психологію, психологію особистості, теорію соціальної роботи, методи соціальної роботи; сучасні підходи до організації та роботи різних соціальних служб, кадрового менеджменту, надання послуг у сфері соціального обслуговування та соціального захисту населення в Україні і за кордоном. Також вивчають загальні науки, а саме: історію культури України, українську мову, політологію, філософію, англійську мову, інформатику.

З особливостями профілактичної, реабілітаційної та корекційної роботи майбутні соціальні працівники знайомляться в процесі вивчення таких дисциплін, як: «Організація та методи волонтерської роботи» (2 курс), «Медико-соціальні основи здоров'я», «Соціальна профілактика» (2 курс), «Технології та методи соціальної роботи» (2 курс), «Суїцидологія» (3 курс), «Соціальна педагогіка» (4 курс). Так, при вивченні дисципліни «Соціальна профілактика» студенти не тільки готують інформаційні повідомлення з тем «Паління», «Алкоголь», «Наркотичні речовини», але й намагаються знайти нові методи профілактики. На дисципліні «Організація та методи волонтерської роботи» студенти проводять особисті волонтерські акції, за допомогою яких студент має можливість попрактикуватися у спілкуванні та допомогти тим, хто потребує, у тому числі підліткам із девіантною поведінкою. Предмет «Суїцидологія» акцентує увагу студентів на формування практичних навичок роботи з особами групи суїцидального ризику, що є необхідним елементом професійної підготовки майбутнього соціального працівника. «Методи соціальної роботи» знайомлять студентів із різноманітними технологіями в роботі з клієнтами, які потребують соціальної допомоги, у тому числі з технологіями діяльності соціального працівника щодо профілактики девіантної поведінки підлітків.

Отже, ефективність роботи з підлітками девіантної поведінки суттєво залежить від готовності соціальних працівників до цього виду діяльності, яка формується в процесі професійної підготовки фахівців у ВНЗ. Тому важливим завданням професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є формування в них готовності до роботи з підлітками девіантної поведінки в процесі вивчення відповідних теоретичних курсів із психології, соціальної роботи, практичних занять, виробничої практики в соціальних закладах, підготовки курсових, участі в наукових конференціях тощо.

Готовність майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів здійснювати профілактичну роботу з неповнолітніми, схильними до девіантної поведінки, є професійною необхідністю, адже від цього в значній мірі залежить успіх їх професійної діяльності і задоволеність результатами власної роботи.

Науковий керівник: С.В. Глазунов, кандидат історичних наук, доцент.

А.Т. Шевченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Сутність соціально-педагогічної діяльності з дітьми девіантної поведінки полягає в організації підвищеного піклування, виховання у них почуття власної гідності, орієнтації на позитивні якості характеру; попередження або подолання різних відхилень у поведінці; у встановленні контакту з перевиховуваним.

Мета діяльності соціального працівника/соціального педагога полягає у тому, щоб допомогти подолати кризу і самостійно змінити життя.

Соціальний працівник повинен проводити такі напрями соціально-педагогічної діяльності як:

1. Профілактика причин і наслідків девіації, особливо з тими дітьми, які перебувають у несприятливих умовах соціалізації, характеризуються негативною поведінкою, а також з тими, хто став на шлях асоціальної і протиправної поведінки.

2. Організація вільного часу, оскільки беззмістовне дозвілля є провідним фактором ризику.

3. Посередницька діяльність щодо залучення до роботи батьків, учителів, лікарів, співробітників міліції, громадськості.

Результатом соціально-педагогічної діяльності є перевиховання, оздоровлення та реабілітація.

Процес перевиховання можна розділити на 4 етапи:

– перший етап - вивчення дитини та її оточення;
– другий - забезпечення психологічної готовності до перевиховання (включає бесіди, формування почуття довіри, розвиток інтересу до певного виду діяльності);

– третій - накопичення моральних позитивних якостей, вчинків (на цьому етапі важливо, щоб дитина самостійно навчилася визначати позитивні й негативні сторони своїх вчинків та їх причини, самостійно обирала модель подальшої поведінки);

– четвертий етап - самовиховання, коли вихованець повинен самостійно вийти з кризи.

Варто зауважити, що в процес перевиховання крім соціального працівника/соціального педагога включається колектив вихованців, у який потрапляє дитина.

Процес реабілітації передбачає визначення спільних поглядів фахівця і клієнта, виявлення захоплень і особливостей поведінки, опори на позитивні якості особистості, визначення негативних якостей особистості й реакції на зовнішній вплив, вироблення спільних норм поведінки і взаємодії.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

О.О. Шепелєва

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблема безробіття є дуже нагальною для сучасної України. Аналіз стану даної проблеми та заходів з боку держави щодо її розв'язання дає підстави стверджувати, що останні, на жаль, не є високоефективними.

Соціальне забезпечення – це система соціально-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення в разі настання хвороби, інвалідності, старості, безробіття тощо.

Соціальне забезпечення людей, які зазнали соціального ризику, полягає у виплаті пенсій, допомог, наданні пільг і соціальних послуг; передумовою зазначених заходів є конкретні, визначені законодавством обставини (дії), а учасниками таких відносин є спеціалізовані страхові фонди, державні органи, комунальні та приватні заклади, що покликані надавати допомогу та догляд таким особам.

Становлення багаторівневої структури установ соціального захисту населення в Україні відбувається дуже складно, що можна пояснити нестачею ресурсів та відсутністю належної соціально-економічної результативності від діяльності органів соціального захисту.

Механізм реформування системи соціального захисту передбачає наявність певних передумов, зокрема, ефективно діючих законодавства та управлінських структур, тобто системи прийняття дієвих рішень в означеній сфері. Для забезпечення подальшого вдосконалення системи соціального захисту населення необхідно здійснити ряд соціально-економічних реформ у державі.

Основними напрямками реформування зазначеної сфери повинні стати:

- скорочення переліку соціальних виплат, відмова від надання тих видів допомоги, які не дають очікуваного соціального ефекту; сьогодні, незважаючи на соціально-економічну скруту, держава здійснює цілий ряд виплат, що не сприяють підвищенню матеріального добробуту громадян, але водночас потребують значних обсягів фінансування;

- заміна соціальних пільг на адресну соціальну допомогу, яка забезпечуватиме надання соціальної підтримки тим, хто її дійсно потребує, й гарантуватиме значну економію коштів державного і місцевого бюджетів;

- удосконалення законодавства в сфері соціального захисту, скорочення кількості нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу, ухвалення декількох законів, які будуть визначати основний перелік соціальних послуг в державі, прозоро описуватимуть функції, цілі і напрями роботи відповідних інститутів;

- зменшення монополізації державою ринку соціальних послуг, тобто поступове запровадження переходу до недержавного соціального страхування, яке на сьогоднішній день є дуже поширеним і успішно функціонуючим у багатьох розвинених країнах Європи;

- запровадження системи штрафів для громадян, які користуються пільгами, що їм не належать.

На основі вище наведеного можна зробити висновок про те, що сьогодні системі соціального захисту населення України притаманна ціла низка проблем, які потребують негайного вирішення. Ця система вимагає

реформування, впровадження нових методів та інструментів адміністрування, котрі без додаткових матеріальних затрат дозволять працювати їй більш результативно на користь тих, хто потребує соціального захисту. Такими напрямками є перехід від надання пільг та дотацій до адресної допомоги, удосконалення законодавства у соціальній сфері, скорочення переліку неефективних соціальних виплат, зменшення монопольної присутності держави на ринку соціальних послуг.

Реформування системи соціального захисту допоможе зменшити видатки державного бюджету та покращить добробут незахищених верств населення.

Науковий керівник: Ю.В. Борисова, кандидат соціологічних наук, доцент.

П.М. Шермет,

*аспірант, Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету, м. Кропивницький*

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Останнім часом концепція якості та управління нею посідає одне з чільних місць з-поміж дискусій щодо політики в галузі вищої освіти як в Україні, так і в провідних європейських країнах. Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті передбачено, що одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Як зазначено в Законі України «Про освіту», стандарт вищої освіти є основою оцінювання якості вищої освіти та професійної підготовки, а засоби діагностики вищої освіти використовуються для встановлення відповідності якості вищої освіти вимогам стандартів.

Педагогічна діагностика – це вид діяльності, мета якої полягає у встановленні і вивченні ознак, що характеризують стан і результати процесу навчання, і що дає змогу на цій основі прогнозувати можливі відхилення, визначати шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості його результату.

У поняття «діагностика» вкладається ширший і глибший зміст, ніж у поняття «перевірка знань, умінь і навичок» вчителів. Останнє тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження. У той час як діагностування включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, розглядає результати з урахуванням способів їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку дидактичного процесу. За своїми завданнями, цілями та сферою застосування педагогічна діагностика самостійна, але багато в чому вона запозичила свої методи у психологічної діагностики.

У контексті перевірки й контролю результатів навчання варте дослідницької уваги тлумачення терміна «педагогічна діагностика», запропоноване К. Інгенкампом. За твердженням автора, припущення, що педагогічна діагностика походить від психологічної не відповідає істині. За своїми задачами, цілями, сферою використання вона (педагогічна діагностика) завжди була самостійною і налічує стільки років, скільки й вся педагогічна діяльність. О. О. Копитовкваліфікує «педагогічну діагностику» як методологічну основу для динамічної оптимізації тестового контролю. Згідно з міркуваннями науковця, викладач, дотримуючись послідовності певних пунктів діагностики, характеризує статус учня (студента). Обираючи оптимальну дидактичну траєкторію й оптимізуючи навчальний процес, педагог сприяє переходові учня (студента) на більш високий рівень. Зважаючи на процесуальність, викладач постає в ролі суб'єкта, а учень (студент) – об'єкта діагностики. Якості, що отримує студент як об'єкт діяльності, маркують характеристики процесу навчання, порушуючи насамперед запитання «як?», а не «що?». Педагогічна діагностика стосовно тестового контролю – це дія, яку застосовує викладач для розпізнавання якісних характеристик тестового матеріалу шляхом вивчення психофізіологічного відгуку учасників групи, з огляду на індивідуальні та групові особливості, оцінювання педагогічного процесу або його окремих компонентів, умов, обставин, у яких цей процес відбувається. Зазначимо, що методологічна концепція «педагогічна діагностика» має циклічний характер.

Наголосимо, що педагогічна діагностика допомагає виконувати розширений якісний і докладний аналіз навчального матеріалу. Це органічний складник педагогічного процесу, особливий вид діяльності, спрямований на вивчення якостей, станів та результатів навчання, що дає змогу зафіксувати відхилення, запобігти появі недоліків у процесі навчання, а також спрогнозувати й скорегувати процес навчання для досягнення високого рівня якості.

Науковий керівник: О.І. Москаленко, доктор педагогічних наук, доцент.

І.В. Швець

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

Важливим завданням системи фахової підготовки є формування в майбутніх фахівців системи позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентоспроможності, до самореалізації в умовах ринкових відносин. Тому процес фахової підготовки у виші має

передбачати не тільки оволодіння майбутніми психологами системою глибоких знань, трудових умінь і навичок, а й формування в них професійної позиції задля успішної реалізації особистих інтересів та інтересів суспільства.

Найбільш активно проблема формування професійної позиції фахівця вивчалась у 90-ті роки ХХ століття, що зумовило виокремлення низки напрямків дослідження цього феномену (філософського, соціологічного, психолого-педагогічного), визначених роботами А. Маркової, О. Гуторової, І. Луценко, К. Лаптевої, Л. Красовської та ін. Питання теорії й практики формування професійної позиції майбутніх фахівців репрезентовано в студіях Є. Климова, А. Маркової, Д. Сьюпера та ін.

Проблематику формування позиції професіонала відображено в психологічних дослідженнях через категорію особистісного та діяльнісного підходів. Психологи розглядають будь-які позиції людини через категорію „особистість”, беручи за основу такі її характеристики, як активність, цілеспрямованість, мотиви, установки, погляди, інтереси й переконання. Поняття „позиція” в психологічному аспекті отождоюється з поняттям „позиція особистості” й характеризує суспільну сутність людини, пов’язану із засвоєнням різноманітного виробничого й духовного досвіду суспільства. Професійна позиція психолога в психологічному контексті відрізняється від його особистісної позиції: сучасна система освіти вимагає від фахівця-психолога сприймати клієнта не як об’єкт, а як суб’єкт діяльності, відповідно, через призму особистісної позиції психолог сприймає клієнта як іншу людину, а через призму професійної позиції – як суб’єкта, який потребує створення відповідних умов для взаємного спілкування й подальших особистісних змін.

Основними структурними компонентами професійної позиції майбутнього психолога є: ціннісно-мотиваційний (аксіологічний потенціал особистості майбутнього психолога як смислова основа його професійної позиції); когнітивний (інтелектуальний складник особистості студента як світоглядна основа професійної позиції майбутнього психолога); рефлексивно-діяльнісний (інтегрує в позиції майбутнього психолога такі якості фахівця, як активність, мобільність, креативність, самостійність та рефлексивність мислення, самоорганізованість, усвідомленість дій і вчинків і ін.).

Поділяємо погляди Д. Сьюпера, який інтегрує проблему формування позиції особистості як майбутнього професіонала з процесом професійного розвитку, який є можливим через освоєння власне професійної ролі, розвиток професійної мотивації, інтересів і установок, які слугують показником готовності до вирішення специфічних вікових завдань, пов’язаних із входженням у світ власної професії. Саме в процесі професійного розвитку формується активна трудова позиція особистості, яка за змістом співвідноситься з професійною й визначається вченими як осо-

бливе, активне, творче, усвідомлене ставлення до праці, зумовлене прагненням бути успішним і швидко досягати професійних цілей.

Передумовою успішного формування й саморозвитку позиції особистості як майбутнього професіонала є врахування індивідуальних психологічних та вікових особливостей студентства.

Студентський вік включає низку характеристик, які зумовлюють результативність професійного становлення фахівця. Зокрема, психологічні характеристики (темперамент, характер, здібності, воля); біологічні – розвиненість фізичних даних, інстинкти, тип вищої нервової діяльності й ін. Ці чинники вроджені і спадково зумовлені, розвиваються під впливом соціального середовища, яке регламентує місце особистості в суспільстві.

У цей період спостерігається висока швидкість психічних реакцій, розвитку пам'яті, здібностей. Домінантні позиції на цьому етапі розвитку особистості займає становлення інтелектуальних здібностей та характеру. Високої активності набуває формування морально-ціннісних й естетичних почуттів. Особливий інтерес для студентства становить процес освоєння соціальних ролей дорослих: суспільних, професійних, сімейних і ін. Стрімко розвиваються й закріплюються інтереси, потреби, здібності. Визначаються життєві орієнтири, окреслюються цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку інтелектуальних та фізичних даних, відбувається зростання творчих можливостей, збагачення емоційно-вольової сфери.

В студентському віці відбувається переоцінка цінностей. Мотивація поведінки набуває усвідомленого характеру. Розвиваються й зміцнюються важливі особистісні риси: відповідальність за власні дії й вчинки, наполегливість, цілеспрямованість, самостійність, уміння контролювати свої почуття й бажання.

Це дає підстави стверджувати, що студентський вік є періодом, у якому можливе найефективніше й найрезультативніше формування особистісних характеристик, зокрема професійної позиції.

Разом з тим слід пам'ятати, що в студентському віці здатність людини до абсолютно усвідомленої регуляції своєї поведінки остаточно не сформована. Тому інколи в діяльності особистості мають місце необдумані, негативні прояви поведінки. Слід урахувувати, що зі зміною віку та індивідуальних особливостей студентів, з переосмисленням соціальних, професійних і моральних цінностей унаслідок історичного процесу змінюватиметься і зміст фахової підготовки психологів і зміст їхньої професійної позиції. Тому інтегральність і динамічність цього явища зумовлюють його необхідність і сформованість.

Отже, задля розуміння особливостей змісту і структури професійної позиції майбутнього психолога та шляхів її формування необхідно знати та урахувувати особливості студентського віку, а саме: швидкі темпи розвитку пам'яті, реакцій; пластичність у формуванні навичок; домінування

становлення характеру та інтелекту; активний розвиток моральних й естетичних почуттів; динамізм в освоєнні соціальних ролей дорослого; формування й закріплення нахилів, інтересів, потреб; визначення життєвих цілей і прагнень; активне зростання творчих можливостей та ін.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор.

В.В. Шишацька,
аспірант, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІ

Сьогодні в педагогічному середовищі загальноприйнятим стає переконання в необхідності націлювати навчально-виховний процес на культивування в учнів здатності вільно адаптуватися до мікросоціальних середовищ, самовдосконалюватися в них за рахунок оперативної актуалізації та відповідного особистісного потенціалу.

Активізація пошуково-дослідницької діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів на всіх щаблях юридичної освіти спрямована на виявлення і всебічне обґрунтування можливості розвитку важливих професійних і особистісних якостей майбутніх юристів, формування у студентів юридичної спеціальності правової свідомості, вироблення у них громадянської і громадської активності, усвідомлення соціальної відповідальності юриста за виконання своїх функцій, прийняття правових рішень, від яких залежить права захищеність суспільства і окремих особистостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У цілому в роботах, присвячених дослідженню професійної компетентності юриста, розрізняють такі її види:

– спеціальна компетентність – як здійснення спеціалістом власне професійної діяльності на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток (Е.Ф. Зеєр, А.К. Маркова, К.К. Платонов та ін.);

– соціальна компетентність – як здійснення спільної (групової, продуктивної) професійної діяльності, а також опанування на належному рівні прийнятими в даній професії прийомами професійного спілкування, усвідомлення соціальної відповідальності власне за результати своєї діяльності (О.О.Бодальов, О.М.Шахматова та ін.);

– аутокомпетентність як адекватне уявлення фахівця про свої соціально-професійні характеристики, володіння техніками подолання професійних деструкцій та стану когнітивного дисонансу (Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін та ін.);

– екстремальна професійна компетентність як здатність діяти у неочікувано складних умовах, у разі аварій, порушень технологічних процесів тощо (О.М.Шахматова та ін.).

Незважаючи на велику кількість виділених видів професійної компетентності фахівців юридичної сфери діяльності, жоден з авторів не окреслює сутність, так званого, базового критерію, за яким можна було б їх класифікувати. Так, наприклад, соціальна і екстремальна компетентності мають різні характеристики для їхньої класифікації, а, отже, розрізняються за структурою, змістом та умовами формування. Зазначимо лише, що названі види компетентності означають зрілість людини в професійній діяльності і спілкуванні, становлення особистості як професіонала, формування його індивідуальності тощо. У науковій літературі зрілість розглядають як період найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей людини, прояви розвиненої відповідальності, потреби в турботі про інших людей, здатності до активної участі в житті суспільства тощо [2, с. 13].

Спробуємо встановити важливе для професійної діяльності якості юриста, що визначає його належну поведінку, і уявити теоретичне обґрунтування даного підходу.

З огляду на особливий суспільний статус юриста, його участь у вирішенні соціальних проблем суспільства і особистості, понад 87% респондентів (випускники вузу, викладачі, юристи-практики), які взяли участь в опитуванні, вказали на необхідність формування у майбутніх юристів почуття соціальної відповідальності як одного з істотних ознак юридичної професії.

Актуальність формування даного феномена у юристів диктується законодавчою базою держави. Ряд нормативно-правових актів формулюють вимоги до професійних якостей фахівців, особливе місце серед яких (з точки зору сутності та змісту юридичної професії) займає соціальна відповідальність юриста за виконання своїх функцій і результати своїх дій.

Це вимагає поглибленої підготовки юридичних кадрів, активізації творчої діяльності учнів, що сприяє розвитку професійного самовизначення, виробленні творчого стилю здійснення діяльності, виховання у студентів правового мислення, найбільш відповідає професійним завданням юридичної діяльності.

Для осмислення процесу формування у студентів уявлення про соціальну відповідальність юристів необхідно теоретичне обґрунтування шуканого поняття. Для цього ми звернулися до різних трактувань поняття «відповідальність».

Як філософське і соціологічне поняття відповідальність відображає об'єктивний, історично конкретний характер взаємовідносин між особистістю, колективом, суспільством з точки зору свідомого здійснення пред'явлених до них вимог. Це результат тих зовнішніх вимог, які

пред'являються до особистості суспільством. Сприйнятті індивідом, вони стають внутрішньою основою мотивації його відповідальної поведінки, регулятором якого служить совість [4, с. 453].

Згідно Педагогічному енциклопедичному словнику відповідальність - це відношення залежності людини від чого-небудь, сприймається їм як визначальною підставою для прийняття рішень і здійснення дій, прямо або побічно спрямованих на сприяння йому [5, с. 182].

З точки зору психології відповідальність розуміється як здійснюваний у різних формах контроль над діяльністю суб'єкта з позицій виконання норм і правил. Відповідальність особистості перед суспільством характеризується свідомим дотриманням моральних принципів і правових норм [6, с. 350].

Як категорія етики відповідальність характеризує особистість з точки зору виконання нею моральних вимог, відповідності її моральної діяльності морального обов'язку [7, с. 38]. Відзначимо, що трактування цього поняття в юриспруденції має особливе значення і розуміється як «державний примус до виконання вимог права. Правовідносини, кожна зі сторін якого зобов'язана відповідати за свої вчинки перед іншою стороною, державою, суспільством». Юридична відповідальність (цивільна, кримінальна, адміністративна, дисциплінарна) пов'язана з можливістю застосування примусової сили держави і виражається в санкції правової норми [8, с. 296].

Комунікативна компетентність юриста є важливою і водночас складною педагогічною проблемою. Таким чином, можна переконатися в тому, що володіння інструментальними компетентностями для майбутніх юристів стане гарантією успіху в житті людини.

Список використаних джерел

1. Байденко В.И. Государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования как комплексная норма качества высшего образования: общая модель и концепция / В.И. Байденко. – М., 2005.
2. Васильев В.Л. Юридическая психология / В.Л. Васильев. – СПб.; М., 1998. – 650 с.
3. Вербицкий А.А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение / А.А. Вербицкий. – М., 2000.
4. Государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования по специальности 021100 Юриспруденция. – М., 2000.
5. Губаева Т. Язык и право. Искусство владения словом в профессиональной юридической деятельности / Т.В. Губаева. – М.: Норма, 2003. – 210 с.
6. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.

7. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер. – М., 2003.
8. Жалинский А.Э. Профессиональная деятельность юриста / А.Э. Жалинский. – М., 2007.

Науковий керівник: О.О. Павленко, доктор педагогічних наук, професор.

О.Н. Шкинёва,
Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро

ПОДГОТОВКА ДЕТЕЙ – СИРОТ И ДЕТЕЙ, ЛИШЁННЫХ РОДИТЕЛЬСКОЙ ОПЕКИ, К САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ЖИЗНИ

Социализация и социальная адаптация – очень важные процессы становления личности. Они заключаются в изучении и принятии норм, идеалов и ценностей общества, овладение социально значимыми характеристиками сознания и поведения, которые необходимы для здоровых отношений личности с обществом.

Самым главным местом, где проходит социализация индивида, является семья. Именно в семье ребёнок учится строить взаимоотношения, учитывая деловую и эмоциональную стороны общения. В семье формируются навыки самообслуживания, умения обращаться с финансами, заботиться о здоровье, складывается представление о взаимодействии с различными государственными службами. Семья даёт морально – нравственные и профессиональные ориентиры, влияющие на дальнейшую жизнь растущего индивида. Отсутствие семьи может отрицательно сказаться на социализации и приобретении навыков, необходимых для полноценной самостоятельной жизни.

К сожалению, не у каждого ребенка, оставшегося без родительского попечения, есть возможность расти в благоприятном семейном кругу. По данным 2017 года, в Украине в детских интернатных учреждениях воспитывается почти 106 тысяч детей. Они лишены возможности перенимать мудрость и опыт взрослой жизни от любящих старших родственников. Воспитательную и образовательную функцию семьи в отношении воспитанников интернатов берут на себя различные государственные и негосударственные структуры.

Центр социальных служб для семьи, детей и молодёжи (ЦСССДМ) – государственное учреждение, которое обеспечивает организацию и проведение социальной работы со старшеклассниками и выпускниками интернатных учреждений, направленной на формирование ответственности и навыков самостоятельной жизни. Согласно Стандартуоказания социальных услуг по социальной адаптации учеников и выпускников учреждений для детей – сирот и детей, лишённых родительского попечения, ЦСССДМ оказывает следующие виды услуг: помощь в решении

жилищных проблем, помощь в трудоустройстве, переквалификации и обучении, помощь в приобретении и развитии навыков самообслуживания, оказание социально – правовой помощи и социально – психологической поддержки.

В 2017 году президент Украины подписал Закон «Об обеспечении организационно-правовых условий социальной защиты детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки». Законом вводится институт наставничества для работы с детьми, которые воспитываются в интернатных заведениях, с целью их поддержки и подготовки к самостоятельной жизни.

Основными задачами наставничества являются определение и развитие способностей ребенка, реализация его интересов в профессиональном самоопределении; предоставление ребенку доступной информации о его правах и обязанностях; формирование у ребенка практических навыков, направленных на адаптацию к самостоятельной жизни, в том числе решение бытовых вопросов.

Помощь в подготовке и адаптации детей, не получивших семейного воспитания, к уверенному переходу к самостоятельной жизни государству оказывают различные благотворительные фонды, проекты, программы. На базе ЦСССДМ создаются молодёжные клубы, проводятся тренинги и консультации, направленные на подготовку к успешной самостоятельной жизни различными негосударственными организациями.

С 2003 года в Украине работает международная благотворительная организация по поддержке детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, и детей, которым грозит потеря семьи «Детские деревни – SOS». Программы этой организации охватывают Киевскую и Луганскую области. В 2009 году построен первый на Украине СОС-городок для 13 семей в Броварах. На базе этого городка действует уникальная программа поддержки молодёжи, выходящей из-под опеки и подготовки её к самостоятельной жизни во всех аспектах. Так же организация ведёт общественно – правовую деятельность, оказывает помощь переселенцам, семьям, которые столкнулись со сложными жизненными обстоятельствами, поддерживает и развивает семейные формы воспитания.

К проблеме адаптации молодёжи, оставшейся без родительского попечения, в Украине обращено пристальное внимание. Для получения наилучшего результата: воспитание зрелого, ответственного молодого поколения, ориентирующегося во всех тонкостях взрослой жизни, используются все доступные возможности. По словам уполномоченного Президента Украины по правам ребёнка Николая Кулебы, из всех детей, воспитывающихся в интернатах, только 8% имеют статус сироты, а остальные 92% имеют родителей. Поэтому, на мой взгляд, помимо работы со статусными детьми, следует уделять больше внимания поддержке и помощи существующим семьям, созданию благоприятных экономических и социальных условий жизни.

Научный руководитель: И.В. Олейник, кандидат педагогических наук.

Е.В. Шкурко,
кандидат філологічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро
О.В. Горб,
Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро

ВЛИЯНИЕ СИНТАКСИЧЕСКОЙ ОМОНИМИИ НА КАЧЕСТВО АВТОМАТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ПРЕДЛОЖЕНИЙ

Мы живем в эпоху бурного развития науки и внедрения новейших информационных технологий во все сферы жизни людей, в том числе и в область образования.

В последние годы в высших учебных заведениях Украины особое внимание стали уделять развитию прикладных дисциплин, среди которых важнейшее место занимает прикладная лингвистика.

С точки зрения современного подхода основным направлением компьютерной лингвистики являются задачи автоматической обработки текстов на естественном языке, который, по мнению специалистов, служит оптимальной формой диалога человека и машины. Понимание компьютерной системой текста заключается в умении анализировать его на морфологическом, синтаксическом и семантическом уровнях.

Первый эксперимент в области автоматического синтаксического анализа, проведенный в середине прошлого столетия, потерпел фиаско, поскольку в результате была получена неправильная синтаксическая структура – компьютер не согласовывал падежи даже в простейших предложениях. Кроме того, компьютер в большинстве случаев не смог построить высказывания по заданной структуре, так как не были прописаны необходимые правила и был ограничен список слов, которые машина могла бы распознать. В результате ряда повторных попыток был получен правильный вариант, однако это было скорее случайностью, чем действительным прорывом в исследованиях. С тех пор эта область компьютерной лингвистики подверглась колоссальным изменениям, были созданы целые корпуса правил, что значительно увеличило возможности компьютера в данной области.

Неудачи при проведении автоматического синтаксического анализа частично были связаны с таким негативным лингвистическим явлением, как синтаксическая неоднозначность.

В строе предложения слова и словосочетания претерпевают определенные изменения в своих отношениях и связях. Одним из таких изменений является двусторонняя связь, при которой некоторый компонент высказывания может быть подчинен сразу нескольким доминантам.

Причинами возникновения в русском языке омонимичных конструкций являются порядок расположения слов, возможность различного членения

предложения на синтагмы или, чаще всего, совокупность указанных факторов, поскольку чаще всего синтаксическая неоднозначность бывает обусловлена наличием в высказывании компонента, занимающего такую позицию, которая позволяет соотнести его либо с предыдущей, либо с последующей синтагмой.

Рассмотрим предложение, которое можно интерпретировать по-разному в зависимости от того, к какой из двух возможных доминант будет отнесено словосочетание «вяленой воблой»: *Торговка / вяленой воблой // торчала между ящиками* (В. Катаев).

Если соотнести указанный омонимизирующий компонент с существительным «торговка», предложение получит следующее значение: женщина, торговавшая вяленой воблой, торчала между ящиками; если же отнести словосочетание «вяленой воблой» к глаголу «торчала», высказывание приобретет другое значение: торговка, имевшая вид вяленой воблы, торчала между ящиками.

Зная контекст и отношение автора к описываемым событиям, читатель придет к мнению о том, что верным является второй вариант прочтения данного предложения. А вот компьютер, лишённый человеческой интуиции и чувства юмора, скорее всего, соотнесет словосочетание *вяленой воблой* с ближайшим словом – *торговка*. Чтобы проверить нашу версию, мы провели эксперимент: система автоматического синтаксического анализа получила задание – установить связи между частями указанного предложения и изобразить эти отношения графически.

Компьютер выдал такой результат: (((*торговка*) (*вяленой воблой*)) (*торчала* (*между ящиками*))).

Как мы и предполагали, машина отнесла омонимизирующий компонент *вяленой воблой* к слову *торговка*, тем самым неправильно интерпретировав смысл высказывания в целом. При анализе остальных компонентов предложения компьютерная программа не допустила ошибок в определении синтаксических связей.

Для того чтобы более подробно изучить работу машины, мы выбрали для анализа еще несколько синтаксически неоднозначных предложений, среди которых было следующее: *Потом был на закуске / после обеда //, данной городским главою...* (Н. Гоголь).

В указанном предложении омонимизирующий компонент *данной* можно соотнести с двумя доминантами – «закуска» и «обедня», в зависимости от чего будет меняться смысл высказывания: в первом случае фраза приобретает следующее значение – Чичиков после обеденной службы в церкви был на закуске (то есть на обеде) у городского главы; современный читатель, не знающий точного значения слова «обедня», соотнесет слово *данной* с этой доминантой, поймет предложение по-другому – после обеда, которую организовал городской глава, герой был еще и на закуске.

Так как это предложение было взято из известного произведения Н.В. Гоголя «Мертвые души», а компьютер имеет доступ к корпусам, в

которых содержится этот текст, мы предположили, что в данной ситуации компьютерная система правильно определит синтаксическую связь. Чтобы проверить наши догадки, мы провели автоматический синтаксический анализ, в результате которого был получен следующий результат: *((потом) (был) (на закуске) (данной городским главою)) (после обеда))*. Как и предполагалось, компьютер верно указал связи между компонентами высказывания.

Когда же для анализа было выбрано более сложное предложение, машина не смогла определить не только связи омонимизирующего компонента с доминантами, но и синтаксические связи между остальными компонентами высказывания.

Основываясь на результатах проведенных анализов, можно сделать следующий вывод: на современном этапе развития компьютерных технологий с помощью машины можно осуществлять автоматический синтаксический анализ только простейших предложений, причем верные результаты будут получены лишь в том случае, если у программы будет доступ к контексту, а также если для понимания высказывания не будут нужны человеческая интуиция и чувство юмора.

Несмотря на грандиозные открытия в области высоких технологий наука до конца так и не познала механизмы человеческого мышления и речи, следовательно, основной задачей прикладных лингвистов является участие в создании такого искусственного интеллекта, который мог бы общаться с пользователями на естественном языке и обрабатывать тексты с такой же эффективностью, как человек.

Мы, студенты специальности «Прикладная лингвистика», надеемся, что знания, полученные в университете имени Альфреда Нобеля, позволят нам принять посильное участие в создании новых информационных технологий и средств обработки информации.

О.Л. Шумський,

*кандидат педагогічних наук, докторант,
Запорізький національний університет*

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ УМІНЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ ЛІНГВОСАМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення, у зв'язку зі стрімким збільшенням обсягу інформації, знання в готовому вигляді перестають бути самоціллю, а, навтімість, стають передумовою для успішної реалізації і постійного саморозвитку та самовдосконалення особистості у її подальшій професійній діяльності. У цьому зв'язку завданням вищих навчальних закладів є сфор-

мувати у студентів потребу в постійному пошуку додаткових знань, допомоги оволодіти вміннями та навичками самоосвітньої, а для майбутніх учителів іноземних мов – лінгвосамоосвітньої діяльності, яка полягає в самостійному вдосконаленні своїх іншомовних і соціокультурних знань, умінь та навичок.

З цією метою процес іншомовної підготовки студентів-лінгвістів має передбачати формування та розвиток умінь самоорганізації власної лінгвосамоосвітньої діяльності, що включає такі обов'язкові взаємопов'язані етапи: 1. Визначення мети лінгвосамоосвітньої діяльності. 2. Конкретизація пізнавальної, проблемної або практичної задачі. 3. Самооцінка готовності до самостійної роботи з вирішення поставленої або вибраної лінгвістичної задачі. 4. Вибір адекватного способу дій, що гарантуватиме вирішення задачі, а також виявлення найбільш ефективних шляхів та засобів для її розв'язання. 5. Планування (самостійно або за допомогою викладача) самостійної роботи з вирішення лінгвістичної задачі. 6. Реалізація програми виконання самостійної діяльності. 7. Самоконтроль ті самооцінювання одержаних результатів. 8. Рефлексія власної лінгвосамоосвітньої діяльності. Слід підкреслити, що рефлексія має супроводжувати кожний з вищеперелічених етапів означеної діяльності, що становить підґрунтя для оволодіння студентами метакогнітивними стратегіями і сприяє формуванню їх суб'єктної позиції. 9. Завершальним етапом є аналітичний, що полягає в здійсненні студентом разом із викладачем системного аналізу повного циклу власної лінгвосамоосвітньої діяльності.

На наш погляд, у процес іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов необхідно включити навчальні та тренувальні завдання лінгвосамоосвітньої спрямованості, які передбачають самостійний вибір студентами необхідних дій для їх вирішення, що сприяє розвитку відповідних самоорганізаційних умінь, а саме: умінь планувати, контролювати, аналізувати, індивідуалізувати процес оволодіння іноземною мовою, обираючи найбільш дієві способи та прийоми; оцінювати результати власної лінгвосамоосвітньої діяльності і вдосконалювати ці вміння з поступово зростаючим ступенем самостійності.

Такі аутометодичні задачі відображають методичну сторону оволодіння певним об'єктом пізнання в галузі іноземних мов і є засобом самостійного вдосконалення мовної, мовленнєвої, комунікативної та професійної діяльності, а також засобом опанування лінгвоавтодидактичними вміннями, пов'язаними з методикою власної самоосвітньої діяльності з вивчення іноземної мови.

Аутометодичні задачі мають бути інтегровані в структуру практичного курсу з іноземної мови поряд із комунікативними, мовними, мовленнєвими, країнознавчими задачами тощо. Проте, вони можуть бути запропоновані і у вигляді спеціальних завдань з методики організації власної лінгвосамоосвітньої діяльності в цілому.

При цьому функції викладача обмежуються аналізом одержаних результатів, підбиття підсумків, унесенням необхідних корективів у навчальні завдання у відповідності з індивідуальними психологічними особливостями та стилями засвоєння іноземної мови кожним студентом. Таким чином викладач здійснює педагогічний супровід лінгвосамоосвітньої діяльності, в процесі якої розширюються іншомовні знання та вдосконалюються мовленнєві вміння студента.

Педагогічний супровід реалізується за такими напрямками:

- конструювання самоосвітнього середовища, що включає в себе необхідні ресурси для лінгвосамоосвітньої діяльності;
- узгодження планів іншомовної підготовки студентів з індивідуальною траєкторією лінгвосамоосвітньої діяльності, а саме: види й теми завдань, строки подання результатів, критерії виконання завдань, розробка технологічної карти;
- консультування студентів з питань їх самоосвітніх потреб або труднощів, що виникають у ході лінгвосамоосвітньої діяльності;
- створення педагогічних умов для успішного перебігу, оцінки та рефлексії лінгвосамоосвітньої діяльності студентів;
- здійснення індивідуальної педагогічної підтримки студента в його самостійній роботі з оволодіння іноземною мовою.

Процес формування вмінь самоорганізації лінгвосамоосвітньої діяльності майбутніх учителів іноземних мов є досить складним і проходить такі стадії у своєму перебігу: самостійна активність, самоорганізація та самореалізація.

– Рівень самостійної активності характеризується активною позицією студента в навчальному процесі, бажанням самостійно вирішувати поставлені лінгвосамоосвітньої задачі. На цьому рівні самостійна діяльність здійснюється за безпосередньої організаційної допомоги з боку викладача. Пропоновані завдання мають, здебільшого, алгоритмічний характер, а елементи дослідження, творчості зустрічаються епізодично.

Діяльність викладача полягає в мотивуванні студентів до розв'язання проблемних і практико-орієнтованих лінгвістичних задач, а також у розвитку у них умінь роботи з інформацією (виокремлювати головне, класифікувати, переводити інформацію з одної форми в іншу тощо).

– Рівень самоорганізації характеризується вже доволі високою мотивацією самостійної діяльності, спрямованої на вирішення професійних лінгвосамоосвітніх задач. Студент не просто самостійно вирішує поставлену задачу, він планує роботу з досягнення поставленої мети, вміє здійснювати цілеспрямований пошук і відбір інформації для її вирішення. Він вільно використовує дослідницькі та пошукові методи для конструктивного розв'язання конкретної задачі. Викладач виступає в ролі консультанта, який надає рекомендації з використання різноманітних джерел інформації для вирішення поставленої задачі.

– Рівень самореалізації характеризується тим, що студенти самостійно ставлять мету діяльності, розробляють план, глибоко проникають у сутність явищ та їх взаємозв'язків, знаходять нові способи дій, створюють нові, оригінальні продукти діяльності. Основними методами вирішення професійних лінгвосамоосвітніх задач є пошукові та дослідницькі. Студенти не лише розв'язують поставлену задачу, але й обґрунтовують запропонований варіант рішення, здійснюють рефлексію процесу та результату самостійної діяльності й, у відповідності з цим, складають план своєї лінгвосамоосвітньої діяльності, допомагають в організації самостійної діяльності студентам з більш низьким рівнем розвитку самостійності. Викладач, здебільшого, виконує контролюючу функцію.

Для розвитку самостійності та автономності кожного студента часто використовуються групові методи навчання. При цьому з метою надання взаємної допомоги одним одному в групі включаються студенти з різним рівнем розвитку вмінь самостійної діяльності. Для успішного виконання навчальних і професійних колективних лінгвосамоосвітніх задач студенти спільно моделюють самоосвітню діяльність, зокрема: виокремлюють умови, важливі для реалізації мети; складають програму або план дій; прогнозують кінцевий результат і зіставляють його з певним зразком або еталоном, що в сукупності сприяє формуванню і розвитку у кожного студента вмінь самоорганізації власної лінгвосамоосвітньої діяльності.

О.С. Янченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

З огляду на соціально-економічні обставини сьогодення, суспільство стикається з цілком новітньою ситуацією в системі вищої освіти, тому з'являється потреба в переосмисленні викладачами своєї позиції щодо методів та прийомів навчання, ставлення до студентів у процесі взаємодії з ними.

У цьому контексті стає цікавим відкрите у педагогіці та психології явище фасилітації. Важливість вивчення можливостей фасилітації у навчанні та вихованні зумовлена необхідністю активізації діяльності викладачів та навчально-професійної діяльності студентів в умовах сучасної вищої школи. Індивідуальні перетворення, а не статичне знання, є найголовнішим, що має сенс при виборі мети освіти сьогодення.

Поняття «педагогічна фасилітація», «педагог-фасилітатор» у педагогіці й психології виникають на основі теорій, запропонованих у 50-х рр. ХХ ст. К. Роджерсом спільно з іншими представниками гуманістичної психології. Сьогодні вивчення фасилітативності (у працях В. Абрамова,

І. Авдєєвої, О. Андрєєва, А. Болотової, О. Врубльовської, О. Дімової, О. Кондрашихіної, О. Левченко, П. Лушина, Г. Межиної, Л. Петровської, О. Шахматової та ін.) охоплює характеристики суті, змісту та структури цього феномену, розкриття властивостей суб'єктів такої взаємодії, дослідження технологій фасилітативного впливу, аналіз чинників формування фасилітативної компетентності тощо.

Термін «фасилітація» від англ. дієслова «facilitate» перекладається як „полегшувати, допомагати, сприяти”. Фасилітація в глибокому розумінні означає розкриття справжніх людських якостей у присутніх учасників групи і допомогу стати кимось більшим, ніж просто учасниками. У зв'язку з цим, завдання фасилітації – допомогти окремим учасникам знайти гармонію у відносинах з оточенням, а також з самими собою, тому для організації ефективної взаємодії в процесі фасилітації викладач повинен добре знати процес і володіти відповідними навичками.

Педагогічна фасилітація – це посилення продуктивності освіти (навчання, виховання) і розвиток суб'єктів професійно-педагогічного процесу за рахунок їх особливого стилю спілкування і особистості викладача.

Фасилітатор – це ведучий, викладач, основною функцією якого є стимулювання, м'яке спрямування процесу розумової діяльності в групі студентів, спрямоване на пошук і аналіз інформації щодо конкретного питання або поставленого завдання. Головним завданням фасилітатора є необхідність донести до студента думку про те, що першорядний результат навчання у вищому навчальному закладі - спроможність до високоінтенсивного і грамотного пошуку знань.

Таким чином, фасилітатор – це нейтральний лідер, який робить процес групової роботи легким і ефективним. Він не пропонує готових рішень, не нав'язує своєї думки, він надає певні засоби, за допомогою яких група сама знаходить вирішення. Тому роль фасилітатора повинна зводитися до вибору теми і питань для обговорення, організації процесу роботи, створення творчої, вільної, позитивної атмосфери.

Роль фасилітатора потребує від викладача особливих умінь, до яких можна віднести вміння уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати як хід подій, так і стиль поведінки студентів; здатність налагоджувати просту і плідну комунікацію між учасниками навчальної групи; аналізувати і корегувати дії студентів; діагностувати і заохочувати ефективну (корегувати неефективну) поведінку; сприяти створенню моделі ефективної поведінки; забезпечувати зворотній зв'язок між учасниками навчального процесу, не використовуючи при цьому «наступальних» і «оборонних» форм спілкування; знаходити та активізувати конструктивні моделі поведінки при внутрішньогруповій взаємодії; – активізувати подібні моделі у міжгруповій роботі; викликати довіру студентів, бути терплячим; бути справедливим, та зберігати нейтральну позицію при оцінюванні роботи.

У дослідженні І. Жижиної встановлені наступні основні індикатори фасилітаційних здібностей педагогів: емпатія, інтроверсія – екстраверсія, лідерство, комунікативність, рефлексія, щирість.

Мета фасилітації – організація ефективної роботи студентів на засадах гуманізму, конструктивної взаємодії та особистісного саморозвитку, що в освітньому процесі може зводитися до вирішення кейсів, конкретних бізнес-ситуацій, де потрібно знайти рішення, проаналізувати проблеми, зібрати ідеї, уточнити завдання, спланувати дії тощо.

Головними умовами фасилітації можна назвати: проблемне навчання; глибока довіра викладача до студентів, їх можливостей; взаємоповага; толерантне ставлення до студентів, розуміння їх реакцій; забезпечення студентів інформаційними, дидактичними, матеріально-технічними ресурсами.

Концепція педагогічної фасилітації може розглядатися як один із найважливіших шляхів інтерактивного навчання у виші. При цьому педагогічну фасилітацію у вищій освіті можна розглядати як функцію стимулювання, ініціювання і заохочення саморозвитку і самовиховання студентів як суб'єктів навчально-професійної діяльності за рахунок суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і студента, демократичного стилю спілкування і привабливих особливостей особистості педагога в процесі інтерактивного навчання.

Виходячи з цього, основними завданнями педагогічної фасилітації у вищій освіті є: розвиток індивідуальності, творчості, суб'єктності студентів; стимулювання, надання педагогічної підтримки, супроводу та ініціювання різноманітних форм індивідуалізованої активності студентів вишу на всіх етапах педагогічного процесу, всередині яких здійснюється особистісне становлення і розвиток кожного студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Алгоритм управлінських дій викладача вищого навчального закладу в процесі інтерактивного навчання можна представити у вигляді «атрибутивного кільця» фасилітації, а саме фасилітація: потребо-мотиваційної сфери особистості студента як суб'єкта мотивуютьорюючої діяльності; формування мети суб'єкта навчально-професійної діяльності; пошуку предмета суб'єкта пізнання; пошуку методу діяльності суб'єкта навчально-професійної діяльності; пошуку засобів і шляхів пізнання суб'єкта; реалізації процесу суб'єкта навчально-професійної діяльності; рефлексії суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Організація занять із застосуванням методу фасилітації доцільна у випадках, коли піднімаються гострі теми, які вимагають конкретних рішень; коли ситуацію потрібно розглянути комплексно, з різних сторін; тоді, коли потрібно організувати ефективне групове обговорення, де кожен учасник може висловитися, поділитися ідеями, досвідом і припущеннями. Продукт, отриманий за допомогою застосування методу «фасиліта-

ції», можна уявити як прийняте, зафіксоване на папері (на фотографіях, на будь-якому іншому носії) організаційне рішення або пропозиція.

Серед найбільш поширених методів фасилітації можна назвати наступні: технологія «Open Space», «інтернаціональне кафе», динамічна фасилітація, класичний мозковий штурм, метод Дельфі, стратегія Уолта Діснея, негативний мозковий штурм, дискусія, технологія «ідея-лог», «скампер», грейп-коктейлі та інші. Фасилітаційні сесії можуть тривати від 4 годин до 3 днів. Розмір групи: від 8 до 50 учасників. Метод групової роботи в формі «фасилітації» актуальний в обговоренні питань організаційного розвитку, процесі навчання (проведення конференцій, семінарських занять), при стратегічному плануванні, аналізі ситуацій або проблем, виробленню нових ідей, в проектній роботі тощо.

Не можна сказати, що в процесі викладання слід чітко дотримуватися однієї з трьох моделей фасилітації: ієрархічної, співпраці або автономної. Швидше за все, вибір повинен зупинитися на тій моделі, яка більшою мірою відповідає аудиторії в конкретний момент часу і при вивченні конкретного розділу дисципліни. Найчастіше перевага віддається моделі міксу, що враховує особливості кожної з трьох видів фасилітації.

Реалізація концепції фасилітації у вищій освіті передбачає створення ряду педагогічних умов: підвищення ступеня суб'єктивної значимості навчання для студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності; конгруентність викладача; психологічна безпека і психологічна свобода для студента і викладача.

Ступінь суб'єктивної значимості навчання для студента вищого навчального закладу означає, що тільки та освіта є найбільш продуктивною, яка передбачає не просте засвоєння суб'єктом навчально-пізнавальної діяльності знань, а орієнтована на зміну внутрішнього чуттєво-когнітивного досвіду.

Конгруентність викладача в вищій школі проявляється в тому, що він чітко розуміє своє ставлення до студентів як суб'єктів навчально-професійної діяльності, розуміє всі рубежі взаємодії, рефлексує і приймає свої почуття по відношенню до студентів відповідно до адекватної навчальної ситуації і моделі спілкування.

Викладач-фасилітатор підвищує ефективність навчання, перш за все, за рахунок оптимізації процесу спільної роботи в групах «викладач-студент» і «студент-студент». При цьому важливі форми і способи внутрішньогрупової взаємодії: як студенти розмовляють між собою, як знаходять загальне розуміння проблем, як приймають рішення і вирішують конфлікти.

Виходячи з вищевикладеного, педагогічна фасилітація – це новітній ступінь підготовки майбутніх фахівців, який є високоякісним і належним відповідно до сучасних практичних запитів. Послугування даним методом у вищій освіті сприяє підвищенню ефективності групової роботи,

суб'єктної залученості в неї всіх учасників і максимального розкриття творчого потенціалу особистості.

Практична значимість застосування у вищій освіті методу «педагогічної фасилітації» зводиться не тільки до вирішення кейс-ситуацій, уточнення завдань, а й рефлексивного аналізу проблем, розробці індивідуальних освітніх траєкторій і маршрутів студентів як ефективних і успішних випускників вузу. Таким чином, явище педагогічної фасилітації у вищому навчальному закладі вимагає подальшого вивчення і осмислення.

Науковий керівник: І.В Олійник, кандидат педагогічних наук.

В.В. Ярошинська

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРО ДЕЯКІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Відомо, що при навчанні англійської мови слід розвивати навички та вміння з чотирьох основних мовних видів діяльності: читання, письма, говоріння та аудіювання. На нашу думку, якщо у тих хто навчається немає певної мети і прагнення, вивчити іноземну мову майже не можливо. Якщо людині дійсно подобається вивчати англійську мову, вона буде її вивчати завжди і всюди, незалежно від вільного часу. Приведемо приклад: якщо людина має прагнення і у неї є 3 години часу, щоб вивчити нові слова з англійської мови вона вивчить їх і за годину, але якщо немає ні мотивації ні мети для вивчення, вона може просидіти 3 години але так і не вивчивши матеріал.

Для багатьох людей, хто вивчає англійську мову, як іноземне аудіювання є проблемою, своєрідним наріжним каменем. Навіть під час прослуховування пісень на рідній мові такі люди, з першого разу деяких слів не розуміють, що вже казати про англійську. Отже, робимо висновок, що обрана нами тема залишається актуальною та ще не вирішеною до кінця у наш час.

Розглянемо методику аудіювання Н.В. Елухіної. Вчена простежує два шляхи навчання аудіювання. Перший шлях пропонує навчання аудіювання в процесі виконання спеціальних вправ, тобто аудіювання виступає як мета навчання, отже, цим шляхом аудіювання слід навчати як вид мовної діяльності. Прихильники ж другого шляху вказують на необхідність поєднання вправ в аудіюванні з елементами говоріння, читання, і письма. Тобто аудіювання тут виступає як засіб навчання інших видів мовної діяльності. Для цього передбачається неспеціальні вправи. Багато методистів, наприклад: Е.Н. Соловова, Г.В. Рогова, І.Н. Верещагіна об'єднують ці два шляхи. Вони пропонують навчати ауді-

ювання як мета, а потім як засіб, і тому вони вважають, що система вправ для навчання аудіювання повинна включати в себе як спеціальні, так і неспеціальні мовні вправи. Існує дві точки зору на етапах навчання аудіювання. Елухіна Н.В. пропонує два етапи: 1) слухання тексту і перевірка розуміння прослуханого; 2) робота з розвитку базисних умінь аудіювання. Друга точка зору об'єднує те, що було досягнуто до Елухіної Н.В. і після неї. Отже, з цього виводимо такий хід роботи з кожним текстом для аудіювання:

- 1) підготовка до прослуховування;
- 2) аудіювання тексту і перевірка його розуміння;
- 3) спеціальні вправи на розвиток базисних умінь;
- 4) не спеціальні вправи.

Вправи для формування загальних адитивних навичок:

- 1) прослухайте наступні слова і підніміть руку, почувши слово зі звуком;
- 2) прослухайте пропозиції, підніміть руку, почувши питальні (стверджувальні, негативні) речення;
- 3) прослухайте ряд звуків, виділіть і запишіть задані звуки, спочатку спостерігаючи артикуляцію вчителя, потім НЕ спостерігаючи її;
- 4) усно розділіть почуте слово на звуки і назвіть їх;
- 5) визначте кількість голосних і приголосних звуків у почутих словах;
- 6) визначте кількість складів в почутих словах;
- 7) прослухайте фразу і скажіть, скільки разів в ній вжито заданий звук;
- 8) відзначте в колонках відповідними номерами почуті слова в тій послідовності, в якій вони звучать;
- 9) знайдіть і виділіть в ряду написаних слів почуте слово;
- 10) визначте кількість слів у прослуханих пропозиціях;
- 11) визначте на слух омоніми і пароніми;
- 12) визначте на слух місце наголосу і його роль (смісло-розрізняльну, логіко-видільну, модальну);
- 13) відзначте паузи в звуковому мовному потоці;
- 14) визначте на слух комунікативний тип пропозиції в рідній та іноземній мові, а також відзначте спільне та відмінне в їх інтонаційному оформленні;
- 15) визначте на слух дефект мови диктора (шепелявість, сюсюкання, гаркавість);
- 16) у списку російських слів підкресліть ті, яким відповідають почуті іншомовні.

Таким чином, нами було розглянуто три методики викладання аудіювання, але методика Н.В. Елухіної, з нашої точки зору, є найбільш вдалою та ефективною про що також свідчить велика кількість відгуків викладачів та тих, хто навчається. Дев'яносто відсотків зі ста запевняють,

що ця методика діюча і варто нею скористатися, тому наші подальші інші дослідження будуть присвячені саме цій методиці.

Науковий керівник: Н.О. Черняк, старший викладач.

І.О. Ясінська
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро*

ПРОБЛЕМА СЕКСУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СІМ'Ї

На сьогодні проблема статевого виховання є надзвичайно актуальною, оскільки в українському суспільстві стрімко зростає кількість неповнолітніх, які вступають в статеві стосунки. Це породжує незаплановану вагітність, зростання кількості ранніх абортів, які призводять до безпліддя в майбутньому. Щоб підвищити сексуальну культуру потрібно долучити до шкільної програми відповідний предмет, також проводити відповідні тренінги для батьків.

Теоретичні основи статевого виховання в сім'ї досліджували: Т. Говорун, О. Кікінежді, Д. Колесов, В. Каган, С. Кириленко, А. Петровський, Л. Слинько та ін.

Сексуальне виховання дітей – важлива складова виховного впливу в сім'ї та школі, а також спосіб встановити довірливі відносини.

Дитяча готовність до сексуального виховання починається тоді, коли діти починають розмовляти. І те, як батьки ставляться до цих питань, і яким чином дають відповіді на них, залежить те, як дитина сприйматиме цю тему.

Сексуальність людини – найприродніша річ у світі й разом з тим важливий досвід, який об'єднує двох.

Коли батьки починають здійснювати статеве виховання, вони повинні, в першу чергу, вказати на відмінностях між жінками і чоловіками.

Коли дитина дорослішає, батьки можуть переходити від початкового уроку до наступних, більш складних. Так, батьки можуть пояснити, що сексуальність приваблює протилежну стать, і це абсолютно нормальним явищем, особливо для підлітків і дорослих. Але потрібно наголосити, що всьому є свій час. Акцент на часі повинен допомогти дитині зрозуміти, яким чином варто поводитися з особами протилежної статі, які наслідки можуть мати ранні статеві зв'язки, яким чином будувати стосунки, щоб у майбутньому створити щасливу сім'ю.

Батьки повинні вміти використовувати доречні моменти. Наприклад, вони не можуть захистити дітей від непристойних плакатів у торгових центрах або заборонити їм слухати пісні, що мають сексуальний підтекст, але вони можуть використовувати такі моменти з користю: краще ще раз

підкреслити, що в сексуальності немає нічого поганого. Це краще, ніж нарікати на спотворення сексуальності в масовій культурі.

Для правильного розвитку, успішної соціалізації дитині необхідно отримати уявлення про двостатевий світ. Батьки є першими дорослими, в яких малюку треба буде навчитись подружньої й батьківської ролі в сім'ї. Для доньки мама є прикладом для наслідування – переймання тих рис та особливостей, які безпосередньо пов'язані з роллю дружини та матері; у свою чергу, поведінка й особливості, характерні для її тата, для дівчини зазвичай стають визначним фактором при виборі майбутнього чоловіка. Так само син вчиться в батька моделі поведінки, характерної для чоловічої статі, а при виборі своєї обра-ниці, скоріше за все, буде керуватись і шукати риси, притаманні його матері.

У статевого вихованні дуже важлива присутність обох батьків, тому що тільки любляча сім'я, в якій панують взаємна повага й любов, може належним чином показати різницю статі й сексуальності, сформувати у дитини культуру сексуальної поведінки

Необхідну й важливу роль у процесі статевого виховання відіграє жінка, яка, являє собою приклад дружини, матері й особистості в цілому, стає одночасно чудовим взірцем для своїх дітей, особливо, якщо мова йде про дівчат, для яких вона є першою моделлю ідентифікації з власною статтю. Саме від матері дівчинка мусить отримати достовірні та передані належним чином, адекватні віку знання про будову тіла, статевих органів та їх репродуктивні функції. Мати також першою повинна ознайомити доньку з усіма тонкощами статевого дозрівання. Безумовно образ матері впливає і на поведінку сина. На його основі в молодого чоловіка формується зразкове уявлення про жінку, дружину та матір. Мати вчить сина відповідальності, чуйності та розуміння іншої людини.

Для статевого виховання необхідний також і образ батька, який відіграє особливу роль у передачі дитині біологічної, моральної й духовної інформації.

Так само, як мама повинна підготувати доньку до майбутньої ролі дружини та матері, батько повинен підготувати сина до ролі чоловіка й батька в його власній сім'ї, яку він створить у майбутньому.

На найбільш незручне для батьків запитання дитини «звідки я взяв-ся?» не варто відповідати прийнятими стереотипами як, наприклад, «при-ніс лелека» або «знайшли в капусті», а розповісти про кохання, яке поед-нало батьків (тут можна розповісти історію знайомства, момент весілля), в результаті чого на світ з'являється нове життя.

Ретельно відібрані знання на тему статевого виховання, що переда-ються дітям, не повинні стосуватися винятково фізичної сфери, важливе завдання батьків полягає в тому, щоб відкрити для дитини емоційний і духовний світ кохання двох людей.

При статевому вихованні необхідна атмосфера взаємної довіри дітей і батьків, почуття безпеки й відкритості до іншої людини. Батьки повинні бути щирими в тому, що проповідують дитині, а знання, які вони передають, повинні відповідати прийнятій ними ієрархії та системі цінностей.

Науковий керівник: І.В. Олійник, кандидат педагогічних наук.

ДЛЯ ПОТАТОК

Наукове видання

VI Всеукраїнська науково-практична конференція
студентів, аспірантів і науковців

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

22 березня 2018 р.

(українською, російською, іспанською та англійською мовами)

Комп'ютерна верстка *А.Ю. Такій*

Підписано до друку 14.03.2018. Формат 60×84/16.

Ум. друк. арк. 13,25. Тираж 150 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 778-58-66, e-mail: rio@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04

Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.